

Grond:

De formulering van art. 1 en art. 3 is niet in overeenstemming met het geldend gereformeerd kerkrecht.

9. De Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg besluit

behoudens spellingcontrole de 'Instructie Quaestor' vast te stellen conform het concept.

Grond:

De instructie voldoet aan de opdracht van de generale synode, is in overeenstemming met het gereformeerde kerkrecht en voorziet in de behoefte van de kerken.

Artikel 25

23.06.2006

Rapport Synodebesluiten v.a. 1990

Materiaal:

Rapport van de Commissie Synodebesluiten met bijlagen.

I. Besluit:

De inhoud van het rapport van de Commissie Synodebesluiten na enkele kleine amendementen volledig te aanvaarden en over te nemen en de overwegingen bij de besluiten tot de hare te maken.

II. Besluit:

A. Kerkregering: Vrouwenstemrecht

A.1. Materiaal:

Generale Synode Ommen 1993, hoofdstuk 2 kerkregering, artikel 24.

Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, hoofdstuk 2 kerkregering, artikel 29.

Generale Synode Leusden 1999, acta hoofdstuk 2 kerkregering, artikel 26.

A.1.1. GS Ommen 1993, artikel 24.

Besluit 1:

de zaak van het vrouwenstemrecht in behandeling te nemen.

Grond:

meer dan één revisieverzoek voldoet aan art. 33 KO en aan de vereisten die daarvoor gesteld worden in de bepaling van de Generale Synode van Kampen 1975 (Acta art. 110).

Besluit 2:

de uitspraak van de Generale Synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 287) ter zake van het vrouwenstemrecht vervallen te verklaren.

Gronden:

1. in "zij is voorts van oordeel" 1 en 2 spreekt de generale synode terecht over de roeping om de gehele gemeente te betrekken bij de verkiezing van ambtsdragers, in alle onderdelen daarvan;
2. in "zij is voorts van oordeel" 3 wordt ten onrechte een principiële onderscheid gemaakt tussen het 'zich uitspreken in de stemming' en de andere onderdelen van de verkiezing vanwege het voor de kerkeraad 'bindende karakter' van de stemming:
 - a. de stemming heeft wel een 'bindend karakter', maar dat berust op een door de kerkeraad aanvaarde regel (art. 20 KO); de stemming betekent dan ook geen inbreuk op de leiding van de kerkeraad;
 - b. de stemming wordt voorafgegaan door de talstelling en gevolgd door benoeming, approbatie en bevestiging, die elk hun eigensoortige binding hebben; de stemming mag daarom niet uit het geheel van de verkiezing geïsoleerd worden tot een op zichzelf staande beslissende handeling met een 'bindend karakter';
 - c. degene die zijn stem uitbrengt, oefent daarom geen gezag over de kerkeraad en evenmin over de gekandideerde(n);
 - d. de generale synode heeft bij dit oordeel te weinig in rekening gebracht dat de stemming niet 'vrij' is, maar plaatsvindt in de gemeente die een Christocratie is: Christus regeert met zijn Woord en Geest óók over de verkiezing, die plaatsvindt onder leiding van de ambtsdragers en met medewerking van de gemeente, onder aanroeping van de naam van de Here;
- 3.a. als in "zij is voorts van oordeel" 4 gesteld wordt: "dat het niet in overeenstemming is met de positie van onderdanigheid die de Schrift aan de vrouw in de gemeente geeft" wordt ten onrechte de indruk gewekt dat er bij het uitbrengen van een stem sprake is van (een vorm van) gezag oefenen;
- 3.b. als gesproken wordt over "de positie van onderdanigheid die de Schrift aan de vrouw in de gemeente geeft" worden te weinig de Schriftgegevens in rekening gebracht waarin gesproken wordt over de gelijkwaardige positie die man en vrouw in Christus hebben ontvangen (Gen. 1:26-28, Hand. 2:17, 18, Gal. 3:28, 1 Petr. 2:5, 9), en de onderdanigheid van man en vrouw aan elkaar (Ef. 5:21);

3.c. 1 Kor. 14:34-36 geeft geen absoluut zwijggebod voor de vrouw in de gemeente, maar verbiedt haar het beoordelend en met gezag spreken tijdens de eredienst;

1 Tim. 2:11-15 bevat een verbod voor vrouwen om leidinggevend onderwijs te geven tijdens de eredienst en zo gezag te oefenen over de man;

uit deze Schriftgegevens valt terecht af te leiden dat de vrouw geen leer- of regeerambt mag vervullen in de gemeente; er valt echter geen verbod voor de vrouw uit af te leiden om haar stem uit te brengen bij de verkiezing; daar is immers geen sprake van gezaghebbend of leidinggevend spreken; het Schriftbewijs van de generale synode schiet hier tekort;

3.d. de uitdrukking 'een eigen zelfstandige beslissende stem' is niet in overeenstemming met het beperkte gewicht dat aan de stemming als onderdeel van het roepen tot het ambt moet worden toegekend;

evenmin wordt hier in rekening gebracht dat de kerkeraad de begin- en eindverantwoordelijkheid houdt; de Schrift verbiedt aan de vrouw in de gemeente niet dat zij een eigen, zelfstandige stem heeft (vergelijk Hand. 2:17, 18, Hand. 21:9, 1 Kor. 11:5);

verder is het niet juist om te zeggen dat zij in dezen een beslissende stem heeft, omdat niet het individuele gemeentelid, maar de gemeente als geheel een beslissende stem heeft, overigens onder de verantwoordelijkheid en de leiding van de kerkeraad.

Besluit 3:

de regel ten aanzien van het vrouwenstemrecht, gehandhaafd door de Generale Synoden van Arnhem 1930 (Acta art. 200 besluit 1) en van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 287) op te heffen en uit te spreken dat aan de belijdende zusters het deelnemen aan de stemming bij de verkiezing van ambtsdragers in de gemeente van Christus niet langer onthouden behoort te worden.

Gronden:

1. over de vraag of ook de zusters in de gemeente hun stem mogen uitbrengen bij de verkiezing van ambtsdragers geeft de Schrift geen rechtstreeks antwoord; uit de 'indirecte Schriftgegevens' blijkt het volgende:

- a. God zelf roept in Christus tot het ambt (Hand. 20:28, 1 Kor. 12:28, Ef. 4:11);
- b. bij het roepen tot het ambt schakelt Hij mensen in: de gemeente om gaven op te merken en aan te wijzen (Hand. 1:21-26, 6:3a, 5, 6a); de ambtsdragers om begin- en eindverantwoordelijkheid te dragen (Hand. 6:3b, 4, 6b, 14:23, Tit. 1:5);
- c. de verkiezing is daarom te typeren als het middel waardoor God roept tot het ambt; het gebed (Hand. 13:2, 3, 14:23) en de Schriftuurlijke normen voor de ambtsdragers (1 Tim. 3, Tit. 1:5-9) zijn daarbij van wezenlijke betekenis; op deze wijze regeert Christus met zijn Geest en Woord, ook bij de verkiezing;
- d. de Schrift geeft geen algemeen zwijggebod voor de vrouw in de gemeente:
 1. mannen én vrouwen delen in de gaven van de profetie (Hand. 2:17, 18, 21:9);
 2. 1 Kor. 11:5 staat haar het bidden en profeteren toe, mits het op een manier gebeurt die met haar positie in overeenstemming is;
 3. Schriftgegevens als Hand. 18:26, Rom. 16:1vv en Fil. 4:3, 4 laten een actieve betrokkenheid en inschakeling van vrouwen zien bij de dienst aan het evangelie;
 4. 1 Kor. 14:34-36 verbiedt de vrouw het beoordelen van profeten tijdens de eredienst, omdat ze daarmee gezag over hen zou oefenen;
 5. 1 Tim. 2:11-15 verbiedt de vrouw het leidinggevend en gezaghebbend spreken tijdens de eredienst, waarmee ze haar eigen plaats verlaat en de man van zijn plaats dringt;
- 2.a. in de kerk regeert Christus als het Hoofd zijn lichaam, de gemeente; Hij doet dat door zijn Woord en Geest (Ef. 2:14-21, 4:1-16; vergelijk art. 30 NGB en zondag 21 HC); Hij gebruikt daarbij ambtsdragers (Ef. 4:11-16, Heb. 13:17); hun regering draagt een 'instrumenteel' karakter; bij het regeren van de kerk zijn de ambtsdragers daarom verantwoording schuldig niet aan de kerkleden, maar aan Christus; dat de kerk geen demo-cratie is, maar een *Christo-cratie*, blijkt ook uit de wijze waarop Christus roept tot het ambt: Hij stelt de normen (1 Tim. 3, Tit. 1:5-9) en de gemeente is afhankelijk van de leiding van de Geest (Hand. 1:24, 6:3, 13:2-5, 20:28); bij de verkiezing regeert daarom niet de gemeente, ook niet voor een deel, maar werkt zij onder leiding van de kerkeraad mee aan de roeping tot het ambt;
- b. in de gereformeerde kerken komt het verkiezingsrecht toe aan de gemeente onder leiding van de ambtsdragers, omdat de Here door zijn Geest in de gemeente wil wonen (Hand. 2, 1 Kor. 3:16, 1 Joh. 2:20, 27); de verkiezing heeft het karakter van *roeping* (zie art. 31 NGB; bevestigingsformulieren), niet het karakter van uitoefenen van gezag of macht; de roeping door de gemeente is het *middel* dat de Here gebruikt om ambtsdragers aan te wijzen; bij de stemming is de keuze niet vrij: ze is begrensd door de normen van Christus, de leiding van de Geest en de verantwoordelijkheid van de kerkeraad; de gemeente heeft daarom bij het stemmen geen gezag over de kerkeraad en evenmin over de gekandideerde(n);
- c. tijdens de verkiezingsprocedure stelt de kerkeraad een aantal keren de gemeente in de gelegenheid 'zich uit te spreken'; de stemming mag daaruit *niet geïsoleerd* worden tot een op zichzelf staande 'beslissende' gebeurtenis: zij wordt voorafgegaan door een bindend besluit van de kerkeraad (de talstelling) en zij wordt gevolgd door benoeming, approbatie en bevestiging, die eveneens hun eigensoortige binding hebben; volgens art. 5 en art. 20 KO is niet de stemming, maar wel de approbatie onmisbaar;
- d. de stemming vindt plaats binnen de verantwoordelijkheid van de *kerkeraad*; in de aanvaarding van de uitslag van de stemming erkent hij dat Christus door zijn Geest in de gemeente wil wonen (1 Kor. 3:16);
- 3.a. omdat naar art. 31 NGB de wettige verkiezing van ambtsdragers plaatsvindt in de weg van het roepen door de gemeente, is het van belang dat de stem van de gemeente optimaal gehoord wordt;
- b. de gemeente is bevoegd en in staat om mee te werken aan de roeping tot het ambt, omdat Christus in zijn gemeente wil wonen met zijn Woord (Rom. 10:8-15, Kol. 3:16, Heb. 4:12, 13, Jak. 1:18, 1 Petr. 1:22-25) en haar wil toerusten met de gaven van de Geest (Hand. 2, 1 Kor. 1:4-9, 12:4-11, 1 Joh. 2:20, 27); omdat de ambtelijke dienst gericht is op de opbouw van de gemeente, mag de stemming (als onderdeel van de verkiezing) getypeerd worden als *meewerken aan de opbouw van de gemeente*;
- c. volgens de Schrift ontvangen de *zusters* in de gemeente niet minder de gaven van de Geest dan de broeders (Hand. 2:17, 18, 10:44, 45); ook voor hen geldt de roeping om mee te werken aan de opbouw van de gemeente (Ef. 4:12-16, 1 Tess. 5:11, 2 Tim. 3:16, 17, 1 Petr. 2:5, 9, 10, 4:10);
- d. bij verkiezing en stemming gaat het niet om een eigen individuele stem, maar om de stem van de gemeente; de zusters vormen samen met de broeders de stem van de gemeente;
- 4.a. in de kerk moeten niet de argumenten die door de tijdgeest zijn ingegeven doorslaggevend zijn, maar de argumenten van de Heilige Schrift, waarin het goede kader wordt geboden voor de verhouding van man en vrouw;
- b. de invloed van de tijdgeest hoeft niet bij voorbaat negatief te zijn; ook de huidige wijze van verkiezing is in de loop van de tijd daardoor beïnvloed;

- c. de kerk behoort aan de zusters in de gemeente geen stemrecht te geven als een offer aan de tijdgeest; zij behoort aan de zusters het stemrecht ook niet te onthouden uit vrees voor de tijdgeest;
- d. wanneer op grond van de Schrift aan de zusters het stemrecht onthouden moet worden, kan dat leiden tot een noodzakelijk isolement voor de kerk; wanneer de Schrift het stemrecht aan de zusters niet verbiedt en het wordt hun toch onthouden, kan dat onnodige vervreemding veroorzaken ten opzichte van het evangelie, zowel in de kerk als daarbuiten;
- e. het toekennen van stemrecht aan de zusters is geen uiting van onschriftuurlijk individualisme of van democratisering van de kerk en moet daarom niet beoordeeld worden als een knieval voor verkeerde emancipatiezucht;
- f. omdat stemmen niet beschouwd mag worden als een vorm van (mee)regeren, mag het toekennen van stemrecht aan de zusters niet gezien worden als een eerste stap op weg naar het leer- en regeerambt van de zusters.

A.1.2. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 29.

Besluit 1:

de bezwaren tegen het feit dat de GS Ommen de zaak van het vrouwenstemrecht in behandeling genomen heeft af te wijzen.

Gronden:

1. de zaak van het vrouwenstemrecht is naar artikel 30 KO in de kerkelijke weg, met goede voorbereiding en kennelijk breed gedragen door de kerken, aan de generale synode voorgelegd;
2. toegestemd moet worden dat de synode in de gronden voor haar eerste besluit niet heeft aangetoond dat meer dan één revisieverzoek aan art. 33 voldeed en aan de vereisten die voor een revisieverzoek gesteld zijn door de GS Kampen 1975. Uit het genoemde materiaal blijkt echter dat zeker de particuliere synoden van Overijssel en Noord-Holland het besluit van de GS Groningen-Zuid over deze zaak nauw keurig hebben gelezen. Deze particuliere synoden hebben de door Groningen-Zuid aangevoerde argumenten zorgvuldig getoetst, waarmee zij handelden in de geest van de uitspraak van de GS Kampen. Overigens sprak Kampen over een besluit "dat in de kerken algemene aanvaarding heeft gevonden". Blijkens het feit dat vier particuliere synoden het besluit van Groningen-Zuid aanvochten was daarvan althans in 1993 geen sprake meer;
3. artikel 31 KO zegt wel dat een besluit van een kerkelijke vergadering bindend is, tenzij bewezen wordt dat het in strijd is met Gods Woord of met de kerkorde. Dit betekent echter niet dat een besluit alleen kan worden weggenomen, wanneer in een revisieverzoek strijdigheid met Gods Woord of met de kerkorde wordt aangetoond. Het kan ook zijn dat in een revisieverzoek terecht geconstateerd wordt dat het aangevochten besluit met onvoldoende of ondeugdelijke argumenten onderbouwd is;
4. de bedoelde uitspraak van de GS Dordrecht 1893 geeft aan dat het *rechtstreeks* indienen van een appèl dient te geschieden bij de eerstvolgende samenkomst van de meerdere vergadering waarop men zich beroept. Deze uitspraak betekent niet dat een door een generale synode genomen besluit in een later stadium niet meer kan worden aangevochten. In dat geval dient dan de kerkelijke weg te worden gevolgd. Dat is ten aanzien van het vrouwenstemrecht ook gebeurd;
5. de door de GS Ommen benoemde commissie heeft een brede studie opgezet ten aanzien van het vrouwenstemrecht; in het geheel van die studie zijn de ingediende revisieverzoeken wel degelijk overwogen, waarbij de daarin vervatte argumenten op hun houdbaarheid zijn beoordeeld (zie het rapport van de commissie, hoofdstuk 5 en de inleidende opmerkingen bij de hoofdstukken 6 en 7).

Besluit 2:

- a. de revisieverzoeken, voorzover zij vragen de besluiten 2 en 3 van de GS Ommen te herroepen, af te wijzen;
- b. niet te voldoen aan het verzoek van de kerkeraad van Urk de invoering van het vrouwenstemrecht alsnog in de vrijheid van de kerken te laten;
- c. niet in te gaan op het verzoek van br. Bruinius te Waddinxveen om, wanneer de besluiten niet herroepen worden, een studiedeputaatschap in te stellen.

Gronden:

ad a:

1. de synode heeft terecht gesteld dat aan de stemming als onderdeel van het roepen tot het ambt een beperkt gewicht moet worden toegekend (zie besluit 2, grond 3d). Het is de kerkeraad die beoordeelt of bepaalde broeders geschikt zijn voor het ambt van ouderling of diaken. Dat oordeel legt de kerkeraad vast in de talstelling. Wie stemt doet niet meer dan een voorkeur uitspreken ten aanzien van een broeder die, vanuit de normen van de Schrift gezien, evenzeer gekwalificeerd is als de broeder die met hem op tal staat. De kerkeraad behoudt in het geheel van de verkiezing de leiding, ook wanneer hij gebonden is aan de uitslag van de stemming. Dat hij aan die uitslag gebonden is, vloeit vanzelfsprekend voort uit de talstelling. Wanneer de kerkeraad met de talstelling uitsprekt alle genoemde broeders bekwaam te achten voor het te vervullen ambt is het ondenkbaar dat hij na de talstelling niet zonder meer tot benoeming zou overgaan. Het moet dan ook onjuist genoemd worden wanneer de stemming, en dus de stem van de zusters in de gemeente, de zware lading krijgt die door diverse appellanten daaraan gegeven wordt. In het geheel van de verkiezing kan de approbatie een veel zwaardere lading krijgen dan de stemming, wanneer een zuster bezwaren inbrengt tegen een verkozen broeder. Weliswaar beslist de kerkeraad in dat geval, maar die kerkeraad *moet* het bezwaar honoreren wanneer het wettig blijkt te zijn. In dat geval kan de inbreng van één zuster betekenen dat een door de gemeente gekozen en door de kerkeraad benoemde broeder niet bevestigd wordt;
2. de synode heeft terecht gesteld dat uit passages als 1 Kor. 14:34-36 en 1 Tim. 2:11-15, die in de discussie over het vrouwenstemrecht een sleutelrol vervullen, geen verbod voor de vrouw valt af te leiden om haar stem uit te brengen bij de verkiezing (zie besluit 2, grond 3c en besluit 3, grond 1d). Hoe genoemde passages ook precies uitgelegd moeten worden, het is duidelijk dat hier wel een bepaalde vorm van onderricht en beoordeling aan de vrouw wordt onthouden, maar dat er niet een algemeen zwijggebod wordt gegeven (de synode heeft meerdere Schriftgegevens genoemd waarmee deze passages anders in strijd zouden komen) en dat datgene wat hier aan de zusters ontzegd wordt op een heel ander niveau ligt dan een stemming met beperkt gewicht;
3. ten onrechte menen sommige appellanten dat de synode, om het vrouwenstemrecht te kunnen invoeren, uit de Schrift had moeten aantonen dat het vrouwenstemrecht op een duidelijk gebod van de Here berust. De synode heeft terecht uitgesproken dat de Schrift, die geen enkele vorm van verkiezing voorschrijft als verplicht voor alle tijden, geen rechtstreeks antwoord geeft op de vraag of ook de zusters mogen stemmen (besluit 3, grond 1). Vervolgens heeft de synode Schriftgegevens naar voren gebracht waarin de gelijkwaardigheid van de vrouw ten opzichte van de man wordt onderstreept; daarnaast Schriftgegevens waarin gesproken wordt over de inwoning van de Heilige Geest in de hele gemeente en gegevens waarin de bevoegdheid en de roeping tot meewerken aan de opbouw van de gemeente aan de hele gemeente wordt voorgehouden (besluit 2, grond 3b; besluit 3, grond 3b en 3c). Door appellanten is vanuit de Schrift

niet voldoende aangetoond dat, ondanks al deze Schriftgegevens over gaven en roeping van de zusters in de gemeente, toch het stemrecht niet voor de zusters bestemd zou zijn;

ad b:

1. wanneer de invoering van het vrouwenstemrecht in de vrijheid van de kerken zou worden gelaten zou er ten aanzien van de positie van de zusters rechtsongelijkheid ontstaan tussen de ene gemeente en de andere;
2. de synode van Ommen heeft vanuit de Schriften aangetoond dat er geen redenen aan te voeren zijn om de zusters het stemrecht te onthouden;

ad c:

1. meer dan één synode heeft in het verleden al een studiedeputaatschap ingesteld met het oog op de zaak van het vrouwenstemrecht;
2. een verzoek om een studiedeputaatschap met een bredere opdracht, zoals hier wordt bedoeld, dient in de kerkelijke weg aan de orde te worden gesteld;

Besluit 3:

ten aanzien van de bezwaren tegen de door de Generale Synode van Ommen 1993 aangevoerde gronden verder het volgende uit te spreken:

1. het was beter geweest, wanneer de synode zich in de gronden voor haar besluiten had beperkt tot een confrontatie met de argumenten die door de synode van Groningen-Zuid zijn aangevoerd;
2. bezwaren tegen het vastleggen van bepaalde exegeses in de gronden moeten worden toegestemd;
3. terecht wordt gesteld dat grond 4 bij besluit 3 meer een verdediging van dat besluit bevat dan argumentatie voor het besluit. De in deze grond genoemde elementen zijn echter voor de beoordeling van het besluit wel van belang;
4. toegestemd moet worden dat het begrip 'tijdgeest' in grond 4 door de synode niet gedefinieerd is. De bezwaren tegen de wijze waarop de synode dit begrip hanteert dienen echter te worden afgewezen;
5. de synode heeft haar besluiten duidelijk afgeschermd tegen de gedachte dat de drempel naar het leer- en regeerambt van de zusters hierdoor lager zou zijn geworden. Tevens heeft de synode Schriftgegevens genoemd die niet gebruikt kunnen worden als argumenten tegen het vrouwenstemrecht, maar naar haar oordeel wel het leer- en regeerambt aan de zusters ontzeggen. Het ambt van diaken is daarbij niet genoemd omdat daar geen aanleiding voor was.

Gronden:

1. a. de revisieverzoeken die de synode moest behandelen richtten zich tegen de uitspraken van de synode van Groningen-Zuid;

b. door haar gronden zo breed te formuleren heeft de synode de onderbouwing van haar besluiten niet sterker gemaakt; op onderdelen kan nu gemakkelijker kritiek geïfend worden, omdat die onderdelen, op zichzelf genomen, niet bewijzen wat de synode wil

uitspreken (zie bijvoorbeeld grond 3b en de daarin genoemde schriftplaatsen);

2. er is sprake van het vastleggen van exegeses, wanneer in besluit 2, grond 3c en in besluit 3, grond 1d gesteld wordt dat de voorschriften in 1 Kor. 14:34-36 en in 1 Tim. 2:11-15 zich beperken tot de eredienst en wanneer in grond 3b met betrekking tot Ef. 5:21 gesproken wordt over de onderdanigheid van man en vrouw aan elkaar;

3. grond 4 onder besluit 3 gaat in op bezwaren die meer dan eens door tegenstanders van het vrouwenstemrecht naar voren zijn gebracht;

4. appellanten tonen niet aan dat het spreken over de tijdgeest door het ontbreken van een definitie vaag en ongrijpbaar wordt; de synode heeft op een evenwichtige manier over de invloed van de tijdgeest gesproken en daarbij duidelijk aangegeven dat alleen de argumenten van de Heilige Schrift doorslaggevend zijn in de kerk; de synode zelf heeft haar besluiten ook vanuit de Schrift beargumenteerd; in grond 4e heeft de synode haar besluiten duidelijk afgeschermd tegen een onschriftuurlijk individualisme en tegen een verkeerde emancipatiezucht;

5. het spreken van de synode over de relatie tussen het zusterstemrecht en het leer- en regeerambt van de vrouw is duidelijk in besluit 3, grond 4f en verder in besluit 2, grond 3c en in besluit 3, grond 1d.

Besluit 4:

ten aanzien van de overige door appellanten genoemde bezwaren, moeiten en verzoeken het volgende uit te spreken:

1. het bezwaar dat het vrouwenstemrecht afbreuk zou doen aan de eenheid tussen man en vrouw moet worden afgewezen;
2. de stelling dat de haast waarmee tot het vrouwenstemrecht zou zijn besloten te weinig ruimte aan de kerken zou hebben gelaten voor nadere bezinning, dient te worden afgewezen;
3. het bezwaar dat de besluiten van Ommen de vrede in de kerken niet gediend of zelfs verstoord zouden hebben dient te worden afgewezen, evenals de stelling dat, bij zoveel verschil van mening in de kerken, geen stellige uitspraak in deze kwestie had mogen worden gedaan;
4. wanneer broeders en zusters moeite hebben met de genomen besluiten dienen ambtsdragers daar met pastorale wijsheid mee om te gaan; het is echter onjuist wanneer genoemde broeders en zusters verregaande consequenties trekken uit hun bezwaren en de wettigheid van de gekozen ambtsdragers ter discussie stellen;
5. het verzoek van br. en zr. Verkerk de stellige uitspraak van de synode dat de vrouw in de kerk geen leer- of regeerambt mag vervullen, in te trekken, dient te worden afgewezen.

Gronden:

2. de stelling dat de haast waarmee tot het vrouwenstemrecht zou zijn besloten te weinig ruimte aan de kerken zou hebben gelaten voor nadere bezinning, dient te worden afgewezen;

3. het bezwaar dat de besluiten van Ommen de vrede in de kerken niet gediend of zelfs verstoord zouden hebben dient te worden afgewezen, evenals de stelling dat, bij zoveel verschil van mening in de kerken, geen stellige uitspraak in deze kwestie had mogen worden gedaan;

4. wanneer broeders en zusters moeite hebben met de genomen besluiten dienen ambtsdragers daar met pastorale wijsheid mee om te gaan; het is echter onjuist wanneer genoemde broeders en zusters verregaande consequenties trekken uit hun bezwaren en de wettigheid van de gekozen ambtsdragers ter discussie stellen;

5. het verzoek van br. en zr. Verkerk de stellige uitspraak van de synode dat de vrouw in de kerk geen leer- of regeerambt mag vervullen, in te trekken, dient te worden afgewezen.

Gronden:

1. appellanten tonen niet aan dat de door God gegeven eenheid van man en vrouw in het huwelijk als consequentie heeft dat zij niet beiden hun stem zouden mogen uitbrengen, of althans niet allebei een verschillende stem. Het hebben van een verschillende voorkeur hoeft aan de eenheid in het huwelijk geen afbreuk te doen;

2. het spreken over 'haast' ziet voorbij aan het feit dat de zaak al jarenlang in de kerken leefde. Verder hebben de kerkeraden de tijd kunnen nemen om de gemeente op de invoering van het vrouwenstemrecht voor te bereiden en haar vertrouwd te maken met het Schriftuurlijke onderwijs in het commissierapport dat ter synode diende;

3. dat de synode, toen zij ervan overtuigd was geraakt dat de Schrift het vrouwenstemrecht niet verbiedt, die overtuiging geargumenteed aan de kerken voorlegde, was een wettige zaak. Het zou onjuist zijn geweest als de synode toen nog gedaan had alsof de zaak voor haar niet zeker was. De kerken konden de aangevoerde argumenten toetsen en hebben dat ook gedaan. Bij het spreken over 'vrede' dient bedacht te worden dat er veel onvrede was in de kerken over een recht dat nog altijd aan de zusters werd onthouden, terwijl Gods Woord daar, naar de overtuiging van velen, geen aanleiding toe gaf;

4. de synode heeft uitgesproken dat het stemrecht niet aan de zusters mag worden onthouden; zij heeft niet uitgesproken dat aan de zusters een *stemplicht* moet worden *opgelegd*. Van kerkeraden mag geduld en goed onderwijs gevraagd worden; van bezwaarde broeders en zusters mag gevraagd worden dat zij openstaan voor de argumenten die worden aangevoerd. De synode heeft met haar besluiten niet een nieuwe leer ingevoerd. De wettigheid van gekozen ambtsdragers hangt niet af van de vraag of de zusters al dan niet terecht aan de stemming hebben meegedaan;

5. de synode heeft in de gronden aangetoond dat het toekennen van het stemrecht aan de zusters niet automatisch leidt tot het leer- en regeerambt van de vrouw. Zij heeft geen *besluit* ten aanzien van het leer- en regeerambt van de vrouw genomen, omdat daarover geen verzoek aan haar was voorgelegd. Wanneer appellanten menen dat deze zaak aan de orde moet komen zullen zij daarvoor, naar art. 30 KO, de kerkelijke weg moeten gaan.

A.1.3. **GS Leusden 1999, artikel 26,**

Besluit:

aan het revisieverzoek inzake het vrouwenstemrecht van br. M.C. Bijl niet te voldoen.

Grond:

br. Bijl verschaft geen nieuwe inzichten waardoor dit besluit in heroverweging zou moeten worden genomen.

A.2. Overweging

- A.2.1. De GS Ommen 1993 besloot dat het besluit van de GS Groningen-Zuid 1978 inzake het stemrecht van zusters in de gemeente is vervallen en dat aan de zusters van de gemeente het stemrecht niet langer behoort onthouden te worden. De GS is van mening, dat het uitbrengen van een stem tijdens de verkiezing van ambtsdragers een beperkt gewicht heeft. Dat er gelet op de achtergrond van de hele verkiezings- en benoemingsprocedure geen sprake is van gezag oefenen en van het uitbrengen van een zelfstandige beslissende stem, laat staan van meeregeren. Het zogenaamde zwijggebod acht de GS niet van toepassing. Groningen-Zuid zou te weinig in rekening hebben gebracht de gelijkwaardige positie die man en vrouw in Christus hebben ontvangen. De GS legt sterk de nadruk op het recht van de gemeente om betrokken te zijn bij de verkiezing van ambtsdragers. Zusters vormen samen met de broeders de gemeente en delen net als de broeders in de gaven van de Geest. Ook moeten de kerken niet bang zijn voor de tijdgeest; ook de altijd gebruikte regeling is door de tijd van haar ontstaan beïnvloed. Zusters nog langer uitsluiten, terwijl de Schrift dat niet gebiedt, brengt de kerken in een onnodig isolement en leidt tot vervreemding, zowel in de kerk als daarbuiten.
- A.2.2. De GS Berkel en Rodenrijs 1996 kreeg te maken met 35 revisieverzoeken, waarvan 6 van kerkeraden en 29 van broeders en zusters uit de kerken. De meeste brieven bevatten een verzoek de uitspraken van de GS Ommen uit het midden van de kerken weg te nemen. Sommige appellanten (met name enkele kerkeraden) verzochten revisie van een of meer gronden onder de besluiten. Tegen vrijwel elk onderdeel van de gronden werden bezwaren ingebracht. In enkele brieven werden nieuwe formuleringen voorgesteld.
- A.2.3. Genoemde besluiten zijn strijdig met de artikelen 30, 31 en 33 KO. Inhoudelijk zijn er geen nieuwe argumenten ingebracht. In de besluiten worden wel nieuwe accenten gelegd en ook kijkt men nu vanuit een andere invalshoek naar de zaak van het vrouwenstemrecht. Ook zien we t.a.v. verschillende Schriftplaatsen een andere exegese. Het stemmen door de zusters wordt niet meer gezien als een beslissende daad en als een gezag oefenende stem. Hiermee wordt te kort gedaan aan het feit dat de verkiezingsuitslag voor de kerkenraad bindend is.
- A.2.4. In de genoemde besluiten wordt geen recht gedaan aan wat de Schrift ons leert. Al bij de schepping heeft het God behaagd, de vrouw te plaatsen onder de man. Ook in 1 Cor. 11:3 zien we diezelfde lijn. Inzake de verhouding van man en vrouw stelt de Here de structuur, dat het hoofd van de vrouw is de man. In 1 Petrus 3:5 zien we diezelfde regel. Daar wordt o.a. gezegd dat het sieraad van de godvrezende vrouw is dat zij onderdanig is aan haar man. Dit heeft ook betekenis voor het optreden van de vrouw in de gemeente van Christus. We moeten daarbij ook letten op het gebruikte werkwoord, dat die onderschikking aanduidt. Dat werkwoord legt de nadruk op vrijwilligheid en eigen keuze van de vrouw. Haar onderschikking is dus geen zaak van dwang, maar van eigen begeerte. Zij wil zich onderschikken omdat Gods Woord dit van haar vraagt (1 Cor. 14:34). De vraag is eigenlijk, of het deelnemen van de vrouw aan het uitbrengen van haar stem bij de verkiezing, in overeenstemming is met het zich vrijwillig onderschikken,

zoals ook de wet zegt. Gelet echter op de aard en het karakter van de stem, moet worden geconcludeerd, dat het mee beslissen door het uitbrengen van haar stem, niet in overeenstemming is met de plaats en de taak die de Here aan de zusters in de gemeente geeft. Het verdraagt zich niet met de eis, dat de vrouw zich in de gemeente zal onderschikken. Zij treedt in de gemeente niet naar voren. Zij oefent haar eigen, stille invloed uit op de achtergrond.

A.3. Besluit

De Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit, dat de hiervoor genoemde besluiten van de GS Ommen 1993 en GS Berkel en Rodenrijs 1996 t.a.v. het vrouwenstemrecht, vervallen zijn en dat de kerken daaraan niet meer gebonden zijn. Voorts, dat de kerken in dit opzicht handhaven het besluit van Groningen-Zuid 1978, artikel 287.

A.4. Gronden

- A.4.1. In besluit 1 van artikel 24 wordt door GS Ommen 1993 geen recht gedaan aan artikel 30, 31 en 33 KO. De zaak van het vrouwenstemrecht was afgehandeld door de GS Groningen-Zuid 1978. Een beroep tegen een uitspraak van een kerkelijke vergadering moet vóór de eerstvolgende samenkomst van de meerdere vergadering, waarop men zich beroept, geschieden (art. 31 KO).

Ten aanzien van een revisieverzoek is vereist, dat daarin een nieuw punt naar voren wordt gebracht (art. 30 KO). Wat eenmaal is afgehandeld, moet niet opnieuw aan de orde worden gesteld, tenzij men van oordeel is dat wijziging noodzakelijk is (art. 33 KO). Bij het wel opnieuw aan de orde stellen gelden de regels van Kampen 1975, art. 110.

- A.4.2. Gods Woord leert dat in de gemeente de vrouw geen overwicht mag hebben, niet mag beslissen over een man (1 Tim. 2:12). Zij moet in de gemeente onderdanig, "ondergeschikt" blijven, dat is: zich schikken onder de door de Here ingestelde orde (1 Kor. 14:34-36,40; 1 Tim. 2:11-15). Het geven van een (mee-beslissende) voorkeurstem bij de verkiezing van ambtsdragers is niet in overeenstemming met de plaats en taak, die de Here aan de zusters in de gemeente heeft verleend. De zusters zullen zich bij voorbaat gewillig conformeren aan de meerderheidskeuze van de broeders bij de stemming voor ambtsdragers.
- A.4.3. Tegenover besluit 2, grond 2 en grond 3a stellen we, dat de stemming in het geheel van de verkiezing een beslissend karakter draagt. Dat geldt niet voor het vestigen van de aandacht van de kerkenraad op geschikte broeders, en evenmin voor de approbatie (stilzwijgende goedkeuring), dan wel bij het inbrengen van bezwaren tegen een verkozen broeder; in deze gevallen is het de kerkenraad die zijn beslissend oordeel geeft over de aanwijzing of het bezwaar. Echter bij de stemming is de kerkenraad gebonden aan de inbreng van de gemeente. Hij dient zich te houden aan wie de meerderheid van de gemeente heeft gekozen (art. 20 KO). GS Groningen-Zuid 1978 heeft het stemmen terecht beschouwd als een vorm van regeren; deze GS verbond slechts conclusies aan de Schriftgegevens over de onderdanigheid van de vrouw (1 Kor. 11:3; 1 Kor. 14:34; 1 Tim. 2:11,12,14,15; 1 Petr. 3:5).
- A.4.4. Tegenover besluit 2, grond 3b stellen wij dat de GS Ommen 1993 de Schriftgegevens over de gelijkwaardigheid van de vrouw aan de man ten koste doet gaan van de Schriftgegevens over de onderdanigheid van de vrouw. De scheppingsorde, waarbij de man tot hoofd van de vrouw is bestemd, wordt genegeerd. De door de GS aangedragen teksten bewijzen hier niets, omdat ze alleen gaan over het feit dat man en vrouw op gelijke wijze delen in het heil van Christus. Ef. 5:21 leert geen onderdanigheid van man en vrouw aan elkaar, maar is een algemene bepaling die in het vervolg geconcretiseerd wordt (vrouw tegenover man, kinderen tegenover ouders, slaven tegenover heren). In dat vervolg wordt de vrouw opgeroepen onderdanig te zijn aan haar man, niet andersom.
- A.4.5. Tegenover besluit 2, grond 3d stellen wij dat het spreken van de vrouw in de aangevoerde teksten (Hand. 2:17,18 etc.) iets anders is dan het mee-beslissende 'spreken' in de verkiezing van ambtsdragers. De stem van de gemeente is de optelsom van de individuele stemmen, zodat de stem van de individuele zuster deel uitmaakt van de beslissende stem van de gemeente;

- A.4.6.. Ten aanzien van besluit 3, grond 1 stellen wij dat er een tegenstelling is tussen de uitspraak dat het stemrecht de zusters niet langer onthouden behoort te worden en de erkenning dat de Schrift geen rechtstreeks antwoord geeft op de vraag of zij mogen stemmen. De GS had moeten aantonen dat er een goddelijke eis is om de zusters het stemrecht te geven. Uit de aangevoerde teksten kan geen conclusie getrokken worden voor het meedoen van de vrouw aan de verkiezing van ambtsdragers.
- A.4.7. Tegenover besluit 3, grond 2 en 3 stellen wij dat niet alles wat de bevoegdheid en de taak van de gemeente is, ook de bevoegdheid en de taak is van elk individueel gemeentelid (de GS Ommen wil toch ook niet alle doopleden mee laten stemmen). Teksten die spreken over het wonen van de Geest in de gemeente, verbinden daaraan niet het verkiezingsrecht van de zusters. In Handelingen 1:23, 24 en 6:2, 3 worden juist de broeders in de gemeente aangesproken.
- A.4.8. Tegenover besluit 3, grond 4 stellen wij dat deze grond geen argument *voor*, maar hoogstens een verdediging *van* het vrouwenstemrecht bevat. De genomen besluiten zijn onvoldoende afgeschermd tegen de invloed van een tijdgeest die zich kenmerkt door een sterke hang naar individualisme en een onbijbels emancipatiedenken. De drempel naar de vrouw in het ambt kan lager worden door deze besluiten. Schriftgegevens die nu gehanteerd worden voor het vrouwenstemrecht zijn elders ook gebruikt om de vrouw in het ambt te verdedigen.
- A.4.9. Dit besluit doet afbreuk aan de eenheid tussen man en vrouw in het huwelijk. GS Ommen heeft onvoldoende stilgestaan bij de wijze waarop de huwelijksrelatie naar de Schrift dient te functioneren in de gemeente van Christus. Het naast elkaar staan van twee stemmen werkt eerder verstrooiend dan samenbindend.
- A.4.10. De afwijzing van de revisieverzoeken door de GS Berkel en Rodenrijs 1996 is onterecht op basis van bovengenoemde argumenten.

B. Eredienst: Nieuwe Bijbelvertaling

B.1. Materiaal

Generale Synode Ommen 1993, hoofdstuk 3 eredienst, artikel 38.
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, acta hoofdstuk 3 eredienst, artikel 48.
 Generale Synode Leusden 1999, acta hoofdstuk 3 eredienst, artikel 45.
 Generale Synode Zuidhorn 2002, acta hoofdstuk 4 eredienst, artikel 63.

B.1.1. GS Ommen 1993, artikel 38.

Besluit 2:

opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:

- a. bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van bijbelvertalingen in ons land, zich te blijven presenteren als adres waaraan men informatie over het onderwerp 'bijbelvertaling' kan toezenden;
- b. de onderhandelingen met het NBG voort te zetten en met waakzaamheid de verdere ontwikkelingen te volgen vanuit het door de Generale Synode van Leeuwarden 1990 bepaalde in besluit 2b (Acta art. 67);
- c. de mogelijkheid te benutten verder deel te nemen aan het overleg met het NBG ter zake van de nieuwe bijbelvertaling om zo de kerken en haar synode tijdig te kunnen informeren en adviseren inzake huidige en te verwachten ontwikkelingen;
- d. een rapport over hun arbeid een half jaar voor het begin van de eerstkomende generale synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

1. informatie aan deputaten door de Raad van Contacten en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB) en overleg met deputaten door het NBG wijzen op een duidelijke functie van deputaten als adres van en overlegorgaan namens de kerken voor alle zaken die de vertaling van de bijbel betreffen;
2. rekening houdend met besluit 2b van de Generale Synode van Leeuwarden 1990 (Acta art. 67), kunnen deputaten door deelname aan het overleg met het NBG ertoe bijdragen dat er een voor de kerken aanvaardbare bijbelvertaling beschikbaar blijft;
3. de vastgestelde algemene richtlijnen kunnen het mogelijk maken dat een zorgvuldige weergave van de tekst wordt geboden; het is van groot belang betrokken te zijn bij het vertaalproces in zijn praktische uitwerking.

Besluit 3:

deputaten te machtigen aan NBG en KBS (Katholieke Bijbelstichting), als uitvoerenden voor de nieuwe bijbelvertaling, namen op te geven van personen die geschikt geacht worden om als supervisor de nieuwe vertaling te toetsen.

Gronden:

1. het aanvullend rapport van deputaten vermeldt dat zij daartoe uitgenodigd zijn;
2. de betrokkenheid en kritische inbreng van toekomstige gebruikers krijgt daarmee gestalte.

B.1.2. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 48,**Besluit 2:**

opnieuw deputaten te benoemen met de volgende opdrachten:

1. bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van bijbelvertalingen in ons land zich te blijven presenteren als adres waar men informatie over het onderwerp bijbelvertaling kan toezenden;
2. de mogelijkheid te benutten verder deel te nemen aan het overleg met het NBG waar het de nieuwe bijbelvertaling betreft en daarbij met waakzaamheid de verdere ontwikkelingen te volgen vanuit het door de Generale Synode van Leeuwarden 1990 bepaalde in besluit 2b, Acta art. 67;
3. zo mogelijk de kerken regelmatig te informeren en te adviseren over de ontwikkelingen rond de nieuwe bijbelvertaling en daarbij van de kerken het gebed te vragen voor het totstandkomen van een verantwoorde vertaling;
4. het rapport over hun arbeid een half jaar voor het begin van de eerstkomende generale synode geheel of gedeeltelijk aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

1. informatie aan deputaten vanuit de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB) en overleg met deputaten vanuit het NBG wijzen op een duidelijke functie van deputaten als adres van en overlegorgaan namens de kerken voor alle zaken die de vertaling van de Bijbel betreffen;
2. rekening houdend met het betreffende besluit van de synode van Leeuwarden 1990 kunnen deputaten door deelname aan het overleg met het NBG ertoe bijdragen dat er een voor de kerken aanvaardbare bijbelvertaling beschikbaar blijft. De vastgestelde vertaalprincipes en vertaalregels maken het mogelijk dat in de nieuwe bijbelvertaling een zorgvuldige weergave van de grondtekst geboden wordt. Het is daarom van groot belang, betrokken te blijven bij het vertaalproces in zijn praktische uitwerking;
3. ook al is in de huidige fase van het vertaalproces een zekere terughoudendheid in de informatie van de kant van het NBG te billijken, toch is het belangrijk dat de kerken zo goed mogelijk meeleven met het proces; daardoor wordt vertrouwen gewekt.

Besluit 3:

aan het verzoek van de raad van de Gereformeerde Kerk te Smilde niet te voldoen.

Gronden:

1. de betrokkenheid van de Gereformeerde Kerken bij de nieuwe bijbelvertaling kan niet gekarakteriseerd worden als "samenwerken" en "medewerking". De nieuwe bijbelvertaling is een project van het NBG. De kerken nemen niet deel aan dit project, maar volgen het belangstellend en waakzaam. Na afronding van het project is het aan de kerken, te kiezen voor al of niet aanvaarding van de nieuwe bijbelvertaling voor gebruik in de kerken;
2. de door de kerkeraad te Smilde gewraakte jaarvergadering van het NBG en het project nieuwe bijbelvertaling zijn volgens informatie van deputaten twee gescheiden circuits. Het NBG bindt zich weliswaar niet aan wat de kerken belijden in art. 2- 7 NGB; wel concentreert het zich in dit vertaalproject op het zorgvuldig weergeven van de tekst van de Heilige Schrift.

B.1.3. GS Leusden 1999, artikel 45,**Besluit 1:**

deputaten te dechargeren onder dank voor het door hen verrichte werk en opnieuw deputaten te benoemen met de volgende opdrachten:

1. bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van bijbelvertalingen in ons land, zich te blijven presenteren als adres waaraan men informatie over het onderwerp bijbelvertaling kan toezenden;
2. de mogelijkheid te benutten verder deel te nemen aan het overleg met het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) waar het de NBV betreft en daarbij waakzaam de verdere ontwikkelingen te volgen vanuit het door de Generale Synode van Leeuwarden 1990 bepaalde in besluit 2b, Acta art. 67;
3. de kerken regelmatig te informeren in overleg met deputaten Generaal-Synodale Publicaties, de generale synode te adviseren over de ontwikkelingen rond de NBV en daarbij van de kerken het gebed te vragen voor het tot stand komen van een verantwoorde vertaling;
4. het rapport over hun arbeid aan de eerstkomende generale synode toe te zenden.

Gronden:

1. informatie aan deputaten vanuit de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB), de toezending van het kwartaalblad Standvastig Statenvertaling van de Gereformeerde Bijbelstichting en het overleg met deputaten vanuit het NBG wijzen op een duidelijke functie van deputaten als adres van en overlegorgaan namens de kerken voor alle zaken die de vertaling van de Bijbel betreffen;
2. rekening houdend met het betreffende besluit van de synode van Leeuwarden kunnen deputaten door deelname aan het overleg met het NBG ertoe bijdragen dat er een voor de kerken aanvaardbare bijbelvertaling beschikbaar blijft;
3. de door het NBG vastgestelde vertaalprincipes en vertaalregels maken het mogelijk dat in de NBV een zorgvuldige weergave van de grondtekst geboden wordt. Een eerste, niet uitputtende toetsing van de inmiddels verschenen vertaling van Ester, Prediker, Jona en Handelingen stemt in dit opzicht in het algemeen gesproken hoopvol. Het is van groot belang, betrokken te blijven bij het vertaalproces in zijn praktische uitwerking. Dat geldt temeer nu er een

fase is aangebroken waarin hele bijbelboeken in de nieuwe vertaling worden gepresenteerd en men ernaar streeft het project in het jaar 2004 tot een afronding te brengen.

B.1.4. GS Zuidhorn 2002, artikel 63,**Besluit 3:**

Opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:

- b. de mogelijkheid te benutten om verder deel te nemen aan het overleg met het Nederlands Bijbelgenootschap waar het de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) betreft en daarbij waakzaam de verdere ontwikkelingen te volgen vanuit het door de Generale Synode Leeuwarden 1990 bepaalde in besluit 2b, Acta artikel 67;
- d. de generale synode te adviseren over de ontwikkelingen rond de NBV en daarbij van de kerken het gebed te vragen voor het tot stand komen van een verantwoorde vertaling;

e. indien de volledige NBV op tijd beschikbaar is, de eerstkomende generale synode te dienen met een onderbouwd advies of de NBV kan worden vrijgegeven voor gebruik in de erediensten;
 g. van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van de volgende synode aan de kerken toe te zenden.

B.2. Overweging

B.2.1. Reeds de GS Ommen 1993 machtigde deputaten, om aan het Nederlands Bijbel Genootschap (NBG) en de Katholieke Bijbel Stichting als uitvoerenden van de nieuwe bijbelvertaling, namen op te geven van personen, die geschikt geacht werden om als supervisor de NBV te toetsen. In de bespreking ter GS werd door prof. Dr. J. van Bruggen opgemerkt, dat supervisoren hun opmerkingen over de vertalingen naar de begeleidingscommissie sturen, die beoordeelt of de opmerkingen relevant zijn. De vertaalcommissie beoordeelt de opmerkingen van supervisoren inhoudelijk. Tevens merkt hij op, dat de vertaalprincipes die gebruikt worden bij de NBV vrij algemeen zijn en dat daartegen geen bezwaar hoeft bestaan. Volgens hem is het belangrijker hoe de vertaalprincipes zullen worden uitgelegd en toegepast. Op deze GS is al een schrijven uit de kerken, waarin grote zorg wordt uitgesproken over een nieuwe vertaling. Hoewel de GS niet meer doet dan waakzaam de ontwikkelingen rond de NBV te volgen, maakt zij tegelijk van de mogelijkheid gebruik om supervisoren in te zetten. Een eerste signaal, dat de gehanteerde vertaalprincipes niet af te wijzen zijn, lijkt zich hier aan te dienen.

De GS Berkel en Rodenrijs 1996 besluit op de ingeslagen weg verder te gaan. Alleen liggen er nu meer bezwaren vanuit de kerken, waarin gewaarschuwd wordt, dat de kerken de Here ontrouw worden als ze met het NBG blijven samenwerken. Door deze GS wordt gesteld, dat er niet wordt samengewerkt met de NBG en dat waakzaam de ontwikkelingen worden gevolgd en dat de kerken na afronding van het project kunnen kiezen om deze vertaling wel of niet vrij te geven voor gebruik in de kerken. Deze GS doet voor het eerst zélf een uitspraak over de vertaalprincipes.

In besluit 2, grond 3 zegt ze, dat de vastgestelde vertaalprincipes en regels het mogelijk maken dat in de NBV een zorgvuldige weergave van de grondtekst wordt geboden.

De GS Leusden 1999 krijgt meer bezwaren te verwerken t.a.v. de NBV. Eén van de kerken had gevraagd om de kerken te informeren over diverse keuzes in de NBV. De GS wees dit verzoek af met als grond dat deputaten de kerken regelmatig informeren over de grote lijnen en dat verder ieder die dat wenst, zich rechtstreeks kan wenden tot de NBV. Tevens aanvaardt deze GS de vertaalprincipes en gronden van de NBV. We zien dus dat gaandeweg de synoden er meer bezwaren ingediend worden en dat deze alle worden afgewezen, zonder op de bezwaren inhoudelijk in te gaan. Waarschuwingen worden genegeerd. Ook wordt de euforie t.a.v. de NBV steeds groter. De vertaalprincipes worden expliciet en zonder veel discussie overgenomen. Aan de kerken wordt informatie over belangrijke keuzes onthouden.

B.2.2. Op de GS Zuidhorn 2002/2003 werd ook gesproken over het toetsen van de NBV. Deputaten wezen er toen op, dat het onmogelijk is een vertaling kerkelijk vast te stellen. toetsing zoals bij het kerkboek zou volgens hen niet wenselijk zijn. Een voorstel op de GS om de deputaten expliciet de opdracht te geven om na te gaan wat het bijbelgenootschap met de ingebrachte kritiek doet en om de vertaling te toetsen, werd verworpen.

B.2.3. Duidelijk is dat het vertaalproject om te komen tot de NBV een interkerkelijk en oecumenisch karakter draagt. De vertaalteams werden begeleid door een begeleidingscommissie van deskundigen uit meer dan twintig kerken en geloofsgemeenschappen in Nederland en Vlaanderen. Op de inhoud van de NBV hadden al die kerken invloed. De NBV is dan ook voor al die kerken bestemd. Interkerkelijk dus! Die deskundigen uit al die kerken buigen niet allemaal voor de belijdenis, dat de bijbel Gods Woord is, geïnspireerd en onfeilbaar, zoals beleden in de artikelen 2-7 NBG. Er zijn medewerkers aan de NBV die Rooms of protestant of Jood zijn, of helemaal niet geloven. Alle in de begeleidingscommissie vertegenwoordigde kerken moeten zich kunnen vinden in de NBV. Het geloofsvooroordeel ontbreekt. Het is niet zoals bij de Statenvertaling, dat vrome mannen dit werk in biddend opzien tot God en met ontzag en eerbied voor God en zijn Woord, deden.

B.2.4. Verder is van belang de keuze van handschriften van waaruit de vertaling plaats vindt. Voor de Statenvertaling werden de Byzantijnse handschriften gebruikt, die onderling weinig verschillen vertoonden. Bij de NBV is gebruik gemaakt van Alexandrijnse handschriften, die onderling wel veel verschillen vertonen. Dit houdt in, dat de NBV is gebaseerd op onbetrouwbare handschriften.

- B.2.5. Bij de NBV is gebruik gemaakt van de functioneel-equivalente vertaalmethode. Dit houdt in, dat men enerzijds zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke tekst wil blijven. Maar aan de andere kant wil men ook recht doen aan de functie van de tekst. De gelezen bijbeltekst moet dezelfde functie hebben als de oorspronkelijke tekst. Niet de oorspronkelijke bedoeling, maar de oorspronkelijke functie staat voorop. En dat is afhankelijk van de visie en interpretatie van de vertalers.

B.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg spreekt uit, dat de besluiten van de GS Ommen 1993, GS Berkel en Rodenrijs 1996, GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. de Nieuwe Bijbelvertaling, vervallen zijn en dat de kerken daaraan dus niet meer gebonden zijn.

B.4. Gronden

- B.4.1. De GS Berkel en Rodenrijs, Leusden en Zuidhorn hebben inhoudelijk te weinig gedaan met de ingebrachte bezwaren uit de kerken en te weinig aandacht geschonken aan de grote zorgen die in de kerken leefden.
- B.4.2. De GS Berkel en Rodenrijs nam expliciet de functioneel-equivalente vertaalprincipes en regels, zoals gebruikt voor het tot stand komen van de NBV, over en sprak uit dat deze het mogelijk maken dat in de NBV een zorgvuldige weergave van de grondtekst geboden wordt. Deze vertaalprincipes houden in dat de subjectieve visie en interpretatie van de vertalers een belangrijke rol spelen bij de tot standkoming van de tekst.
- B.4.3. Door de betrokkenheid en de invloed uit vele kerkelijke denominaties, ja zelfs uit remonstrantse en joodse richting, is de NBV voluit een interkerkelijk product. Mede gelet op de gevolgde subjectieve vertaalprincipes, voldoet de NBV daarmee niet aan de belijdenis artikel 2-7 NGB.
- B.4.4. De GS Leusden wees onterecht het verzoek tot het informeren van de kerken over de diverse keuzes in de NBV af en verwees onterecht de kerken rechtstreeks naar de NBV met haar vragen en opmerkingen. Terwijl het informeren van kerken en kerkleden toch voluit een taak van deputaten is. En zeker bij het zoeken / kiezen van een nieuwe bijbelvertaling en bij de uitgangspunten bij een nieuwe bijbelvertaling zullen kerken en kerkleden betrokken moeten worden.
- B.4.5. De GS Leusden koos opnieuw, zonder de kerken daarin gekend te hebben, voor de vertaalprincipes en regels, zoals gebruikt in de NBV.
- B.4.6. De GS Zuidhorn verwierp onterecht het recht en de plicht van de kerken om de NBV te toetsen aan de criteria zoals door de GS Leeuwarden (1990) besloten, overeenkomstig wat de Schrift hierover leert (Joh. 10:4,8; Matt. 7:15, 16; Thess.5:21; Rom 16:17,18; Kol. 2:4,8; 1 Joh. 4:1)
- B.4.7. Met de keuze om betrokken en waakzaam het werk aan de NBV te volgen, werd impliciet de keuze voor de Alexandrijnse handschriften, die in verhouding tot de Byzantijnse gelden als minder betrouwbare handschriften, geaccepteerd als aanvaardbaar

C. Eredienst: Groot Nieuws Bijbel

C.1. Materiaal

Generale Synode Leusden 1999, hoofdstuk 3 eredienst, artikel 46,
Generale Synode Zuidhorn 2002, acta hoofdstuk 4 eredienst, artikel 65.

C.1.1. GS Leusden 1999, artikel 46,

Besluit 1:

de bijbelvertaling Groot Nieuws 1996 niet voor gebruik in de gewone eredienst vrij te geven.

Gronden:

1. de door de PS Holland-Noord aangevoerde argumentatie is gebruikgericht en niet inhoudsgericht. Er is in onze kerken nog geen systematisch onderzoek gedaan naar de inhoudelijke kwaliteit en de betrouwbaarheid van deze vertaling;

2. dit onderzoek heeft o.a. nog niet plaats gehad, omdat deze bijbelvertaling in eerste versie niet bestemd was voor kerkelijk gebruik (zie rapport deputaten Bijbelvertaling paragraaf 4).

Besluit 2:

in afwachting van een kerkelijk besluit inzake de Nieuwe Bijbelvertaling, het gebruik van de bijbelvertaling GNB '96 in bijzondere situaties over te laten aan de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken.

Gronden:

1. het taalgebruik van de vertaling NBG '51 is sterk verouderd, waarom ook de NBV wordt voorbereid, welk project de steun heeft van onze kerken (GS Leeuwarden 1990, Acta art. 67);
2. de kerken zijn vanwege hun roeping als licht voor de wereld gebaat bij een bijbelvertaling in een taal die vandaag begrijpelijk is;
3. GNB '96 is een vertaling in hedendaags Nederlands die nu beschikbaar is, terwijl de verschijning van de NBV niet voor 2004 wordt verwacht;
4. reeds GS Kampen 1951 overwoog "dat er met betrekking tot het gebruik eener Bijbelvertaling in den eeredienst geen bindende bepalingen bestaan" (Acta art. 123, overwegende 1);
5. het is onmogelijk voor een generale synode een bijbelvertaling kerkelijk te ijken en daarom heeft een generale synode ten deze ook geen roeping (GS Bunschoten-Spakenburg 1958--1959, Acta art. 71, overwegende 2);
6. plaatselijke kerken kunnen in eigen verantwoordelijkheid ervoor zorgen dat het evangelie betrouwbaar overkomt;
7. het gebruik van de vertaling GNB '96, onder voorwaarden, laat de noodzaak onverlet dat de kerken terzake van de NBV bevorderen dat er een voor de kerken aanvaardbare vertaling beschikbaar blijft (GS Leeuwarden 1990, Acta art. 67, besluit 2, grond 2).

C.1.2 GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 65.

Er werden op de GS Zuidhorn 2002/2003 verschillende revisieverzoeken ingediend t.a.v. het besluit van de GS Leusden 1999 inzake Groot Nieuws Bijbel (GNB), artikel 46. De GS Zuidhorn besloot het volgende:

Besluit 1:

uit te spreken dat er sprake is van onhelderheid en tegenstrijdigheden in de besluiten van de Generale Synode Leusden 1999 Acta art. 46 en deze besluiten vervallen te verklaren.

Gronden:

1. de Generale Synode Leusden 1999 stelt (Besluit 2, Grond 4 en 5) dat er met betrekking tot het gebruik van een bijbelvertaling in de eredienst geen bindende bepalingen bestaan, dat het onmogelijk is voor een generale synode een bijbelvertaling kerkelijk te ijken en dat een synode ten deze ook geen roeping heeft. Toch doet de generale synode tegelijk zelf uitspraken waarbij ze in feite wel regelend en voorschrijvend optreedt: de GNB wordt enerzijds uitdrukkelijk niet vrijgegeven voor gebruik in de gewone eredienst, terwijl anderzijds een beperkt gebruik van de GNB generaal-synodaal wordt toegestaan. Dit is onhelder en innerlijk tegenstrijdig. De synode spreekt in Besluit 1 en 2 krachtens een veronderstelde bevoegdheid om al of niet — of eventueel in beperkte mate — vrij te geven, maar in de gronden bij Besluit 2 lijkt ze het bestaan van zo'n bevoegdheid te ontkennen;
2. de Generale Synode Leusden 1999 stelt vast (Besluit 1, Grond 1) dat er geen systematisch onderzoek is gedaan naar de inhoudelijke kwaliteit en de betrouwbaarheid van de GNB, en baseert daarop haar besluit om de GNB niet voor gebruik in de gewone eredienst vrij te geven. Wanneer er echter geen onderzoek is gedaan kan er noch negatief noch positief een besluit genomen worden. Zonder onderzoek ontbreken ook de gronden waarop kan worden gezegd dat alleen in bijzondere situaties, tijdelijk of onder voorwaarden het gebruik geoorloofd is;
3. de Generale synode Leusden 1999 maakt een onderscheid tussen gebruiksggericht en inhouds gericht. Ten aanzien van het lezen van Gods Woord in kerkdiensten en kerkelijke samenkomsten moeten echter altijd eisen van betrouwbaarheid en zorgvuldigheid worden gesteld, en het 'gebruik' moet daarbij van de 'inhoud' afhankelijk blijven. Bovendien strijdt het maken van dit onderscheid ook met de nauwkeurige wijze waarop de kerken alle teksten in het Gerefomeerd kerkboek vaststellen en hanteren.
4. De Generale Synode Leusden 1999 liet het gebruik van de GNB in bijzondere situaties over aan de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken. Het blijft onduidelijk, waarom voor zulke bijzondere situaties een generaal-synodale uitspraak nodig is. Ook wordt niet helder welke criteria er voor het gebruik van een bijbel vertaling in zulke situaties moeten gelden die anders zijn dan voor een gewone kerkdienst.

Besluit 2:

a. aan deputaten Kerkrecht en kerkorde de opdracht te geven om in overleg met deputaten Bijbelvertaling

1. onderzoek te doen naar de (vooral) kerkrechtelijke vragen met betrekking tot kerkelijke ijking van bijbelvertalingen en het generaal-synodaal vrijgeven van een vertaling annex de afbakening van bevoegdheden in dezen;
2. na te gaan welke besluitvorming er ten aanzien van het gebruik van bijbelvertalingen in de kerkdiensten in de huidige situatie en voor de komende jaren op generaal-synodaal niveau nodig is;
3. daarover aan de volgende synode te rapporteren;
- b. hangende dit onderzoek het gebruik van de GNB in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden te laten.

Gronden:

1. in deze kwestie komt aan het licht, dat er ten aanzien van het gebruik van bijbelvertalingen in de kerkdiensten sinds 1951 geen consistente lijn is te bespeuren in diverse synodebesluiten en -uitspraken. De onzekerheid en de onenigheid die daardoor (kunnen) ontstaan, dienen te worden voorkomen en weggenomen;
2. bij de wijze waarop sinds de jaren 1970 alle onderdelen van het kerkboek alsook de inrichting van de eredienst tot voorwerp van gedetailleerde kerkelijke besluitvorming zijn geworden, past het niet meer om ten aanzien van de in de eredienst zo centrale lezing van Gods Woord geen helderheid over beleid en bevoegdheden te hebben;
3. de door deze generale synode aanvaarde 'Koersbepaling...' bevat gezichtspunten die kunnen helpen om ook ten aanzien van het gebruik van bijbel vertalingen in de kerkdiensten tot goede kerkelijke afspraken te komen;
4. op inhoudelijke bezwaren tegen de GNB kan door de generale synode niet worden ingegaan zolang de taak en bevoegdheid van generale synodes ten aanzien van het gebruik van bijbelvertalingen in de kerken niet helder zijn omschreven. In een dergelijke situatie blijven de kerkenraden uiteraard op de gewone wijze verantwoordelijk voor de invulling van de kerkdiensten.

C.2. Overweging

C.2.1. In de traditionele bijbelvertalingen werd de oorspronkelijke Hebreeuwse en Griekse tekst zoveel mogelijk op de voet gevolgd, tot in de opbouw van de zinnen en in de weergave van de woorden toe. Door verandering van de taal kwam er behoefte aan een bijbel in de omgangstaal. Vanuit die gedachte kwam men tot de Groot Nieuws Bijbel (GNB). Deze bijbel werd niet gemaakt om in de erediensten van de kerkgemeenschappen de plaats in te nemen van de daar gebruikelijke vertalingen. Voor eredienst en prediking zou steeds behoefte blijven bestaan aan een vertaling die zo nauw mogelijk aansluit aan het taaleigen van de grondteksten van het oude en het nieuwe testament (aldus het voorwoord van de GNB, uitgave 1983).

De GNB is zeker een vertaling in meer hedendaags Nederlands. Deze vertaling is echter tot stand gekomen op grond van verkeerde vertaalprincipes. Gebruik werd gemaakt van de dynamisch-equivalente vertaalmethode. Dit houdt in, dat de doeltaal (het nederlands van vandaag) en de brontaal (oorspronkelijke taal) niet gelijk moeten zijn, maar gelijkwaardig. De lezer van vandaag moet hetzelfde kunnen begrijpen als de lezer in de tijd waarover het gaat in de bijbel. Vervolgens moet hij ook op dezelfde wijze kunnen reageren. De bedoeling van de oorspronkelijke tekst moet dus worden overgedragen in de visie van deze vertaalmethode. Van belang is dus bij deze wijze van vertalen, om er achter te komen wat de bedoeling van de oorspronkelijke schrijver was en hoe je dat weergeeft in onze taal vandaag. Dit heeft alles te maken met de visie van de vertaler. Welke bedoeling vindt hij dat er in een bepaald gedeelte ligt. Subjectieve interpretaties en moderne bijbelkritiek hebben bij deze vertaalmethode dus veel invloed op de uiteindelijke Nederlandse tekst. De dynamisch-equivalente vertaalmethode is dus duidelijk meer dan vertalen.

C.2.2. Tevens is het van belang te weten, dat de GNB een samenwerkingsproduct is van de Katholieke Bijbelstichting (rooms) en het Nederlands Bijbelgenootschap (protestants) en dat de begeleidingscommissie, het vertaalteam en de adviseurs een zeer diverse kerkelijke achtergrond hebben.

C.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëberg, spreekt uit dat het besluit van de GS Leusden 1999 t.a.v. de Groot Nieuws Bijbel vervallen is en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

C.4. Gronden

C.4.1.. Het gebruik van een betrouwbare bijbelvertaling is van fundamenteel belang voor alle kerken van het verband. Daarom is het vrijgeven van bijbelvertalingen een zaak van de kerken gezamenlijk en zal pas tot het vrijgeven van een nieuwe vertaling kunnen worden besloten, nadat de betreffende vertaling eerst door de kerken is getoetst.

C.4.2. De besluiten van de GS Leusden 1999 t.a.v. de GNB zijn innerlijk tegenstrijdig. Wanneer gesteld wordt dat in de kerken nog geen systematisch onderzoek gedaan is naar de inhoudelijke kwaliteit en betrouwbaarheid van deze vertaling en deze daarom niet vrijgegeven kan worden voor gebruik in 'gewone erediensten', kan deze uiteraard ook niet vrijgegeven worden voor gebruik in 'bijzondere situaties' in plaatselijke kerken

C.4.3. De GNB wijst er zelf op dat zij niet bedoeld is voor eredienst en prediking, maar dat daarvoor een vertaling nodig blijft, die zo nauw mogelijk aansluit aan het taaleigen van de grondteksten.

C.4.4. De GNB is een interkerkelijk samenwerkingsproduct waaraan deskundigen hebben meegewerkt, waarbij niet vaststaat of zij allemaal artikel 2-7 NGB onderschrijven, waardoor niet vaststaat dat dit product betrouwbaar is. Daarom is er alle reden tot extra waakzaamheid en toetsing van een vertaling die men vrij wil geven voor gebruik in de kerken.

C.4.5. De gebruikte vertaalprincipes betekenen niet alleen een breuk met het verleden van de Gereformeerde Kerken, maar geven ook aanleiding tot een subjectieve manier van vertalen, waardoor opnieuw de betrouwbaarheid betwijfeld moet worden.

D. Eredienst: Zegen**D. 1. Materiaal**

Generale Synode Ommen 1993, hoofdstuk 3 eredienst, artikel 40.

Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, acta hoofdstuk 3 eredienst, artikel 50,51.

Generale Synode Leusden 1999, acta hoofdstuk 3 eredienst, artikel 48.

Generale Synode Zuidhorn 2002, acta hoofdstuk 3 kerkregering, deel a-regelgeving, artikel 47,

D.1.1. GS Ommen 1993, artikel 40,**Besluit 1:**

het voorstel van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg ontvankelijk te verklaren.

Grond:

de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg probeert de onbeantwoorde vragen van de Generale Synode van Heemse 1984--1985 (Acta art. 70, besluit 2, grond a, b en c) te beantwoorden vanuit een nieuwe invalshoek; zij gaat de weg die de Generale Synode van Leeuwarden 1990 heeft gewezen aan de Gereformeerde Kerk te Meppel (Acta art. 72, besluit 3).

Besluit 2:

uit te spreken dat ook in erediensten waarin geen predikant voorgeeft, zegengroet en zegen ongewijzigd uitgesproken en opgelegd mogen worden.

Gronden:

1. ook in diensten waarin geen predikant voorgeeft, kan van eredienst gesproken worden, omdat het wezen van de eredienst hierdoor bepaald wordt dat God en zijn volk elkaar ontmoeten in de door de kerkeraad bijeengeroepen samenkomst van de verhoogde Christus met de zijnen; waar twee of drie vergaderd zijn in zijn naam is Hij in hun midden, Matt. 18:20 (zie Acta van de Generale Synode van Kampen 1975 art. 449 C II 1 en C III 1);
2. de volmacht tot het begroeten in de naam van God en tot het leggen van de naam van God op de gemeente is gegeven door de aanwezigheid van onze Here Jezus Christus met zijn zegen; de woorden daarvoor worden in de Schrift gegeven en zijn al eeuwenlang zo gebruikt in de eredienst (Num. 6:24--26; 1 Kor. 1:3; 2 Kor. 13:13; 1 Tim. 1:2b; Openb. 1:4b, 5a); het is de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de gezamenlijke oudsten dat van deze volmacht gebruik gemaakt wordt;
3. de gemeente mag uitgaan van de realiteit dat haar Heer in de samenkomsten aanwezig is naar zijn belofte; daarom mag zij door de voorganger, ook als die geen predikant is, in zijn naam worden aangesproken; ook bij het voorlezen van de wet in de eredienst door een niet-predikant blijft de aanspraak ongewijzigd;
4. in art. 30 NGB, art. 2, 3, 4, 16, 21 en 22 KO en in de bevestigingsformulieren is de betekenis van de onderscheiden ambten zo duidelijk vastgelegd, dat deze uitspraak over het uitspreken van de zegengroet en de zegen in erediensten waarin geen predikant voorgeeft, geen inbreuk betekent op hetgeen aanvaard is aangaande de ambten en/of de liturgie; de zaak in kwestie is duidelijk afgegrensd, namelijk dat ook bij afwezigheid van de predikant toch door Christus de volmacht onverminderd aanwezig is om de gemeente in zijn naam te zegenen;
5. het opheffen van de handen bij het uitspreken van de zegen maakt zichtbaar dat de zegen opgelegd wordt; ook dit is in de Schrift gegeven (Lev. 9:22; Mar. 10:16; Luc. 24:50).

D.1.2.1. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 50,**Besluit 1:**

het besluit van de Generale Synode van Ommen 1993 niet ter discussie te stellen alleen vanwege het feit dat de ontvankelijkheid van het voorstel van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg omstreden is;

Besluit 2:

het besluit van de Generale Synode van Ommen 1993 te toetsen aan de hand van de ingebrachte bezwaren.

Gronden:

1. hoewel de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg zich niet rechtstreeks geconfronteerd had met besluiten van eerdere generale synoden, heeft de synode van Ommen een besluit genomen, dat in een aantal kerken is geëffectueerd; het dient de goede orde (art. 1 KO) niet als dat besluit uit het midden van de kerken zou worden weggenomen alleen op basis van een behandeling, die wellicht niet terecht is geweest;
2. vele bezwaarschriften en verzoeken die door particuliere synoden, classes, kerken en particulieren zijn ingediend, zijn wettig op de synode gebracht.

D.1.2.2. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 51,**Besluit 1:**

1. naar aanleiding van de tegen het besluit van de Generale Synode van Ommen 1993 ingebrachte bezwaren toe te stemmen, dat de synode van Ommen:

- a. onvoldoende in rekening heeft gebracht dat onderscheid gemaakt dient te worden tussen de volmacht tot het begroeten en zegenen en de uitoefening van die volmacht;
- b. ten onrechte zonder motivering het wel of niet ongewijzigd uitspreken en opleggen van zegen en zegengroet in de vrijheid van de kerken heeft gelaten;
- c. zich niet geconfronteerd heeft met de uitspraak van de Generale Synode van Sneek-Utrecht 1939 (Acta art. 346) op het punt van het zegenen door niet-ambtsdragers;

2. dat precisering van het besluit met de gronden wenselijk is om de rust en vrede in de kerken te dienen.

Gronden:

1. de synode van Ommen heeft eenzijdig de nadruk gelegd op de aanwezigheid van Christus in de eredienst als bewijs voor de gedachte dat *elke* voorganger gemachtigd is de zegen en zegengroet uit te spreken en op te leggen;
2. ook al is de volmacht tot het begroeten in de naam van God en tot het leggen van de naam van God op de gemeente gegeven door de aanwezigheid van de Here Jezus Christus met zijn zegen, daarmee is nog niet beslist over wie die volmacht uitoefent;
3. de synode van Ommen heeft het wel of niet ongewijzigd uitspreken en opleggen van de zegen door niet-predikanten in de vrijheid van de kerken gelaten zonder dit te motiveren, terwijl zij haar gronden zo formuleerde, dat een verplichting voor de hand lag;

4. een besluit dat geenszins bedoelde de ambtsleer ter discussie te stellen, maar dat kennelijk toch aanleiding geeft tot een discussie daarover, kan beter nader gepreciseerd worden ten dienste van de rust en vrede in de kerken.

Besluit 2:

uit te spreken:

1. dat ook in een eredienst waarin geen predikant voorgaat, de Here met zijn zegen aanwezig is en dat deze zegen liturgisch gestalte krijgt doordat een ouderling de zegen en zegengroet ongewijzigd uitspreekt en oplegt;
2. dat deze liturgische regel in acht genomen dient te worden naar art. 65 KO tweede lid;
3. dat, in het uitzonderingsgeval dat in een zgn. leesdienst iemand voorgaat die geen ouderling is, het de voorkeur verdient dat de eredienst door een ouderling geopend en gesloten wordt.

Gronden:

1. in de vastgestelde orden van dienst wordt aangegeven welke woorden bij zegen en zegengroet gebruikt moeten worden; daarbij wordt niet aangegeven dat alleen een predikant deze woorden mag gebruiken;
2. het is een zaak van kerkelijke wijsheid het uitspreken en opleggen van zegen en zegengroet te beperken tot ouderlingen; dit sluit aan bij de kerkelijke afspraken over de verantwoordelijkheid voor de erediensten, zoals die is toevertrouwd aan de gezamenlijke oudsten;
3. het opleggen van de zegen is niet afhankelijk van het gebaar. Een uitspraak van een generale synode over een zegengebaar is niet nodig;
4. het openen en sluiten van een eredienst door een ouderling onderstreept dat ook in een eredienst waarin een niet-ouderling voorgaat, voluit een ontmoeting plaatsvindt tussen God en zijn volk als ambtelijk vergaderde gemeente.

Besluit 4:

uit te spreken dat de overgebleven bezwaren tegen het besluit van de synode van Ommen die betrekking hebben op de geleiding in de ambten en het karakter van de zegengroet geen belemmering vormen tot het nemen van een besluit dat niet meer omvat dan het vaststellen van een liturgische regel.

Grond:

het vaststellen van deze liturgische regel hoeft niet noodzakelijk te leiden tot herbezinning op de geleiding in de ambten en op het karakter van de zegengroet.

D.1.3. GS Leusden 1999, artikel 48,

Besluit:

in plaats van de voorgaande synodebesluiten in deze zaak uit te spreken, dat iedere broeder die door de kerkenraad geroepen wordt in een eredienst voor te gaan, daarmee tevens de bevoegdheid ontvangt om in die kerkdienst de zegen(groet) ongewijzigd uit te spreken, ook met opheffing van de handen.

Gronden:

1. voor het zegenend groeten en zegenen van de gemeente in Gods naam gelden geen specifieke vereisten die dat element van de eredienst onderscheiden van diverse andere elementen waartoe de broeder die de dienst leidt bevoegd is, zoals het lezen van de wet, schuldbelijdenis en genadeverkundiging of het voorgaan in gebed;
2. bij de toekenning door de kerkenraad van de bevoegdheid tot het voorgaan in een eredienst let de verantwoordelijke kerkenraad uiteraard reeds op de voorwaarden, namelijk op de capaciteiten van de betrokken broeder om dit werk te doen en op zijn aanvaardbaarheid in de gemeente.

D.1.4. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 47,

Besluit 1:

aan de verzoeken niet te voldoen.

Gronden:

1. toe te stemmen valt dat grond 1 onder genoemd besluit twee oordelen geeft. Maar bij het noemen van de tegenargumenten wordt geen nieuw aspect naar voren gebracht dat al niet eerder gewogen is;
2. de mening dat alleen ouderlingen de zegen mogen opleggen, is al weerlegd door de Generale Synode Ommen 1993. Acta artikel 40, in de gronden onder besluit 2;
3. brieven schrijvers geven er geen blijk van zich te hebben geconfronteerd met de uitspraak van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, Acta artikel 51
- besluit 3, aan de verzoeken tot het instellen van een studiedeputaatschap met een brede of beperkte opdracht niet te voldoen, noch met de gronden die tot die uitspraak leidden, o.a. grond 3: de in het verleden gedane uitgebreide studie geeft geen reden tot de gedachte dat nieuwe argumenten gevonden zullen worden;
4. de Generale Synode Leusden 1999 (Acta art. 48) handelde conform art. 33 KO.

Er werden bij haar in revisieverzoeken met betrekking tot het besluit van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 enkele nieuwe aspecten en overwegingen ingebracht. Op basis van een inhoudelijke weging daarvan legde de synode in grond 2 bij haar besluit nadrukkelijker de toekenning van bevoegdheid tot het voorgaan in de eredienst aan de in 1996 al gekozen beleidslijn ten grondslag;

Regelgeving

5. ten onrechte wordt gesteld dat de zaak niet op kerkelijke wijze conform art. 30 KO is behandeld, aangezien in de toelichting en de daarop volgende discussie, weergegeven in de Acta, blijkt dat de revisieverzoeken zijn gewogen en weerlegd.

Besluit 2:

bezwaarde kerken en kerkleden op te roepen de discussie over het opleggen van de zegen te laten rusten.

Gronden:

1. uit de discussie gedurende twintig jaar is gebleken dat inhoudelijke argumenten vanuit de bijbelse, confessionele en theologische gegevens niet konden leiden tot overtuigende besluiten. Reden waarom de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 en de Generale Synode Leusden 1999 zich concentreerden op praktische overwegingen waarover uiteindelijk overeenstemming kon worden gevonden. De kerken zijn er niet mee gediend de oude discussies van voor de synodes van 1996 en 1999 opnieuw op te rakelen;
2. met het besluit van de Generale Synode Leusden 1999 zijn de 'buitenlijnen' voor de kerkelijke praktijk aangegeven, maar het laat voldoende ruimte voor een modus vivendi bij gewetensbezwaar.

D.2. Overweging

- D.2.1. GS Ommen 1993 besloot om het voorstel van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg wel ontvankelijk te verklaren, waardoor de zaak van zegen en zegengroet opnieuw in bespreking kwam. GS Ommen besloot verder, dat de zegen en de zegengroet ongewijzigd uitgesproken en opgelegd mochten worden in diensten waarin geen predikant vooring.
- Na GS Ommen kregen drie achtereenvolgende synoden te maken met bezwaren van voor- en tegenstanders van het besluit van GS Ommen. GS Berkel en Rodenrijs 1996 beperkte de uitspraak van GS Ommen in die zin, dat alleen ouderlingen zegen en zegengroet ongewijzigd mogen opleggen. Tevens sprak zij uit dat zegen en zegengroet slechts een liturgische regel betreffen.
- GS Leusden 1999 veranderde de zaak opnieuw door te stellen dat iedere broeder zegen en zegengroet mag uitspreken en opleggen. Wel zal de kerkenraad moeten letten op zijn capaciteiten en zijn aanvaardbaarheid in de gemeente.
- GS Zuidhorn 2002/2003 handhaafde de uitspraak van GS Leusden en sloot de discussie af door te besluiten om op te roepen de discussie verder te laten rusten.
- D.2.2. In deze hele discussie zien we dat onvoldoende in rekening werd gebracht het verschil tussen de onderscheiden ambten. En dat de discussie en besluitvorming deze zaak werd teruggebracht tot een liturgische aangelegenheid in plaats van een zaak van leer en ambt. De opvatting van de deputaten voor liturgie als zou de prediking van Gods Woord niet het centrum zijn van de eredienst is niet alleen door de GS Berkel en Rodenrijs 1996, Leusden 1999 en Zuidhorn 2002/2003 onweersproken gebleven; zij werkt nog steeds door. Prediking is bediening van de verzoening. Die bediening is toevertrouwd aan door de Here geroepen herders en leraars. Het opleggen van de zegen van de Here gebeurt namens de Here en is onderdeel van die bediening van de verzoening. Deze overtuiging is door de verschillende synoden niet weerlegd.
- D.2.3. Ook werden besluiten en discussies van vorige synoden onvoldoende betrokken bij deze zaak (GS Sneek-Utrecht 1939, Kampen 1975, Heemse 1984). Daarnaast werd de zegen versmald tot het voorlezen van de zegenwoorden, terwijl de zegen wordt opgelegd namens de Here, waarbij woorden en gebaar bij elkaar horen.
- De uitspraken t.a.v. de zegen komen dan ook in strijd met de gereformeerde belijdenis inzake de drie ambten (NGB art. 30 en 31) en inzake de bediening van de verzoening (2 Kor. 5:18-20; Rom. 10:14 en 15; DL hfdst. 1, art. 3). Ook is het in strijd met de uitspraken van de GS Kampen 1975.

D.3. Besluit:

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de besluiten van de GS Ommen 1993, GS Berkel en Rodenrijs 1996, GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. het opleggen van de zegen in de erediensten, vervallen zijn en dat de kerken daaraan dus niet meer gebonden zijn.

D.4. Gronden

- D.4.1. Het voorstel van de PS Zeeland, Noord-Brabant en Limburg aan de GS Ommen 1993 was onontvankelijk. Hoewel de PS de zaak vanuit een andere invalshoek (art. 65 KO) aan de orde stelde, ging het toch om dezelfde zaak als op de GS Heemse 1984 besproken, zonder dat de PS met nieuwe argumenten kwam.
- D.4.2. De PS Zeeland, Noord-Brabant en Limburg heeft zich niet geconfronteerd met besluiten dienaangaande van eerdere synoden, iets dat voor een revisieverzoek zeker noodzakelijk is (Art. 33 KO en acta Kampen 1975, art. 110).
- D.4.3. Het besluit beperkt zich niet tot ambtsdragers, maar het omvat ook niet-ambtsdragers; dat laatste is in strijd met het besluit van de GS Sneek-Utrecht 1939 over hulppredikers (Acta art. 346) en in strijd met de aangehaalde bijbelteksten in de gronden onder het besluit, die spreken over het zegenen door priesters, Christus zelf en apostelen.

- D.4.4. Een leesdienst is wel een eredienst, maar reeds de GS Kampen 1975 voegde eraan toe: 'zij het op een andere manier'.
de benadering vanuit de aanwezigheid van Christus betekent een breuk met 2000 jaar kerkgeschiedenis en opent de weg naar sacramentsbediening door een niet-predikant.
- D.4.5. De besluiten verdisconteren niet dat er onderscheid is tussen de *volmacht* tot zegenen en de *uitoefening* ervan; er wordt geen rekening gehouden met de geleding in de ambten naar Ef. 4; Openb. 1:20; 2 Kor; 5:18-20; Rom. 10:14 en 15; DL hfdst. 1, art. 3 en wat daarover is vastgelegd in de belijdenisgeschriften (art. 30 en 31 NGB), kerkorde (art. 1, 2, 3, 4, 16, 21) en bevestigingsformulieren..
- D.4.6. Het zegenen is bediening van de verzoening in geconcentreerde vorm en behoort daarom tot de taak van de predikant. Prediking is bediening der verzoening. Die bediening is toevertrouwd aan door de Here geroepen herders en leraars. Het opleggen van de zegen is gebeurd namens de Here en is onderdeel van de bediening van de verzoening. Dit is door de betreffende synoden niet weerlegd.
- D.4.7. Het opleggen van de zegen wordt getypeerd als slechts een liturgische regel, echter ook liturgische regels zijn onderworpen aan Schrift en belijdenis (Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 51, besluit 2.2. en 4).
- D.4.8. in de diverse besluiten wordt duidelijk, dat er een andere visie op de eredienst en de ambten aan de dag treedt. Tevens wordt de eenheid en de vrede in de kerken en in het kerkverband niet gediend door de wijze waarop door de betreffende synoden besluiten werden genomen.

Ea. Liturgie: Ordinarium (J)

Ea.1. Materiaal

Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 63
Generale Synode Leusden 1999, artikel 49.4
Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 73

Ea.1.1. **GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 63,**

Besluit

- 4.a. deputaten voor de eredienst te benoemen met de volgende opdrachten:
5. te onderzoeken of en zo ja hoe een voor deze tijd geschikte orde van dienst te ontwikkelen zou zijn met gebruikmaking van delen van het ordinarium;
6. bij de bezinning op de vormgeving van de eredienst de huidige tijd en cultuur in rekening te brengen en te onderzoeken of nadere onderscheiding in karakter en doel van samenkomsten van de gemeente wenselijk is;

Ea.1.2 **GS Leusden 1999, artikel 49.4,**

Materiaal

1. Acta art. 63, besluit 4a5 met bijbehorende gronden van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996. Hierin wordt aan de nieuw te benoemen deputaten Eredienst gevraagd, "te onderzoeken of en zo ja hoe een voor deze tijd geschikte orde van dienst te ontwikkelen zou zijn met gebruikmaking van delen van het ordinarium". Volgens deze synode gaan de teksten van het ordinarium (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus en Benedictus en Agnus Dei) terug op de vroege christelijke traditie en kunnen ze een verrijking betekenen, als blijkt dat ze een goede vorm bieden om God in deze tijd te eren in de eredienst. Latere gebruikmaking van de ordinariumdelen in de rooms-katholieke mis met de transsubstantiatieleer hoeft niet bij voorbaat uit te sluiten dat gereformeerde kerken ze goed kunnen gebruiken;
2. rapport deputaten Eredienst, hoofdstuk 8. Hierin gaan deputaten in op opmerkingen vanuit de kerken en funderen zij hun voorstel om een orde van dienst op basis van de ordinariumteksten vrij te geven;
3. brieven van 10 kerken en 3 particulieren, waarvan velen huiverig staan tegenover de invoering van deze orde van dienst (het ordinarium). Men noemt de volgende argumenten: invoering van het ordinarium tast de herkenbaarheid van de gereformeerde eredienst aan, brengt een te grote verdeeldheid tussen de kerken teweeg, zal door vele kerkleden niet begrepen worden en kan leiden tot verstening en ritualisering van de liturgie. Deputaten lopen met name op dit punt te ver voor de kerken uit. Anderen vragen om een voortgezette studie van deputaten over het ontstaan en gebruik van de ordinariumdelen in de vroegchristelijke en oosters-orthodoxe liturgie, toen het heilig avondmaal steeds meer gezien werd als verzoenend offer en de ordinariumgezangen in verband gebracht werden met de offergedachte, en over de tijd van de Reformatie, omdat men toen nergens in de gereformeerde kerken de ordinariumstructuur heeft overgenomen of opnieuw ingevoerd. Zetten we nu zelf de deur niet open voor onschriftuurlijke gedachten die jarenlang met het ordinarium verbonden waren? Ook wordt verzocht grond 4a5.3 van de GS Berkel en Rodenrijs te schrappen, omdat niet de transsubstantiatieleer maar de offergedachte tot het wezen van de rooms-katholieke mis behoort. Sommigen zijn van mening dat deputaten een goede historische onderbouwing gegeven hebben, maar nog geen antwoord gegeven hebben op de vraag of het ordinarium een verrijking zal betekenen voor de gereformeerde liturgie om vandaag God te eren. Wanneer het ordinarium wordt vrijgegeven, zullen de teksten eigentijds en in begrijpelijk Nederlands getoonzet moeten worden.

Besluit 5:

1. een orde van dienst op basis van de ordinariumenteksten (het ordinarium) nog niet vrij te geven voor gebruik;
2. deputaten Eredienst de opdracht te geven te onderzoeken of deze nieuwe orde van dienst geschikt is, c.q. geschikt te maken is, voor gebruik in de huidige tijd en cultuur.

Gronden:

1. deputaten hebben in hun rapport voldoende duidelijk gemaakt, dat de elementen van deze orde van dienst teruggaan op de vroege christelijke traditie en goed gebruikt zouden kunnen worden in een gereformeerde eredienst;
2. deputaten hebben niet aangetoond dat de voorgestelde ordinariumorde een goede vorm biedt om God *in deze tijd* te eren in de eredienst (zie besluit 4a5 met grond 4a5.2 onder het besluit van de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 63);
3. vanaf de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 is er onrust in de kerken, juist ten aanzien van de liturgische vernieuwingen. Daarom is het niet wijs en pastoraal nu reeds dit ordinarium vrij te geven.

Ea.1.3. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 73.**Materiaal:**

Acta art. 49, besluit 5 met bijbehorende gronden van de Generale Synode Leusden 1999. Hierin wordt aan de nieuw te benoemen deputaten eredienst opdracht gegeven te onderzoeken of de ordinariumliturgie geschikt is, c.q. geschikt te maken is, voor gebruik in de huidige tijd en cultuur. In de gronden onder dit besluit stelt deze synode dat deputaten in hun rapport voldoende duidelijk hebben gemaakt, dat de elementen van deze orde van dienst teruggaan op de vroege christelijke traditie en goed gebruikt zouden kunnen worden in een gereformeerde eredienst. Naar het oordeel van de synode is echter niet aangetoond dat de voorgestelde ordinariumorde een goede vorm biedt om God in deze tijd te eren in de eredienst (zie besluit 4a5 met grond 4a5.2 onder het besluit van de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 63);

2. rapport van deputaten eredienst, hoofdstuk 7. Hierin geven deputaten een overzicht van de stand van zaken met betrekking tot de kerkelijke besluitvorming omtrent de ordinariumliturgie. Tevens houden zij een betoog waarin getracht wordt duidelijk te maken dat een ordinariumorde een goede vorm is voor de hedendaagse, gereformeerde liturgiepraktijk. Deputaten bespreken tevens de relatie tussen enerzijds de ordinariumorde en anderzijds aspecten als herkenbaarheid van de gereformeerde liturgie, verstening en ritualisering van de kerkdienst, elitair en hoogkerkelijk gehalte;
3. brieven van de kerkenraden van Axel d.d. 23 februari 2002, Mussel d.d. 12 maart 2002, Waardhuizen d.d. 13 maart, Zwijndrecht d.d. 13 maart 2002, Bunschoten-Oost d.d. 26 maart 2002 en Spakenburg Noord d.d. 26 maart 2002, brief d.d. 12 maart 2002 van leden van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn-Zuid, brief van S. Colijn uit Amersfoort d.d. 15 maart 2002 en brief van liturgiecommissie Gereformeerde Kerk Arnhem d.d. 15 maart 2002. In de laatstgenoemde brief wordt het voorstel van deputaten om een ordinariumorde vrij te geven ondersteund, waarbij wel over een paar detailpunten uit de orde opmerkingen gemaakt worden. In de andere brieven wordt op het voorstel tot de invoering van een ordinariumliturgie terughoudend of afwijzend gereageerd. Daarbij brengt men de volgende zaken onder de aandacht:
 - de kerken zijn al met te veel zaken op het gebied van liturgie en kerkmuziek bezig;
 - het ordinarium doet de verschillen tussen de kerken toenemen;
 - er is geen behoefte aan deze nieuwe orde;
 - is het geen "miskennis van het werk van de Heilige Geest in de loop der eeuwen wanneer we in zaken als gezangen en liturgie zo nodig weer naar de tijd van voor de Reformatie terug moeten?";
 - het ordinarium valt uit de toon, en is elitair, hoogkerkelijk, 'rooms' of doet 'rooms' aan;
 - er zijn nog veel aspecten die ten aanzien van het ordinarium overwogen moeten worden;
 - zorgt het vrijgeven van de ordinariumliturgie niet dat de herkenbaarheid van de gereformeerde kerkdienst verder onder druk komt te staan?
 - door invoering van het ordinarium is de kerkdienst geen verbondsgesprek meer en komt er te weinig ruimte voor de bediening van het Woord.

Besluit:

1. de orde van dienst op basis van de ordinariumenteksten (het ordinarium) als Orde D aan de kerken voor gebruik in overweging te geven;
2. plaatselijke kerken te vragen, wanneer zij dit wensen, deze ordinariumliturgie in de praktijk gestalte te geven en zich bij deputaten Eredienst te melden, zodat de teksten beproefd en een orde van dienst ontwikkeld kan worden
3. deputaten op te dragen de reacties en ervaringen uit de kerken te verzamelen en eventueel een orde van dienst aan de eerstvolgende synode voor te stellen.

Gronden:

1. wanneer de kerken in liturgische zaken niet 'van bovenaf' door deputaten willen worden aangestuurd, is het goed als initiatieven in de praktijk van de kerken vorm krijgen;
2. de kerken kunnen gebruik maken van het materiaal dat door deputaten ontwikkeld is;
3. op deze wijze wordt via een rapportage aan de eerstvolgende synode duidelijk, in hoeverre de kerken behoefte hebben aan deze orde van dienst;
4. de Generale Synode Leusden 1999 heeft vastgesteld dat de elementen van deze orde van dienst teruggaan op de vroege christelijke traditie en goed gebruikt zouden kunnen worden in een gereformeerde eredienst;
5. over de theologische achtergronden van het ordinarium heeft de Generale Synode Leusden 1999 zich reeds uitgesproken en vanuit de kerken zijn geen nieuwe gezichtspunten aangedragen;
6. gesignaleerde problemen omtrent de 'herkenbaarheid' van de gereformeerde liturgie en toenemende verschillen in liturgie tussen de kerken zijn de afgelopen zeven jaren door meerdere deputaatschappen en synoden al behandeld;
7. het karakter van de eredienst als verbondsgesprek tussen God en zijn volk is – evenals in de reeds vrijgegeven orden van dienst – in Orde D op geen enkele wijze aangetast.

Ea.2. Overweging

- Ea.2.1. Het ordinarium komt voort uit de Roomse mis, waarin vaste onderdelen zijn opgenomen die elke zondag hetzelfde zijn. Calvin wilde niet overgaan tot invoering van het ordinarium. In feite is het ordinarium een reeks van formuleringen, teksten en liederen waarmee elke zondag het Avondmaal gevierd wordt, als hoogtepunt van de eredienst. In plaats van het Woord komt het

Avondmaal centraal te staan. Daarentegen is de kerk geroepen de genade van Jezus Christus te proclameren door de levendige verkondiging van zijn Woord.

- Ea.2.2. De ordinariumliturgie maakt de band tussen Woord en sacrament los. Het sacrament gaat een eigen, (bijna) mystiek leven leiden. Deze vorm van liturgie past in de Rooms-Katholieke eredienst waar ook de mis een op zichzelf staande heilige en zaligmakende waarde heeft gekregen.
- Ea.2.3. Het Heilig Avondmaal is, evenals de Doop, door de Here Christus zelf ingesteld, om zijn Woord te verzegelen. Het Heilig Avondmaal staat dan ook niet op zichzelf: het is nauw verbonden aan de prediking van Gods Woord. Het Avondmaal heeft in zichzelf geen kracht maar krijgt waarde door die verbondenheid aan het Evangelie. Dóór de bezegeling van Gods beloften in Christus.
- Ea.2.4. De GS Zuidhorn 2002/2003 heeft alle bezwaren tegen dit ordinarium verworpen.

Ea.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Berkel en Rodenrijs 1996, GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. de invoering van het ordinarium vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

Ea.4. Gronden

- Ea.4.1. De ordinariumliturgie doet het karakter van de eredienst als “verbondsgesprek”, waarbij eerst de Here spreekt en zijn volk eerbiedig luistert, en vervolgens de gemeente gelovig antwoordt, teniet. Niet het Heilig Avondmaal, maar Gods Woord moet steeds de centrale plaats hebben in de eredienst.
- Ea.4.2. Het Heilig Avondmaal is een bezegeling van Gods beloften die ons voorgehouden worden in zijn Woord. Het Heilig Avondmaal heeft uit zichzelf geen kracht, maar krijgt waarde door de verbondenheid aan het evangelie. Het ordinarium maakt de band tussen Woord en sacrament los. Hierdoor wordt een Schriftuurlijke viering van het Heilig Avondmaal in de weg gestaan.

Eb. Liturgie: Huwelijksformulier (O)

Eb.1. Materiaal

Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 67
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 52
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 79

Eb.1.1. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 67,

Besluit:

1. het huwelijksformulier in nieuwe redactie -- zoals het hieronder volgt -- ter toetsing aan de kerken voor te leggen en het gebruik ervan in de vrijheid van de kerken te laten;
2. aan een deputaatschap op te dragen:
 - a. verder te werken aan herziening van het huwelijksformulier, met verwerking van reacties uit de kerken op het voorgelegde formulier, en aan de volgende synode voorstellen dienaangaande te doen;
 - b. hun rapport en voorstellen tenminste zes maanden voor de aanvang van de synode aan de kerken toe te zenden;
3. de vraag van de kerk te Leeuwarden (materiaal 2) als volgt te beantwoorden: het staat de kerken vrij bij de huwelijksbevestiging het bruidspaar de beloften zelf te laten uitspreken, op de wijze die in het formulier hieronder is aangegeven.

Gronden:

1. de moeiten die sommige kerkeraden ervaren bij de bevestiging van het huwelijk in de gemeente van Christus als gevolg van bezwaren die bij a.s. bruidsparen leven tegen het bestaande formulier zijn reëel en wettigen herziening van het formulier op de onderhavige punten;
2. het is van belang dat het huwelijksformulier het Schriftuurlijk onderwijs over het huwelijk op een duidelijke manier onder woorden brengt;
3. naast de nu verwerkte elementen blijven er nog andere punten in het huwelijksformulier die nadere bezinning vragen;
4. wijziging van liturgische formulieren is een zaak die alle kerken aangaat; definitieve vaststelling vindt des te zorgvuldiger plaats, als de kerken de gelegenheid hebben gekregen dit formulier te beoordelen;
5. het uitspreken van de beloften door het bruidspaar zelf, op de wijze als in het formulier aangegeven, staat gelijk met het jawoord op de gestelde vragen.

Eb.1.2. GS Leusden 1999, artikel 52,**Besluit 2:**

1. het huwelijksformulier in nieuwe redactie -- zoals het hieronder volgt -- goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de eredienst;
2. het huwelijksformulier dat door de GS Berkel en Rodenrijs 1996 vrijgegeven is en het huwelijksformulier dat door de GS Arnhem 1981 vastgesteld is, in te trekken;
3. onderdeel II.2 van het rapport van deputaten en de toelichting van de commissie daarop in de Acta te doen opnemen (zie bijlage 14 en 15 bij deze Acta).

Gronden:

1. vanuit de kerken is op algehele herziening van het huwelijksformulier aangedrongen;
2. het nieuwe huwelijksformulier brengt bijbels onderwijs over het huwelijk in duidelijke taal en op evenwichtige manier onder woorden;
3. in het deputatenrapport wordt een uitgebreide verantwoording gegeven van de inhoudelijke keuzes die gemaakt zijn bij de totstandkoming van het nieuwe formulier. In haar toelichting sluit de commissie zich daar voor het grootste deel bij aan en motiveert de aangebrachte wijzigingen in het concept.

Eb.1.3. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 79,**Materiaal:**

1. Acta GS Leusden 1999, art. 50-52;
2. brieven van deputaten voor betrekking met buitenlandse kerken van de Canadian Reformed Churches (via onze deputaten BBK) d.d. 5 maart 2002 (resp. 28 maart 2002); van de raden van de Gereformeerde kerk te Heemse d.d. 25 februari 2002; te Vroomshoop d.d. 6 maart 2002; te Hardenberg-C. d.d. 14 maart 2002; te Baflo d.d. 11 maart 2002 en te Nieuwleusen d.d. 18 maart 2002;
3. brieven van br. W. Noort sr. te Leiden d.d. 29 maart 2001; ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 5 februari 2001; br. L. Roorda te Rozenburg d.d. 5 maart 2002; brs. en zrs. te Hoogkerk met drie adhesiebetuigingen d.d. 12 maart 2002; br. H.T. van Faassen te Beilen d.d. 23 maart 2002; zr. G.L. Verwey-Bootsma te Apeldoorn d.d. 14 maart 2002; br. A. Bakker te Hoek januari 2002.

In deze brieven komt naar voren: de materie is in Leusden behandeld in strijd met art. 30 KO; de aanduiding dat het huwelijk ontbonden is met de wederkomst van Christus, is overbodig; in het gebed moet gesproken worden over huwelijksliefde en trouw; bovendien moeten de gehuwden niet 'bovenal' in gemeenschap met Christus leven, want dat is een opdracht aan ieder; bij de verhouding in het huwelijk moet de verscheidenheid voorop staan en meer het accent liggen op het hoofd-zijn van de man; in de vragen aan het bruidspaar moeten beide namen worden genoemd; het "eventueel knielen" moet weer worden opgenomen; het is een verdraaiing van Gen. 2:18 dat de gehuwden elkaar tot hulp moeten zijn; de uitdrukking dat God niet wil dat gehuwden uit elkaar gaan, gaat te ver (vergelijk situaties van overspel); het bruidspaar moet niet de gelegenheid krijgen elkaar de beloften te doen, want een kerkdienst is geen onderonsje van een bruidspaar; er moet niet gesproken worden over 'relatie' maar over huwelijksverbond; inzake het 'doel' moet niet gezegd worden dat ze 'bovenal' hun leven aan de Here moeten wijden, wat dat ligt in de aard der zaak; de opdracht tot gezinsvorming moet meer expliciet en nadrukkelijk worden gesteld; de woorden van het formulier "indien de Here de mogelijkheden daartoe geeft" wekken misverstand; niet 'huwelijksdienst', maar trouwdienst, dat is namelijk gangbaar Nederlands (het bezwaar komt ook in omgekeerde richting voor); niet Heer, maar Here; er moet gesproken worden over de 'eeuwigheidswaarde' van een leven voor de Here, contra vervlakking; de voorganger moet de vrijheid hebben om 'de laatste zegen' wel uit te spreken; de zegen mag alleen na het gebed.

Besluit:

de bezwaren tegen het huwelijksformulier, vrijgegeven door de Generale Synode Leusden 1999, af te wijzen.

Gronden:

1. het bezwaar tegen het verdwijnen van de term huwelijksbevestiging zal op de eerstkomende synode worden behandeld, namelijk wanneer deputaten Huwelijk en echtscheiding en deputaten Kerkrecht en kerkorde in samenwerking een advies hebben uitgebracht over de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging en over de vraag of art. 70 KO moet worden gewijzigd (zie Acta artikel 40 en 41);
2. de zinsnede 'totdat Christus weerkomt of de dood u zal scheiden' legt niet vast dat er in het nieuwe leven geen eeuwigheidswaarde voor het aardse huwelijk denkbaar is. Daarover heeft de kerk in haar belijdenis geen uitspraken gedaan. Het eerste zinsdeel doelt op hetzelfde als het tweede (Rom.7:2-3 nasprekend), namelijk dat de belofte van huwelijksrouw pas aan het eind van dit aardse leven opgeheven is. De blijde verwachting van Christus wederkomst, ook voor man en vrouw, die ook zonde en dood zal wegnemen, mag in christelijke vrijmoedigheid voor het benoemen van de dood gesteld worden;
3. dat het in het huwelijksformulier over huwelijksliefde gaat, hoeft niet (meer) expliciet gemaakt te worden;
4. het is goed aan te geven dat de gehuwden bovenal in gemeenschap met Christus zullen leven en niet in de eerste plaats in gemeenschap met elkaar, ook dat ze bovenal leven in de liefde tot de Here en niet tot elkaar;
5. het is niet bewezen dat in het geheel van Schrift de verscheidenheid van man en vrouw voorop staat;
6. dat de man het hoofd is van de vrouw, komt in het formulier voldoende naar voren. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het formulier op zichzelf beoordeeld dient te worden en niet moet worden afgemeten naar zijn voorganger;
7. het eventueel knielen van het bruidspaar is net zo min verboden als welk knielen ook in een kerkdienst;
8. het is niet in strijd met de Schrift te stellen, dat man en vrouw elkaar tot hulp dienen te zijn;
9. in de context is de uitspraak dat God niet wil dat man en vrouw elkaar verlaten, duidelijk;
10. ook wanneer het bruidspaar elkaar trouw belooft, gebeurt dit ten overstaan van de HERE in het midden van zijn gemeente. De benaming "onderonsje" is hier dan ook in het geheel niet van toepassing;
11. de term 'relatie' behoeft geen moderne en onbijbelse lading te hebben, maar wordt in het Nederlands neutraal gebruikt voor de verhouding tussen mensen in allerlei verband. Eerst is er in het formulier sprake van dat in de huwelijksluiting 'de band tussen beide rechtsgeldig voor God en mensen' wordt. Vervolgens wordt gezegd: 'Dit verbond zijn ze aan God en aan elkaar verplicht, als ze samen één willen zijn'. Daarna en in dat licht wordt de term 'relatie' gebruikt, die dan ook door het voorafgaande gekwalificeerd is;
12. de opdracht tot gezinsvorming wordt duidelijk genoemd in het formulier verwoord;
13. de aanduiding HEER voor onze God is niet onjuist, zie de NBV en bepaalde coupletten van onze liederenbundel en psalmbelijning;
14. de toonzetting van het formulier voorkomt voldoende de vervlakking;
15. de voorganger heeft te allen vrijheid een zegen uit te spreken over een bruidspaar. Het valt niet in te zien waarom dit alleen na het gebed zou mogen.

Eb.2. Overweging

- Eb.2.1. De GS Berkel 1996 besluit een nieuw huwelijksformulier aan de kerken voor te leggen ter toetsing. In dit nieuwe formulier wordt o.a. niet meergesproken over de straf van de Here op echtbreuk. De verwijzing naar Genesis 1: 28 komt niet meer voor in de tekst en de termen gezag, leiden en gehoorzaam toevertrouwen zijn verdwenen.
- Eb.2.2. De GS Leusden 1999 stelt een definitief huwelijksformulier vast, na aanvaarding van een aantal wijzigingen op voorstel van deputaten. Het grote kwaad van de echtscheiding wordt veel duidelijker belicht dan in het voorstel van Berkel. In het formulier wordt m.b.t. de positie van man en vrouw in het huwelijk veel nadruk gelegd op het gelijk zijn in Christus en op het recht doen aan elkaars positie als het gaat over het hoofd zijn van de man zoals Christus hoofd is van zijn gemeente.
- Eb.2.3. De GS Zuidhorn acht het onbewezen dat de verscheidenheid van de man en de vrouw in het huwelijk voorop staat in het geheel van de Schriften.

Eb.3 Besluiten**Eb.3.1. Besluit 1:**

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Berkel en Rodenrijs 1996, Leusden 1999 en Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. het huwelijksformulier vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

Eb.3.2. Besluit 2:

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de kerken gebonden zijn aan het huwelijksformulier zoals dat is opgenomen in het Gereformeerd Kerkboek, vastgesteld door de GS Heemse 1984/1985.

Eb.4. Gronden

- Eb.4.1. In het voorstel voor een nieuw formulier van de GS Berkel 1996 wordt onvoldoende recht gedaan aan wat de Bijbel leert over
- het tweede doel van het huwelijk (Gen 1:28),
 - de toorn van de Here over het verbreken van zijn geboden (echtbreuk) (Gen 2:23; Mal. 2:13-16; Matt 5: 32; Matt 19:6b; Joh. 20:7; Hand. 20:7; 1 Kor. 7:2; Hebr. 4:8-10) en
 - de door de Here al bij de Schepping ingestelde verhouding tussen man en vrouw met de daaruit voortvloeiende onderscheiden taken (Spreuken 31, 1 Kor. 11:7-10; 1 Kor. 14:34; Ef. 5:22-33; 1 Tim 2:13-15; Titus 2:4; 1 Petrus 3:1-7)
- Eb.4.2. Hoewel de tekst van het huwelijksformulier van GS Leusden 1999 op punten een verbetering is, en de onverbreekelijkheid van het huwelijk sterker benadrukt is, wordt nog steeds op het belangrijke punt van de verhouding tussen man en vrouw, en hun onderscheiden taken, geen goed Bijbels onderwijs gegeven.
In een samenleving waarin de gelijkheid tussen man en vrouw een onschrijfbaar streven is, wordt op dit punt niet de wacht betrokken bij de secularisatie van de kerkleden.
- Eb.4.3. GS Zuidhorn neemt nog duidelijker afstand van het onderwijs van de Schriften m.b.t. de verscheidenheid tussen man en vrouw in het huwelijk.

Ec. LITURGIE: Gezangen uit het Liedboek voor de Kerken en andere bronnen.**Ec.1. Materiaal**

Generale Synode Ommen 1993, artikel 46
Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 64

Generale Synode Leusden 1999, artikelen 54-62
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 82-89

Ec.1.1. **GS Ommen 1993, artikel 46,**

Materiaal :

1. verzoek van de particuliere synode van Zuid-Holland d.d.. 18 maart 1993, een studiedeputaatschap voor de eredienst in te stellen met de volgende opdrachten:

1. bij de kerkeraden inventariseren en verwerken van de liturgische bezinning binnen de kerken met speciale aandacht voor gesignaleerde liturgische knelpunten en voorgestelde alternatieven (bijvoorbeeld derde orde van dienst, aangepaste diensten, formulieren);

2. onderzoek doen naar de wenselijkheid en mogelijkheid van onder meer a. uitbreiding van de gezangenbundel; b. toevoeging van een derde (of meerdere) avondmaalsformulieren;

3. uitbrengen van een rapport met aanbevelingen en voorstellen over de onder 1 en 2 genoemde zaken aan de eerstkomende generale synode;

2. brief van zr. R. Borkent te Apeldoorn d.d.. 23 maart 1993, waarin zij de onder materiaal 3 genoemde brief aankondigt;

3. brief van zr. R. Borkent te Apeldoorn d.d.. maart 1993 (met drie bijlagen), waarin zij het belang onderstreept van het onder materiaal 1 vermelde verzoek; tevens vraagt zij om een 'adres' waar gereformeerde dichters van kerkliederen hun werk kunnen deponeren, een adres dat toetst en bemiddelt tussen tekst en muziek, dichter en kerkmusicus; tenslotte verzoekt zij financiële

middelen vrij te maken, zodat gereformeerde componisten in staat worden gesteld, werk ten behoeve van de kerken, namelijk het schrijven van kerkmuzikaal verantwoorde melodieën, te verrichten.

Besluit 1:

een studiedeputaatschap in te stellen met de volgende opdrachten:

1. via de kerkeraden inventariseren van de liturgische bezinning binnen de kerken, met speciale aandacht voor variatie in of uitbreiding van de orden van dienst en van het aantal liturgische formulieren, onder gebruikmaking van wat binnen de kerken op het gebied van deze bezinning reeds voorhanden is;

2. onderzoek doen naar de **wenselijkheid en mogelijkheid van uitbreiding van de gezangenbundel**, met bezinning op de uitgangspunten waaraan een dergelijke uitbreiding moet voldoen;

3. het rapport van haar werkzaamheden met voorstellen zes maanden voor de volgende synode aan de kerken toe te zenden, zodat deze gelegenheid hebben, hun reacties aan de synode toe te zenden.

Gronden:

1.1 binnen de kerken is de laatste jaren een brede liturgische bezinning op gang gekomen, met name binnen plaatselijke liturgiecommissies. De landelijke Werkgroep Eredienst heeft op liturgisch gebied al veel informatie uit de kerken verzameld. Omdat het hier zaken betreft die de kerken gemeenschappelijk raken, verdient deze liturgische bezinning een meer gestructureerde plaats binnen het kerkverband; (...)

2.1 de dienst van lofprijzing en aanbidding heeft in de gemeente een grote plaats (zie o.a. Ef. 5:19, Kol. 3:16; Hebr. 13:14); in het Oude en Nieuwe Testament staan lofzangen en belijdenisliederen (of fragmenten ervan) die ook in de nieuwtestamentische gemeente gezongen zouden kunnen worden;

2.2 van de schat aan geestelijke liederen met Schriftuurlijke inhoud die in de loop van de kerkgeschiedenis is ontstaan of nog steeds ontstaat, zou in onze gezangenbundel meer gebruik gemaakt kunnen worden;

2.3 het ontbreekt in de gezangenbundel aan liederen die speciaal gemaakt zijn met het oog op het amen van de gemeente, de doop, de openbare geloofsbelijdenis, het avondmaal, het huwelijk en de bevestiging in het ambt;

2.4 tijdens de laatste herziening van de gezangenbundel is meermalen opgemerkt dat het ontbrak aan bezinning op de Schriftuurlijke, theologische en muzikale uitgangspunten waaraan het nieuwtestamentische kerklied moet voldoen; zo is bijvoorbeeld veel gesproken over het opnemen van Schriftberijmingen, maar nooit zijn uitspraken gedaan over de functie van dergelijke gezangen binnen de liturgie; herziening en/of uitbreiding moet daarom nu niet fragmentarisch en incidenteel gebeuren, maar na en op grond van bezinning op deze uitgangspunten.

Ec.1.2. **GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 64,**

Materiaal :

1. rapport studiedeputaten eredienst;

2. aanvullend rapport studiedeputaten eredienst;

3. 19 brieven van kerken en 14 van particulieren, waarin:

o.a. bezwaren worden ingebracht ondermeer tegen

-de samenstelling van het deputaatschap, de ruime taakopvatting van deputaten en

-de manier waarop ze hun opdracht hebben uitgevoerd en tegen het studieresultaat en de

-voorstellen van deputaten, met name hun formulering van uitgangspunten en criteria en de omvang, inhoud en invoering van de voorgestelde proefbundel;

-wordt voorgesteld uit te spreken, dat de voorstellen van deputaten inzake de gezangen (al of niet integraal) onontvankelijk zijn;

-deputaten hebben de argumenten van vorige synoden voor de afwijzing van de gezangen uit het Liedboek niet getoetst; daarom strijden hun voorstellen met art. 31 en 33 van de kerkorde

Besluit:

uit te spreken dat deputaten hun opdracht met betrekking tot de gezangen op gedegen wijze hebben uitgevoerd; aan de verzoeken tot onontvankelijkverklaring van de voorstellen met betrekking tot de gezangen niet te voldoen;

de volgende aanzet voor de **formulering van uitgangspunten en criteria** voor de uitbreiding van de gezangen bundel voorlopig te aanvaarden (voorshands als aanvulling op de richtlijnen die de GS Kampen 1975 (Acta art. 424) heeft vastgesteld):

"Als algemeen uitgangspunt geldt dat nieuwtestamentische liederen naar inhoud en vorm aansluiten bij de liederen uit de Schrift. Specifiek voor een kerkliedtekst betekent dit dat de tekst Schriftuurlijk en een volwaardig poëtisch produkt is. Voor de kerkliedmelodieën betekent dit dat aansluiting gezocht wordt met het traditionele kerklied";

a. een deputaatschap kerkmuziek in te stellen, waarin de volgende disciplines vertegenwoordigd dienen te zijn: theologie, kerkmuziek, hymnologie, taalkunde en muziekpedagogiek;

b. dit deputaatschap op te dragen de eerstvolgende generale synode, onder gebruikmaking van de reacties die deze synode vanuit de kerken op dit onderdeel van het deputatenrapport hebben bereikt, te dienen met een nadere formulering van selectiecriteria voor en een nader voorstel voor de opzet en met name de rubricering van de

gezangenbundel, en ook met een voorstel met betrekking tot de aan de synode gestelde vraag om een landelijke kerkmuziek-regeling;

c. aan dit deputaatschap voorts de volgende instructie te geven:

1. door zelfstandig onderzoek naar kerkmuziek in verleden en heden en door oriëntatie op het werk van anderen dat binnen en buiten onze kerken op dit gebied is en wordt verricht, te zoeken naar liederen die voor opname in de gezangenbundel in aanmerking komen;
2. met het oog hierop ondermeer te streven naar een waarnemerschap bij de herziening van het Liedboek voor de kerken (het project Liedboek 2000) en contact te onderhouden met degenen die binnen andere kerken in het Nederlandse taalgebied met onderzoek naar het kerklied belast zijn;
3. een stimulerend beleid te voeren gericht op het scheppen van nieuwe liedteksten en -melodieën en het bewerken en vertalen van liederen uit voorgaande eeuwen en andere taalgebieden en tevens op het verzamelen van muziek die geschikt is voor de begeleiding van de gemeentezang op orgel en/of andere muziekinstrumenten en adres te zijn voor dichters en componisten die zich op deze terreinen bewegen;
4. regelmatig, in goed overleg met de deputaten eredienst, de kerken te informeren op het gebied van kerklied en kerkmuziek en lesmateriaal te (laten) ontwikkelen, geschikt voor het schoolonderwijs en de catechese en de kerken voorts te dienen met handreikingen en suggesties ter bevordering van de kennis, het zingen en spelen van de psalmen en de gezangen;
5. regelmatig liederen die naar hun oordeel voor opname in de gezangenbundel in aanmerking komen, met verantwoording van hun keuze aan de hand van vastgestelde criteria, aan de kerken voor te leggen met de aansporing eventuele reacties hierop aan deputaten toe te zenden;
6. telkens aan een volgende synode met redenen omkleed en met verwerking van de reacties uit de kerken voorstellen te doen met betrekking tot de gezangenbundel;
7. in samenwerking met deputaten generaal-synodale publikaties zorg te dragen voor de uitgave van de nieuwe gezangenbundel als een bundel in wording;
8. zes maanden voor elke synode het rapport van hun werkzaamheden aan de kerken toe te zenden;

voor de uitbreiding van de gezangenbundel de volgende werkwijze af te spreken:

1. deputaten leggen tenminste twee jaar voor elke volgende synode de gezangen die naar hun oordeel voor opname in de gezangenbundel in aanmerking komen, onder verantwoording van hun keuze, ter toetsing aan de kerken voor; over de wijze waarop besluiten deputaten in overleg met deputaten generaal-synodale publikaties; deputaten sporen de kerken en hun leden aan, deze gezangen op hun bruikbaarheid voor de eredienst te toetsen en tenminste een jaar voor de eerstvolgende generale synode hun eventuele reacties aan deputaten toe te zenden;
2. het staat de kerken vrij de gezangen die door deputaten worden voorgesteld te toetsen door ze te gebruiken in de eredienst;
3. met verwerking van de reacties en suggesties uit de kerken doen deputaten aan de generale synode een voorstel tot uitbreiding van de gezangenbundel;
4. de generale synode besluit, zonder eigenmachtig ingrijpen op de tekst of de melodie, welke van deze gezangen aan de gezangenbundel zullen worden toegevoegd en welke niet of nog niet;
5. de gezangen die door de synode (nog) niet zijn aanvaard worden van het program ma afgevoerd of, wanneer dat wenselijk wordt geacht en mogelijk is, in een gewijzigde vorm en/of met een nadere verantwoording opnieuw ter toetsing aan de kerken voorgelegd;
6. van de gezangen die door de synode zijn aanvaard wordt de opname in de gezangenbundel definitief;
 - a. deputaten kerkmuziek op te dragen, de nieuw voorgestelde gezangen uit de bundel 106 Gezangen met verwerking van de reacties uit de kerken kritisch te bezien en met toelichting en verantwoording van de selectie naar analogie van hun instructie ter toetsing aan de kerken voor te dragen, in overeenstemming met de door deze synode aanvaarde werkwijze;
 - b. met deze gezangen vervolgens te handelen in overeenstemming met de aangenomen werkwijze;
7. deputaten op te dragen ernaar te streven zo spoedig mogelijk een royale proefbundel aan de kerken ter toetsing aan te bieden waarmee in de eerste behoefte aan te beproeven gezangen wordt voorzien;
8. a. voor het deputaatschap kerkmuziek voorlopig bij de quaestor een budget van f 50.000,-- beschikbaar te houden voor de periode tot de volgende synode; b. deputaten op te dragen zo spoedig mogelijk een begroting, opgedeeld in jaarbegrotingen, bij de quaestor in te dienen.

Gronden:

1. deputaten hebben conform hun instructie op overtuigende wijze studie gemaakt van en gerapporteerd over de wenselijkheid van uitbreiding van de gezangenbundel met liederen die Gods werk in het nieuwe verbond bezingen; ook hebben ze aangetoond dat er goede mogelijkheden zijn tot herziening en uitbreiding van de gezangenbundel; verder hebben ze een bruikbare aanzet gegeven voor de formulering van de uitgangspunten waaraan deze uitbreiding moet voldoen;
2. deputaten hebben zich nadrukkelijk geconfronteerd met de besluiten van voorgaande synoden ten aanzien van de gezangenbundel, maar daarin is geen argumentatie voor de afwijzing van de gezangen uit het Liedboek te vinden;
- 3.1 voortzetting van het werk aan de gezangenbundel vraagt om een richtlijn; de door deputaten voorgestelde **criteria** kunnen als voorlopige richtlijn hiervoor worden aanvaard;
- 3.2 zolang nog geen definitieve richtlijn voor de uitbreiding van de gezangenbundel is vastgesteld dienen de richtlijnen die de GS Kampen 1975 heeft geformuleerd nog van kracht te blijven;
- 4.1.1 het terrein van de eredienst is zo breed en de taak voor de door deputaten voorgestelde gezangen-commissie is zo omvangrijk en vereist zoveel specialistische deskundigheid, dat het gewenst is hiervoor naast het studiedeputaatschap eredienst een apart werkdeputaatschap aan te wijzen;
- 4.1.2 zorg voor de gezangenbundel maakt onlosmakelijk deel uit van het terrein van de kerkmuziek (vergelijk GS Ommen, Acta art. 46, besluit 1, grond 2.4); dit dient verdisconteerd te worden in de instructie en in de naamgeving van het hier bedoelde deputaatschap;
- 4.2.1 de bezinning op uitgangspunten en criteria voor de vorming van een gezangenbundel moet nog worden voortgezet om te komen tot een bruikbaar instrument voor selectie; ook de opzet van de gezangenbundel en met name de rubricering vraagt nog nadere aandacht; daartoe geven de reacties uit de kerken nieuwe impulsen; het ligt het meest voor de hand deze taak aan het nieuwe deputaatschap op dit terrein op te dragen;
- 4.2.2 een reactie op het verzoek om een landelijke kerkmuziek-regeling vraagt om voorbereidend onderzoek door deputaten;
- 4.3.1 centraal in het werk van de deputaten kerkmuziek behoort te staan de zorg voor de totstandkoming van een eigen nieuwe gezangen bundel; daarbij mogen zij niet voorbijgaan aan hetgeen als vrucht van het werk van de Heilige Geest op het terrein van het kerklied in de loop der eeuwen tot stand is gekomen en ook in deze tijd tot stand komt en komen kan;
- 4.3.2 het gevaar is niet denkbeeldig dat we ons als kerken, werkend aan een eigen gezang en bundel, op het terrein van

het kerklied verwijderen van andere christenen;

4.3.3.1 de behoefte aan bepaalde gezangen kan het nodig maken dat nieuwe liederen worden gedicht en nieuwe melodieën worden gecomponeerd; het is van belang talenten die de Here daarvoor geeft maximaal te benutten;

4.3.3.2 het behoort tot de verantwoordelijkheid van de kerken gezamenlijk, mogelijkheden te scheppen voor de correcte uitvoering van de aanvaarde melodieën van psalmen en gezangen;

4.3.4 de plaatselijke kerken dragen ook verantwoordelijkheid voor kerkmuzikale vormgeving van de samenkomsten; de voorlichting en het materiaal van deputaten kunnen daaraan bijdragen; daarbij dient ook aan het aanleren en het zingen van de psalmen aandacht geschonken te worden;

5.1.1 de kerken en haar leden dienen tijdig in de gelegenheid te worden gesteld het werk van deputaten te toetsen; met verwerking van de reacties uit de kerken kunnen deputaten breed gedragen voorstellen aan de synode doen;

5.1.2 bij de uitgave van de gezangen dient rekening gehouden te worden met gebruiksvriendelijkheid en met de lange termijn die met het project van uitbreiding van de gezangenbundel gemoeid zal zijn;

5.1.3 over de precieze vorm waarin de gezangenbundel wordt uitgegeven en de geselecteerde gezangen ter toetsing aan de kerken worden aangeboden dient deze synode geen uitspraak te doen;

5.2.1 omdat de gezangen ook op hun bruikbaarheid voor de eredienst dienen te worden getoetst, moet er ruimte zijn voor liturgisch gebruik gedurende de fase van de toetsing;

5.2.2 gezien de zorgvuldigheid die is ingebouwd in de procedure van selectie en voordracht van gezangen, bergt deze ruimte geen risico van ontheiliging van de eredienst in zich;

5.2.3 deze toetsing in de praktijk is niet van een zodanig experimentele of kritisch-analytische aard dat deze zich niet met het karakter van de eredienst zou verdragen;

5.2.4 toetsing in de eredienst is geen novum; de Generale Synode van Kampen 1975 (Acta art. 41 4) sprak ten aanzien van de haar aangeboden selectiebundel uit, dat deze als proefbundel was vrij te geven voor kerkelijk gebruik;

5.3 de toetsing van de door deputaten voor te dragen gezangen moet niet volgen op, maar

vooraf gaan aan en zodoende voorbereidend zijn voor een besluit tot het al of niet opnemen ervan in de gezangenbundel;

5.4.1 de beslissing over het al dan niet opnemen van een gezang in de bundel dient bij de generale synode te liggen;

5.4.2 uitgangspunt bij die beslissing dient te zijn de door deputaten op grond van deskundig oordeel voorgestelde versie van tekst en melodie;

5.4.3 de synode moet een gezang voorlopig kunnen afwijzen en ten aanzien daarvan aan deputaten een vervolgoopdracht kunnen geven;

5.5 bij de afwijzing van een gezang moet een mogelijkheid van aanpassing en heroverweging worden geboden;

5.6 de kerken en al haar leden moeten in staat worden gesteld hun gezangenbundel met de door de synode aanvaarde gezangen aan te vullen;

6.1.1 het zou in strijd zijn met de door deze synode aanvaarde werkwijze wanneer de toetsing van de in de bundel 106 Gezangen voorgestelde nieuwe gezangen niet voorafgaat aan maar volgt na een (voorlopig) generaal-synodaal besluit tot opname ervan in de gezangenbundel;

6.1.2 de keuze van deze gezangen is tegenover de kerken nog niet gemotiveerd en niet met voldoende achtergrondinformatie onderbouwd;

6.1.3 gezien de kritische reacties op de voorgestelde gezangen, die de synode hebben bereikt, is een verantwoording van de keuze van deze gezangen des te meer gewenst;

6.2 het verdient de voorkeur voor alle gezangen dezelfde procedure te volgen;

7. het is, gezien de bestaande behoefte en uit oogpunt van efficiency, in het belang van de kerken wanneer zo spoedig mogelijk, als start van het werk aan de uitbreiding van de gezangenbundel, een royaal aanbod van gezangen ineens ter toetsing aan de kerken wordt voorgesteld; daarbij ligt het voor de hand te denken aan uitgave in de vorm van een bundel;

8. voor de eventuele rechten die zij verschuldigd zijn en de kosten die gemaakt moeten worden bij de uitgave van nieuw e gezangen zal het deputaatschap over middelen moeten kunnen beschikken.

Ec.1.3. **Generale Synode Leusden 1999, artikelen 54-62,**

GS Leusden 1999, Artikel 54

Materiaal :

1. besluit van de GS Ommen 1993 tot instelling van een studiedeputaatschap eredienst (Acta art. 46);

2. rapport studiedeputaten Eredienst 1995, met name hoofdstuk 8: Het kerklied en de gezangbundel;

3. besluit van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 ten aanzien van de gezangen (Acta art. 64);

4. de selectie van 255 gezangen uit het Liedboek voor de kerken in de proefbundel van 1998;

5. rapport van de deputaten Kerkmuziek en hun aanvullend rapport, voornamelijk over de keus voor het Liedboek, de criteria en een voorstel tot een regeling voor de kerkmuziek;

6. ruim 350 brieven, met daarin

a. nog allerlei kritiek op de besluitvorming van de GS Ommen 1993 en de GS Berkel en Rodenrijs 1996 en op hoofdstuk 8 van het studierapport 1995;

b. waardering voor het werk aan de uitbreiding van onze gezangenbundel, maar ook duidelijke signalen van onrust over de koers en onzekerheid over de taak van de kerken bij dit project;

c. een enkel verzoek om of voorstel tot versoepelde hantering van artikel 67 KO (ten behoeve van meer plaatselijke vrijheid in de keuze van liederen), maar vooral veel verzoeken om handhaving van dit artikel en dus revisie van besluit 5.2 van de GS Berkel

en Rodenrijs 1996 (Acta art. 64);

d. veel vragen over

-- de keus van de deputaten Kerkmuziek voor het Liedboek;

-- criteria waaraan het kerklied moet voldoen;

-- de status van het studierapport 1995;

-- het onderzoek van deputaten naar dichtwerk in eigen kring en het ontbreken van stimulans om nieuwe liederen te maken;

-- het traject (hoe moeten kerken 255 gezangen toetsen?), de termijn (waarom een opdracht met een open einde?) en het einddoel (welke liederen in wat voor bundel?) van het werk aan de nieuwe gezangenbundel;

-- het grote aantal gezangen in verhouding tot de 150 Psalmen.

Besluit:

voor de behandeling van agendapunt 'kerkmuziek, gezangen' het volgende werkplan af te spreken (zonder hiermee een voorschot te nemen op inhoudelijke beslissingen):

1. eerst neemt de synode besluiten over

a. de bezwaren tegen het besluit van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 en tegen het

- besluit van de GS Ommen 1993 en het rapport van de studiedeputaten 1995 (materiaal 1--3);
 b. de bezwaren tegen grond 2 onder het besluit van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 (materiaal 3) in verband met de afwijzing van nu geselecteerde gezangen door eerdere synodes;
 c. de bezwaren tegen besluit 5.2 van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 (materiaal 3) in verband met artikel 67 KO;
 d. het rapport en het aanvullend rapport over het werk van de deputaten Kerkmuziek (materiaal 5).

Gronden:

- a. helder moet worden of we als kerken bewust en terecht bezig zijn te werken aan de uitbreiding van de gezangenbundel;
 b. duidelijk moet worden of de studiedeputaten zich voldoende hebben geconfronteerd met eerdere synodebesluiten ten aanzien van de gezangen;
 c. duidelijk moet ook worden uitgesproken of het besluit 5.2 van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 tegen artikel 67 van de kerkorde ingaat;
 d. voor we afspraken maken over de voortgang van dit project, moeten de huidige deputaten worden gedechargeerd en dus moet hun werk worden beoordeeld in het licht van het besluit en de instructie van de GS Berkel en Rodenrijs 1996.

2. vervolgens doet de synode duidelijke uitspraken over

- a. binnen welk 'raam' we als kerken werken aan de uitbreiding van de gezangenbundel: het al of niet volgen van de hoofdlijnen van het studierapport 1995 ten aanzien van de functie van het kerklied en de gezangenbundel;
 b. of en zo ja, waarom we willen werken aan één gezamenlijke gezangenbundel;
 c. de vorm van de nieuwe gezangenbundel: welke soort(en) liederen (bijvoorbeeld: alleen Schriftberijmingen?); het aantal liederen (in verhouding tot de Psalmen); de rubricering van de bundel (bijvoorbeeld: alleen gericht op gebruik in de eredienst?)
 en de interne balans (tussen Schriftberijmingen -- liederen voor kerkelijk jaar -- andere liederen);
 d. de bronnen waaruit deputaten moeten putten om liederen aan de synode voor opname in de bundel voor te stellen;
 e. de vraag of deputaten en synodes zelf mogen ingrijpen op bestaande teksten;
 f. criteria waaraan het kerklied moet voldoen om te worden opgenomen in onze gezangenbundel (waarbij eerdere criteria hun geldigheid verliezen) en eventuele richtlijnen hoe die criteria moeten worden gehanteerd door deputaten en synodes;
 g. de precieze taak van deputaten, synodes, kerken en kerkleden in dit project en de verhouding van die taken tot elkaar;
 h. of er een termijn gesteld moet worden waarbinnen dit project tot een afronding moet komen, en zo ja, welke.

Gronden:

- a. het is voor de eenheid en rust in de kerken goed om duidelijk te maken welke visie in hoofdlijn achter de uitbreiding van onze gezangenbundel zit;
 b. volgens artikel 67 KO maken we als kerken gezamenlijk afspraken over wat we in de eredienst zingen;
 c. duidelijkheid rond dit grote en gevoelige project zal de rust in en de eenheid van de kerken bevorderen;
 d. duidelijk moet worden of het de bedoeling is om uit een breed scala van bronnen te selecteren;
 e. de synodes van Hattum 1972--1973 en Kampen 1975 hebben hierover uitspraken gedaan bij het werk aan de huidige gezangenbundel;
 f. duidelijk moet zijn aan welke criteria het kerklied moet voldoen en hoe die criteria gehanteerd moeten worden: ze moeten verifieerbaar zijn;
 g. onderscheiden moet gaan worden wat we van deskundige deputaten verwachten, hoe de synodes hun werk moeten toetsen en hoe de kerken daarop kunnen reageren;
 h. de kerken zijn niet gebaat bij een project waarvan het eindpunt vaag is.
 3. vervolgens neemt de synode een besluit over de vraag of het wenselijk is dat zij zelf (een deel van) de 255 gezangen uit het Liedboek toetst om ze voor de komende drie jaar vrij te geven voor gebruik in de eredienst.
 4. gezien de uitslag van stap 3 komt de synode tot een (her)formulering van de werkwijze met betrekking tot de uitbreiding van de gezangbundel. Daarin moet duidelijk worden afgesproken
 a. wat precies de taak van deputaten is;
 b. hoe ze aan de volgende synode moeten rapporteren, adviseren en nieuwe liederen voorstellen;
 c. hoe volgende synodes kunnen toetsen of voorgestelde gezangen in een proefbundel kunnen worden opgenomen;
 d. of en waarom de proefbundel in de eredienst mag worden gebruikt;
 e. hoe de kerken de reacties hierop (die voortkomen uit het gebruik van de proefbundel in de eredienst) aan deputaten kunnen doorgeven en hoe die vervolgens worden verwerkt in een advies aan de synode die komt tot definitieve vaststelling van de bundel;
 f. wat kerken en kerkleden moeten en kunnen met vastgestelde gezangen waartegen toch bezwaren blijven.
 5. tenslotte benoemt de generale synode, na overleg met de huidige deputaten, nieuwe deputaten met een nieuwe opdracht die vooral helderheid geeft waar de GS Berkel en Rodenrijs onduidelijk bleek, en prioriteiten aangeeft.

GS Leusden 1999, Artikel 55, Kerkmuziek, gezangen: ordevoorstel**Besluit:**

commissie 3 toestemming te geven om:

- deputaten op te dragen een zodanig aantal gezangen uit de eerder voorgestelde selectie uit het Liedboek voor de kerken te selecteren, dat daarvan redelijkerwijze verwacht kan worden dat de kerken deze tussen nu en de volgende generale synode kunnen beproeven op hun bruikbaarheid (bijvoorbeeld 3x 40, dus circa 120 stuks), en deze aan de generale synode voor te leggen ter goedkeuring voor gebruik in de eredienst;
- deputaten te verzoeken hun selectie, met de presentatie per gezang, uiterlijk 31 oktober 1999 aan de generale synode aan te bieden;
- deputaten te verzoeken bij het opstellen van hun presentatie rekening te houden met de inmiddels ingebrachte bezwaren tegen diverse gezangen uit het Liedboek, zonder er gedetailleerd op in te gaan.

Grond:

met deze werkwijze wil de commissie, met hulp van deputaten, eraan werken dat de synode een aantal gezangen kan beoordelen aan de hand van de verantwoording die deputaten erbij geven. Dit beperkte aantal gezangen kan vervolgens worden vrijgegeven voor gebruik in de eredienst en zo door de kerken in de komende jaren op bruikbaarheid worden beproefd.

GS Leusden 1999, Artikel 56, Kerkmuziek, gezangen, werkplan 1a--c: bezwaren tegen GS Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 64**Materiaal :**

- besluit van de GS Ommen 1993, Acta art. 46;
- rapport van de studiedeputaten Eredienst 1995, hoofdstuk 8;
- besluit van de GS Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 64;

4. veel brieven met bezwaren tegen het besluit van GS Berkel en Rodenrijs.
(Voor een uitgebreide weergave en bespreking van deze bezwaren zie het commissierapport, bijlage 18 bij deze Acta.)

Besluit 1:

de volgende bezwaren tegen het besluit van de GS Berkel en Rodenrijs af te wijzen:

1. het is te snel na de afronding van het huidige Gereformeerd Kerkboek genomen en wijkt af van de historische lijn van een bescheiden gezangenbundel, zonder dat er echt behoefte aan meer gezangen is;
2. het heeft dan ook geen draagvlak in de kerken, omdat de bezinning over het studierapport nog maar net op gang kwam en de status van dat rapport onhelder is gelaten;
3. het is kerkrechtelijk onjuist: de zaak was bij de GS Ommen al niet "in de weg van voorbereiding door de mindere vergadering" aan de orde gesteld (art. 30 KO); en de GS Berkel en Rodenrijs keurt goed dat de studiedeputaten in hun 'voorbeeldbundel' van 106 gezangen gekozen hebben voor afgewezen liederen uit het Liedboek voor de kerken en voor liederen waarvan al een versie in het Gereformeerd Kerkboek staat zonder zich te confronteren met de argumentatie van voorgaande synodes (art. 31 KO);
4. het geeft deputaten in besluit 4 en 7 een taak die te weinig begrensd is en afwijkt van de richtlijnen van de GS Kampen 1975;
5. het spreekt een werkwijze af die zonder argumenten afwijkt van wat de studiedeputaten hadden voorgesteld, en die onzorgvuldig is; en ook niet in te gaan op de verzoeken om het hele besluit uit het midden van de kerken weg te nemen.

Gronden:

- 1.1 al bij de afronding van het Gereformeerd Kerkboek werd gezegd dat er te weinig bezinning was geweest op de vraag aan welke eisen het nieuwtestamentische lied moet voldoen (Acta GS Heemse 1984--1985 Deel II, art. 128). Daarom is het goed dat die bezinning in gang is gezet door de GS Ommen en een stevige start heeft gekregen in het studierapport;
- 1.2 de GS Berkel en Rodenrijs deed geen uitspraak over de uiteindelijke vorm van de gezangenbundel, maar handhaafde wel de richtlijnen van de GS Kampen 1975: daarom kan niet worden gezegd dat het besluit als zodanig afwijkt van de historische lijn;
- 1.3 dat er behoefte is aan meer gezangen, werd door de GS Ommen gesignaleerd (grond 2.3 en 2.4), werd genoteerd in 19 van de 168 enquêteformulieren die de studiedeputaten hadden ontvangen (studierapport, paragraaf 4.3.3) en werd aan de GS Berkel en Rodenrijs geschreven in 14 van de 33 brieven (zie materiaal 3 bij het besluit);
- 1.4 in het studierapport is de betekenis van het zingen van nieuwe liederen door de nieuwtestamentische kerk breder uiteengezet;
- 2.1 de GS Berkel en Rodenrijs nam geen besluiten als afronding van de bezinning, maar gaf juist opdracht om de bezinning voort te zetten (4b en 4c1), te stimuleren (4c4) en met de verantwoording van hun keuzes te begeleiden (4c5 en 5.1);
- 2.2 in het commissierapport van de GS Berkel en Rodenrijs kreeg het studierapport wel status, namelijk als achtergrond van de besluiten. Maar die status wordt als volgt omschreven: "Als de synode van Berkel dit rapport gebruikt als uitgangspunt voor besluitvorming rond de eredienst, omarmt ze daarmee het rapport niet" (Acta bijlage VII, pag. 253);
- 3.1.1 hoewel er verschil van mening was over de vraag of het verzoek tot instellen van een studiedeputaatschap Eredienst via de kerkelijke weg aan de synode was voorgelegd, ging de GS Ommen er toch toe over; de GS Berkel en Rodenrijs oordeelde dat ze dat "op goede gronden" deed (Acta art. 63, grond 4a0);
- 3.1.2 briefschrijvers tonen niet afdoende uit de stukken aan dat het besluit van de GS Ommen in =strijd was met de kerkorde (art. 31 KO) en dat de GS Berkel en Rodenrijs dus ten onrechte verzoeken tot revisie ervan afwees;
- 3.2.1 door studie van de ontstaansgeschiedenis van onze huidige gezangenbundel hebben de studiedeputaten zich wel degelijk geconfronteerd met de besluiten van voorgaande synodes en daarover hun oordeel gegeven (studierapport, paragraaf 8.2);
- 3.2.2 mee op basis van dit oordeel besloot de synode om een start te maken met de uitbreiding van de gezangenbundel. En op deze "nieuwe weg" is het goed mogelijk dat eerder afgewezen liederen uit het Liedboek of liederen waarvan al een versie in het Gereformeerd Kerkboek staat, worden geselecteerd;
- 4.1 de richtlijn van de GS Kampen 1975: "het lied moet een waardevolle aanvulling op de Psalmen zijn en mag niet leiden tot onderwaardering van de Psalmen" heeft betrekking op de selectie van concrete liederen en stelt niet een grens aan het totaal aantal gezangen in de bundel;
- 4.2 ook besluit 7 gaf deputaten geen onbegrensde opdracht, want de opdrachten in 4c, 5 en 6 gaan eraan vooraf;
- 5.1 de synode heeft het recht om op basis van eigen argumenten een werkwijze af te spreken die afwijkt van wat deputaten hebben voorgesteld;
- 5.2 een werkwijze waarin deputaten hun keuzes moeten verantwoorden en reacties en suggesties van kerken moeten verwerken in hun voorstellen, op basis waarvan de synode vervolgens besluiten neemt, is niet onzorgvuldig;
6. hoewel er redenen zijn om onderdelen van het besluit aan te passen (zie volgende besluiten), kan het besluit als geheel gehandhaafd worden als basis voor het werk aan de uitbreiding van de gezangenbundel.

Besluit 2:

de volgende bezwaren tegen het besluit van GS Berkel en Rodenrijs toe te stemmen:

1. het geheel is gecompliceerd en voor verschillende uitleg vatbaar; het geeft deputaten een opdracht en start een procedure in de kerken zonder daarvoor de uitgangspunten en criteria vast te stellen;
2. grond 2 maakt zich te makkelijk af van besluiten van voorgaande synodes door ten onrechte te constateren dat in de Acta daarvan geen argumentatie voor de afwijzing van gezangen uit het Liedboek te vinden is;
3. besluit 7 vraagt een spoed en geeft een opdracht die ten koste kunnen gaan van de zorgvuldige verantwoording en toetsing die in besluit 4 en 5 zijn beoogd.

Gronden:

1. de wijze waarop deputaten hun opdracht hebben uitgevoerd (te beginnen met de opdracht in besluit 7) en de reacties op hun werk maken duidelijk dat het besluit van de GS Berkel en Rodenrijs verschillend gelezen kan worden;
2. terecht is erop gewezen dat instructie 4c5 en werkwijze 5.1 niet goed uitgevoerd kunnen worden zonder vastgestelde criteria: de synode gaf wel een voorlopige formulering van uitgangspunten en criteria (besluit 3), maar droeg deputaten op de volgende synode met een nadere formulering ervan te dienen (besluit 4b);
3. in de rapporten van deputaten en de Acta van synodes in de periode 1961--1985 is enige argumentatie te vinden waarom liederen uit het Liedboek worden afgewezen of voorgesteld voor opname in (de proefbundel voor) het Gereformeerd Kerkboek;

4. besluit 7 kan in het geheel van het besluit gelezen worden als een opdracht om niet te lang te blijven studeren en als mogelijk gevolg daarvan slechts een klein aantal liederen aan de kerken aan te bieden, maar het zet de vereiste rust en zorgvuldigheid van het proces nodeloos onder druk.

Besluit 3:

uit te spreken

1. dat de betekenis van artikel 67 van de kerkorde voor een proces van toetsing voorafgaand aan goedkeuring van gezangen door de generale synode niet bij voorbaat zo duidelijk is, dat door dit artikel een procedure als waartoe de GS Berkel en Rodenrijs

besloot in besluit 5.2 zonder meer met dit artikel in strijd is;

2. dat de door de GS Berkel en Rodenrijs afgesproken werkwijze evenwel toch wordt herzien in die zin, dat de generale synode beslist welke gezangen in de proefbundel zullen worden opgenomen om te worden gezongen in de eredienst.

Gronden:

1. in artikel 67 KO wordt geen onderscheid aangebracht tussen het vrijgeven van gezangen in een toetsingsfase en het aanvaarden ervan ter opneming in het kerkboek;

2. naar de geest van artikel 67 KO sprak de GS Berkel en Rodenrijs een werkwijze af die ervoor moest zorgen dat zorgvuldig geselecteerde en met verantwoording aan de kerken voorgestelde gezangen in de eredienst getoetst zouden kunnen worden zonder die eredienst te ontheiligen;

3. zonder duidelijke verantwoording wees de GS Berkel en Rodenrijs af van de wijze waarop voorgaande synodes met deze gevoelige materie omgingen, en de bezwaren wijzen erop dat de afgesproken werkwijze niet algemeen door de kerken gedragen wordt;

4. hoewel er verschillend kan worden gedacht over de betekenis van artikel 67 KO voor de periode die voorafgaat aan de goedkeuring van gezangen, is het gezien de gezangengeschiedenis van onze kerken en de huidige onrust op dit punt, goed om de werkwijze bij te stellen tot wat in onze kerken gebruikelijk was en in het studierapport was voorgesteld.

Besluit 4:

de volgende bezwaren die door briefschrijvers tegen het besluit van de GS Berkel en Rodenrijs zijn ingebracht, en voorstellen die ze hebben gedaan tot wijziging van dat besluit, mee te laten wegen in de verdere besluitvorming van de synode:

1. dat het besluit als geheel naar hun oordeel te weinig draagvlak heeft in en te weinig leiding geeft aan de kerken;

2. dat besluit 3 nog niet vaststelt wat de uitgangspunten en criteria voor de uitbreiding van de gezangenbundel zijn, en daardoor volgens sommigen onduidelijk laat wat de status van het studierapport is;

3. dat besluit 4 een onduidelijke instructie aan deputaten geeft door open te laten van welke andere christenen we ons als kerken niet moeten verwijderen en wat het einddoel voor de uitbreiding van de gezangenbundel is;

4. dat besluit 5 aan kerken en kerkleden een te zware taak geeft door ze de voorgestelde gezangen te laten toetsen;

5. dat besluit 7 naar het oordeel van verschillende schrijvers zonder argumenten uitgaat van een bestaande behoefte.

Grond:

deze reacties op het besluit van de GS Berkel en Rodenrijs (en het werk van deputaten; zie besluit ad werkplan 1d, Acta art. 57) maken duidelijk dat de synode en nieuw te benoemen deputaten juist op deze punten helderheid moeten scheppen, zodat het werk aan de nieuwe gezangenbundel weer door de kerk(led)en samen gedragen kan worden.

GS Leusden 1999, Artikel 57 Kerkmuziek, gezangen, werkplan 1d: rapport van deputaten

Materiaal:

1. besluit van de GS Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 64;

2. rapport deputaten Kerkmuziek;

3. aanvullend rapport deputaten Kerkmuziek;

4. rapport van de studiedeputaten Eredienst 1995, hoofdstuk 8;

5. een groot aantal brieven van kerken en kerkleden met daarin de volgende bezwaren:

a. deputaten hebben ten onrechte gekozen voor een selectie uit het Liedboek voor de Kerken;

b. deputaten hebben de kritische reacties op de voorgestelde bundel van 106 gezangen niet verwerkt;

c. deputaten zijn niet met een nadere formulering van de selectiecriteria gekomen;

d. deputaten hadden geen liederen mogen selecteren die door eerdere synoden zijn afgewezen;

e. het aantal van 255 voorgestelde gezangen is te groot;

f. deputaten hebben hun keuze niet voldoende verantwoord;

g. het gevoerde beleid gericht op het scheppen van nieuwe liedteksten c.q. -melodieën is niet stimulerend;

h. het voorstel van deputaten om de toetsingstermijn te verlengen, laat de onrust in veel kerken bestaan; ook wordt gevraagd aan de GS Leusden:

i. geef meer duidelijkheid over de (hantering van) selectiecriteria;

j. wat is de opzet en inhoud van de beoogde gezangenbundel?

k. zoek nauwere aansluiting bij meer verwante kerken zoals de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken;

l. geef meer aandacht aan eigentijdse liederen en bevorder bezinning op vragen die onze tijd en cultuur ons stellen.

(Voor een meer gedetailleerde weergave en beoordeling van bezwaren en verzoeken, zie het commissierapport, bijlage 19 bij deze Acta.)

Besluit 1:

deputaten onder dank te dechargeren van hun arbeid met de aantekening dat op een aantal punten verdere uitwerking en bezinning nodig is.

Grond:

deputaten hebben veel werk verzet om hun veelomvattende opdracht zo goed mogelijk uit te voeren. In hun rapportage geven zij een duidelijke verantwoording. Zij hebben niet alle opdrachten kunnen uitvoeren en vragen ook zelf om vervolgoopdrachten (zie hieronder, besluit 4).

Besluit 2:

behoudens enkele aspecten die in de gronden 2 en 3 nader worden aangeduid, de bezwaren af te wijzen tegen:

1. de keus om eerst te selecteren uit het Liedboek;

2. het selecteren van liederen die door eerdere synoden zijn afgewezen;

3. het ontbreken van een nadere formulering van selectiecriteria;

4. het niet verwerken van de kritiek op de bundel van 106 gezangen (Acta GS Berkel en Rodenrijs art. 64, besluit 6).

Gronden:

1. met de keuze voor het Liedboek hebben deputaten een verantwoorde start gemaakt met het door de GS Berkel en Rodenrijs opgezette project gezangenbundel. Wie zich vandaag zet aan onderzoek naar kerkmuziek in verleden en heden, kijkt vanzelf eerst naar het Liedboek als een uitgebalanceerd geheel van kerkliederen die aan hoge

kwaliteitseisen voldoen. Tevens hebben deputaten hiermee terecht gekozen voor een bundel ten behoeve van de eredienst met een rubricering volgens kerkelijk jaar en kerkelijke gebeurtenissen (conform besluit 4b, Acta GS Berkel en Rodenrijs art. 64);

2. hoewel van deputaten verwacht mag worden dat zij zich confronteren met de voor afwijzing aangevoerde argumenten, moeten we ook in rekening brengen dat afwijzing destijds te maken had met de opdracht om Schriftberijmingen te zoeken. Daarom moesten deputaten destijds rapporteren dat ze geen van de Liedboek-liederen konden aanbevelen, omdat daarin 115 bijbelliederen staan (voor het verschil tussen Schriftberijmingen en bijbelliederen, zie het commissierapport paragraaf 3);

3. dat deputaten deze synode niet hebben gediend met een nadere formulering van selectiecriteria, hebben ze in hun rapporten duidelijk verantwoord. Toch missen velen die nadere formulering nog. Dat betekent dat er nog meer moet worden gedaan om te zorgen dat de drie basiscriteria gehanteerd kunnen worden en de status van de richtlijnen van de GS Kampen 1975 duidelijk wordt;

4. deputaten hebben vanuit de door de studiedeputaten voorgedragen visie de kritiek op de bundel van 106 gezangen verwerkt in hun rapport (conform besluit 6, Acta GS Berkel en Rodenrijs art. 64; zie hun rapport, met name paragraaf 6a).

Besluit 3:

in te stemmen met de bezwaren tegen:

1. het grote aantal van 255 geselecteerde gezangen die deputaten in één keer aan de kerken hebben aangeboden ter toetsing;

2. de manier waarop deputaten hun keus hebben verantwoord;

3. het beleid ter stimulering van het scheppen van nieuwe liedteksten en -melodieën;

4. het voorstel om de toetsingstermijn te verlengen tot 2002.

Gronden:

1. deputaten hebben bij de aanbidding van 255 gezangen aan de kerken te weinig aandacht gehad voor wat praktisch haalbaar was. Zij hadden meer rekening moeten houden met de gevoeligheid van het onderwerp en de onwennigheid in de kerken met een royale gezangenbundel, door in de lijn van de GS Berkel en Rodenrijs (Acta art. 64, besluit 4c5 en 6) een meer overzichtelijk aantal liederen aan de kerken voor te stellen ter toetsing;

2. de GS Berkel en Rodenrijs had opgedragen elke set aan te bieden liederen te voorzien van een verantwoording van de keuze. Mede gezien opmerkingen in het studierapport (paragraaf 8.8.2. punt 3) en in besluit 6 van GS Berkel en Rodenrijs met de gronden, verwachtten de kerken terecht een bredere verantwoording van de selectie van juist deze 255 gezangen. Deputaten beroepen zich ten onrechte in hun brief van juni 1998 achteraf op de mondigheid van de kerken om hun uiterst summier verantwoordelijkheid te rechtvaardigen;

3. deputaten hebben ingediende nieuwe liederen in depot gelegd om ze in een volgende fase te gebruiken en geadviseerd het materiaal ook rechtstreeks bij de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied (ISK) in te zenden met het oog op mogelijke participatie in het project Liedboek 2000. Maar deputaten hadden kunnen bedenken dat dit bij inzenders die negatieve ervaringen hadden met de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied of de redactie van 'Zingend geloven', weinig stimulerend zou overkomen. Bovendien heeft de GS Ommen 1993 al een adres ingesteld voor dichters en componisten met het oog op nieuwe inzendingen. Dit heeft verwachtingen gewekt, die tot nu toe niet zijn waargemaakt;

4. briefschrijvers wijzen er terecht op dat verlenging van de toetsingstermijn in de huidige situatie van onduidelijkheid over uitgangspunten en criteria, de onrust in de kerken bevordert in plaats van wegneemt.

Besluit 4:

de volgende zaken mee te nemen in verdere besluitvorming van de generale synode:

1. duidelijkheid over de hantering van criteria en de wijze van toetsen (zie werkplan 2f);

2. duidelijkheid over opzet, inhoud en einddoel van de gezangenbundel (zie werkplan 2a + c);

3. nadere informatie over mogelijkheden van nauwere aansluiting bij wat in verwante kerken (CGK/NGK) op het gebied van kerkmuziek gedaan is en wordt (nieuwe opdracht);

4. In de komende drie jaar ook, indien mogelijk, liederen (liederen die nu in depot liggen) uit eigen kring voorstellen ter beproeving (nieuwe opdracht);

5. bezinning op vragen die hedendaagse cultuur en tijd stellen aan eigentijdse vormgeving van kerkmuziek en gezangenbundel (nieuwe opdracht);

6. onderzoek naar mogelijkheden van deelname aan het project Liedboek 2000 onder voorwaarden en eventueel stappen nemen in die richting (nieuwe opdracht);

7. de voorgestelde kerkmuziekregeling aan de kerken aanbieden als handreiking (nieuwe opdracht);

8. gerichte communicatie met de kerken over het project gezangenbundel om het draagvlak in de kerken te vergroten.

Grond:

reacties uit de kerken en voorstellen van deputaten geven aan dat op deze punten verdere uitwerking nodig is.

GS Leusden 1999, Artikel 58 Kerkmuziek, gezangen, werkplan 2a--h: gezangenbundel, criteria

Materiaal :

1. Acta GS Ommen 1993, art. 46, besluit 1.2 en gronden;

2. Acta GS Berkel en Rodenrijs 1996, art. 64;

3. studierapport deputaten Eredienst GS Ommen, 1995;

4. rapport deputaten Kerkmuziek GS Berkel en Rodenrijs, 1998;

5. een aantal brieven waarin gevraagd wordt:

a. een basisvisie te formuleren op liturgie en zo ook op de functie van het kerklied;

b. het proces om te komen tot een nieuwe gezangenbundel bij te sturen door inhoudelijke ondersteuning;

c. uitgangspunten vast te stellen waarop uitbreiding van de gezangenbundel is gebaseerd en deze ter toetsing aan de kerken voor te leggen;

d. duidelijkheid te geven over de beoogde gezangenbundel;

e. te voorkomen dat de psalmen worden ondergewaardeerd door een te groot aantal gezangen;

f. meer aandacht te geven aan vragen vanuit de hedendaagse cultuur en meer ruimte voor eigentijdse liederen.

(In het commissierapport op dit onderdeel wordt uitgebreider en inhoudelijker ingegaan op de materie; zie bijlage 20 bij deze Acta.)

Besluit:

1. verder te werken aan de uitgave van een gezamenlijke gezangenbundel, ter vervanging van de bundel van 41 gezangen, die is vastgesteld door GS Heemse 1984--1985;

2. voor deze bundel de volgende contouren vast te stellen:

a. de bundel is bedoeld voor gebruik binnen en buiten de kerkdiensten;

- b. de bundel heeft de volgende rubrieken: bijbelliederen, viering van de heilsfeiten, doop, belijdenis en avondmaal; bijzondere kerkelijke gelegenheden (zoals huwelijk, bevestiging ambtsdragers, bid- en dankdagen); morgen- en avondliederen; andere liederen (hierin onder andere liederen ten behoeve van de huiselijke eredienst), liturgische gezangen (gezongen elementen in de liturgie, onder andere Votum, Amen, Onze Vader);
 - c. het totaal van de bundel mag geen leerstellige eenzijdigheden vertonen;
 - d. de bundel moet een goede balans kennen tussen alle facetten van het leven met God;
 - e. de stijl en de verwoording van het geloof moeten aansluiting vinden bij de stijl en de verwoording daarvan binnen de gereformeerde kerken;
 - f. de verscheidenheid in niveau, achtergrond en cultuur binnen de gemeente moet herkenbaar zijn in het reliëf binnen de bundel;
 - g. de gezangen voor de bundel worden in dit project geselecteerd uit de diverse voor de gereformeerde kerken relevante en bruikbare bronnen;
3. voor het selecteren door deputaten en het beoordelen van de selectie door de generale synode de volgende algemene criteria vast te stellen; deze criteria komen in plaats van de tot nu toe gehanteerde richtlijnen van GS Kampen 1975 en de criteria van GS Berkel en Rodenrijs 1996 (deputaten zullen de volgende generale synode dienen met een evaluatie van de hantering van deze criteria in de praktijk):
- 1. een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context, waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen;
 - 2. een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift;
 - 3. een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toon-verhouding. Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur;

Toelichting, werkafspraken

- 1. Rond het centrum van Gods woorden en werken kent de liturgie een rijke schakering van aspecten en nuances in de uitingen van mensen ten opzichte van God en van elkaar. De goede balans tussen die aspecten onderling en tussen deze uitingen van mensen en de woorden en werken van God die kenmerkend moet zijn voor de liturgie als geheel, hoeft niet in elk kerklied afzonderlijk terug te keren. Een lied moet minstens een deel van die aspecten en nuances stem en vorm geven en dat op zo'n manier dat het kan harmoniëren met het genoemde centrum van de liturgie.
- 2. Of een lied al dan niet Schriftuurlijk is, moet vanuit de tekst van het lied beslist worden en niet vanuit subjectieve gevoelens of vanuit de context waarin een lied is ontstaan. Wel moet bedacht worden of het gebruik van woorden en beelden in een lied, vaagheid in betekenisomvang, eventuele exegetische en meditatieve verbanden en een eventuele onlosmakelijke relatie tussen een lied en het gebruik ervan in bepaalde contexten al dan niet het vertrouwen van kerkleden met betrekking tot de Schriftuurlijkheid zullen bevorderen. Hierbij moet gewaakt worden tegen een rationalistische of eenzijdig dogmatische omgang met liedteksten, die aan het eigen karakter van zulke teksten geen recht doet.
- 3. Er moet worden gestreefd naar poëtische en muzikale zeggingskracht. Daarbij blijft ruimte bestaan voor diversiteit en niveaoverschillen tussen de afzonderlijke liederen. Daarin moet uitkomen dat Gods volk bestaat uit verschillende mensen met uiteenlopende achtergronden en ongelijke belevingswerelden met betrekking tot taal en muziek. Ook moet zo worden gerekend met de actuele context van de kerk, die in dit opzicht enerzijds bepaald wordt door haar -- ook kerkmuzikale -- traditie en anderzijds doordat zij deelt in de huidige pluriforme cultuursituatie. In de geschiedenis werden steeds nieuwe kerkliederen opgenomen in de kerkelijke liederenschat die naar inhoud en vorm eigentijds waren. Van deze diversiteit in liturgisch bruikbare liedgenres uit het verleden getuigt bijvoorbeeld het Liedboek voor de kerken. Deze differentiatie mag ook in de toekomst worden voortgezet. Daarbij moet elk lied op zijn eigen merites beoordeeld worden.
- 4. De eis van toegankelijkheid mag niet zo gehanteerd worden dat belangrijke en waardevolle liederen uit het verleden vanwege hun niet meer geheel eigentijdse taalgebruik of muzikale stijl afvallen. Datzelfde geldt voor oude en nieuwe liederen met veel poëtische en muzikale potentie: goede teksten en melodieën geven hun betekenis en overtuigingskracht veelal stapsgewijs prijs.
- 4. de taken van deputaten, synode en kerken in het voorbereidingstraject in hoofdlijnen als volgt te onderscheiden:
 - a. deputaten selecteren liederen aan de hand van algemene selectiecriteria. Zij leggen hun selectie met een verantwoording van hun keuze aan de generale synode voor en zenden hun rapport toe aan de kerken;
 - b. de generale synode beoordeelt deze selectie aan de hand van de verantwoording door deputaten en geeft wat zij in eerste lezing goedkeurt, vrij voor gebruik in de eredienst;
 - c. de kerken ontvangen de vrijgegeven gezangen om ze te gebruiken op de wijze zoals dat in elke kerk wordt goedgevonden;
 - d. indien kerken en kerkleden dat nodig vinden, kunnen zij reacties inzenden bij de eerstvolgende generale synode;
 - e. rekening houdend met eventuele binnengekomen reacties stelt de generale synode de selectie in tweede lezing vast;
- 5. voor het project een fasering aan te brengen als volgt:

1999 – 2002 deputaten zetten hun selectiewerk voort, met bijzondere aandacht voor de gewenste verscheidenheid in niveau, achtergrond en cultuur; deputaten rapporteren over het project Liedboek 2000 en formuleren een voorstel over eventuele participatie;

2002 de generale synode stelt een lijst samen van gezangen die reeds worden vrijgegeven voor gebruik in de eredienst; **2002 – 2005** deputaten doen voorstellen over de inhoud van een evenwichtige en afgeronde bundel; **2005** de generale synode stelt de bundel vast in eerste lezing; **2008** de generale synode stelt de gezangenbundel vast.

Gronden:

- 1. de GS Berkel en Rodenrijs 1996 deed geen uitspraak over de beoogde opzet van een nieuwe gezangenbundel. In het rapport van studiedeputaten van GS Ommen, en daarbij aansluitend de rapporten van deputaten Kerkmuziek van GS Berkel en Rodenrijs, zijn echter voldoende bouwstenen aangedragen om een aantal uitgangspunten over opzet en project te formuleren;
- 2. voor het creëren van een breed draagvlak in de kerken voor de nieuwe gezangenbundel is duidelijkheid over de opzet van het project om te komen tot de gezangenbundel vereist.

GS Leusden 1999, Artikel 59 Kerkmuziek, gezangen, werkplan 3: selectie

Materiaal :

- 1. besluit van de GS Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 64, met name lid 4b, 4c4, 4c5, 4c7, 5 en 7;
- 2. rapport deputaten Kerkmuziek GS Berkel en Rodenrijs 1996, met name paragraaf 4b8: "Deputaten stellen u voor de toetsingstermijn te verlengen tot de volgende generale synode";
- 3. aanvullend rapport deputaten Kerkmuziek GS Berkel en Rodenrijs 1996;
- 4. brieven waarin wordt gereageerd op het werk van deputaten en waarin met name wordt gevraagd de toetsingstermijn niet te verlengen;
- 5. werkplan 1a--c, besluit 3, zie Acta art. 56;

6. werkplan 1d, besluit 3, zie Acta art. 57;

7. Liedlijst Eerste Fase, rapport deputaten Kerkmuziek waarin zij hun nadere selectie van 131 gezangen uit het Liedboek presenteren en toelichten, zie bijlage 23 bij deze Acta.

Besluit 1:

nu over te gaan tot het in eerste lezing goedkeuren van circa 120 gezangen van de ter toetsing aangeboden 255 liederen in de proefbundel.

Gronden:

1. de GS Leusden 1999 besloot eerder tot bijstelling van de gevolgde werkwijze over te gaan, zie werkplan 1a–c, besluit 3.2, Acta art. 56, en in te stemmen met de bezwaren tegen het voorstel om de toetsingstermijn te verlengen tot 2002, zie werkplan 1d, besluit 3.4, Acta art. 57;

2. eveneens besloot de synode in te stemmen met de bezwaren tegen het grote aantal van 255 geselecteerde gezangen dat in één keer aan de kerken werd aangeboden, zie werkplan 1d, besluit 3.1, Acta art. 57.

Besluit 2:

van de 131 geselecteerde gezangen, aangeboden in de Liedlijst Eerste Fase, 121 liederen in eerste lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de erediensten; deze liedlijst omvat de volgende liederen uit het Liedboek voor de Kerken: 1, 6, 9, 14, 15, 20, 21, 23, 26, 28, 30, 34, 39, 42, 43, 63, 75, 78, 87, 90, 91, 92, 95, 96, 103, 106, 107, 110, 113, 114, 115, 119, 122, 124, 125, 126, 127, 135, 139, 140, 147, 148, 152, 169, 175, 188, 189, 201, 203, 207, 208, 213, 215, 221, 225, 228, 234, 240, 241, 252, 253, 262, 264, 267, 270, 271, 281, 284, 285, 287, 288, 290, 293, 294, 296, 299, 300, 301, 316, 319, 320, 327, 328, 335, 336, 341, 350, 356, 358, 360, 367, 368, 374, 380, 382, 387, 392, 393, 396, 397, 402, 403, 408, 409, 423, 429, 432, 434, 435, 442, 444, 448, 456, 457, 459, 460, 470, 473, 477, 479, 481.

Gronden:

1. de geselecteerde liederen voldoen aan de door de GS Berkel en Rodenrijs 1996 voorgestelde selectiecriteria, zie aanvullend rapport deputaten Kerkmuziek, hoofdstuk 2;

2. deze goedgekeurde en vrijgegeven liederen, geselecteerd uit de voorgestelde 255 gezangen, zijn bij de kerken bekend omdat een keus is gemaakt uit

-- liederen van de serie Lied van de Week 1998--1999;

-- liederen van de serie Lied van de Week 1999--2000;

-- liederen uit de 106 gezangen die ook in de selectie van 255 voorkomen;

-- liederen uit het Liedboek die in de beide E&R-bundels voorkomen en die in de selectie van 255 zijn opgenomen;

-- liederen, opgenomen op de dubbel-cd Zingt nu de Heer, terwijl de selectie evenwichtig is samengesteld door uit de bekende rubrieken van het Liedboek liederen op te nemen;

3. de verantwoording van de keuze van elk lied afzonderlijk is voldoende onderbouwd in het deputatenrapport Liedlijst Eerste Fase, dat integraal in de acta wordt opgenomen; 4. in deze verantwoording is voldoende aandacht gegeven aan de reacties en suggesties uit de kerken op de door deputaten Kerkmuziek ter toetsing aangeboden gezangen.

Besluit 3:

uit te spreken dat de kerken er goed aan doen terughoudend te zijn inzake het gebruik in de eredienst van de overige 134 liederen uit de door deputaten ter toetsing aangeboden 255 gezangen.

Grond:

er is nu een interim-situatie ontstaan, omdat de synode over deze 134 liederen geen uitspraak heeft gedaan.

GS Leusden 1999, Artikel 60 Kerkmuziek, gezangen, werkplan 4: werkwijze

Materiaal :

1. studierapport deputaten Eredienst 1995, hoofdstuk 8;

2. Acta GS Berkel en Rodenrijs 1996, art. 64 besluit 4 en 5;

3. verschillende brieven waarin de synode wordt geadviseerd om de door GS Berkel en Rodenrijs afgesproken werkwijze voor de uitbreiding van de gezangenbundel aan te passen, met name op de volgende punten:

a. de synode stelt vast welke gezangen mogen worden gezongen in de eredienst;

b. voorgestelde gezangen niet meer laten toetsen door de kerken;

4. besluiten van de synode onder werkplan 1a–c ten aanzien van de bezwaren die zijn ingebracht tegen het besluit van GS Berkel en Rodenrijs (Acta art. 56);

5. besluiten van de synode onder werkplan 1d ten aanzien van het werk van deputaten en de bezwaren die daartegen zijn ingebracht (Acta art. 57);

6. besluiten van de synode onder werkplan 2a–h ten aanzien van de contouren van de nieuwe gezangenbundel, de criteria voor selectie van liederen, de taken van synodes, deputaten en kerken in hoofdlijnen, de fasering van het project en de termijn waarbinnen het wordt afgerond (Acta art. 58).

(Voor een uitgebreide weergave van dit materiaal en toelichting op de besluiten zie het commissierapport, bijlage 21 bij deze Acta.)

Besluit:

voor het vervolg van het werk aan de uitbreiding van de gezangenbundel de volgende werkwijze af te spreken (waarmee de werkwijze van GS Berkel en Rodenrijs komt te vervallen):

1. deputaten selecteren liederen uit de diverse voor de gereformeerde kerken relevante en bruikbare bronnen;

2. zes maanden voor het bijeenkomen van de synode schrijven deputaten een rapport van hun werkzaamheden, dat ook wordt toegestuurd aan de kerken. In dat rapport wordt opgenomen de uiteindelijke selectie van liederen die ze aan de synode voorstellen, met een algemene verantwoording van hun keus en een korte presentatie per gezang of cluster van gezangen. Tevens wordt in dit rapport opgenomen welke algemene werkafspraken de deputaten hebben gehanteerd (dat wil zeggen punten waarover zij per gezang dezelfde beslissing nemen zonder daar steeds opnieuw over te discussiëren);

3. kerken en kerkleden hebben tot acht weken voor de opening van de synode de gelegenheid om aan het adres van de deputaten op de voorgestelde selectie te reageren. Vervolgens rapporteren deputaten aan de synode (voor de opening ervan) over de

binnengekomen reacties en de mogelijke bijstellingen in hun voorstellen. Ook doen ze, in overleg met deputaten Generaal-Synodale Publicaties, een voorstel voor eventuele uitgave van de door de synode vrij te geven liederen;

4. de synode beoordeelt het werk van deputaten en stelt, zonder ingrijpen op de tekst of de melodie, in eerste lezing een lijst vast van liederen die in de eredienst gezongen mogen worden. Ook besluit de synode over eventuele voorlopige uitgave van deze liederen;

5. de kerken ontvangen de vrijgegeven gezangen om ze te gebruiken op de wijze zoals dat in elke kerk wordt goedgevonden. Deputaten zullen de kerken dienen met informatie over de wijze waarop de liederen kunnen worden geïntroduceerd;

6. indien kerken dat nodig vinden, kunnen zij bezwaren inzenden bij de eerstvolgende synode;
7. de ingezonden bezwaren zullen door de synode, indien nodig met advies van deputaten, worden beoordeeld, waarna de synode in tweede lezing een lijst vaststelt van liederen die goedgekeurd zijn en dus vrijgegeven blijven voor gebruik in de eredienst;
8. wanneer een synode besluit om op termijn te komen tot vaststelling van een nieuwe gezangenbundel, zal daaraan worden gewerkt volgens de werkwijze die hierboven is beschreven ten aanzien van de vaststelling van een lijst van goedgekeurde liederen: deputaten doen zes maanden voor de synode een voorstel over de samenstelling van de bundel; kerken en kerkleden hebben tot acht weken voor de synode gelegenheid om te reageren; met verwerking van die reacties doen deputaten hun uiteindelijke voorstel aan de synode; aan de hand daarvan stelt de synode in eerste lezing de samenstelling van de nieuwe bundel vast; en na beoordeling van eventuele door kerken ingezonden bezwaren stelt de volgende synode de bundel in tweede lezing vast;
9. de synode die besluit tot vaststelling in tweede lezing van de nieuwe gezangenbundel en tot het doen uitgeven van deze bundel, zal ook een lijst vaststellen van liederen die niet in de bundel zijn opgenomen, maar wel vrijgegeven blijven voor gebruik in de eredienst;
10. in de jaren na vaststelling en uitgave van een nieuwe gezangenbundel kan de in punt 9 bedoelde lijst worden aangevuld met liederen die door volgende synodes worden goedgekeurd voor gebruik in de eredienst, op de wijze zoals onder punt 1--7 is beschreven.

Gronden:

1. het is de hoofdtaak van deputaten om liederen te selecteren die in de eredienst gebruikt kunnen worden. Daarvoor moeten ze onder andere zelfstandig onderzoeken (vergelijk Acta GS Berkel en Rodenrijs, besluit 4c1) welke bronnen relevant en bruikbaar zijn (werkplan 2a--h, besluit 2);
2. door aan de kerken te rapporteren welke algemene werkafspraken ze hebben gehanteerd, geven deputaten zicht op hun werkwijze. Daarmee bevorderen ze dat kerken en kerkleden vooral reageren op de hoofdlijnen van hun werk;
3. met verwerking van de reacties uit de kerken kunnen deputaten breed gedragen voorstellen aan de synode doen (vergelijk Acta GS Berkel en Rodenrijs, art. 64, grond 5.1.1);
- 4.1 conform besluit 3 onder werkplan 1a--c wordt de werkwijze van GS Berkel en Rodenrijs hiermee herzien in die zin, dat de generale synode beslist welke gezangen worden vrijgegeven voor gebruik in de eredienst;
- 4.2 uitgangspunt bij die beslissing blijft de door deputaten voorgestelde versie van tekst en melodie (vergelijk Acta GS Berkel en Rodenrijs, art. 64, grond 5.4.2);
5. kerkliederen komen vooral tot hun recht wanneer ze worden gebruikt in de eredienst. Maar voor het gebruik van de goedgekeurde gezangen houdt elke plaatselijke kerk een eigen verantwoordelijkheid. Informatie van deputaten kan de kerken helpen om de liederen op een goede manier te introduceren;
6. ter wille van een breed draagvlak is het gewenst dat de kerken nog de mogelijkheid hebben om tegen vaststelling in tweede lezing gegronde bezwaren in te dienen. Om te zorgen dat bezwaren in deze eindfase bezwaren zijn van meer dan alleen individuele kerkleden, is het gewenst dat ze minstens door een kerkenraad worden gesteund;
7. na weging van ingediende bezwaren kan de synode definitief vaststellen welke liederen gezongen mogen worden in de eredienst;
8. ook in het traject tot vaststelling en uitgave van een nieuwe bundel (door deze synode gepland voor 2008), die voldoet aan de daarvoor afgesproken contouren (werkplan 2a--h, besluit 2), moeten kerken en kerkleden kunnen reageren op het voorstel van deputaten en moeten kerken bezwaar kunnen maken tegen de vaststelling in eerste lezing door de synode;
9. van liederen die in tweede lezing zijn goedgekeurd door de synode, moet duidelijk blijven dat ze gezongen mogen worden in de eredienst, ook als ze niet in de gezangenbundel zijn opgenomen;
10. om niet voorbij te gaan aan hetgeen als vrucht van het werk van de Heilige Geest op het terrein van het kerklied ook in later tijd tot stand komen kan (vergelijk Acta GS Berkel en Rodenrijs, art. 64, grond 4.3.1), moet er ook na uitgave van een nieuwe bundel ruimte blijven voor het goedkeuren van nieuwe liederen en het vrijgeven daarvan voor gebruik in de eredienst.

GS Leusden 1999, Artikel 60 Kerkmuziek, gezangen, werkplan 4: werkwijze

Materiaal :

1. opdracht van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 aan de deputaten Kerkmuziek, Acta art. 64, besluit 4;
 2. rapport van de deputaten Kerkmuziek;
 3. aanvullend rapport van de deputaten Kerkmuziek;
 4. brieven met voorstellen om de opdracht aan deputaten te wijzigen;
 5. besluiten van de synode onder werkplan 1d om deputaten nieuwe opdrachten te geven (Acta art. 57, besluit 4.3--8);
 6. besluiten van de synode onder werkplan 2a--h ten aanzien van de contouren van de nieuwe gezangenbundel, de criteria voor selectie van liederen, de taken van synodes, deputaten en kerken in hoofdlijnen en de fasering van het project en de termijn waarbinnen het wordt afgerond (Acta art. 58);
 7. besluiten van de synode inzake vervolgoedragen aan deputaten Eredienst (Acta art. 49, besluit 2).
- (Voor een uitgebreide bespreking van dit materiaal en toelichting op de te nemen besluiten, zie het commissierapport, bijlage 22 bij deze Acta.)

Besluit 1:

- opnieuw deputaten Kerkmuziek te benoemen en hun op te dragen verder te werken aan de selectie van liederen door
1. met de liederen in de eerste selectie van 255 liederen uit het Liedboek die nog niet door de synode zijn goedgekeurd, en de liederen uit de zogenaamde b-categorie, te handelen conform de afgesproken werkwijze 1--3 (Acta art. 60);
 2. ondertussen als adres te fungeren voor inzendingen van nieuwe liederen, de ontvangst van die inzendingen te bevestigen en het maken van nieuwe liedteksten en -melodieën te stimuleren;
 3. een selectie te maken van de onder 2 genoemde liederen en de liederen die 'in depot' liggen, en daarmee eveneens te handelen conform werkwijze 1--3;
 4. na te gaan welke liederen uit andere bronnen voorgesteld kunnen worden voor gebruik in de eredienst en opname in de beoogde gezangenbundel. Hierbij dienen deputaten zich te bezinnen op vragen die de hedendaagse cultuur stelt aan vormgeving van kerkmuziek en gezangenbundel;
 5. met de meest in aanmerking komende liederen uit de in opdracht 4 bedoelde bronnen voor de volgende synode te handelen conform werkwijze 1--3.

Gronden:

1. nu de synode de keuze van deputaten om te starten met het Liedboek heeft goedgekeurd (werkplan 1d, besluit 2.1), is het goed dat deputaten hun selectiewerk uit die bundel voortzetten door een nadere presentatie van de resterende gezangen uit de 255, en afrondend door beoordeling van de liederen in de door deputaten genoemde b-categorie (rapport,

pagina 98 en 106). Zo moet de volgende synode in eerste lezing kunnen vaststellen welke liederen uit het gehele Liedboek gezongen mogen worden in de eredienst;

2. de synode stemde in met de bezwaren tegen de manier waarop deputaten zijn omgegaan met nieuwe liederen die bij hen zijn ingediend (werkplan 1d, besluit 3.3). Daarom moet beoordeling en eventuele selectie van deze liederen uit de zogenaamde eigen kring worden uitgevoerd naast het werk met het Liedboek;
3. de synode formuleerde als een van de contouren voor een gezangenbundel dat de gezangen voor die bundel worden geselecteerd uit de diverse voor de gereformeerde kerken relevante en bruikbare bronnen (werkplan 2a--h, besluit 2). Het is de taak van deputaten om na te gaan welke bronnen dat zijn en welke liederen uit die bronnen geschikt zijn voor gebruik in de eredienst;
4. wanneer de invloed van de hedendaagse cultuur op onze verwachtingen ten aanzien van kerkmuziek en de gezangenbundel zorgvuldig door deputaten wordt gewogen en aan de kerken gerapporteerd, zullen volgende synodes over de goedkeuring van liederen een verantwoorde beslissing kunnen nemen;
5. gezien de vraag in veel brieven om prioriteit te geven aan de selectie van nieuwe liederen van dichters en musici 'uit eigen kring' en van liederen uit de E&R-bundels, is het gewenst dat de volgende synode al een lijst van liederen kan vaststellen die voldoet aan de gewenste verscheidenheid in niveau, achtergrond en cultuur in de nieuwe gezangenbundel (zie besluit 5 onder werkplan 2a--h).

Besluit 2:

deputaten verder op te dragen

1. de kerken te dienen met informatie over de wijze waarop de liederen die de synode nu vrijgeeft, kunnen worden geïntroduceerd;
2. de Regeling Kerkmuziek, die deputaten in hoofdstuk 4 van hun aanvullend rapport aan de synode hebben voorgesteld, aan de kerken aan te bieden als handreiking bij de aanstelling van en omgang met hen die de muzikale onderdelen van de eredienst verzorgen;
3. met deputaten Eredienst te overleggen over het werk en met hen samen te werken aan opdrachten die daarvoor in aanmerking komen, zoals bijvoorbeeld de bezinning op de invloed van de hedendaagse cultuur op zaken die eredienst en kerkmuziek betreffen.

Grond:

voorgaande besluiten van de synode zijn reden om deze opdrachten aan de deputaten te geven (zie werkplan 4, punt 5; werkplan 1d, besluit 4.7; opdracht aan deputaten Eredienst, Acta art.49, besluit 2.3).

Besluit 3:

deputaten ook op te dragen contact te blijven onderhouden met de beleidsorganen van kerken en groepen van gereformeerd belijden om indien mogelijk te komen tot samenwerking op het gebied van kerkmuziek.

Gronden:

1. door samen te werken op dit gebied, kunnen we elkaar tot steun zijn, ook indien mogelijk binnen het project Liedboek 2000;
2. door deze samenwerking kan het maken en publiceren van nieuwe liederen worden bevorderd.

Besluit 4:

deputaten op te dragen

1. te blijven onderzoeken of er mogelijkheden komen voor onze kerken om betrokken te zijn bij het project Liedboek 2000;
2. als we uitgenodigd worden om aan dit project deel te nemen, in eerste instantie niet meer dan een voorlopige positie in te nemen;
3. aan de volgende synode te rapporteren wat de uiteindelijke doelstellingen van dit project worden, of er mogelijkheden zijn om eraan deel te nemen en binnen welke kaders en met welk te verwachten resultaat we dat kunnen doen.

Gronden:

1. het project Liedboek 2000 is nog niet helder geworden (vergelijk deputatenrapport, paragraaf 4c2). Daarom kan de synode nog niet beslissen of en hoe we er als kerken aan kunnen deelnemen;
2. als kleine kerken moeten we waar mogelijk dankbaar gebruik maken van de knowhow en ervaring van anderen. Ook hebben we een taak om zoveel mogelijk mee te discussiëren en zo onze eigen inbreng te hebben;
3. voordat we deelnemen aan het project Liedboek 2000 moet duidelijk zijn of we onze eigen confessioneel-gereformeerde positie kunnen bewaren;
4. door deel te nemen aan het project kunnen we ons mengen in de brede discussie over onderwerpen als het kinderlied, het opwekkingslied etc.;
5. door bij het project betrokken te zijn krijgen we ook een duidelijk zicht op de ontwikkeling van het nieuwe Liedboek;
6. wellicht geeft deelname aan het project ook bepaalde rechten om van het beoogde nieuwe Liedboek gebruik te maken.

Besluit 5:

ter bekostiging van de werkzaamheden van het deputaatschap een bedrag ter beschikking te stellen van f 25.000.-- per jaar over de jaren 2000, 2001 en 2002.

GS Leusden 1999, Artikel 61 Kerkmuziek, gezangen, werkplan 5: opdrachten aan deputaten

Materiaal :

1. opdracht van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 aan de deputaten Kerkmuziek, Acta art. 64, besluit 4;
 2. rapport van de deputaten Kerkmuziek;
 3. aanvullend rapport van de deputaten Kerkmuziek;
 4. brieven met voorstellen om de opdracht aan deputaten te wijzigen;
 5. besluiten van de synode onder werkplan 1d om deputaten nieuwe opdrachten te geven (Acta art. 57, besluit 4.3--8);
 6. besluiten van de synode onder werkplan 2a--h ten aanzien van de contouren van de nieuwe gezangenbundel, de criteria voor selectie van liederen, de taken van synodes, deputaten en kerken in hoofdlijnen en de fasering van het project en de termijn waarbinnen het wordt afgerond (Acta art. 58);
 7. besluiten van de synode inzake vervolgoopdrachten aan deputaten Eredienst (Acta art. 49, besluit 2).
- (Voor een uitgebreide bespreking van dit materiaal en toelichting op de te nemen besluiten, zie het commissierapport, bijlage 22 bij deze Acta.)

Besluit 1:

1. opnieuw deputaten Kerkmuziek te benoemen en hun op te dragen verder te werken aan de selectie van liederen door
 1. met de liederen in de eerste selectie van 255 liederen uit het Liedboek die nog niet door de synode zijn goedgekeurd, en de liederen uit de zogenaamde b-categorie, te handelen conform de afgesproken werkwijze 1--3 (Acta art. 60);

2. ondertussen als adres te fungeren voor inzendingen van nieuwe liederen, de ontvangst van die inzendingen te bevestigen en het maken van nieuwe liedteksten en -melodieën te stimuleren;
3. een selectie te maken van de onder 2 genoemde liederen en de liederen die 'in depot' liggen, en daarmee eveneens te handelen conform werkwijze 1--3;
4. na te gaan welke liederen uit andere bronnen voorgesteld kunnen worden voor gebruik in de eredienst en opname in de beoogde gezangenbundel. Hierbij dienen deputaten zich te bezinnen op vragen die de hedendaagse cultuur stelt aan vormgeving van kerkmuziek en gezangenbundel;
5. met de meest in aanmerking komende liederen uit de in opdracht 4 bedoelde bronnen voor de volgende synode te handelen conform werkwijze 1--3.

Gronden:

1. nu de synode de keuze van deputaten om te starten met het Liedboek heeft goedgekeurd (werkplan 1d, besluit 2.1), is het goed dat deputaten hun selectiewerk uit die bundel voortzetten door een nadere presentatie van de resterende gezangen uit de 255, en afronden door beoordeling van de liederen in de door deputaten genoemde b-categorie (rapport, pagina 98 en 106). Zo moet de volgende synode in eerste lezing kunnen vaststellen welke liederen uit het gehele Liedboek gezongen mogen worden in de eredienst;
2. de synode stemde in met de bezwaren tegen de manier waarop deputaten zijn omgegaan met nieuwe liederen die bij hen zijn ingediend (werkplan 1d, besluit 3.3). Daarom moet beoordeling en eventuele selectie van deze liederen uit de zogenaamde eigen kring worden uitgevoerd naast het werk met het Liedboek;
3. de synode formuleerde als een van de contouren voor een gezangenbundel dat de gezangen voor die bundel worden geselecteerd uit de diverse voor de gereformeerde kerken relevante en bruikbare bronnen (werkplan 2a--h, besluit 2). Het is de taak van deputaten om na te gaan welke bronnen dat zijn en welke liederen uit die bronnen geschikt zijn voor gebruik in de eredienst;
4. wanneer de invloed van de hedendaagse cultuur op onze verwachtingen ten aanzien van kerkmuziek en de gezangenbundel zorgvuldig door deputaten wordt gewogen en aan de kerken gerapporteerd, zullen volgende synodes over de goedkeuring van liederen een verantwoorde beslissing kunnen nemen;
5. gezien de vraag in veel brieven om prioriteit te geven aan de selectie van nieuwe liederen van dichters en musici 'uit eigen kring' en van liederen uit de E&R-bundels, is het gewenst dat de volgende synode al een lijst van liederen kan vaststellen die voldoet aan de gewenste verscheidenheid in niveau, achtergrond en cultuur in de nieuwe gezangenbundel (zie besluit 5 onder werkplan 2a--h).

Besluit 2:

1. de kerken te dienen met informatie over de wijze waarop de liederen die de synode nu vrijgeeft, kunnen worden geïntroduceerd;
2. de Regeling Kerkmuziek, die deputaten in hoofdstuk 4 van hun aanvullend rapport aan de synode hebben voorgesteld, aan de kerken aan te bieden als handreiking bij de aanstelling van en omgang met hen die de muzikale onderdelen van de eredienst verzorgen;
3. met deputaten Eredienst te overleggen over het werk en met hen samen te werken aan opdrachten die daarvoor in aanmerking komen, zoals bijvoorbeeld de bezinning op de invloed van de hedendaagse cultuur op zaken die eredienst en kerkmuziek betreffen.

Grond:

voorgaande besluiten van de synode zijn redenen om deze opdrachten aan de deputaten te geven (zie werkplan 4, punt 5; werkplan 1d, besluit 4.7; opdracht aan deputaten Eredienst, Acta art. 49, besluit 2.3).

Besluit 3:

deputaten ook op te dragen contact te blijven onderhouden met de beleidsorganen van kerken en groepen van gereformeerd belijden om indien mogelijk te komen tot samenwerking op het gebied van kerkmuziek.

Gronden:

1. door samen te werken op dit gebied, kunnen we elkaar tot steun zijn, ook indien mogelijk binnen het project Liedboek 2000;
2. door deze samenwerking kan het maken en publiceren van nieuwe liederen worden bevorderd.

Besluit 4:

deputaten op te dragen

1. te blijven onderzoeken of er mogelijkheden komen voor onze kerken om betrokken te zijn bij het project Liedboek 2000;
2. als we uitgenodigd worden om aan dit project deel te nemen, in eerste instantie niet meer dan een voorlopige positie in te nemen;
3. aan de volgende synode te rapporteren wat de uiteindelijke doelstellingen van dit project worden, of er mogelijkheden zijn om eraan deel te nemen en binnen welke kaders en met welk te verwachten resultaat we dat kunnen doen.

Gronden:

1. het project Liedboek 2000 is nog niet helder geworden (vergelijk deputatenrapport, paragraaf 4c2). Daarom kan de synode nog niet beslissen of en hoe we er als kerken aan kunnen deelnemen;
2. als kleine kerken moeten we waar mogelijk dankbaar gebruik maken van de knowhow en ervaring van anderen. Ook hebben we een taak om zoveel mogelijk mee te discussiëren en zo onze eigen inbreng te hebben;
3. voordat we deelnemen aan het project Liedboek 2000 moet duidelijk zijn of we onze eigen confessioneel-gereformeerde positie kunnen bewaren;
4. door deel te nemen aan het project kunnen we ons mengen in de brede discussie over onderwerpen als het kinderlied, het opwekkingslied etc.;
5. door bij het project betrokken te zijn krijgen we ook een duidelijk zicht op de ontwikkeling van het nieuwe Liedboek;
6. wellicht geeft deelname aan het project ook bepaalde rechten om van het beoogde nieuwe Liedboek gebruik te maken.

Besluit 5:

ter bekostiging van de werkzaamheden van het deputaatschap een bedrag ter beschikking te stellen van f 25.000,- per jaar over de jaren 2000, 2001 en 2002.

GS Leusden 1999, Artikel 62 - Kerkmuziek, gezangen: slotbesluit**Materiaal :**

brieven waarin de volgende zaken aan de synode worden voorgelegd:

1. bezwaren tegen het besluit van GS Berkel en Rodenrijs 1996 en het werk van deputaten Kerkmuziek;
2. commentaar op het rapport van de studiedeputaten Eredienst, op de visie van dichters van bepaalde liederen in het Liedboek en op de vereiste Schriftgetrouwheid van gezangen die in onze eredienst gezongen mogen worden;
3. toetsingsrapporten van liederen uit de selectie van 255 Liedboek-liederen;

4. adviezen om in ons gezangenproject ook gebruik te maken van het werk in verwante kerken;
5. verzoeken om de regels ten aanzien van het gebruik van gezangen in de eredienst te versoepelen;
6. verzoeken ten aanzien van de voortzetting van het gezangenproject en de bemensing van en opdrachten aan het deputaatschap.

Besluit 1:

uit te spreken dat de synode wel van alle ingekomen stukken met betrekking tot de gezangen heeft kennisgenomen, maar gezien de complexiteit van de materie en de veelheid van het materiaal niet expliciet heeft kunnen ingaan op elk aangedragen detailpunt.

Besluit 2:

deputaten op te dragen kennis te nemen van

1. aan de synode voorgelegde kritiek op het Liedboek met betrekking tot de (theologische) visies van dichters van liederen daarin, en van brieven met passages over de vereiste Schriftuurlijkheid van 'onze gezangen';
2. commentaar op een of meer van de door deze synode nog niet vrijgegeven gezangen uit de selectie van 255 Liedboek-liederen;
3. brieven met concrete verwijzingen naar het werk in verwante kerken en hiermee rekening te houden bij hun verdere werkzaamheden.

Besluit 3:

uit te spreken dat

1. de verzoeken om minder stringente regels voor het gebruik van gezangen in onze erediensten, moeten worden overwogen door het deputaatschap kerkrecht en kerkorde, in aansluiting bij de al gegeven opdracht met betrekking tot artikel 67 KO;
2. met de verzoeken ten aanzien van de voortzetting van het gezangenproject en het deputaatschap Kerkmuziek zoveel mogelijk rekening is gehouden in de besluiten onder werkplan 2, 4 en 5 en bij de benoeming van deputaten.

Ec.1.4. Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 82-88.

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 80 – Werkplan kerkmuziek

Besluit:

de verdere behandeling van het agendapunt kerkmuziek te doen plaatsvinden volgens het volgende werkplan:

1. eerst behandelt de synode de zaken van algemene aard die betrekking hebben op het gezangenproject, zoals de criteria, de afstemming met verwante kerken, de bezwaren tegen aanvaarding van Liedboekliederen in relatie tot vroegere afwijzing, enz.;
2. daarna behandelt de synode bezwaren tegen afzonderlijke liederen van de 121 die de synode van Leusden in eerste lezing heeft goedgekeurd. Dit gebeurt in het licht van de besluiten genomen bij 1 en 2. Voorzover nodig worden bepaalde liederen afzonderlijk plenair besproken en wordt erover gestemd. Een lied dat niet ten minste de steun van 75 % van de synodeleden krijgt, wordt niet in tweede lezing goedgekeurd. De overige van deze liederen worden in tweede lezing goedgekeurd;

op grond van de rapporten van de commissies doet de commissie kerkmuziek het volgende ordevoorstel:

- afwijzen de liederen: 1, 6, 90, 113, 208, 264 en 290;
- bespreken de liederen: 20, 63, 100, 114, 115, 285, 301, 408, 481;
- desgewenst bespreken (anders goedkeuren) de liederen: 14, 78, 119, 135, 473.

Grond: de hier voorgestelde beslissingsprocedure is analoog aan die van de synode van Leusden;

3. hierna volgt de behandeling van de door deputaten aangeboden liederen uit andere bronnen (luab) en liederen uit eigen kring (luek). Hierbij wordt gebruik gemaakt van de toetsing die reeds door de synodeleden is uitgevoerd en door de commissie geïnventariseerd. Plenaire bespreking van een lied vindt plaats indien ten minste 25 % van de synodeleden er bezwaar tegen maakt. Goedkeuring in eerste lezing geschiedt analoog aan de werkwijze onder 3 genoemd; op grond van de toetsing door de synodeleden doet de commissie kerkmuziek het volgende ordevoorstel:

wat betreft luab 1:

- bespreken 3, 5, 19, 20, 22, 24;
- eventueel bespreken 6, 12, 14, 16, 21, 25, 26;

wat betreft luab 2 (Alles wordt nieuw):

- bespreken 4, 9, 11, 22, 23;
- eventueel bespreken 1, 6, 10, 12, 13, 14, 18, 19;

wat betreft luab 3 (Zingende gezegend):

- bespreken 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11;

wat betreft luab 4:

- bespreken 2, 3, 5;
- eventueel bespreken 1, 4;

wat betreft luek (1 en 2):

- bespreken 19;
- eventueel bespreken 1, 7, 21, 23, 24, 27.

Grond:

nadat in eerdere fasen het Liedboek alle aandacht kreeg, verdienen nu de liederen uit andere bronnen centrale aandacht: dichters en anderen die liederen hebben ingezonden, verdienen een stimulans (Commissierapport inzake kerkmuziek, gezangen, werkplan 1d, Acta Leusden bijlage 19, par. 9), en de verscheidenheid in cultuur en geloofsbeleving binnen de gemeente moet recht worden gedaan (Acta Leusden (Acta art. 59 besluit 3, Toelichting punt 3; Commissierapport inzake kerkmuziek, gezangen, werkplan 2a-h, Contouren van de gezangenbundel (4): verscheidenheid, Acta bijlage 20);

4. Er vindt voor de komende periode van drie jaar geen selectie van gezangen uit het Liedboek plaats als onderdeel van het stappenplan (vaststelling in eerste lezing). Ten aanzien van de door deputaten Kerkmuziek aan de synode van Zuidhorn en al eerder aan de synode van Leusden voorgestelde liederen geldt wat de synode heeft uitgesproken in de Voorlopige Koersbepaling

inzake artikel 65 en 67 KO, punt 4. Grond: door een pas op de plaats te maken zal een bijdrage worden gegeven om de onrust in de kerken over de gezangen uit het Liedboek weg te nemen. De uitspraak in de Voorlopige Koersbepaling vervangt in dezen de uitspraak van de Generale Synode Leusden 1999, dat de kerken er goed aan doen terughoudend te zijn inzake het gebruik van deze liederen in de eredienst (Acta art. 59 besluit 3).

5. de bij de koersbepaling vastgestelde tekst inzake de Psalmen wordt in de besluittekst opgenomen;

6. vervolgens verleent de synode de deputaten decharge van hun werkzaamheden, waarbij zij haar dank onder woorden brengt;

7. daarna stelt de synode een vervolgoopdracht vast voor nieuw te benoemen deputaten. Daarbij worden, naast de besluiten van vorige synoden over het gezangenproject en de voorstellen van deputaten, de resultaten van de groepsbespreking ter synode in rekening gebracht. De rapporten van de synodecommissies over toetsing van de bezwaren tegen de 121 liederen uit het Liedboek zullen worden klaargemaakt voor publicatie in de Acta. Na de presentatie van het rapport kerkmuziek door deputaten op 15 juni wordt de inhoud ervan in groepen besproken. Tijdens het zomerreces krijgt elke commissie een stapel liederen mee om te bezien; hun digitale rapporten worden door de commissie Fryslân verzameld. Daarvoor al waren de bezwaren die via talloze brieven ingebracht waren, geordend door de commissie Fryslân aan de hand van het bezwaarschrift van br. S. de Marie. Op 6 september wordt het werkplan voor de behandeling van de zaken rond de kerkmuziek vastgesteld.

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 81 – Schriftelijke afhandeling bezwaren

Materiaal:

de (grote) hoeveelheid bezwaarschriften in bijlage IV 4 opgesomd.

Besluit:

de bezwaarschriften niet stuk voor stuk te beantwoorden, maar iedere bezwaarde de tekst van de tien besluiten toe te sturen, met de mededeling dat het daaraan ten grondslag liggende totaalrapport is in te zien op internet of tegen betaling van de kosten verkrijgbaar bij het synodesecretariaat of, als dat niet meer bestaat, bij de secretaris van deputaten Kerkmuziek.

Gronden:

1. alle bezwaren zijn geïnventariseerd en gerubriceerd met het oog op beantwoording in het totaalantwoordrapport;
2. in het totaal-antwoordrapport worden alle ingebrachte bezwaren adequaat en voldoende beantwoord;
3. toezending van het totaalrapport aan alle adressanten vergt onevenredig hoge kosten.

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 82 –Liederens beoordelen los van de context van de dichter

Materiaal:

1. rapport van deputaten voor kerkmuziek, Bijlage 16 Acta GS Leusden, 4.b.2 en 4.b.3;
2. rapport van commissie Holland-Zuid (Bijlage IV 4);
3. diverse bezwaarschriften.

Besluit:

niet toe te stemmen dat liederen enkel op grond van de context van de dichter afgewezen zouden moeten worden.

Gronden:

1. ook al mag het waakzaam maken: de kerkelijke/religieuze achtergrond van een dichter bepaalt niet bij voorbaat, of een lied al dan niet goed is;
2. bezwaarden hebben zich niet of onvoldoende geconfronteerd met wat deputaten op de Generale Synode Leusden op die punten hebben uitgesproken;
3. deputaten hebben in Leusden voldoende duidelijk gemaakt dat een lied op zijn eigen merites beoordeeld moet worden;
4. in het Gereformeerd Kerkboek zijn diverse psalmberijmingen van dichters van Liedboekliederen opgenomen.

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 83 – Criteria voor het selecteren van gezangen

Materiaal:

1. besluit van de Generale Synode Kampen 1975 met betrekking tot criteria waaraan nieuwe gezangen te toetsen zijn (Acta art. 424 D 3):

- “1. De tekst moet, gezien zijn aard, plaats en functie in de Schrift, in aanmerking komen voor zang in de liturgie;
2. het lied moet een waardevolle aanvulling zijn op de Psalmen en mag niet leiden tot onderwaardering van de Psalmen;
3. het lied moet zonder schade voor het geheel in gedeelten te zingen zijn;
4. de berijming moet zo mogelijk van een dichterlijke kwaliteit zijn, en geen ‘maakwerk’ waarin meer gelet wordt op de schriftuurlijke zeggings dan op de eisen van lied en zang;
5. de zinnen moeten zo geformuleerd zijn dat ze gezongen en als zang gehoord duidelijk spreken, waarbij met name gewaakt moet worden tegen ‘redenerende’, c.q. ‘dogmatiserende’ regelconstructies, waarin het eigen karakter van de Bijbeltekst niet behouden blijft;
6. bij berijmde Schriftgedeelten mag getrouwe weergave van de tekst niet worden geïnterpreteerd als: het in dezelfde exacte volgorde laten opeenvolgen van de elementen van de tekst, maar ook moet samenvattend onderzocht worden of de in de tekst als geheel gegeven inhoud op verantwoorde wijze doorkomt.”

2. rapport van studiedeputaten Eredienst aan de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996:

“Bij de totstandkoming van het Gereformeerd Kerkboek bestond er grote onduidelijkheid en verdeeldheid ten aanzien van de criteria, waaraan gezangen moeten voldoen.” (rapport 8.2.4, blz. 115) “De criteria bleken bijna altijd voor meerdere uitleg vatbaar te zijn ... Dat betekende dat de vraag wie de criteria hanteerde even belangrijk bleek te zijn als de vraag welke criteria gebruikt

werden. Het gevolg was dat de criteria niet functioneerden, waarvoor ze waren opgesteld (: duidelijkheid scheppen), en er dikwijls onenigheid bleef bestaan.” (rapport 8.6.1, blz. 129) “Hoewel waterdichte criteria niet te formuleren zijn, is het wel mogelijk criteria te formuleren die een bepaalde richting wijzen. Wij formuleren de volgende criteria:

1. Een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift. Daarbij is het bijbelse begrip ‘gedenken’ goed bruikbaar om het centrum van een kerklied te typeren.
2. Een goede kerkliedtekst laat zich naar vormgeving leiden door liederen uit de Schrift. Concreet betekent dit dat de tekst van een kerklied volwaardige poëzie dient te zijn.
3. Een goede kerkliedmelodie presenteert, ondersteunt en intensificeert de inhoud van de tekst en is over het algemeen éénstemmig gedacht. Zij wil zich in de traditie van het kerklied voegen en deze levend houden (‘vernieuwen’)” (rapport 8.6.1. blz. 131).
3. besluit 3 en 4 van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 met betrekking tot criteria waaraan nieuwe gezangen te toetsen zijn (Acta art. 64):
4. aanvullend rapport van deputaten Kerkmuziek aan de Generale Synode Leusden 1999, punt 2.4.4. (opgenomen in Acta GS Leusden 1999 als bijlage 17): “Wij stellen de synode voor om de door Studiedeputaten Eredienst geformuleerde criteria aan te nemen als dé criteria aan de hand waarvan wij als kerken werken aan de uitbreiding van onze gezangenbundel, met dien verstande dat in criterium 3 wordt ingevoegd ‘...van de tekst, of draagt deze anderszins op zodanige wijze dat de inhoud van de tekst volledig bewaard blijft’ ;

5. rapport van de commissie inzake kerkmuziek, gezangen enz. van de Generale Synode Leusden 1999 (als commissierapport Werkplan 2A-H opgenomen in Acta Leusden als bijlage 20): "...aan de drie 'richtinggevende' criteria zoals de deputaten die nu aan de synode voorgesteld hebben kleven volgens de commissie ook bezwaren, zij het heel andere ... Zoals:

Ad 1 Het 'gedenken' is niet bruikbaar als typering van elk kerklied afzonderlijk. Het komt eerder ter sprake als het gaat om het geheel van de kerkdienst.

Ad 2 Moeten de liederen uit de Schrift model zijn voor onze liederen? De liederen in de Schrift hebben gestalte gekregen binnen de cultuur van de ontstaanstijd. Maar wij zijn toch niet aan vormen van vroegere culturen gebonden? Bovendien is de vraag gerechtvaardigd of 'volwaardige poëzie als eis te stellen is. Wat is volwaardig? Binnen de bijbel zelf is reliëf in kwaliteit.

Ad 3 Moeten vormen gekozen worden die alleen bij de boodschap passen? Of mogen ook vormen die passen bij de gemeenschap van gelovigen? Je uit je toch in vormen die jezelf eigen zijn? Anders uit je je niet meer? Wat is trouwens 'de' traditie van het kerklied? Onze eigen traditie kent nauwelijks gezangen. Welke traditie wordt bedoeld? En wat betekent 'zich invoegen'? Laat dat ruimte voor eigentijdse stijlen?";

6. besluit van de Generale Synode Leusden 1999 met betrekking tot criteria waaraan nieuwe gezangen te toetsen zijn (Acta art. 58):

7. brief van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 30 januari 2002, waarin voorgesteld wordt dat de criteria 1 en 2, zoals vastgesteld door de Generale Synode Leusden 1999, omgewisseld worden. Gronden:

1. een lied moet allereerst in z'n geheel in overeenstemming zijn met de Schrift en de belijdenis van de kerk;
2. of een lied al dan niet als schriftuurlijk wordt aangemerkt, wordt door de volgorde van het door de GS Leusden genomen besluit afhankelijk gemaakt van een subjectieve uitleg en het verloop en gehalte van een eredienst;
3. het is in de afgelopen drie jaren gebleken, dat de toelichting/werkafpraak 2 in de praktijk geen eensgezindheid bewerkstelligt, maar verdeeldheid veroorzaakt. Een discutabele uitleg van een lied wekt namelijk geen vertrouwen bij de broeders en zusters."

8. brief van de Gereformeerde Kerk te Vroomshoop d.d. 16 februari 2002, waarin moeite uitgesproken wordt met de door de Generale Synode Leusden geformuleerde criteria:

ad 1) Bij dit criterium kun je een uitgebreide discussie krijgen of een lied nu wel of niet in een kerkdienst past. Een discussie die zich bij elk lied kan herhalen. Tenminste wanneer je per se niet méér wilt vastleggen.

ad 2) ... Is dit hetzelfde als 'niet in strijd met de Schrift'? Met dat als uitgangspunt kun je méér liederen opnemen dan wanneer het betekent 'de inhoud is aan de Schrift ontleend'. Immers, ook veel liederen met weinig of geen inhoud hoeven niet direct met de Schrift in strijd te zijn. Maar zijn daarom toch niet geschikt als kerklied. Is het bijv. geoorloofd, wanneer in een lied dat uitdrukkelijk gepresenteerd wordt als 'naar' of 'bij' een bepaald bijbelgedeelte, enkele verzen uit dat bijbelgedeelte niet bezongen worden?

ad 3) Dit criterium bevat nogal wat ongedefinieerde termen: wanneer heeft een lied stijl en wat wordt verstaan onder kwaliteit? Wat is een goede woord-toon-verhouding? Dit klinkt of alleen deskundigen dit kunnen bepalen. Maar het is wel de gemeente die moet zingen! Het is de vraag, of wat deputaten stijl en kwaliteit en een goede woord-toon-verhouding vinden, voor de gewone gemeenteleden wel als bruikbaar en toegankelijk ervaren wordt. Met als gevaar dat de gemeente bepaalde liederen als stammend uit een elitecultuur ervaart. Bij de discussies over bovengenoemde zaken kwamen we vaak weer uit bij de door Kampen '75 geformuleerde criteria! Immers: criteria moeten verifieerbaar zijn!

9. brief van de Gereformeerde Kerk te Krimpen aan den IJssel d.d. 14 maart 2002, waarin de raad meedeelt te hebben geconstateerd: "... dat de selectie van gezangen door de deputaten aan de hand van door de synode van Leusden vastgestelde criteria onvoldoende waarborgen biedt";

10. brief van de Gereformeerde Kerk te 's-Hertogenbosch d.d. 29 maart 2002, waarin aan de Generale Synode Zuidhorn 2002 gevraagd wordt "... de criteria en de hantering ervan nog eens opnieuw te keuren...";

11. brief van de Liturgiecommissie van de Gereformeerde Kerk te Arnhem d.d. 15 maart 2002, waarin de mening wordt uitgesproken dat er: "... geen visie is vastgelegd op basis waarvan uitbreiding van het aantal gezangen wordt voortgezet";

12. brieven van br. S. de Marie te Berkel en Rodenrijs d.d. 2 februari 2002 en van br. H.J. Mooibroek te IJsselmuiden d.d. 16 februari 2002 met bezwaren tegen de criteria vastgesteld door de Generale Synode Leusden 1999 en waarin zij in dezelfde bewoordingen verzoeken:

1. "het eerste criterium te wijzigen zodanig dat de ambtelijke prediking van het Woord van God (als bediening van de verzoening) als het centrum van de eredienst wordt gezien;
2. het criterium "in overeenstemming met de Schrift" te wijzigen in "in overeenstemming met de Schrift en de belijdenis van de kerk";
3. het criterium van de Schriftuurlijke helderheid en ondubbelzinnigheid toe te voegen; 4. het criterium van Hattem (1972) weer toe te voegen: ..." (is gelijk aan criterium 6 van de GS Kampen 1975, zie hierboven onder materiaal 1);
13. brieven van br. R.F. Emmens te Drachten d.d. 5 februari 2002, ongedateerd van br. G. Willems te Beerze, ongedateerd van br. S. Colijn te Amersfoort, G.H. Plaggenmarsch te Mariënberg en br. H.J. Sasbrink te Mariënberg, waarin zij in overeenkomende bewoordingen de Generale Synode Zuidhorn 2002 verzoeken uit te spreken:

"1. dat deputaten en de Generale Synode van Leusden 1999 onzorgvuldig zijn omgegaan met het toepassen van criteria om te komen tot een gezangenbundel voor de eredienst in de Gereformeerde Kerken. (aanvulling br. S. Colijn:) Dit moet opnieuw gebeuren volgens door deze synode te formuleren basis-eisen, aanvullend, i.t.t. vervangend, bij tot de synode van Leusden geldende criteria...

3. dat criteria (aanvulling br. S. Colijn: voor ieder liturgisch onderdeel) duidelijk dienen te zijn en de toepassing verifieerbaar...

4. (alleen bij de brs. Emmens en Willems:) dat het afdanken van de criteria van Kampen 1975 een breuk betekent met de historische lijn en daarom niet kan passeren zonder uitgebreide bespreking door de synode";

14. brief van br. J.P. Dwarshuis te Assen d.d. 2 februari 2002 met de suggestie opnieuw de selectiecriteria te bezien en als eerste criterium te nemen: "schriftuurlijkheid, ondubbelzinnig de Bijbel naspreken";

15. brief d.d. 16 februari van zr. M.C.M. Hofsink-Ketel en de brs. W. Dijkstra, L.J. Schroer, H. Tempelman en A. Willems, alle te Hardenberg-Heemse, waarin zij de Generale Synode Zuidhorn 2002 verzoeken uit te spreken:

"Voor er weer over gezangen gepraat wordt, eerst duidelijke criteria vast te leggen, waarmee onschriftuurlijke liederen buiten de deur kunnen worden gehouden en we een goede, schriftuurlijke bundel krijgen ...";

16. brief van br. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 4 maart 2002, waarin hij de Generale Synode Zuidhorn 2002 verzoekt "weer duidelijk geformuleerde criteria vast te stellen voor te aanvaarden liederen, waarbij de noodzaak van heldere en klare schriftuurlijkheid voorop dient te staan en ook op hedendaags taalgebruik nauwkeurig wordt gelet";

17. brief van br. J.F. de Leeuw en zr. A.J. de Leeuw-Hiemstra d.d. 7 maart 2002 waarin zij de Generale Synode Zuidhorn 2002 verzoeken te besluiten: "De criteria voor het beoordelen van de in uitbreiding op te nemen gezangen bestaan uit de richtlijnen Kampen 1975."

18. brief van br. P. Drijfhout te Ede d.d. 8 maart 2002, waarin hij concludeert: "De nieuwe criteria hebben aan Schriftuurlijke duidelijkheid en scherpheid verloren t.o.v. de vervallen verklaarde criteria van Hattem en Kampen, waardoor de synode de mogelijkheid tot dwalingen in de kerk heeft toegelaten."

19. brief d.d. 14 maart van br. E.J. van Baardewijk waarin hij revisie vraagt van besluit 3 van de Generale Synode Leusden 1999, aangezien a. er geen duidelijke gronden aangevoerd zijn voor het laten vervallen van de richtlijnen van de Generale Synode Kampen 1975 en b. er geen gronden zijn aangegeven waarom de door de Generale Synode Leusden geformuleerde criteria beter zouden zijn dan de richtlijnen van Kampen 1975 en c. de Kamper richtlijn van tekstgetrouwheid ten aanzien van Schriftberijmingen gehandhaafd had moeten blijven;

20. brief van br. E.J. Oosterhuis te Drachten d.d. 20 maart 2002, waarin hij erbij de Generale Synode Zuidhorn 2002 op aandringt dat als eerste criterium bij de selectie van nieuwe gezangen "...gevraagd mag worden dat een lied Schriftuurlijk is";

Besluit 1:

a. toe te stemmen dat een kerklied niet in strijd mag zijn met de gereformeerde belijdenis;

b. uit te spreken dat de criteria van de Generale Synode Leusden 1999 op dit punt geen wijziging behoeven, omdat daarin is vastgelegd dat een kerklied inhoudelijk in overeenstemming moet zijn met de Schrift.

Besluit 2:

de door de Generale Synode Leusden 1999 vastgestelde criteria niet aan te vullen met het zesde criterium van de Generale Synode Kampen 1975.

Grond:

de toevoeging van "Bij berijmde Schriftgedeelten mag getrouwe weergave van de tekst niet worden geïnterpreteerd als: het in dezelfde exacte volgorde laten opeenvolgen van de elementen van de tekst, maar ook moet samenvattend onderzocht worden of de in de tekst als geheel gegeven inhoud op verantwoorde wijze doorkomt." is geen inhoudelijke aanvulling van de criteria.

Besluit 3:

uit te spreken dat de Generale Synode Leusden 1999 terecht het tweede criterium van de Generale Synode Kampen 1975: "het lied moet een waardevolle aanvulling op de Psalmen zijn en mag niet leiden tot onderwaardering van de Psalmen" heeft laten vervallen.

Gronden:

1. het is onduidelijk of dit criterium de inhoud van de afzonderlijk te selecteren liederen betrof of ook het aantal gezangen dat de kerken aanvaarden naast de psalmen;

2. onduidelijk bleef bij dit criterium, op welke wijze een lied tot onderwaardering van de psalmen zou kunnen leiden.

Besluit 4:

uit te spreken dat de door de Generale Synode Leusden 1999 vastgestelde criteria, met de Toelichting en Werkafspraken daarbij, niet principieel afwijken van de door de Generale Synode Kampen 1975 vastgestelde richtlijnen.

Gronden:

1. ook de Generale Synode Kampen 1975 zette voorop dat een kerklied in aanmerking moet komen voor zang in de liturgie. De Generale Synode Leusden 1999 heeft dit criterium alleen maar aangescherpt door toe te voegen dat in de liturgie niet belevingen van mensen, maar Gods woorden en daden het centrum vormen. En dat een kerklied daarmee in elk geval harmoniëren moet;

2. het is onjuist de Generale Synode Leusden ervan te betichten als zou zij, door te kiezen voor de formulering Gods "woorden" in plaats van Gods "Woord" opzettelijk een betekenisverschuiving zou hebben willen aanbrengen. Gods Woord in de Schrift bestaat uit een veelsoortigheid aan woorden: zijn zegengroet, zijn wet, de prediking, een psalm... Dat alles vormt samen het centrum van de liturgie;

3. het verwijt dat de Generale Synode Leusden de Schriftuurlijkheid pas als tweede criterium noemt, is niet terecht. De Generale Synode Leusden heeft daarmee geen rangorde willen aangeven, maar een logische volgorde: 1. waar hebben we het over, wanneer we spreken over een "kerklied"? 2. als zo'n lied moet functioneren in een liturgie waarin Gods woorden en daden centraal staan, moet het in elk geval inhoudelijk in overeenstemming zijn met de Schrift;

4. de eis van Schriftuurlijk zijn is door de Generale Synode Kampen niet afzonderlijk genoemd;

5. door te kiezen voor de formulering "inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift" bepaalde de Generale Synode Leusden, dat het niet genoeg is wanneer een lied op de klank af met de Schrift in overeenstemming lijkt. De hele inhoud van het lied zal in de lijn van Gods Woord moeten liggen; deze formulering impliceert ook ondubbelzinnigheid;

6. ook de Generale Synode Kampen heeft niet als criterium vastgesteld dat in de kerken alleen liederen mogen worden gezongen van dichters die voluit de gereformeerde leer aanhangen. Er zijn reeds bij de selectie van de 41 gezangen die momenteel in het Gereformeerd Kerkboek staan, liederen opgenomen van bijv. W. Barnard (Gez. 7, 29) Jan Wit (Gez. 28, 35) en van het genootschap 'Laus Deo, Salus Populo', waarin Doopsgezinden en Remonstranten de meerderheid vormden, (Gez. 9), terwijl ook bij de selectie van psalmberijmingen zowel in de 'oude' berijming als in het huidige Gereformeerd Kerkboek vele psalmberijmingen van niet-gere-formeerde dichters een plaats gekregen hebben, hoewel ook door middel van een berijming van een psalm gemakkelijk dwaalleer de kerken kan worden binnengebracht. Elk lied en elke berijming is als zelfstandige tekst op zichzelf beoordeeld;

7. het door de Generale Synode Leusden vastgestelde vereiste dat een kerklied wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt wordt door stijl en kwaliteit, en een goede woord-toonverhouding moet hebben, verschilt niet zoveel van de richtlijn van de Generale Synode Kampen dat een berijming zo mogelijk van een dichterlijke kwaliteit moet zijn en geen 'maakwerk' waarin meer gelet wordt op de schriftuurlijke zeggings dan op de eisen van lied en zang. Een goede woord-toonverhouding wil zeggen dat de accenten in de melodie overeen moeten komen met de accenten in de tekst van het lied. Wel heeft de Generale Synode Leusden de vereisten wat betreft de taalkundige en muzikale vorm breder uitgewerkt dan de Generale Synode Kampen deed.

GS Zuidhorn, Artikel 84 – Liedboek in het verleden

Materiaal:

1. commissierapport inzake Kerkmuziek, gezangen, werkplan 4.2-4.3 Bijlage 18 Acta GS Leusden;

2. rapport van de commissie Holland-Zuid (bijlage IV 4);

3. brief van de kerk van Wageningen, die de zorgen in de kerken signaleert en daarbij de volgende bezwaren noemt tegen het gevoerde beleid: gebrekkige zorgvuldigheid in het omgaan met beduchtheid voor oneerbiedige of onjuiste uitingen in bepaalde liederen; misplaatste voorkeur voor kwantiteit boven kwaliteit ('royale proefbundel'); tekortschietend besef voor continuïteit: stappen van 41 naar 255 via 121 naar misschien een 400 gezangen wekken niet de indruk dat er de afgelopen vijf jaar voldoende oog is geweest voor het beleid in de vorige eeuwen, en dat men weet waar men uit wil komen;

4. brief van de zusterkerken in Australië (FRCA). Ook in deze brief wordt verwezen naar de hieronder genoemde artikelen van dr. K. Deddens en bezwaar gemaakt tegen het grote aantal gezangen;

5. brief van fam. Krist-Tolsma, die zorg en moeite uit over het grote aantal voorgestelde gezangen en de uitwerking daarvan op de kerken en haar (vele bezwaarde) leden. Ze verwijzen voorts naar de artikelen van prof. dr. K. Deddens, die de Liedboekliederen 25 jaar geleden 'oecumenische liefdesliederen' noemde;
6. brief van br. S. de Marie, die bezwaar maakt tegen het grote aantal gezangen, waardoor de Psalmen als liederen van het verbond worden teruggedrongen; sprak 'Kampen 1975' niet uit dat het lied een waardevolle aanvulling op de psalmen moest zijn en niet mocht leiden tot onderwaardering van de Psalmen? ('Leusden' reageerde op deze uitspraak van 'Kampen' met: hier wordt niet een grens aan het aantal gezangen gesteld.) Br. De Marie wijst erop hoe we als kerken steeds terughoudend zijn geweest in het invoeren van gezangen naast de Psalmen als door God gegeven en geïnspireerde liederen;
7. brief van br. S. de Marie, waarin hij bezwaar maakt tegen de keus voor het Liedboek. Br. De Marie noemt ondermeer de volgende bezwaren (5.2.1-5.2.7 van zijn brief): eerdere besluitvorming rond het Liedboek moet tegen het licht worden gezien van wat dr. K. Deddens schreef bij de invoering van het Liedboek voor de kerken in 1973 in meerdere hoofdartikelen in De Refo matie (jrg. 48, 37- 43 en jrg. 49, 14-16). Br. De Marie haalt dan heel wat citaten uit deze artikelen aan. Hij verbindt daar de conclusie aan: "het Liedboek voor de kerken was allang ontmaskerd als het Liedboek van de valse oecumene. Dat dit nu niet meer wordt ingezien, maar dat alle bezwaar weggevuurd wordt, is m.i. tekenend voor het huidig geestelijk onderscheidingsvermogen. Het Liedboek is niet veranderd, zijn onze kerken veranderd?";
8. bezwaarschriften van br. D.J. de Vries, br. J.F. Bos, br. P. Drijfhout en br. G.J. Spoelman.

Besluit:

bezwaren tegen het Liedboek die zich beroepen op de afwijzing ervan in het verleden, af te wijzen.

Gronden:

1. bezwaarden hebben zich niet of te weinig geconfronteerd met zowel de inhoudelijke argumentatie door deputaten als hun beantwoording van dit bezwaar (Acta GS Leusden Bijlage 18, 4.3 en Bijlage 19: 3);
2. de beoordeling van het Liedboek in het verleden biedt te weinig analyse om daar de door bezwaarden genoemde conclusies aan te verbinden;
3. bij het beoordelen van het Liedboek had men in het verleden slechts oog voor het antwoordkarakter van het lied, terwijl het lied in de eredienst meer functies kan hebben;
4. in het verleden is nooit uitgesproken dat aan elk lied uit het Liedboek bezwaren kleven (niet voor niets hebben we 48 Psalmen uit het Liedboek);
5. beoordeling in het verleden van het Liedboek rekende ten onrechte niet met het onderscheid tussen Schriftberijmingen en Bijbelliederend;
6. de visie van individuele gemeenteleden is nog geen standpunt van de kerk.

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 85 – Liedboek en Christelijke en Nederlands Gereformeerde Kerken**Materiaal:**

1. rapport van deputaten voor kerkmuziek, par. 5.8.3;
2. Acta GS Leusden art. 57 besluit 4.3.; art. 61 besluit 3; art. 62 besluit 2.3;
3. notities De CGK en het Liedboek en De NGK en het Liedboek van de commissie Overijssel;
4. rapport van de commissie Overijssel (zie Bijlage IV 4).
5. voorstel met bijbehorende gronden om deskundige broeders en zusters uit de Christelijke Gereformeerde Kerken (en andere kerken van gereformeerd belijden) te benoemen in het deputaatschap Kerkmuziek of als waarnemer/participant een plaats te geven binnen het deputaatschap Kerkmuziek (kerkenraad te Nijmegen, d.d. 22 augustus 2002);
6. voorstel rekening te houden met het beleid van de Christelijke Gereformeerde Kerken inzake de gezangen (kerkenraad te Middelburg, d.d. 22 februari 2002; br. I.P.de Ruijter te Den Haag, d.d. 9 febr. 2002); al het mogelijke te doen om bij het aanwerken op een federatie met de Christelijke Gereformeerde Kerken ook te streven naar één Liedboek en zo mogelijk hier de Nederlands Gereformeerde Kerken bij te betrekken (kerkenraad te Bunschoten-Oost, d.d. 26 maart 2002);waarschuwing dat het tempo van invoering een extra struikelblok opwerpt ten aanzien van de beoogde eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken (br. G. de Leeuw te Oosterhesselen, d.d. 8 april 2002); verschil in selectiebeleid van Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerken (br. C.A. Boersma te Enschede, d.d. 7 februari 2002);
7. aandring tot samenwerking en overleg met de Christelijke Gereformeerde Kerken (kerkenraad te Driebergen-Rijsenburg, d.d. 13 februari 2002; kerkenraad te Siegerswoude-Frieschepalen, d.d. 13 maart 2002; kerkenraad te Mussel, d.d. 12 maart 2002) br. J. Folkersma te Mariënberg, d.d. 8 maart 2002; broeders. en zusters te Krimpen aan de IJssel, d.d. 22 februari 2002; en met verwante kerken (br. J.P. Dwarshuis te Assen, d.d. 13 maart 2002; br. D.J. de Vries te Bunschoten,d.d. 24 augustus 2001);
8. bezwaar tegen het typeren van de kerken die participeren in de uitgave van het Liedboek als 'kerken van gereformeerd belijden', zie art. 61 besluit 3 van Leusden (br. I.P. de Ruijter te Den Haag, d.d. 9 februari 2002);
9. voorstel de Gereformeerde Kerken te laten wachten met het vaststellen van een Liedbundel op besluitvorming in dezen in de Christelijke Gereformeerde Kerken (kerkenraad te Nijmegen, d.d. 22 augustus 2002; zie ook kerkenraad te Emmen, d.d. 9 maart 2002; kerkenraad te Mussel, d.d. 12 maart 2002);

Besluit:

- a. het beleid van deputaten Kerkmuziek inzake contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de Nederlands Hervormde Kerk goed te keuren en nieuw te benoemen deputaten op te dragen in het vervolgtraject de contacten die gelegd zijn, te onderhouden ten dienste van een bundel gezangen die ook in genoemde kerkelijke kringen als schriftuurlijk en dus als algemeen aanvaardbaar kan worden beschouwd;
- b. het voorstel van de kerkenraad te Nijmegen (zie materiaal 5) niet te aanvaarden, voorzover dat benoemingen betreft uit andere kerkgemeenschappen;
- c. bij de definitieve selectie van de 121 gezangen en bij eventuele voortgaande selectie van meer gezangen uit het Liedboek voor de Kerken de selectie die goedgekeurd is in de Christelijke Gereformeerde en de Nederlands Gereformeerde Kerken, in rekening te brengen;
- d. het bezwaar inzake besluit 3 van art. 61 van Leusden (zie materiaal 8) af te wijzen;
- e. het voorstel om op de Christelijke Gereformeerde Kerken te wachten alvorens tot vaststelling van een liedbundel over te gaan af te wijzen.

Gronden:

1. deputaten hebben de opdrachten van Leusden in dezen naar behoren uitgevoerd. Deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken geven te kennen niet afwijzend te staan tegenover samenwerking. De contacten met de Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de Nederlands Hervormde Kerk hebben zich blijkens het rapport van deputaten echter tot nog toe grotendeels toegespitst op het Liedboek 2000;

2. deputatenbenoemingen kunnen alleen geschieden in en voor eigen kerkverband. Het staat deputaten vrij participerende waarnemers uit te nodigen van kerken waarmee landelijke samensprekingen worden gehouden;
3. zowel de Christelijke Gereformeerde als de Nederlands Gereformeerde Kerken kennen als gevolg van toetsing een aantal goedgekeurde gezangen. Het getuigt van wijsheid van elkaars werk en inzichten te leren. Bovendien moet het zoeken van kernelijke eenheid, waar het kan, zeker ook liturgisch gefaciliteerd worden. Hier komt nog bij dat ook de opdrachten van Leusden over "nauwere aansluiting bij..." (art. 57 besluit 4.3.) en "samenwerking" (art. 61 besluit 3) en het rekening houden met de hierover ingekomen brieven (art. 62 besluit 2.3.) zo gehonoreerd worden;
4. besluit 3 van art. 61 dient mede te worden gelezen in het licht van besluit 4. In besluit 3 gaat het om een kleine groep van kerken en groepen van gereformeerd belijden. In besluit 4 gaat het om eventuele samenwerking in het project Liedboek 2000. Er wordt dus uitdrukkelijk onderscheid gemaakt tussen kerken van gereformeerd belijden en kerken die samenwerken in het project Liedboek 2000. Van deze laatste kerken heeft de synode niet uitgesproken dat die behoren tot kerken van gereformeerd belijden;
5. de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn niet concreet bezig een liedbundel samen te stellen. Zij willen niet verder gaan dan een bundel Schriftberijmingen (Acta GS-CGK 1983, art. 120 en 1986 ad hoc; rapport deputaten kerkmuziek par. 5.8.3.).

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 86 – De 121 liederen getoetst

Materiaal:

1. Acta GS Leusden, bijlage 16, 17, 18;
2. de 121 liederen zoals vermeld in Acta GS Leusden art.59, besluit 2;
3. rapport commissies (bijlage IV 4);
4. bezwaarschriften genoemd en gerubriceerd (bijlage IV 4).

Besluit 1:

de bezwaren tegen de liederen 113, 147, 264 en 301 toe te stemmen en deze liederen in tweede lezing niet vrij te geven voor gebruik in de erediensten.

Grond:

tegen genoemde liederen moeten de bezwaren bij nader inzien toegestemd worden (bijlage IV 4).

Besluit 2:

de bezwaren tegen de liederen buiten besluit 1 af te wijzen en deze liederen in tweede lezing vast te stellen en daarmee definitief vrij te geven voor gebruik in de erediensten.

Gronden:

1. bezwaarden hebben zich niet of onvoldoende geconfronteerd met wat deputaten als argumentatie op de Generale Synode Leusden 1999 hebben aangedragen;
2. bezwaarden hebben wat betreft de liederen buiten besluit 1 niet overtuigend kunnen aantonen dat ze onschriftuurlijk waren of in strijd met de criteria (zie Bijlage IV 4).

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 87 – Liederens uit andere bundels en liederens uit eigen kring

Besluit 1:

een lied voor gebruik in de erediensten vrij te geven, wanneer ten minste 75 procent van de afgevaardigden zich daarvoor uitspreekt; een lied als definitief afgewezen te beschouwen, wanneer niet meer dan 50 procent van de afgevaardigden zich daarvoor uitspreekt, en de overige liederens ter heroverweging terug te verwijzen naar deputaten Kerkmuziek; bij deze stemmingen geen gebruik te maken van stemonthouding.

Besluit 2:

de volgende liederens vrij te geven voor gebruik in de erediensten: Bij de bespreking van de gezangen die op de lijst gezet worden uit andere bundels (Luab) of uit eigen kring (Luek) aangedragen, gaat het eerst om de vraag, welke meerderheid in eerste lezing nodig is. De afspraak wordt gemaakt dat een lied een meerderheid van 75 % nodig heeft om in eerste lezing goedgekeurd te worden; krijgt een lied tussen de 50 en 75 % van de stemmen, dan gaat het terug naar deputaten voor verdere studie; is minder dan de helft van de synodeleden voor toelaten, dan is het afgewezen.

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 88 – Bezwaar niet toetsen volgens criteria Leusden

Materiaal:

brief d.d. 6 maart 2002 van de Gereformeerde Kerk te Zwijndrecht en brief van br. J.P.C. Vreugdenhil en zr. H.Vreugdenhil-Busstra te Oirsbeek waarin deputaten Kerkmuziek verweten wordt dat zij zich, naar eigen woorden, niet aan de door de Generale Synode Leusden 1999 gewijzigde criteria gehouden hebben bij het selecteren van nieuwe liederens; en dat zij de criteria van Leusden interpreteren in de richting van hun eigen (door de Generale Synode Leusden afgewezen) criteria. Voorgesteld wordt door de kerk te Zwijndrecht: "... Deputaten Kerkmuziek geen décharge te verlenen, alvorens zij de door de Generale Synode Leusden gewijzigde criteria op de geselecteerde liederens uit het liedboek hebben toegepast en daarover verantwoording hebben gedaan".

Besluit:

het bezwaar van de kerk te Zwijndrecht en van br. en zr. Veugdenhil niet toe te stemmen en het voorstel niet over te nemen.

Gronden:

1. deputaten melden in hun rapport onder 5.6.2. dat zij alle liederens naar dezelfde criteria hebben getoetst, n.l. die van de Generale Synode Leusden;
2. dit betreft evenwel in eerste instantie de liederens uit andere bundels en uit eigen kring. De liederens uit het Liedboek vallen daar dus niet onder;
3. tussen de criteria van Berkel en Leusden zitten geen zodanige verschillen, dat tot hertoetsing van de liederens uit het Liedboek dient te worden overgegaan. De Generale Synode Leusden heeft hiervoor aan deputaten ook geen opdracht gegeven;
4. nadere toetsing zou niet hebben geleid tot een andere beoordeling dan thans is gegeven;
5. hoewel minder relevant, wordt opgemerkt dat door de Generale Synode Zuidhorn via de beoordeling van de bezwaren tegen de 121 liederens uit het Liedboek wel een nadere toetsing heeft plaatsgevonden.

GS Zuidhorn 2002/2003, Artikel 89 – Kerkmuziek

Besluit 1:

deputaten Kerkmuziek décharge te verlenen en hen te danken voor het vele werk dat zij verricht hebben.

Besluit 2:

verder te werken aan de uitgave van een gezamenlijke gezangenbundel, ter vervanging van de bundel van 41 gezangen, die is vastgesteld door de Generale Synode Heemse 1984-85; daarbij de contouren en de werkwijze te volgen die door de Generale Synode Leusden 1999 zijn vastgesteld; het tijdspad zoals door de Generale Synode Leusden 1999 vastgesteld, als volgt te wijzigen:

2002-2005: deputaten presenteren ongeveer 120 liederen uit het Liedboek en uit andere bundels of ook nog niet eerder gepubliceerde liederen;

2005: de generale synode stelt de 120 liederen vast in eerste lezing, en tevens in tweede lezing de door de Generale Synode Zuidhom 2002 in eerste lezing vrijgegeven liederen;

2005-2008: deputaten ronden hun selectie van liederen uit diverse bronnen af (Liedboek voor de kerken, liederen uit andere bronnen, liederen uit eigen kring) en doen voorstellen over de afronding van een evenwichtige en afgeronde gezangenbundel;

2008: de generale synode stelt de door deputaten voorgestelde liederen in eerste lezing vast en tevens in tweede lezing de liederen die door de generale synode 2005 in eerste lezing zijn vrijgegeven. Ook stelt de generale synode de bundel in eerste lezing vast;

2011: de generale synode stelt de bundel in tweede lezing vast;

2011-: deputaten zorgen voor regelmatige aanvulling op de lijst, als dienst aan de kerken en als voorbereiding op een nieuwe gezangenbundel, waarbij dezelfde procedure geldt als in voorgaande jaren.

Besluit 3:

a. de 131 liederen uit het Liedboek voor de Kerken, die door deputaten Kerkmuziek al vóór de Generale Synode Leusden 1999 aan de kerken zijn aangeboden en waarvan die synode de beoordeling heeft aangehouden, tijdens deze generale synode nog niet ter goedkeuring in bespreking te nemen; de terughoudendheid inzake het gebruik van deze liederen in de eredienst, waartoe de Generale Synode Leusden 1999 de kerken heeft opgeroepen, blijft daarmee dus voorlopig bestaan;

b. uit de vele liederen die uit eigen kring bij deputaten Kerkmuziek zijn ingediend, er 35 in eerste lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de eredienst; het zijn de volgende liederen: (zie Acta artikel 87);

c. uit de vele liederen die uit andere bronnen zich aandienen, er 55 in eerste lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de eredienst; het zijn de volgende liederen: (zie Acta artikel 87).

Besluit 4:

opnieuw deputaten Kerkmuziek te benoemen en hun op te dragen verder te werken aan de selectie van liederen door:

a. van de reeds eerder geselecteerde 131 liederen en de liederen uit de b-categorie als bedoeld in art. 61 besluit 1 Acta GS Leusden 1999, uit het Liedboek, een zodanig aantal aan de volgende synode aan te bieden conform de afgesproken werkwijze, dat binnen een totaal van 120 liederen in een evenredige verhouding zowel deze alsook andere liederen, uit eigen kring en uit een variatie van andere bronnen, een plaats krijgen, en de toelichtingen bij de aan te bieden liederen het karakter te geven van een pleidooi; daarbij ook de eventuele zwakke of discutabele trekken van een lied onder ogen te zien;

b. als adres te fungeren voor inzendingen van nieuwe liederen, de ontvangst van die liederen te bevestigen en het maken van nieuwe liedteksten en -melodieën te stimuleren;

c. verder te werken aan een selectie uit de liederen uit eigen kring die reeds zijn of nog worden ingezonden;

d. verder te werken aan een selectie uit de liederen die uit andere bronnen zich aandienen;

e. met de in aanmerking komende liederen uit de opdrachten c. en d. te handelen conform de aangenomen werkwijze 1-3 (Acta GS Leusden 1999, art. 60).

Besluit 5:

deputaten op te dragen zich te bezinnen op de globale opzet van de toekomstige gezangenbundel, gelet op de complete lijst van gezangen die door de generale synoden zijn of nog worden goedgekeurd; daarbij in rekening te brengen welke liederen met name instemming, ingang en gebruik hebben gevonden.

Besluit 6:

deputaten verder op te dragen:

a. de kerken te dienen met informatie over de wijze waarop de liederen die de synode nu vrijgeeft, kunnen worden geïntroduceerd; de introductie zo mogelijk te bevorderen door een uitgave;

b. de inhoud van het rapport 'Regeling Kerkmuziek' dat deputaten aan de kerken hebben aangeboden als handreiking bij aanstelling van en omgang met hen die de muzikale onderdelen van de eredienst verzorgen, opnieuw onder de aandacht van de kerken te brengen;

c. met deputaten Eredienst van tijd tot tijd te overleggen over het werk en met hen samen te werken aan opdrachten die daarvoor in aanmerking komen.

Besluit 7:

deputaten op te dragen:

a. de contacten die gelegd zijn met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond binnen de Nederlands Hervormde Kerk, te onderhouden ten dienste van een bundel gezangen die ook in genoemde kerkelijke kringen als schriftuurlijk en dus als algemeen aanvaardbaar kan worden beschouwd;

b. bij eventuele voortgaande selectie van meer gezangen uit het Liedboek voor de Kerken de selectie die goedgekeurd is in de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken, in rekening te brengen;

Grond:

zowel de Christelijke Gereformeerde Kerken als de Nederlands Gereformeerde Kerken kennen als gevolg van toetsing een goedgekeurd aantal gezangen. Het getuigt van wijsheid van elkaars werk en inzichten te leren. Bovendien moet het zoeken van kerkelijke eenheid, waar het kan, zeker ook liturgisch gefaciliteerd worden. Hier komt nog bij dat ook de opdrachten van de GS Leusden 1999 over 'nauwere aansluiting bij' (Acta, art. 57 besluit 4.3) en "samenwerking" (Acta, art. 61 besluit 3 en het rekening houden met de hierover ingekomen brieven (art. 62 besluit 2.3) zo gehonoreerd worden.

Besluit 8:

deputaten op te dragen de mening en visie van kerken en kerkleden te inventariseren over eventuele hiaten en onevenwichtigheden in het totaal van de liederen die tot op heden zijn vrijgegeven. Hun tevens op te dragen bij het voorbereiden van hun voorstellen zoveel mogelijk rekening te houden met de gevoelens die leven in de kerken. Met het oog hierop zal een klankbordgroep uit de breedte van de kerken worden samengesteld, in overleg met het (voormalig) moderamen van deze synode, die minimaal jaarlijks met deputaten overlegt.

Gronden:

1. deputaten toetsen zo het draagvlak voor hun voorstellen. Ook verzamelen zij ideeën die over kerkmuziek leven binnen de kerken. Dit kan bijdragen aan een goede uitvoering van wat in de Koersbepaling met betrekking tot de effectuering van art. 65 en 67 K.O. is vastgelegd, te weten in bepaling 3, waarin gesteld wordt dat de effecten op de vrede in de kerken meegewogen zullen worden in de besluitvorming;
2. wanneer kerkleden tijdig betrokken worden bij het proces van besluitvorming over nieuwe aangelegenheden, zal dit de ingang van nieuwe voorstellen positief beïnvloeden;
3. een jaarlijks overleg stimuleert de kerkleden om tijdig mee te denken met deputaten over hun voorstellen.

Besluit 9:

ten aanzien van Liedboek 2000 deputaten op te dragen:

- a. te blijven onderzoeken of er mogelijkheden komen voor onze kerken om betrokken te zijn bij het project Liedboek 2000;
- b. als we uitgenodigd worden om aan dit project deel te nemen, in eerste instantie niet meer dan een voorlopige positie in te nemen;
- c. aan de volgende synode te rapporteren wat de uiteindelijke doelstellingen van dit project worden, en of er mogelijkheden zijn om eraan deel te nemen en binnen welke kaders en met welk te verwachten resultaat we dat kunnen doen.

Besluit 10:

ten behoeve van ondersteunende activiteiten rond de besluiten die liturgie en kerkmuziek betreffen, aan deputaten Eredienst en aan deputaten Kerkmuziek een bedrag beschikbaar te stellen van in totaal € 8000 per jaar.

Besluit 11:

de synode wil onderstrepen dat in art. 67 KO de psalmen voorop staan. De psalmen, als door de HERE in zijn Woord aan zijn volk gegeven liederen, hebben in berijmde vorm in de gereformeerde liturgische traditie altijd een ereplaats gehad. Principieel behoren ook gezangen, gebaseerd op en puttend andere gedeelten van het Oude en Nieuwe Testament, tot de reformatorische liturgische traditie, hoewel de bundel eeuwenlang klein geweest is. Nu de kerken bezig zijn het aantal gezangen uit te breiden, is het goed uit te spreken dat het onze bedoeling niet is dat de gezangen de psalmen in de erediensten en in het hart van de gelovigen verdringen.

Toelichting:

Zowel door kerkleden als door zusterkerken in het buitenland wordt de zorg uitgesproken dat het grote aantal nieuwe gezangen de 150 psalmen zal verdringen. In de gezangen worden, naast de psalmen, gedeelten en gedachten uit het Nieuwe Testament en de vervulling van de Schrift in Christus ons op de lippen gelegd. De heilige Geest, die de dichters van de psalmen van het oude verbond inspireerde, moet ook dichters van kerkliederen in alle waarheid van het Woord leiden.

Ec.2. Overweging

- Ec.2.1. Reeds op de GS Ommen 1993 is er door de rapporteur van het meerderheidsrapport op gewezen dat bij een deputaatschap dat gaat inventariseren en onderzoeken (art 46), het gevaar bestaat, dat er van alles losgehaald wordt waar de kerken niet om gevraagd hebben.
- Ec.2.2 De GS Berkel 1996 kreeg een voorbeeldbundel van 106 liederen, waarvan 65 uit het Liedboek voor de kerken. Toch gaf deze GS geen opdracht om het Liedboek als uitgangspunt van de uitbreiding te nemen, dat hebben de deputaten kerkmuziek zelf gedaan. Zij schrijven in bijlage 16 GS Leusden onder 4b: "Het rapport van Studiedeputaten Eredienst wees ons in deze richting door als voorbeeldbundel een selectie liederen uit het LvK op te nemen (zie in hun rapport bijlage A: Inhoudsopgave van de bundel '106 gezangen'). Ook onze opdracht om zo mogelijk aan te sluiten bij de werkzaamheden voor het Liedboek-2000 wees ons in de richting van het LvK." Zo kwam het deputaatschap op de GS Leusden 1999, zonder dat de GS hierom nadrukkelijk gevraagd had, met een enorme selectie van 255 liederen uit het Liedboek voor de kerken (art. 59, 60, besluit 1). Deze verzameling op interkerkelijke basis en voortkomend uit een valse oecumene, was op de GS Kampen 1975 echter reeds als zodanig afgewezen.
- Ec.2.3. De keuze voor dit Liedboek werd door het deputaatschap vooral verdedigd door te stellen dat het Liedboek "de hoofdstroom van de kerkliedgeschiedenis vertegenwoordigt". Deze hoofdstroom loopt echter in de Hervormde Kerk, de Kerk met leervrijheid in een interkerkelijke samenwerking met andere kerkgenootschappen die door ons niet als ware kerk zijn erkend, mede omdat ze de belijdenis van de kerk niet onderschrijven en vrijheid van dwaalleer kennen. Het is onbegrijpelijk dat daar toen in het eerste stadium niet op gewezen is. Ook hier is de hoofdstroom als brede weg, juist de weg van de valse profetie (Matt, 7:13-16).
- Ec.2.4. De GS Leusden 1999 stelde in art. 60 t.a.v. het toetsen van aangeboden gezangen dat de kerkleden alleen nog kunnen reageren aan het adres van de deputaten en wel vnl. op de hoofdlijnen. Daarmee perkte zij het recht en de plicht tot toetsen in, terwijl dit juist kenmerk van de ware gereformeerde kerk is, dat als eigenschap van het ambt aller gelovigen is gegrond op Gods Woord. ((Joh. 10:4, Matt. 7:15,16, Thess.5:21, Rom 16:17,18, Kol. 2:4,8, 1 Joh. 4:1).

Bovendien blijkt dat deze GS in art. 59 (Besluit 2) 121 geselecteerde gezangen in eerste lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de erediensten, terwijl ze van deze gezangen slechts enkele inhoudelijk heeft getoetst. Er is wel over het vrijgeven gestemd ter wille van het benodigde brede draagvlak, maar eventuele bezwaren zijn inhoudelijk niet ter tafel gekomen. Desondanks worden deze liederen vrijgegeven aan de kerken.

Ook de GS Zuidhorn hanteert het criterium van het draagvlak door alleen liederen (uit Liedboek of andere bronnen) vrij te geven, die 75% van de stemmen halen (art. 80). Het draagvlak komt in belangrijke mate in de plaats van Schriftuurlijke betrouwbaarheid. Zie ook art. 89, besluit 8, waarin de deputaten worden verzocht met nieuwe gezangen vooral rekening te houden met de gevoelens en het draagvlak binnen de kerken.

Ec.2.5. Door zoveel liederen aan de kerken aan te bieden zonder voorafgaande grondige toetsing, is de GS Leusden ernstig tekortgeschoten m.b.t. haar opdracht verwoord in art. 67 K.O.

Ec.2.6. Hierdoor kwam het gebruik van de Psalmen in de eredienst onder druk te staan.

GS Kampen 1975 had t.a.v. een te aanvaarden nieuw gezang gesteld "het lied moet een waardevolle aanvulling op de Psalmen zijn en mag niet leiden tot onderwaardering van de Psalmen". Deze uitspraak dient in het licht gezien te worden van GS uitspraken uit het verdere verleden, waarbij steeds op het gevaar van overvleugeling van de psalmen door gezangen was gewezen. In de reformatorische kerkzang (1578) waren er naast de berijmde psalmen slechts enkele andere liederen. Deze betroffen voornamelijk schriftberijmingen of gebaseerd op samenvattingen uit de bijbel, zoals de 12 artikelen.

De GS Dordrecht van 1618-1619 stelde in art. 69 van de kerkorde: "In de kercken sullen alleen die 150 Psalmen Davidis, de thyen geboden, het Vader onse, de twaalf articulen des gelooffs, de loffsanghen Mariae, Sachariae, Simeonis gesonghen worden; 't gesangh O Godt, die onse Vader bist etc. wort in de vrijheijt der kercken ghestelt, om het selve te gebruijcken ofte na te laten. Alle andere ghesangen zal men uijt de kercken weeren, en daerder eenighe alrede ingevoert zijn, zal men deselve mette ghevoegelykste middelen afstellen". Eeuwenlang zong dus de kerk de 150 psalmen en de 7 gezangen. Een morgen- en een avondzang werden door de drukkers toegevoegd. Dus in totaal 9 gezangen.

Pas op de GS Arnhem (1930) werd besloten: "De bestaande bundel (...) uit te breiden met *eenige* berijmde of onberijmde Schriftgedeelten of liederen, die zich aan de Heilige Schrift ten nauwste aansluiten, om den kerken te worden aangeboden ten gebruike inzonderheid op de christelijke feestdagen, op de dagen die bestemd zijn voor de herdenking van het lijden en sterven van Christus, bij de bediening van de sacramenten, de bevestiging van ambtsdragers en huwelijksbevestigingen".

Op de GS Middelburg (1933) werd nog eens nadrukkelijk gesteld: "Dat we voor de gewonen eredienst genoeg hebben aan de psalmen. deze geven op onnavolgbare wijze weer wat er omgaat in de ziel dergenen die den Heere vreezen".

In grond 4.1 bij besluit 1 van art. 56 van GS Leusden wordt echter zomaar gesteld: dat de bovengenoemde richtlijn van Kampen niet een grens aan het totaal aantal gezangen in de bundel stelt.

De kerkgeschiedenis leert echter dat het waarden van de Psalmen als van God gegeven, steeds een verdere aanvulling met gezangen heeft ingeperkt. Er worden door de GS geen overtuigende argumenten gegeven waarom dit voor onze tijd anders zou moeten zijn.

GS Leusden 1999 heeft de bovengenoemde uitspraak van Kampen vervallen verklaard, wat door Zuidhorn 2002/2003 werd bekrachtigd (art. 83, besluit 2).

Art. 89, besluit 11, van GS Zuidhorn, waarin deze GS wil stellen dat de Psalmen voorop moeten blijven gaan, is niet in overeenstemming met de praktijk van vele plaatselijke liturgieën. Maar bovendien hebben deze GS en de voorafgaande GS'n, er juist heel actief aan meegewerkt om door het aannemen van een overweldigende en nog steeds toenemende hoeveelheid gezangen, de Psalmen terug te dringen in eredienst en geloofsleven.

Ec.2.7. GS Leusden art. 58, besluit 3 stelt voor het selecteren door deputaten en het beoordelen van de selectie door de generale GS de volgende algemene criteria vast; deze criteria komen in plaats van de tot nu toe gehanteerde richtlijnen van GS Kampen 1975 en de criteria van GS Berkel en Rodenrijs 1996 (deputaten zullen de volgende generale GS dienen met een evaluatie van de hantering van deze criteria in de praktijk):

1. een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context, waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen;
2. een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift;

3. een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toon-verhouding. Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur;...

ad 1. In het eerste criterium komt een visie rond de eredienst naar voren, waarbij niet de prediking van het Woord van God, maar de woorden (kleine letter!) en daden van God als centrum worden aangemerkt. In het studierapport deputaten Berkel 1996 staat "Het lied kan functioneren als een amen-zeggen op de lezing (dus: een belijdende functie). Het kan echter ook functioneren als een soort gezongen schriftlezing, waarvoor met name de berijmde psalmen en andere berijmingen van Schriftpassages in aanmerking komen." Zo wordt het Woord van de HERE vervangen door het gezongen en geparafraseerde Woord of zelfs door een vrij lied dat dwaalleer kan bevatten.

ad 2. Het criterium dat een goed kerklied in overeenstemming met de Schrift moet zijn is door de GS en de deputaten ontkracht door subjectieve invulling en welwillendheid naar de dichter. GS Zuidhorn (art. 83, besluit 1) stemt weliswaar toe dat een lied ook i.o.m. de belijdenis van de Kerk moet zijn, maar vindt het niet nodig om dit als criterium toe te voegen! Deze binding is kennelijk teveel gevraagd. Zo wordt echter de weg naar het subjectivisme ingeslagen: degene die het kerklied leest of zingt bepaalt of iets schriftuurlijk is.

ad 3. In een lied is een criterium voor duidelijkheid en ondubbelzinnigheid heel belangrijk om dubbele bodems te vermijden, met name als deze vanwege interkerkelijkheid bewust zijn ingebracht. (Fil. 1:9, 1 Tim 6:5, Jes. 32:4, Ps. 12, Spr. 8: 8,9). Dit criterium wordt node gemist, maar wel "bruikbaarheid voor mensen uit de huidige tijd en cultuur" wordt als criterium aangevoerd.

GS Zuidhorn heeft al deze bezwaren (ad 1-3) van de hand gewezen (art. 83).

Ec.2.8. Een groot aantal door de GS Leusden 1999 geselecteerde liederen uit het Liedboek betreft berijmingen van of naar Schriftgedeelten. Bij de selectie van deze liederen ontbreekt echter het criterium van GS Hattem 1972 (Acta Hattem 1972: art. 171) t.a.v. het berijmen van Schriftgedeelten ontbreekt in de richtlijn van Leusden (art. 58 besluit 3). Deze richtlijn luidde: "Bij berijmde schriftgedeelten mag getrouwe weergave van de tekst niet worden geïnterpreteerd als: het in dezelfde exacte volgorde laten opeenvolgen van de elementen van de tekst, maar ook moet samenvattend onderzocht worden of de in de tekst als geheel gegeven inhoud op verantwoorde wijze doorkomt."

De GS Zuidhorn besluit in art. 83 besluit 2, een voorstel om dit criterium op te nemen, af te wijzen met als grond: de tekst is "geen inhoudelijke aanvulling van de criteria".

Ec.2.9 Op de GS Zuidhorn 2002/2003 werden veel bezwaarschriften ingediend tegen de tekst van de door GS Leusden vrijgegeven 121 liederen van het liedboek (GS Leusden art. 59). Veel van de aangewezen bezwaren betroffen dubbelzinnige passages, of passages waarin aanwijsbaar Gods Woord tekort werd gedaan.

Hieronder volgt een groot deel van de liedboekliederen waartegen onderbouwde bezwaren werden aangevoerd.

1. De leer van de alverzoening (alle mensen worden zalig; er is dan geen plaats meer voor Gods verkiezing en verwerping) werd ontdekt in de volgende liederen: - 1,6,23,34,63,90,91,106,119,225,301,319,393,408,434
2. De gedachten aan een vreedrijk/paradijs dat op deze aarde wordt verwacht (i.p.v. na de jongste dag met Gods gericht, op de nieuwe hemel en de nieuwe aarde) werd teruggevonden in de tekst van de volgende liederen: 23,42,281,284,285,287,294,380,444
3. De idee van een bevrijdingstheologie (solidariteit met verdrukten i.p.v. de antithese tussen vrouwenzaad/kerk en slangenzaad/wereld) werd aangetroffen in: 9,23,28,39,43,300
4. Het weglaten/verdoezelen/afzwakken van
 - het offer van Christus als verzoening door voldoening in: 75,147,148,152,203,221,225,402, 435, 460,473,481
 - zonde, verbondsontrouw, antithese en goddelozen, werd teruggevonden in: 6,9,14,34,43,90, 113,115
 - het oordeel als tweede dood, poel des vuurs in: 6,34,39,62,78,113,115,169,288,300

- verkiezing, verbond, leven uit de beloften in:
15,20,21,90,107,271,287,320,325,336,434
 - de goede strijd van het geloof in:
78,87,188,300,335,336,429,442
5. Dichterlijke vrijheden, die wij niet geoorloofd achten:
 - mystieke taal of vreemde poëzie die niet aansluit bij Schriftuurlijke gegevens in:
6,106,114,119,122,135,189,201,221,234,252,253,368,387,442,448,473
 - eigen beelden of verbanden van de dichter, die niet zijn terug te voeren op de Schrift, in:
1,6,30,34,43,92,103,114,126,147,148,169,264,290,320,382,457,459,479
 - benamingen voor God, die ons niet in Zijn Woord worden aangereikt, in:
75,125,240,241,253,294,319,408,444,456,457,477
 6. Magisch denken zonder Schriftuurlijke basis:
 - magische elementen die in sacramenten worden aangewezen komen voor in:
87,119,335,356,358,360
 - magisch herbeleven van heilsfeiten uit het verleden in:
6,122,124,126,127,135,139,140,147,189,240
 7. Weglaten van passages uit Schriftgedeelten bij de berijming ervan, waardoor tekort gedaan wordt aan de boodschap van Gods Woord werd opgemerkt in:
20,21,34,39,63,78,87,92,107,113,397

Deze bezwaren zijn door GS Zuidhorn geïnventariseerd, en van een beoordeling voorzien. Vrijwel alle bezwaren werden afgewezen. Alleen de bezwaren tegen de liederen 113, 147, 264 en 301 werden toegestemd (Acta Zuidhorn, art. 86).

De wijze waarop GS Zuidhorn is omgegaan met de beoordeling aan de Schrift, wekt al direct bij het rapport in de acta t.a.v. Lied 1, ernstige bezwaren op: Lied 1: "Tegen lied 1 is het bezwaar ingediend dat hier de leer van de alverzoening bezongen wordt. Ook vindt men het duidelijk barthiaans. Er tegen ingebracht wordt, dat je het lied moet lezen in het licht van Psalm 104. Het zou jammer zijn als het lied waarmee het liedboek opent, niet op de lijst komt. Het voorstel van de commissie om dit lied te verwijderen wordt verworpen met 8 stemmen voor."

- Ec.2.10. Bij de keuze van liederen wordt door GS Zuidhorn ook uitgegaan van de begeerde interkerkelijke eenheid met Christelijke gereformeerde kerken en Nederlands Gereformeerde kerken en de Gereformeerde Bond binnen de Nederlands Hervormde Kerk. Art. 89 besluit 7 wijst met dat doel op het belang van aansluiting bij de gezangen die door deze kerkgenootschappen zijn aanvaard.
- Ec.2.11. Ook bij de selectie van gezangen uit andere bronnen dan het Liedboek heeft het ontbroken aan een goede toetsing en zijn dezelfde criteria gebruikt als bij de gezangen uit het liedboek (GS Zuidhorn, art. 80, 89).

Ec.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Ommen 1993, Berkel en Rodenrijs 1996, Leusden 1999 en van Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. gezangen en kerkmuziek vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

Ec.4. Gronden

- Ec.4.1. Vele gezangen uit het Liedboek voor de kerken, die afwijken van Schrift en belijdenis, zijn ondanks ingebrachte bezwaren door de GS vrijgegeven voor gebruik in de eredienst.
- Ec.4.2. In de kerk zingen we voor Gods aangezicht, de woorden die we daarbij in onze mond nemen moeten de HERE aangenaam zijn (Fil. 4:8,9,18; Rom. 15:16-19, Hebr. 12:28)
Ook in onze geestelijke liederen moeten het woorden zijn die passen bij de heiligheid van de HERE, dezelfde woorden waarmee we elkaar terecht kunnen wijzen en vermanen met de gezonde leer (Kol. 3: 16,17; 1 Petr. 4:11). Elk offer, ook het loffer in onze liederen dient gaaf en onbesproken te zijn (Fil. 2:12-18). Ook het lied als loffer is de vrucht van onze lippen, die wij net zoals onze belijdenis vrij willen houden van onzuiverheid en bederf (Hebr. 13:15).

- Ec.4.3. Van liederen waarin werd aangewezen dat ze niet ondubbelzinnig naar Gods Woord zijn, maar waarin dwaalleer meekomt of verpakt zit, zegt Gods Woord, dat we ze niet mogen zingen (Rom.14:23, Titus 2:7,8).
- Ec.4.4. Het gevolg hiervan is een gemeentezang waarin de eendracht van het loven en prijzen van de HERE verbroken is (Rom. 15:4-6; Gal. 1:8; Hebr. 13:15; 1 Petr. 4:11).
- Ec.4.5 Terechte bezwaren in vele revisieverzoeken tegen de keus van het Liedboek welke dwaalleer uit de kerken van herkomst bevat, tegen de gebruikte selectiecriteria, de specifieke inhoud van deze liederen, en het zeer grote aantal waardoor de Psalmen werden verdrongen, werden vrijwel alle verworpen.
Daarmee is deze zaak door twee opeenvolgende synodes definitief besloten en aan de kerken opgelegd. Verder appèl in de kerkelijke weg werd niet meer mogelijk.

F. Artikel 65 en 67 Kerkorde

F.1. Materiaal:

Generale Synode Ommen 1993, artikel 41
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 43
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 63
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 41.1
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 38

F.1.1 GS Ommen 1993, artikel 41,

Besluit 4:

de vraag van de particuliere synode van Zuid-Holland inzake de strekking van art. 65 KO tweede lid in handen te stellen van het studiedeputaatschap eredienst, met de opdracht daarop een antwoord voor te bereiden.

De vraag hield in:

Dient artikel 65 KO tweede lid gehanteerd te worden:

- a. als een strikte regel waarvan door de kerken onder geen omstandigheid mag worden afgeweken; of
- b. als een kerkordelijke bepaling, die wel een algemene regel voor normale situaties geeft, maar die voor bijzondere en afwijkende situaties uit de aard van de zaak geen voorschrift kan bevatten?

F.1.2. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 43,

Besluit 1:

op de vraag van de Particuliere Synode Zuid-Holland 1993 het volgende te antwoorden:

- a. artikel 65 KO tweede lid heeft betrekking op elke officiële eredienst;
- b. artikel 65 KO tweede lid mag niet gehanteerd worden als een strikte regel die functioneert als keurslijf voor de kerken.

Gronden:

1. in de tweede mogelijkheid van beantwoording van de vraag naar de betekenis van artikel 65 KO tweede lid die de Particuliere Synode Zuid-Holland 1993 noemt wordt ten onrechte gesuggereerd dat onderscheiden dient te worden tussen normale situaties waarin dit artikel strikt onderhouden zou moeten worden en afwijkende situaties waarin dat niet het geval is; ook het randschrift bij artikel 65 KO geeft hiervoor geen grond;
2. de kerkorde is niet geschreven als een alles tot in detail regelend wetboek; ze bevat naar haar aard algemene regelingen voor normale situaties;
3. artikel 84 KO eist geen 'blinde naleving' van de kerkorde, maar verplicht de kerken 'zich erop toe te leggen' de bepalingen van de kerkorde na te leven;
4. zowel in artikel 84 KO als in artikel 65 KO tweede lid wordt de verantwoordelijkheid van de kerkeraden gestipuleerd: de kerken zullen zich erop toeleggen, resp. de kerken zullen zich houden aan.

Besluit 2:

aan de kerken de volgende tekst van artikel 65 KO tweede lid ter toetsing voor te leggen: "De kerken zullen gebruik maken van de orden van dienst die door de generale synode zijn goedgekeurd" en nieuw te benoemen deputaten eredienst op te dragen, rekening houdend met de reacties uit de kerken, een voorstel met betrekking tot de tekst van artikel 65 KO tweede lid te doen aan de volgende synode.

Gronden:

1. de vraag van de Particuliere Synode Zuid-Holland 1993, de daaraan gekoppelde studieopdracht van de Generale Synode Ommen 1993, de inventarisatie van deputaten eredienst (rapport 4.3.3) en ook verschillende ingekomen stukken (m.n. van de kerken te Neede en te Kampen) bewijzen dat de stringente formulering van artikel 65 KO tweede lid in de kerken misverstand wekt;
2. het toevoegen aan artikel 65 KO van aanvullende bepalingen is niet toereikend om de gewenste duidelijkheid te verschaffen; een kerkordeartikel dient in zichzelf duidelijk te zijn; ook is het in strijd met het karakter van de kerkorde om alle mogelijke gevallen te omschrijven;
3. de voorgestelde tekst brengt tot uitdrukking dat de kerken door artikel 65 KO tweede lid niet in een keurslijf gedrongen worden, maar verantwoordelijk zijn voor de inrichting van de erediensten met inachtneming van door de synode goedgekeurde orden van dienst;
4. het verdient de voorkeur, nu geen tekstwijzigingsvoorstel voor artikel 65 KO in de weg van artikel 30 KO de synode heeft bereikt, geen nieuwe tekst vast te stellen, maar de kerken in de gelegenheid te stellen een voorstel tot tekstwijziging te toetsen, waarna de volgende synode de tekst van artikel 65 KO definitief kan vaststellen.

F.1.3 GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 63,

Besluit:

2. uit te spreken dat de plaatselijke kerken bij de nadere invulling van de liturgie binnen de door de generale synode aangegeven kaders in eigen verantwoordelijkheid kunnen blijven handelen;

Gronden:

2. inzake de vormgeving van de eredienst is veel niet uitdrukkelijk geregeld in de kerkorde of de goedgekeurde orden van dienst. Het behoort tot de bevoegdheid van kerken besluiten te nemen over zaken als beurtzang, medewerking van een koor, gebruik van muziekinstrumenten, een stil gebed, zingen van het votum, van het 'amen', van responsies, de dienst van een voorlezer, de plaats van de afkondigingen, het gebruik van technische hulpmiddelen, de wijze van collecteren, enz.;

F.1.4. GS Leusden 1999, artikel 41.1,

Besluit:

de redactie van artikel 65 KO tweede lid niet te wijzigen.

Gronden:

1. besluit 1b van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 (Acta art. 43) maakt duidelijk, dat artikel 65 KO de kerken niet in een keurslijf wil dringen, maar dat de kerken verantwoordelijk zijn voor de inrichting van de erediensten met inachtneming van de door de synode goedgekeurde orden van dienst;
2. binnen dat kader kan een kerkenraad in zijn verantwoordelijkheid aanvulling of variatie toestaan, als daar goede redenen voor zijn. Uiteraard mogen dergelijke aanvullingen en aanpassingen het grondpatroon van de gereformeerde eredienst, zoals neergelegd in de aangenomen orden van dienst, geen geweld aandoen.

F.1.5 GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 38.*Koersbepaling inzake de effectivering van de artikelen 65 en 67 KO*

1. De kerken beperken zich in haar generale synode tot het uitzetten van algemene kaders die op basis van de eenheid in het geloof maatgevend moeten zijn voor de vormgeving en invulling van de erediensten in alle kerken. De synode legt deze vast in desbetreffende kerkorde-artikelen en in eventuele generaal-synodale bepalingen. Verder creëert de generale synode voor de bezinning op en de praktijk van de eredienst en van de kerkmuziek voorzieningen zoals een bundel en een lijst van liederen, orden van dienst, liturgische formulieren, een liturgisch katern en ander materiaal. De kerken kunnen daarvan binnen de algemene kaders naar eigen keus gebruikmaken. In de besluitvorming zal de indruk worden vermeden dat een synode op liturgisch gebied de plaatselijke kerken 'van bovenaf' aanstuurt.
2. De synode is ten aanzien van artikel 65 KO van oordeel dat in de kerkorde geen directe binding moet worden vastgelegd aan complete en precieze orden van dienst. De hoofdregel moet zijn, dat de kerkenraden er binnen het algemeen geldend kader verantwoordelijk voor zijn dat op verantwoorde wijze aan de kerkdiensten invulling wordt gegeven. In generaal-synodaal verband ontwikkelen en aanvaarden de kerken diverse orden van dienst bij wijze van voorbeeld en als aanbevolen orden, waarvan de kerken gebruik kunnen maken.
3. De synode keurt naar art. 67 KO die gezangen goed die beantwoorden aan de generaal-synodaal vastgestelde criteria en die aansluiten bij de wensen die in de breedte van de kerken leven. De effecten op de vrede in de kerken worden in de besluitvorming meegewogen. Het investeren in lange discussies over de aanvaardbaarheid van een gezang zal voor de kerken geen prioriteit hebben. Bij omstreden gezangen worden relationele effecten naast inhoudelijke argumenten in het oog gehouden.
4. De synode blijft ten aanzien van de gezangen onderscheiden tussen een bundel en een lijst. De bundel is de officiële uitgave van aanvaarde gezangen in boekvorm. De lijst bevat gezangen die wel in de kerken mogen worden gezongen, maar niet in de bundel zijn opgenomen. De lijst kan op elke generale synode worden aangevuld. Bundel en lijst worden door de synodes zo ingevuld, dat daaruit een ruime keus is te maken in alle plaatselijke kerken en ook voor bijzondere kerkdiensten. De kerken maken door deze selectie de gezamenlijke afspraak om voor de kerkdiensten hun keuze uit deze liederen te maken. Afwijking van deze afspraak dient een kerkenraad te verantwoorden en behoort een uitzondering te zijn.
5. Wanneer een kerkenraad de hierboven omschreven verantwoordelijkheid en vrijheid onverhoopt zo gebruikt dat het karakter van de gereformeerde kerkdienst geweld wordt aangedaan, dan zijn er de normale kerkelijke wegen om eventuele bezwaren van kerkleden te behandelen en om als zusterkerken op elkaar toe te zien.

Toelichting bij enkele onderdelen:

Ad 1:

Liturgie, zoals hieronder in meer engere zin opgevat, kan omschreven worden als "orde van dienst", dat wil zeggen de zinvolle, inhoudrijke orderingsstructuur van een aantal liturgische elementen en de uitvoering van die elementen. In het Nederlandse gereformeerde protestantisme is dit (gezien als) een zaak van de plaatselijke kerken. Daarom is iedere kerk bevoegd en geroepen zélf de kerkdiensten op verantwoorde wijze in te richten.

'Verantwoord' betekent hier dat de invulling gebeurt

- in gehoorzaamheid aan de Schrift;
 - in verbondenheid met (de liturgie van) al de heiligen in hemel en op aarde; in de liturgie komt immers de heilige, algemene en apostolische kerk samen;
 - in overeenstemming met de gereformeerde belijdenis, waarbij ook bedacht moet worden dat liturgie de leer van de kerk weerspiegelt;
 - met inachtneming van eigentijdse levensvormen, van plaatselijke contexten en van het karakter van de plaatselijke kerk.
- De onderlinge herkenbaarheid en eenheid van de gereformeerde kerken zijn in de kerkhistorie nooit een zaak geweest van strakke uniformiteit in liturgicis. De verbondenheid en de geestelijke eenheid van de kerken op liturgisch gebied kwam vooral tot uiting in het gezamenlijk ontwikkelen van bezinningsmateriaal, liturgische liedbundels, orden van dienst (als terminus technicus een verschijnsel van de laatste eeuw), formulieren en gebeden. Gezamenlijke arbeid is wenselijk, aangezien veel liturgische onderwerpen voor alle plaatselijke kerken relevantie bezitten en het inefficiënt zou zijn dat kerken onafhankelijk van elkaar hetzelfde wiel moeten uitvinden. Ook bestaan er omvangrijke of complexe liturgische zaken die het best in handen gegeven kunnen worden van een team van terzake kundigen, die deze zaken op verzoek van de kerken bestuderen en de kerken van advies dienen. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld het ontwerpen van formulieren, of aan de doopliturgie. De resultaten van deze gemeenschappelijke arbeid worden van synodewege niet dwingend aan de kerken voorgeschreven. Ze worden als verantwoorde mogelijkheden aanbevolen, tenzij de kerken voor bepaalde liturgische zaken expliciet hebben afgesproken dat ze prescriptief zijn. Te denken is aan de geldende afspraken die in KO art. 59, 61 en 70 zijn vastgelegd over het verplichtend gebruik van formulieren, of aan het liturgisch te gebruiken liedcorpus.

Uit deze gezamenlijke arbeid blijkt ook concreet dat de kerken inzake hun liturgische taak naar elkaar om willen zien en elkaar terzijde willen staan. Immers, hetgeen de kerken gezamenlijk ontwikkelen, beoogt ook hulp te bieden aan kerken die niet de mogelijkheid hebben (vanwege gebrek aan tijd of mankracht of andere prioriteiten) om liturgische zaken voldoende te kunnen doordenken, maar die toch op een verantwoorde wijze de kerkdiensten willen inrichten tot eer van God en opbouw van de gemeente.

Ad 2:

Deze orden van dienst zijn mogelijkheden om een gereformeerde kerkdienst in te vullen op een manier die bijbels-theologisch, confessioneel en oecumenisch verantwoord is. De orden zijn dus niet op te vatten als een soort proces-verbaal of draaiboek van wat allemaal hooguit in een kerkdienst kan plaats vinden en hoe dat uitgevoerd moet worden.

Hoe die invulling verder wel en niet zou mogen zijn, wordt geen voorwerp van regelgeving. Het huidige artikel 65 KO dient in de hier aangegeven zin te worden uitgelegd en gehanteerd. Aan nieuw te benoemen deputaten kerkrecht en kerkorde kan opdracht gegeven worden om de kerken in de volgende generale synode te dienen met een herziene formulering van de kerkorde-artikelen met betrekking tot liturgie in de geest van deze koersbepaling.

F.2. Overweging

- F.2.1. De kerkorde is in generaal verband door en voor de kerken vastgesteld om de goede orde in en tussen de kerken op christelijke en bijbelse wijze te bevorderen en te handhaven teneinde de onderlinge eenheid te versterken. De liefde van Christus dringt ons tot liefdedienst jegens elkaar waarvan de vastgestelde regels een goede weerslag geven;
- F.2.2. De kerken hebben in art. 84 K.O. zichzelf verplicht dat zij gehouden zijn de vastgestelde orde na te leven; naleving van de vastgestelde orde bevordert de onderlinge vrede in de gemeente en tussen de kerken omdat willekeur wordt tegengegaan. De kerken wordt niets van bovenaf ("als keurslijf") opgelegd omdat de kerken zelf in goed overleg met elkaar de regels vaststellen om samenleven mogelijk te maken.
- F.2.3. Naleving van de vastgestelde orde voorkomt aan de ene kant independentisme en aan de andere kant heerszuchtig optreden van personen en kerkenraden. Selectief naleven van de vastgestelde orde leidt binnen de gemeente en binnen het kerkverband tot onderlinge onenigheid.
- F.2.4. Inzake 65 en 67 (invulling van de eredienst) is er een koersbepaling (en toelichting) geformuleerd die zijn weerslag zal hebben op de gebruik van de gehele KO. Er zijn orden van dienst, maar deze gelden beslist niet als draaiboek. Er worden besluiten genomen over de liturgie, maar men zal zich er voor hoeden de plaatselijke kerk iets op te leggen, want elke kerk heeft een eigen verantwoordelijkheid om de eredienst verantwoord in te vullen met o.a. inachtneming van eigentijdse levensvormen, van plaatselijke contexten en van het karakter van de plaatselijke kerk. Ook worden er gezangen geselecteerd die aansluiten bij de wensen die leven in de breedte van de kerk. Hiermee zijn art. 65 en 67 (en – als op deze manier artikelen van de KO uitgelegd worden – in feite de gehele KO) inhoudsloos geworden, omdat het aan de plaatselijke kerk ligt hoe één en ander zal geschieden. Uitzonderingen zijn mogelijk (zie koersbepaling punt 4.), maar de kerkenraad zal zich moeten verantwoorden. Met een beroep op de plaatselijke context, wat vervolgens evenwel verantwoord moet worden, zijn heel wat dingen mogelijk. Ook dingen die niet op generaal-synodaal niveau zijn afgesproken.

F.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Ommen 1993, Berkel en Rodenrijs 1996, Leusden 1999 en Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. artikel 65 en 67 KO vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

F.4. Gronden

- F.4.1. Artikel 1 KO geeft aan waarom het belangrijk is dat de kerken gezamenlijk een kerkorde hebben. Dit op basis van 1 Kor. 14: 40 "laat alles betamelijk en in goede orde geschieden" en Col. 2: 5: "want God is geen God van wanorde, maar van vrede". De regels in de KO zijn gebaseerd op wat de Schrift ons leert over kerkregering en onderlinge omgang, hoewel de meeste niet direct zijn terug te vinden in de Schrift.
- F.4.2. Door het laten vervallen van de stricte binding aan de kerkorde zijn de betreffende artikelen in feite inhoudsloos geworden. Door de gekozen benadering staat tegelijk de binding aan de rest van de kerkorde ter discussie.
- F.4.3. De besluiten bevorderen niet de goede orde en daarom niet de eenheid in de kerken. Zij leiden eerder tot independentisme, wildgroei en ontbinding van het kerkverband.

G. Verhouding tot Christelijke Gereformeerde Kerken

G.1. Materiaal

Generale Synode Ommen 1993, artikel 64
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 80
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 82.1
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 125
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 131

G.1.1. GS Ommen 1993, artikel 64,

Besluit:

2. dankbaarheid uit te spreken voor de wijze waarop de Christelijke Gereformeerde Kerken in een aantal concrete gevallen gekozen hebben tegen de dwaling, maar met teleurstelling kennis te nemen van het feit dat zij niet hebben willen ingaan op de concrete klacht die de Gereformeerde Kerken ten aanzien van de behandeling van de opvattingen van prof. dr. B.J. Oosterhoff sedert de Generale Synode van Arnhem 1981 aan de orde gesteld hebben;

3. met teleurstelling kennis te nemen van het feit dat de Christelijke Gereformeerde Kerken nog niet gekomen zijn tot een duidelijke positiekeuze ten opzichte van de Nederlands Gereformeerde Kerken; dankbaar te constateren dat de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn 1992 haar deputaten opdracht gaf "bepaalde zaken" met de "commissie voor contact en samenwerking" van de Nederlands Gereformeerde Kerken "grondig door te spreken";

4. teleurstelling uit te spreken over het feit dat de Generale Synode van Apeldoorn 1992 wel spreekt van verschillen met betrekking tot de hantering van het belijden omtrent de kerk en de toeëigening van het heil als belemmering op weg naar kerkelijke eenheid, maar deze verschillen niet nauwkeurig omschrijft en onderbouwt; dankbaar te constateren dat deze synode haar deputaten opdracht heeft gegeven "de verschillen duidelijk te formuleren en zich te bezinnen op de vraag hoe ernstig die verschillen zijn, teneinde de volgende synode te dienen met een gefundeerd antwoord op de vraag of en zo ja in hoeverre de besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere eenheid belemmeren";

5. al kan over persoonlijke uitspraken binnen de Gereformeerde Kerken die de Christelijke Gereformeerde Kerken aanleiding geven tot vragen, gesproken worden, er toch in het voetspoor van het slotwoord bij de Dordtse Leerregels bij de Christelijke Gereformeerde Kerken op aan te dringen, dat zij slechts oordelen op grond van de publieke belijdenisgeschriften en de uitspraken van de kerken zelf;

6. opnieuw deputaten te benoemen om het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten;

7. aan deze deputaten de volgende instructie te geven:

a. het gesprek met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten om wegen en middelen te zoeken die tot kerkelijke eenheid voeren;

b. in dit gesprek aandacht te geven aan de door de Christelijke Gereformeerde Kerken aan de orde gestelde verschillen ten aanzien van de toeëigening van het heil en de hantering van de belijdenis omtrent de kerk;

c. bij de christelijke gereformeerde deputaten erop aan te dringen, dat hun kerken ten aanzien van deze punten tot een duidelijk oordeel komen in hoeverre deze verschillen een belemmering vormen om tot eenheid te komen;

d. met betrekking tot de opdracht die de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn 1992 haar deputaten gaf 'bepaalde zaken' met de commissie voor contact en samenwerking van de Nederlands Gereformeerde Kerken grondig door te spreken, als de gelegenheid zich voordoet er naar vermogen aan bij te dragen, dat deze gesprekken over en weer leiden tot een Schriftuurlijke positiebepaling; e. met deze deputaten te spreken over wat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken verenigt en scheidt met betrekking tot het komen tot kerkelijke eenheid op de grondslag van de Heilige Schrift en de drie formulieren van eenheid;

Gronden:

2. sedert de Generale Synode van Arnhem 1981 is door de Gereformeerde Kerken een welomschreven en onderbouwde klacht ingediend ten aanzien van bepaalde opvattingen van de betrokken hoogleraar; de zaak bleef actueel, omdat betrokkene voortging op de ingeslagen weg blijkens verschillende met name genoemde publikaties (vergelijk Acta GS Arnhem 1981, art. 169); dat de Christelijke Gereformeerde Kerken op deze klachten niet willen ingaan, omdat zij de zaak als afgedaan beschouwen, is te betreuren; dit hoeft echter geen verhindering te zijn om het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten, daar niet is gebleken dat de opvattingen van professor Oosterhoff de opvattingen zijn van de Christelijke Gereformeerde Kerken;

3. de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn 1992 heeft zich niet geconfronteerd met de gronden van het verzoek van de Generale Synode van Leeuwarden 1990. De Christelijke Gereformeerde Kerken zijn geroepen tot een taxatie van de ontwikkelingen op leerstellig en kerkrechtelijk gebied binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken uit kracht van onze gemeenschappelijke belijdenis van de waarheid en vanwege onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid tot bewaring van deze belijdenis; de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum geeft er geen blijk van dit laatste in rekening te brengen en gaat eraan voorbij dat er op plaatselijk niveau reeds een vergaande vorm van samenwerking tussen christelijke gereformeerde en Nederlands gereformeerde kerken bestaat; gelet op deze samenwerking mag een duidelijke positiekeuze te meer verwacht worden;

4. door de Gereformeerde Kerken is door de jaren heen, telkens weer, om een concrete en duidelijke formulering en onderbouwing van de zo geheten 'verschillen' gevraagd; het behoort tot dankbaarheid te stemmen dat de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn 1992 aan de door haar benoemde deputaten heeft opgedragen zich ervoor in te zetten, dat de eerstvolgende synode van deze kerken ten aanzien van de hier bedoelde onderwerpen -- de toeëigening van het heil en de hantering van het belijden omtrent de kerk -- tot verantwoorde besluitvorming kan komen; met betrekking tot het eerstgenoemde onderwerp aanvaardde de synode van Apeldoorn de nota De "Toeëigening des heils" in de Belijdenisgeschriften;

5. reeds de Nationale Synode van Dordrecht 1618--1619 heeft duidelijk de rechte weg gewezen voor het beoordelen van het geloof van de gereformeerde kerken; het slotwoord bij de Dordtse Leerregels erkent dat 'persoonlijke uitspraken' mogelijk onvoorzichtig of ongenueanceerd zijn; dergelijke uitspraken mogen het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken niet belemmeren;

6. het blijft onze roeping van Christuswege om ons in te spannen voor het bereiken van de eenheid met hen die met ons dezelfde God aanbidden en hetzelfde geloof belijden, ten einde de eenheid van de kerk te onderhouden onder het juk van Jezus Christus (Efeziërs 4:1-6; Johannes 17:20-26; NGB artikel 28; vergelijk ook de Acte van Afscheiding).

G.1.2. **GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 80**

Besluit 1

- b. met instemming kennis te nemen van de verantwoording die zij hebben afgelegd van wat de Gereformeerde Kerken belijden inzake de toeïgening van het heil en inzake de kerk en de wijze waarop zij dat hebben gedaan in de door hen aangedragen nota's (zie de bijlagen IXa, IXb en X);
2. uiting te geven aan eenzelfde vreugde over het verloop van de samensprekingen als verwoord is door de Generale Synode van Zierikzee 1995 van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
3. er dankbaarheid over uit te spreken:
 - a. dat de Christelijke Gereformeerde Kerken niet langer spreken over ernstige verschillen, die een belemmering vormen op weg naar kerkelijke eenheid;
 - b. dat de christelijke gereformeerde synode haar deputaten opdraagt in voortgezette besprekingen in te gaan op eventuele bezwaren tegen de verhouding van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Nederlands Gereformeerde Kerken en op situaties en gewoonten in de Christelijke Gereformeerde Kerken;
 - c. dat de christelijke gereformeerde synode de vragen omtrent de relatie Schrift en confessie en inzake het Akkoord van Kerkelijk Samenleven en het besluit om het diakenambt open te stellen voor de zusters van de gemeente belemmeringen acht op de weg naar kerkelijke eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken en dat de synode er op aandringt, dat terughoudendheid betracht wordt in het zoeken naar en uitbreiden van de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 - d. dat de christelijke gereformeerde synode de plaatselijke kerken oproept de zaak van de eenheid ootmoedig aan de Here voor te leggen in de gebeden.

Gronden:

1. deputaten, benoemd door de Generale Synode van Ommen 1993, hebben blijkens hun rapporten en nota's hun opdrachten van de generale synode conform hun instructie naar vermogen uitgevoerd;
2. in de brief van de Generale Synode van Zierikzee d.d. 7 februari 1996 met als bijlage de besluiten van de synode d.d. 18 oktober 1995 ten aanzien van de Gereformeerde Kerken wordt vreugde uitgesproken over het feit "dat er bij de samensprekingen tussen uw en onze deputaten opmerkelijke vorderingen op een aantal punten inzake de eenheid tussen de beide kerken werden gemaakt in de afgelopen periode" en dat "dit alles ons moed geeft de besprekingen tussen uw en onze kerken met kracht voort te zetten";
3. a. de christelijke gereformeerde synode te Zierikzee constateerde terecht in de gesprekken met betrekking tot de toeïgening van het heil en het belijden omtrent de kerk toenadering tot en een beter verstaan van elkaar;
- b. afgaande op de door de deputaten van de Gereformeerde Kerken geformuleerde visie op deze punten, concludeerde de synode, dat in het licht van de confessie de verschillen minder ernstig zijn dan in het verleden werd gesteld;
- c. de synode sprak uit dat deputaten in voortgezette besprekingen behoren in te gaan op eventuele bezwaren die de deputaten van de Gereformeerde Kerken tegen de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken en tegen bepaalde situaties en gewoonten in de Christelijke Gereformeerde Kerken zouden willen inbrengen;
- d. de bezwaren die de christelijke gereformeerde synode wil doorspreken met de Nederlands Gereformeerde Kerken vormen een relevante bijdrage aan de door de gereformeerde synode van Ommen gewenste Schriftuurlijke positiebepaling van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Besluit 2:

1. deputaten voor het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken op te dragen het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten;
2. te benoemen deputaten de volgende instructie mee te geven:
 - a. het gesprek voort te zetten om wegen en middelen te zoeken die tot kerkelijke eenheid voeren en het zo mogelijk gezamenlijk bevorderen van plaatselijke samensprekingen met bijzondere aandacht voor de wederzijdse moeiten wat betreft de verhouding plaatselijk en landelijk;
 - b. in dit gesprek aandacht te geven aan de door de Christelijke Gereformeerde Kerken aan de orde gestelde overgebleven vragen, alsmede aan de vraag hoe datgene waarover overeenstemming bereikt is in beide kerkgemeenschappen in de praktijk gestalte krijgt;
 - c. uit kracht van de gezamenlijke verantwoordelijkheid tot bewaring van de belijdenis der waarheid met de christelijke gereformeerde deputaten door te spreken over het komen tot een Schriftuurlijke positiebepaling inzake de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 - d. met christelijke gereformeerde deputaten te spreken over situaties en gewoonten in de Christelijke Gereformeerde Kerken inzake omgang met Schriftgezag, kerkverbandelijk samenleven en vormen van interkerkelijke samenwerking;
 - e. met de christelijke gereformeerde deputaten de balans op te maken van wat de beide kerkgemeenschappen verenigt en scheidt met betrekking tot het komen tot kerkelijke eenheid op de grondslag van de Heilige Schrift en de drie formulieren van eenheid;
 - f. zo mogelijk er zich gezamenlijk op te beraden hoe het beleid van beide kerken meer op elkaar afgestemd zou kunnen worden;

GS Berkel en Rodenrijs art. 80, besluit 2vv

Gronden:

1. het blijft onverminderd onze roeping van Christuswege ons gezamenlijk in te zetten voor het bereiken van de eenheid met hen die met ons dezelfde God aanbidden en hetzelfde geloof belijden om de eenheid van de kerk te onderhouden onder het juk van Jezus Christus (Ef. 4:16 en Joh. 17:20-26);
2. de in besluit 2.2.a genoemde bijzondere aandacht is noodzakelijk vanwege het feit dat het zoeken van eenheid tussen plaatselijke kerken het hele kerkverband raakt;
3. ad 2.2.f: een gezamenlijke bezinning en opstelling van beide kerken in zaken als opleiding tot de dienst van het Woord, liturgie en eenheid in kerkelijk handelen ten aanzien van bijv. echtscheiding en tweede huwelijk komen niet alleen het gezag van kerkelijke regelgeving ten goede, maar bevorderen ook de kerkelijke herkenning.

G.1.5. **GS Leusden 1999, artikel 82.1**

Besluit 1:

dankbaar voor de groeiende overeenstemming met de Christelijke Gereformeerde Kerken de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Gronden:

1. op de weg tot kerkelijke eenheid is een nieuwe mijlpaal gepasseerd met het besluit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in haar Generale Synode van Haarlem-Noord 1998. De synode

- a. heeft de door wederzijdse deputaten bereikte overeenstemming inzake de toe-eigening des heils, de visie op het tweërlei kind van God zijn, de verhouding Woord en Geest en de gemeentebesouwing met instemming en blijdschap begroet;
 - b. deelt de zorg van onze kerken over bepaalde situaties en gewoonten in eigen kerkelijk samenleven; ze wil daarop aanspreekbaar zijn en met grote voorzichtigheid werken aan veranderingen;
 - c. acht de vragen over het functioneren van het Schriftgezag van dermate groot belang dat ze in het verdere gesprek aan de orde dienen te komen;
 - d. heeft vastgesteld dat het niet gelukt is in samensprekingen de verschillen met de Nederlands Gereformeerde Kerken weg te nemen en de belemmeringen op weg naar eenheid op te heffen. Op grond daarvan heeft de synode het pijnlijke besluit moeten nemen om de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken in het kader van zoeken naar kerkelijke eenheid voorlopig te beëindigen. Van die principiële positiebepaling mogen we dankbaar kennis nemen, temeer omdat daar van onze kant al langer om werd gevraagd;
 - e. sprak uit dat aandacht gegeven moet worden aan de vraag hoe datgene waarover overeenstemming is bereikt in de beide kerkgemeenschappen gestalte krijgt;
 - f. wil meedenken over de vraag of het aanbeveling verdient met ons kerkverband tot een federatie te komen en zo ja op welke wijze deze federatie vorm zou kunnen krijgen;
2. op basis van de gevonden overeenstemming kunnen vervolgstappen gezet worden in het zoeken naar kerkelijke eenheid;
 3. bij het vervolg dienen van onze kant in ieder geval de volgende zaken goede aandacht te krijgen:
 - a. het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
 - b. situaties en gewoonten in het kerkelijk leven van de Christelijke Gereformeerde Kerken die reden tot zorg geven, maar die zij wel met grote voorzichtigheid hopen te kunnen veranderen;
 - c. verschil in medewerking van onze eigen kerken bij het zoeken naar plaatselijke vereniging, waarbij naast bereidheid ook enerzijds overbezorgdheid en onzekerheid en anderzijds haast en onzorgvuldigheid een rol kunnen spelen;
 - d. het meedenken over de wenselijkheid en zo mogelijk het ontwikkelen van een eerste vormgeving van een federatie als tussenstadium onderweg naar vereniging;
 4. de gesprekspunten die de Christelijke Gereformeerde Kerken aangeven, vragen van onze kerken
 - a. er aan mee te werken dat de bereikte overeenstemming ook praktisch gestalte krijgt;
 - b. plaatselijk deel te nemen aan het proces van vereniging binnen het kader van de aanvaarde regels voor samensprekingen en met behulp van de handreikingen;
 - c. met voorzichtigheid en geduld om te gaan met alle moeiten en strubbelingen die het voortgaand proces oplevert.

Besluit 2:

deputaten Kerkelijke Eenheid op te dragen om het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten om:

- a. wegen en middelen te zoeken die tot kerkelijke eenheid voeren en gezamenlijk plaatselijke samensprekingen bevorderen met aandacht voor de verhouding kerkverband-plaatselijke kerk;
- b. gezamenlijk in beide kerkverbanden te bevorderen dat de bereikte overeenstemming ten aanzien van de toe-eigening des heils, de prediking en de beschouwing van de gemeente in de praktijk gestalte krijgt;
- c. aandacht te geven aan de verandering van situaties en gewoonten en het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
- d. een antwoord te vinden op de vraag of een landelijke federatie aanbeveling verdient en zo ja, op welke wijze een federatie vorm kan krijgen;
- e. bijzondere aandacht te geven aan de problematiek van de relaties die er in plaatselijke kerken zijn met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk;
- f. zich er gezamenlijk op te beraden hoe het binnenlands en buitenlands beleid van beide kerken meer op elkaar afgestemd kunnen worden en zo nodig daarbij de desbetreffende deputaatschappen te betrekken.

Gronden:

1. de Generale Synode te Haarlem-Noord 1998 sprak uit dat haar deputaten met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) verder dienen te spreken over hoe de bereikte overeenstemming praktisch gestalte krijgt en hoe daaraan gestalte kan worden gegeven;
2. gezamenlijk beraad is gewenst over de vraag hoe beide kerkgemeenschappen dichter naar elkaar toe kunnen groeien en hoe het beste gestalte gegeven kan worden aan meer eenheid, plaatselijk, regionaal en landelijk. Vanaf 1946 hebben onze kerken steeds de weg van contact gezocht om na te gaan, "wat ons vereenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder den zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven" (Acta GS Groningen 1946, art. 88);
3. op allerlei gebied in binnen- en buitenland blijkt dat parallelle werkzaamheden in opdracht van de wederzijdse synoden meer op elkaar afgestemd (kunnen) worden;
4. ook de Christelijke Gereformeerde Kerken zien zich genooddaakt om zich te bezinnen op plaatselijk ontstane situaties inzake de Nederlands Gereformeerde Kerken. Datzelfde geldt ook voor ons.

G.1.8. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 125,**Materiaal:**

4. brief d.d. 22 januari 2002 van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer, waarin gevraagd wordt
 - a. door te spreken over perforatie van kerkgrenzen;
 - b. overeenstemming te bereiken over het Schriftgezag voordat er verder wordt samengesproken;

Besluit 1:

dankbaar voor de groeiende toenadering van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken tot elkaar de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Grond:

op basis van de groeiende toenadering kunnen vervolgstappen gezet worden in het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Besluit 2:

1. uit te spreken dat de vraag die besloten ligt in de opdracht van de generale synodes van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken, om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, op grond van het rapport van deputaten inzake het federatief groeimodel met ja kan worden beantwoord;
2. niet te voldoen aan het verzoek als gesteld in materiaal 4.b.

Gronden:

- 1a. de overeenstemming in de leer die voorgaande generale synodes van beide kerkverbanden over en weer hebben uitgesproken, dient een vervolg te krijgen ten aanzien van de dienst en de tucht en het kerkelijk en kerkverbandelijk leven;

1b. uit de Heilige Schrift en uit de confessie is hier te noemen: Psalm 133:1 en 3b; Johannes 17:20-23; Efeziërs 4:1-6; Openbaring 1:13; HC zondag 21 antw. 54; NGB art. 27-32;

2. ten aanzien van het Schriftgezag is reeds principiële en confessionele overeenstemming geconstateerd.

Besluit 3:

uit te spreken dat het door gezamenlijke deputaten ontworpen federatieve groeimodel uitgevoerd wordt op een voor beide kerken geschikt tijdstip. Tot dat federatieve groeimodel behoren de volgende elementen:

- dat in principe voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid openligt voor kanselruil met de plaatselijke kerken uit het andere kerkverband dat deel neemt aan het federatieve groeimodel;
- dat eveneens in principe de mogelijkheid geopend is elkaars ongecensureerde belijdende leden tot de viering van het Heilig Avondmaal toe te laten;
- dat de plaatselijke kerken over en weer elkaars tuchttoefening erkennen en geen leden van elkaar accepteren zonder wederzijds goedvinden;
- dat de plaatselijke kerken van beide kerkverbanden over en weer, voorzover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, worden opgewekt om met elkaar in contact te treden met het doel activiteiten te ontplooiën om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van de geestelijke eenheid voorop dient te gaan.

Besluit 4:

deputaten met het oog op de uitvoering van het federatieve groeimodel op te dragen – op een nader te bepalen tijdstip – samen met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken studie te maken van de volgende zaken en – zo mogelijk – de volgende synode te dienen met voorstellen daarover:

- de regelingen voor samenspreking, met speciale aandacht voor de taak van de classis in dezen;
- de tekst van de belijdenisgeschriften in het algemeen en van art. 9 en 36 NGB in het bijzonder; inzake kerkrecht en kerkorde; inzake liturgie, waarbij te denken is aan de vrijheid daarin, het gebruik van verschillende bijbelvertalingen, psalmen en gezangen, aangepaste kerkdiensten e.d.; inzake de vragen die zich voordoen rondom samenwerkingsgemeenten en de positie van de Nederlands Gereformeerde Kerken;
- deputaten verder op te dragen:
 - gezamenlijk aandacht te geven aan de veranderingen van situaties en gewoonten in beide kerken en het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
 - gezamenlijk aandacht te geven aan de problematiek van de relaties die er in plaatselijke kerken zijn met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde kerk;
 - gezamenlijk regionale en/of landelijke conferenties van ambtsdragers te (doen) organiseren;
 - gezamenlijk overlegssamenkomsten van kerken die toestemming hebben tot kanselruil of om die toestemming gevraagd hebben, te (doen) organiseren;
 - gezamenlijk verder door te denken over uitbreiding van gezamenlijke activiteiten en daarover gezamenlijk te rapporteren aan de volgende generale synode van beide kerken;
 - indien nodig naar het oordeel van deputaten gezamenlijk publicaties te doen verschijnen met betrekking tot kerkelijke eenheid;
 - gezamenlijk plaatselijke processen van eenwording te begeleiden en aan de volgende generale synode concrete voorstellen te doen over plaatselijke kerkelijke eenheid;
 - gezamenlijk aandacht te schenken aan perforatie van kerkgrenzen.

G.1.9 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 131

Materiaal:

- rapport van deputaten voor kerkelijke eenheid;
- brieven van br. Van Gorp te Dalfsen d.d. 3 januari 2002; br. en zr. De Jong te Drachten d.d. 2 februari 2002; br. Mooibroek te IJsselmuide d.d. 1 maart 2002; br. Roorda te Rozenburg d.d. 5 maart 2002; br. Van der Molen te Amersfoort d.d. 5 maart 2002; br. De Marie te Berkel en Rodenrijs d.d. 5 maart 2002; br. Heeringa e.a. te Hoogkerk d.d. 12 maart 2002.

In deze brieven wordt kritiek geuit op de door de synode van Berkel en Rodenrijs vastgestelde en door de synode van Leusden gehandhaafde regels voor samenspreking. Met name op de regel dat plaatselijke kerken kunnen besluiten tot kanselruil en gecombineerde kerkdiensten en gezamenlijke avondmaalsvieringen, indien het kerken betreft waarmee landelijk wordt samengesproken en waarvan de landelijke vergaderingen wederzijds hebben uitgesproken dat ze staan of willen staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenisgeschriften.

Appellanten geven aan dat deze regel toegepast wordt op de Christelijke Gereformeerde kerken. Zij menen dat deze regel niet van toepassing is op de Christelijke Gereformeerde Kerken

- vanwege toelating van Schriftkritiek door die kerken (B. Loonstra);
- vanwege de perforatie van kerkgrenzen in die kerken.

Een aantal appellanten geeft ook aan dat kanselruil, gezamenlijke kerkdiensten en avondmaalsvieringen wederzijdse ambtserkenning inhouden, terwijl ambtserkenning pas mogelijk is na officiële vereniging. Zij voeren daarvoor de besluiten van de synodes van Middelburg 1869 en die van Leeuwarden 1891 aan. Die synodes bepaalden dat de voorwaarden voor vereniging van twee kerkverbanden zijn: wederzijdse erkenning van leraars en gemeenten (1869) en het over en weer aanvaarden van elkaars lidmaten, kandidaten, ambten, attesten en tucht (1891).

Appellanten verzoeken te synode genoemde regel weg te nemen en/of te herformuleren.

Besluit:

aan de verzoeken niet te voldoen.

Gronden:

- van de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben de Gereformeerde Kerken uitgesproken dat zij met hen staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis; er zijn geen aanwijzingen dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken Schriftkritiek wordt toegelaten; over de wijze van kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken, zullen deputaten Kerkelijke Eenheid in de komende periode verder doorspreken met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, overeenkomstig de door deze synode gegeven instructie;
- de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Leeuwarden (2001) heeft uitgesproken van oordeel te zijn dat 'met inachtneming van de noodzakelijke voorzichtigheid gepoogd moet worden verandering te brengen in het omgaan met de perforatie van kerkgrenzen met name waar het gaat om benoeming van ambtsdragers'; dit oordeel geeft aan dat de Christelijke Gereformeerde Kerken dit probleem onderkennen en eraan werken;
- de Acta van de synodes van 1869 en 1891 geven alleen aan wat de onvermijdelijke consequenties zijn van een vereniging van twee kerken; er wordt geen uitspraak gedaan over het traject naar een vereniging toe. Maar om tot een vereniging te komen moet er ook van tevoren uiteraard reeds sprake zijn van wederzijdse ambtserkenning.

G.2. Overwegingen

- G.2.1. De Schrift is duidelijk waar het gaat om het aanwijzen en afwijzen van dwaling, en hoe de HERE wil hoe wij met hen die volhardten in dwaling, moeten omgaan in Christus' kerk. Gehoorzaamheid op dit punt staat niet op gespannen voet met ware broederliefde. (Ex. 23:2 ;2 Petr. 2:1 ; Matt. 18:15-17; 2 Kor. 13:2 ; Rom. 16:17; 1 Cor. 5:4-13; 2 Thess. 3:6; 2 Thess. 3:14;1 Tim. 5: 20-22; 2 Tim. 3:5 ; 2 Joh. 1:10)
- G.2.2. Nadat op synoden van de Gereformeerde Kerken reeds vanaf 1946 steeds de eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken is gezocht, heeft GS Arnhem 1981 Schriftkritische geluiden van voorgangers van deze kerken breed afgewezen. Tot aan de GS Ommen 1993 hebben de kerken vervolgens steeds opgeroepen om de Schriftkritiek niet te tolereren, maar uit te bannen en kiezen voor de waarheid tegen de dwaling. GS Ommen spreekt wel haar teleurstelling uit over het feit dat de CGK niet heeft willen ingaan op de concrete klacht die de Gereformeerde Kerken ten aanzien van de behandeling van de opvattingen van prof. dr. B.J. Oosterhoff en prof. dr. J.P. Versteeg sedert de Generale Synode van Arnhem 1981 aan de orde gesteld hebben. Tegen beide hoogleraren zijn door de Christelijke Gereformeerde Kerken nooit kerkelijke maatregelen genomen.
- G.2.3. Sinds 1994 heeft ook dr. B. Loonstra een aantal boeken gepubliceerd welke ook het schriftgezag raken, dit zijn de *Geloofwaardigheid van de Bijbel (1994)*, *de Bijbel rechtdoen 1999* en *Zo goed en zo kwaad (2000)* Om de Bijbel 'geloofwaardig' en dus acceptabel te maken voor de postmoderne mens moet ze niet meer in alle opzichten letterlijk worden genomen. Waar cultuurverschillen, wetenschappelijke inzichten en 'geconstateerde' tegenstrijdigheden in de Schrift het verstaan van bijbelteksten in de weg staan, dienen deze overdrachtelijk, figuurlijk, symbolisch te worden opgevat. Niet alle bijbelse boodschap hoeft te worden beschouwd als geldig voor onze tijd, zie bv. de rol van de vrouw in de brieven van Paulus. Het is aan de gemeente van nu om een eigentijdse vertaalslag te maken van Gods geboden: is het zinvol en is er een voor haar aantoonbare relatie met 'de liefde'? Hierbij is dus sprake van verregaande aanpassing van Gods Woord aan de belevings- en ervaringswereld van de mens. Het gezag van de Schrift is door deze Schriftkritische beschouwingen van Dr. Loonstra verregaand ondermijnd.
- G.2.4. Op 22 mei 1997 te Bunschoten bespraken DKE van de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken een nota over punten waar Loonstra's publicatie de belijdenis raakt (rapport deputaten Kerkelijke Eenheid, Leusden 1999):
 "De christelijke gereformeerde deputaten kunnen zich in deze nota vinden", maar willen een persoonlijke benadering om polarisatie te voorkomen.
 "Van gereformeerde zijde wordt erop gewezen, dat een artikel of boek een publieke zaak is. Een kwaad moet in het begin al weerstaan worden. Er moet zorg zijn voor de schapen van de kudde. Van betekenis is ook het gewicht van de zaak: het gaat niet om accenten, maar om de belijdenis zelf. Het is zaak het gezag van de Heilige Schrift zorgvuldig te erkennen."
- G.2.5. De GS Zuidhorn 2002/2003 spreekt evenwel uit dat er bij de CGK "geen aanwijzingen zijn dat Schriftkritische geluiden worden toegelaten", maar wel moeten deputaten over de wijze van kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken de komende tijd doorspreken.
- G.2.6. Het besluit dat plaatselijke kerken gerechtigd zijn tot kanselruil, gecombineerde kerkdiensten en gezamenlijke avondmaalsvieringen, voordat er landelijk kerkelijke eenheid is, staat een goede wederzijdse verantwoordelijkheid voor het kerkverband in de weg. Het vertroebelt het zuivere denken over de roeping tot eenheid in de waarheid. Ook komt men daarmee op gespannen voet komt te staan met de kerkorde en de belijdenis aangaande de kerk.

G.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Ommen 1993, GS Berkel en Rodenrijs 1996, GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. de verhouding met de Christelijke Gereformeerde Kerken vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

G.4. Gronden

- G.4.1. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben nimmer publiek de dwaalleer van de schriftkritiek, zoals door prof. dr. B.J. Oosterhoff en prof. dr. J.P. Versteeg uitgedragen en verdedigd, afgewezen.
Zij hebben daarmee de oproep van de GS Arnhem 1981 te kiezen vóór de waarheid en tégen de dwaling nimmer metterdaad aanvaard.
- G.4.2. De GS Ommen 1993 geeft aan dat er, in het voetspoor van het slotwoord bij de Dordtse Leerregels, geoordeeld moet worden op grond van de publieke belijdenisgeschriften en de uitspraken van de kerken zelf. Maar dit is geen excuus voor een kerkverband om de Schriftkritiek te laten doorgaan (Matt. 7:6; Hand. 5:17, 15:5; Titus 3:10; 1 Kor. 11:9, 2 Joh. 1:10; art. 7 NGB).
- G.4.3. De GS Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999, spreken hun dankbaarheid uit over de groeiende toenadering, zonder dat er wordt aangetoond dat de Schriftkritische geluiden c.q. opvattingen inmiddels zijn bestreden. Hiermee hebben deze synoden nagelaten de Christelijke Gereformeerde Kerken voor te houden wat de Schrift hierover leert.
- G.4.4. Ondanks dat de Schriftkritiek door mocht gaan, waarmee de tucht niet op de rechte manier is gehanteerd (wat in strijd is met NGB art. 29), is er steeds verdere toenadering gekomen tussen de GKv en de CGK. Met deze besluiten is elk kerklid en iedere kerk verantwoordelijk geworden voor de Schriftkritiek die is getolereerd binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken.
- G.4.5. De kerkgrens-perforatie, welke bij de Christelijke Gereformeerde Kerken wordt getolereerd, is in strijd met de gehoorzaamheid die gevraagd wordt om gevolg te geven aan de roepstem van Christus namens Zijn dienaren, om de gemeenschap der heiligen plaatselijk gestalte te geven (art. 28 NGB). Hier is de ware eenheid van de kerk in geding en ook het gezag van Christus als Heer van de Kerk.
- G.4.6. Ook de verhouding met de NGK, die dwaalleer toelaten, is in strijd met Gods Woord en de belijdenis van de kerk (art. 29 NGB)
- G.4.7. Plaatselijke eenheid zonder landelijke eenheid leidt tot conflict met de kerkorde en met de belijdenis aangaande de kerk (art. 29, 31).

H Verhouding Nederlands Gereformeerde Kerken

H.1. Materiaal

Generale Synode Ommen 1993, artikel 66
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 82
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 84
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 84.1
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 84.2
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 126
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 132

H.1.1. GS Ommen 1993, artikel 66,

Besluit 5:

deputaten op te dragen

1. te onderzoeken of er mogelijkheden zijn contact te leggen met de Nederlands Gereformeerde Kerken, en zo ja op welke manier;

H.1.2 GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 82,

Besluit 2:

a. met droefheid en grote teleurstelling uit te spreken dat het door deputaten in opdracht van de Generale Synode van Ommen 1993 verrichte onderzoek geen perspectief heeft geopend om op dit moment aan deputaten de opdracht te geven over te gaan tot samensprekingen op landelijk niveau met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 b. aan de binnengekomen verzoeken om te besluiten tot samensprekingen op landelijk niveau of tot voortzetting van de verkennende contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken niet te voldoen.

Gronden:

1. op grond van het verslag van een zestal gesprekken van deputaten kerkelijke eenheid met de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken (zie bijlage X1a) alsmede op grond van de besluiten van de Landelijke Vergadering 1994/95 van de Nederlands Gereformeerde Kerken over het Akkoord van Kerkelijk Samenleven

en het ondertekeningsformulier (zoals weergegeven in het aanvullend rapport van deputaten; zie bijlage XIb) moet geconstateerd worden:

- a. binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken bestaat een te grote vrijheid in het omgaan met de belijdenis en tolerantie van afwijking van de belijdenis;
- b. de afspraken binnen het kerkverband van de Nederlands Gereformeerde Kerken geven zoveel ruimte, dat een onbekrompen en ondubbelzinnige binding aan de leer onvoldoende wordt gewaarborgd;
- c. de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben weliswaar in 1995 een nieuw ondertekeningsformulier voor predikanten vastgesteld, maar de artikelen 2 en 3 van de preambule van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven en het feit, dat dit formulier niet als bindend is aanvaard, verhinderen een effectieve hantering van dit formulier;
- d. in deze besluitvorming van de Landelijke Vergadering 1995 en in de stellingname van haar Commissie voor Contact en Samenspreking hebben de Nederlands Gereformeerde Kerken duidelijk laten blijken dat zij de door de Gereformeerde Kerken gekozen en door de eeuwen heen uitdrukkelijk gehandhaafde wijze van omgaan met de binding aan de gereformeerde leer welbewust afwijzen en voor een andere koers kiezen;
- e. zolang de Nederlands Gereformeerde Kerken vasthouden aan de huidige ruimte in de leer en het toezicht daarop, is een verdere verkenning niet zinvol; het verrichte onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat het momenteel niet mogelijk is op een verantwoorde manier met de Nederlands Gereformeerde Kerken tot eenheid te komen in gebondenheid aan de leer van de belijdenis naar de regels van een gereformeerde kerkorde;

2. a. in de gesprekken van deputaten kerkelijke eenheid met de Commissie voor Contact en Samenspreking is elk onderwerp dat in het kader van de aan deputaten verleende opdracht aan de orde behoorde te komen, voldoende doorgesproken om deze synode tot verantwoorde besluitvorming te kunnen adviseren;

b. ten onrechte wordt door een aantal kerkeraden gesteld dat het besluit om nu niet over te gaan tot landelijke samensprekingen een rem betekent op plaatselijke samensprekingen; een helder signaal over wat landelijke samensprekingen verhindert, vormt als zodanig juist een stimulans om ook plaatselijk samensprekingen te willen voeren die gericht zijn op eenheid in gebondenheid aan de leer van de belijdenis naar de regels van een gereformeerde kerkorde;

Besluit 3:

aan de eerstkomende Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken antwoord te geven op het schrijven van de Landelijke Vergadering van 1995 en tegelijk bekend te maken wat over de mogelijkheid van samensprekingen besloten is door middel van een brief waarin duidelijk verwoord wordt:

- a. dat ons hart naar hen uitgaat vanwege onze verbondenheid aan en liefde voor het evangelie van onze Here Jezus Christus en dat we graag mogelijkheden zoeken en gebruiken om met hen tot verantwoorde samensprekingen te komen die kerkelijke eenheid beogen;
- b. dat de huidige vrijheid voor en tolerantie van afwijking van de gereformeerde belijdenis die door hun Commissie voor Contact en Samenspreking nadrukkelijk geclaimd zijn en door de besluiten van de Landelijke Vergadering in 1995 opnieuw bevestigd, een verhindering vormen om op landelijk niveau tot zulke samensprekingen te kunnen komen;
- c. dat wij graag van de Landelijke Vergadering zouden vernemen wat haar oordeel is over wat wederzijds door onze deputaten kerkelijke eenheid en hun Commissie voor Contact en Samenspreking is besproken en geconstateerd, vooral ten aanzien van de punten die door ons als een verhindering voor samensprekingen worden beoordeeld;
- d. dat ons gebed aan de Here en ons dringend appèl op hen is dat zij deze verhindering zullen wegnemen, omdat deze naar ons oordeel de verdeeldheid van Gods kinderen bestendigt.

Besluit 4:

aan deputaten kerkelijke eenheid opdracht te geven:

- a. de Commissie voor Contact en Samenspreking aan te bieden mondelinge toelichting te geven op de besluiten en de brief van deze synode;
- b. de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken voort te zetten zodra deze zich bereid verklaard hebben om een weg in te slaan waarlangs de in besluit 2 en besluit 3 bedoelde verhindering kan worden weggenomen;

Gronden:

1. de Gereformeerde Kerken dienen naar de Nederlands Gereformeerde Kerken toe eventuele onduidelijkheden en/of misverstanden zo veel mogelijk weg te nemen;
2. voor voortgaande contacten in het kader van het zoeken van kerkelijke eenheid is de bereidheid tot binding aan de leer van de Schriften, samengevat in de gereformeerde belijdenis en tot een samenleven naar de regels van een gereformeerde kerkorde, een essentiële voorwaarde.

H.1.3. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 84

Revisieverzoek m.b.t. besluiten Generale Synode Amersfoort-West 1967

Besluit:

het revisieverzoek niet ontvankelijk te verklaren.

Grond:

het betreft hier een verzoek om een nieuwe uitspraak over een zaak die al eerder afgehandeld is en die dus naar art. 30 KO aan de orde dient te worden gesteld in de weg van voorbereiding door de mindere vergadering.

H.1.4. GS Leusden 1999, artikel 84.1

Besluit 1:

niet tot revisie over te gaan van het besluit van de Generale Synode te Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 82.2, inzake de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Gronden:

1. deputaten voor Kerkelijke Eenheid, benoemd door de GS Ommen 1993 hebben nauwkeurig verslag gedaan van de interpretatie en uitvoering van hun opdracht. Daarbij is de GS Berkel en Rodenrijs 1996 ook akkoord gegaan met de interpretatie van de opdracht door deputaten. De weergave van de gesprekken van de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken is door die commissie ook in orde bevonden. Ter synode lag een juist beeld van de verkennende contacten;
2. de GS Berkel en Rodenrijs 1996 geeft in de gronden onder besluit 2 blijk van een duidelijke afweging van het rapport van deputaten en het aangedragen materiaal vanuit de kerken. De synode zag op dat moment geen perspectief voor een zinvol vervolg van verkennende contacten "zolang de Nederlands Gereformeerde Kerken vasthouden aan de huidige ruimte in de leer en het toezicht daarop". Naar het oordeel van onze Gereformeerde Kerken biedt het Akkoord van

Kerkelijk Samenleven te weinig waarborg voor een kerkelijk leven in gebondenheid aan Schrift en belijdenis; 3. de GS Berkel en Rodenrijs 1996 besloot in een brief aan de eerstvolgende Landelijke Vergadering haar standpunt kenbaar te maken, te vragen naar haar oordeel over “de punten die door ons als een verhindering voor samensprekingen worden beoordeeld” en een appèl over te brengen om deze verhindering weg te nemen. Met dat appèl bedoelde de synode de plaatselijke samensprekingen te ondersteunen. Of en hoe er mogelijkheden zijn tot verdere contacten hangt dus af van de reactie van de Nederlands Gereformeerde Kerken op de brief van de GS van Berkel en Rodenrijs 1996. Deze reacties zijn na de synode bekend geworden en vormen geen reden haar besluiten te herzien.

Besluit 2:

met verdriet en teleurstelling uit te spreken dat de aangewezen verhinderingen door de Landelijke Vergadering Doorn 1998 niet zijn weggenomen en dat daardoor geen basis is gelegd voor samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken op landelijk niveau, die gericht kunnen zijn op kerkelijke eenwording.

Gronden:

1. de GS Berkel en Rodenrijs 1996 heeft met haar besluit over datgene, wat landelijke samensprekingen verhindert, een helder signaal afgegeven. De Landelijke Vergadering Doorn 1998 heeft echter niet gereageerd door aan de bezwaren vanuit de Gereformeerde Kerken tegemoet te komen, en zoals later bleek, ook niet aan die van de Christelijke Gereformeerde Kerken, met een duidelijker binding aan de confessie;
2. omdat de Landelijke Vergadering Doorn 1998 in haar overwegingen en uitspraken niet op zo'n wijze is ingegaan op de zaken die de GS Berkel en Rodenrijs 1996 heeft aangedragen, dat bestaande belemmeringen werden weggenomen, kunnen wij niet anders concluderen dan dat er binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken nog steeds een te grote vrijheid bestaat in het omgaan met de leer van de Schriften zoals de belijdenis die omschrijft. Daarom gelden nog steeds de gronden die de GS van Berkel en Rodenrijs 1996 formuleerde voor haar besluit zoals omschreven in Acta art. 82, besluit 2.

H.1.5. GS Leusden 1999, artikel 84.2.

Besluit 3:

1. deputaten op te dragen de vertegenwoordiging van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting, waarin ruimte is:
 - a. voor de Nederlands Gereformeerde Kerken om de besluiten en de brief van de Landelijke Vergadering Doorn 1998 toe te lichten en desgewenst uitleg te vragen over de besluiten van de GS Leusden 1999;
 - b. voor de deputaten Kerkelijke Eenheid om de besluiten van de GS Leusden 1999 toe te lichten en opheldering te vragen over de besluiten en de brief van de Landelijke Vergadering Doorn 1998;

Gronden:

1. het uitblijven van de gewenste reactie van de Landelijke Vergadering Doorn 1998 door aan de bezwaren van de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken tegemoet te komen is teleurstellend. Omdat ons hart naar hen uitgaat, delen wij het verdriet zoals de deputaten dat verwoorden, maar willen daarom juist nauwkeurig weten wat de Nederlands Gereformeerde Kerken beweegt en waarom zij niet op de concrete vragen van GS Berkel en Rodenrijs 1996 zijn ingegaan;
2. de Landelijke Vergadering Doorn 1998 heeft uitgesproken dat ze op de basis van haar belijden van de waarheid van de Heilige Schrift, zoals in de drie formulieren van eenheid is uitgedrukt, aanspreekbaar is. In haar schrijven heeft ze bevestigd dat de Nederlands Gereformeerde Kerken op basis van Gods Woord naar de gereformeerde belijdenis kerk van Christus wil zijn. Ook wil ze zichtbare en tastbare eenheid met de Gereformeerde Kerken zoeken. De Landelijke Vergadering stelt in haar begeleidend schrijven dat het in de verkennende contacten niet gelukt is om door de wederzijdse karikaturen heen te breken. Conclusies door onze deputaten getrokken acht ze voorbarig. En ze doet een klemmend beroep op onze kerken om onbevangen te proeven welke contacten wel en welke niet mogelijk zijn. De Landelijke Vergadering Doorn 1998 belooft van haar kant hetzelfde te zullen proberen. Die dringende uitnodiging kunnen de Gereformeerde Kerken aanvaarden in die zin dat zij met hen spreken over wat zij verstaan onder hun oprechte en onbekrompen binding aan de leer van de Schrift en de gereformeerde belijdenis;
3. de vertegenwoordiging van de Gereformeerde Kerken op de Landelijke vergadering Doorn 1998 heeft zich namens de kerken opgesteld met een beschaamd gelaat. Het gescheiden optrekken waarover wij als kerken ons schamen geeft reden om ons in te zetten om die breuk te helen, waarbij ons een houding van ootmoed jegens God past, omdat we ons verbonden weten met de zondes Schuld van heel Gods volk;
4. door verschillende plaatselijke kerken, die positieve samensprekingen voeren met Nederlands Gereformeerde Kerken, is gevraagd om de landelijke contacten opnieuw de vorm van gesprekken te geven. Om onderling vervreemding in de kerken te voorkomen is het wijs als de synode duidelijk laat weten dat zij van haar kant naar voren zal brengen dat het van belang voor een gezond kerkelijk leven is om vast te houden aan het fundament van Schrift en belijdenis;
5. uit de besluiten van de Landelijke Vergadering Doorn 1998 blijkt dat de Nederlands Gereformeerde Kerken blijven vasthouden aan hun Akkoord voor Kerkelijk Samenleven. Dat akkoord biedt minder waarborgen dan wij voor een gezond gereformeerd kerkelijk leven noodzakelijk achten. Toch menen de Nederlands Gereformeerde Kerken dat ze elkaar onderling voldoende kunnen aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis. Van onze kant blijft dan de vraag hoe ze dat bedoelen en op welke manier daar invulling aan gegeven wordt;
6. de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben in hun Generale Synode van Haarlem-Noord 1998 weliswaar besloten om samensprekingen in het kader van kerkelijke eenheid voorlopig te beëindigen, maar waren tegelijk van oordeel dat het van belang is om op landelijk niveau contact te blijven onderhouden, “mede gelet op de nood van het huidige geseculariseerde levensklimaat en de zorgwekkende theologische en kerkelijke situatie en de verantwoordelijkheid die we als kerken van gereformeerd belijden juist in het licht daarvan voor elkaar hebben”. Het aanvaarden van de uitnodiging van de Landelijke Vergadering Doorn 1998 door ruimte te geven tot gesprek, waarin op basis van Schrift en belijdenis aan de Nederlands Gereformeerde Kerken om opheldering wordt gevraagd over de spanning die wij ervaren tussen wat zij schrijven over de onbekrompen handhaving van de leer van de Schrift en de belijdenis en de door hen geformuleerde grondslag voor kerkelijk samenleven, is niet strijdig met het beleid van de Christelijke Gereformeerde Kerken maar zoekt daarbij juist aansluiting. Nu de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken elkaar hebben gevonden als kerken op de grondslag van de Heilige Schrift, gereformeerde belijdenis en kerkorde, en dezelfde moeite hebben met de opstelling van de Nederlands Gereformeerde Kerken, kunnen zij elkaar helpen in de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

H.1.6. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 126,

Besluit 1:

met dankbaarheid uit te spreken dat de ontmoeting tussen deputaten en de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de Nederlands Gereformeerde Kerken, waartoe de Generale Synode Leusden 1999 opdracht gaf, een zinvol gesprek heeft opgeleverd over de vraag hoe de Nederlands Gereformeerde kerken het bedoelen, wanneer ze zeggen dat ze elkaar onderling voldoende kunnen aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis, en op welke manier daaraan invulling gegeven wordt.

Gronden:

1. de Generale Synode Leusden 1999 gaf deputaten de opdracht de vertegenwoordiging van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting, waarin ruimte zou zijn om wederzijds de besluiten en de brieven van respectievelijk de Generale Synode Leusden 1999 en de Landelijke Vergadering Doorn 1998 toe te lichten. Eén van de gronden voor dat besluit was: "Van onze kant blijft dan de vraag hoe ze dat bedoelen en op welke manier daar invulling aan gegeven wordt", namelijk dat de Nederlands Gereformeerde Kerken elkaar onderling voldoende kunnen aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis; deputaten hebben deze opdracht op een goede wijze uitgevoerd;
2. de vragen die de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 stelde, en door de Generale Synode Leusden 1999 zijn herhaald, zijn nog niet geheel beantwoord. Wel blijkt uit het rapport van deputaten dat er sprake is geweest van goede gesprekken betreffende o.a. de binding aan de belijdenis, en dat er sprake was van een zekere toenadering.

Besluit 2:

met dankbaarheid kennis te nemen van het besluit van de Landelijke Vergadering te Amersfoort 2001 om de CCS opdracht te geven een gesprek aan te gaan met de kerken, ter bezinning op de omgang met Gods Woord en de belijdenis, waarin in elk geval aan de orde komt o.a. de vraag hoe de kerken kunnen zorg dragen voor de benodigde eenheid in de leer.

Grond:

met dit besluit laten de Nederlands Gereformeerde Kerken zien dat zij vragen die de Gereformeerde Kerken haar al lange tijd stellen, serieus nemen en tot de hare maken.

Besluit 3:

aan deputaten Kerkelijke Eenheid opdracht te geven:

- a. de vertegenwoordiging van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting, en tijdens die ontmoeting het gesprek voort te zetten in de lijn van de vragen die de GS Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999 aan de Nederlands Gereformeerde Kerken stelden, namelijk: 1. Waarin binden de Gereformeerde Kerken bóven Schrift en belijdenis, en bieden zij dus minder ruimte dan in een gereformeerde kerk verwacht mag worden? en 2. Hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en slaagt u erin door middel van onderlinge afspraken afwijkingen van de Schrift en de belijdenis te weerstaan? In het kader van deze ontmoeting kunnen onderwerpen aan de orde komen als bij voorbeeld: het beleid wat betreft de uitnodiging om deel te nemen aan het avondmaal; de vraag hoe er een plek kan zijn binnen de kerk om vragen te bespreken die kunnen opkomen betreffende onderdelen van de belijdenis; de vraag welke ruimte er binnen de kerk mag zijn voor verschillen;
- b. in deze gesprekken na te gaan, of er een basis is voor samensprekingen met het oog op herstel van de kerkelijke eenheid;
- c. daarbij eventueel al bekend geworden resultaten van de interne bezinning binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken op de omgang met Gods Woord en de belijdenis mee te wegen;
- d. in hun contacten met de 'Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland' van de Christelijke Gereformeerde Kerken de relaties van de Gereformeerde Kerken en die van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken, en die relaties voorzover nodig en voorzover mogelijk op elkaar af te stemmen;

Gronden:

1. de vragen die de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 stelde, en door de Generale Synode Leusden 1999 zijn herhaald, zijn nog niet geheel beantwoord. Wel zijn er in de periode tussen de Generale Synode Leusden 1999 en de Generale Synode Zuidhorn 2002 goede gesprekken geweest betreffende o.a. de binding aan de belijdenis, en was er sprake van een zekere toenadering. Daarom moeten die gesprekken voortgezet worden;
2. het doel van de huidige contacten is om na te gaan, of er een basis is voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid;
3. deputaten hebben niet als taak zich bezig te houden met de interne bezinning binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken over de omgang met Gods Woord en de belijdenis. Wel is de uitslag van die bezinning van belang voor de vraag of er sprake is van een basis voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid;
4. naarmate de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken meer naar elkaar toe groeien, zal ook hun beider verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken meer een gemeenschappelijke zaak moeten worden.
5. we moeten bereid zijn van de Nederlands Gereformeerde Kerken te leren.

Besluit 4:

aan de eerstkomende Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken antwoord te geven op het schrijven van de Landelijke Vergadering van 2001, waarin:

- a. dankbaarheid wordt uitgesproken voor het feit dat de ontmoeting na de generale synode van Leusden tot goede gesprekken geleid heeft, waarin vooruitgang is geboekt in het begrijpen van elkaar (zie besluit 1);
- b. dankbaarheid wordt uitgesproken voor het besluit van de Landelijke Vergadering Amersfoort 2001 om een interne bezinning te starten over de omgang met Gods Woord en de belijdenis, waarin in elk geval aan de orde komt o.a. de vraag hoe de kerken kunnen zorg dragen voor de benodigde eenheid in de leer (zie besluit 2);
- c. de Nederlands Gereformeerde Kerken bemoedigd worden in het streven om in voortgaande gesprekken tussen haar vertegenwoordiging en de deputaten duidelijkheid te geven over de vraag of er een basis is voor gesprekken, gericht op herstel van de kerkelijke eenheid (zie besluit 3a-c);
- d. wordt uitgelegd dat en waarom de deputaten de opdracht hebben gekregen om met de 'Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland' van de Christelijke Gereformeerde Kerken de relaties van de Gereformeerde Kerken en die van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken, en die relaties voorzover nodig en voorzover mogelijk op elkaar af te stemmen (zie besluit 3d).

H.1.7. **GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 132,**

Besluit 2:

kerken die reeds met een Nederlands Gereformeerde kerk zijn overgegaan tot het voorgaan in elkaars diensten en/of het wederzijds toelaten aan het avondmaal of die daartoe reeds afspraken hebben gemaakt, in overweging te geven vooralsnog in goed overleg geen verdergaande stappen te zetten.

Gronden:

1. het zou onbillijk en onethisch zijn kerken te dwingen om terug te komen op reeds gemaakte afspraken op basis van de ruimte die de Generale Synode Leusden 1999 bood; wel mag aan deze kerken in overweging gegeven worden dat zij mee de moeite dragen van het feit dat er nog steeds onduidelijkheden zijn inzake de binding aan de gezonde leer zoals hierboven verwoord bij besluit 1, grond 2 en deze moeite aan de plaatselijke Nederlands Gereformeerde kerk uitleggen;
2. ook wanneer de verstrekkende beslissing om in de dienst van Woord en sacrament tot eenheid te komen nog moet wachten tot ook landelijk overeenstemming is bereikt, blijft het volgens het kader mogelijk om elkaar wederzijds van harte te erkennen als kerk van Christus en op een aantal punten afspraken tot samenwerking te maken.

H.2. Overweging

- H.2.1. Tot de GS Leusden 1999 hebben de synoden richting de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) steeds volgehouden dat binnen de NGK te grote vrijheid bestaat in het omgaan met de leer van de Schriften zoals de belijdenis die omschrijft (Leusden, acta art. 84.1). De GS Zuidhorn 2002/2003 spreekt echter haar dankbaarheid uit voor groeiend wederzijds begrip (besluit 4), spreekt tevens uit dat de huidige contacten een onderzoek zijn naar een basis om te komen tot kerkelijke eenheid (besluit 3, grond 2). Er wordt gesteld dat men bereid moet zijn om van de NGK te leren (besluit 3, grond 5). Hierbij wordt evenwel niet duidelijk aangetoond dat de bezwaren die eerst leefden zijn weggenomen.
- H.2.2 De NGK hanteren een Akkoord van Kerkelijk Samenleven, waarvan de preambule stelt "dat het al of niet aanvaarden van het (een) kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden" (art.2). Daarin staat ook: "De kerken verzoeken alle gemeenten die bezwaren hebben tegen aanvaarding van het (een) kerkelijk akkoord zich zoveel mogelijk te richten naar hetgeen met de meeste stemmen goedgevonden wordt". Elke kerk kan hiermee bepalen en doen wat goed is in eigen ogen. De schriftuurlijke roeping om een kerkverband te zijn (vgl. Ef. 3: 17,18) wordt zo genegeerd.
- H.2.3. Sinds 1995 wordt een niet-verplicht ondertekeningsformulier voor predikanten gehanteerd, waardoor een predikant zich niet (ook) formeel bindt aan Schrift en de belijdenis daarop gegrond. Wel wordt er gesteld dat een "a.s. predikant zijn handtekening zal zetten onder", maar dit wordt niet expliciet verplicht gesteld. Deze regeling geldt ook voor andere ambtsdragers (zie ook AKS, art. 17). De binding aan Schrift en belijdenis komt zo op losse schroeven te staan.
- H.2.4. In de NGK wordt toegestaan dat plaatselijke kerken de ambten openstellen voor vrouwen, en kinderen worden toegelaten aan het Heilig Avondmaal. Ook hebben de NGK zich sinds 1969 niet bekeerd van de dwaalleer van ds. B. Telder inzake de zgn. tussentoestand die in strijd is met zondag 22 v&a 57. Voorts wordt Schriftkritiek getolereerd (ds. H. de Jong, m.n. betreffende Genesis 1-11) en afwijking m.b.t. de Dordtse Leerregels (ds. H. de Jong)
- H.2.5. Op basis van deze feiten is er – in tegenstelling tot wat GS Zuidhorn 2002/2003 stelt - helemaal geen reden om dankbaar te zijn voor toenadering, of te zoeken naar basis voor kerkelijke eenheid. De NGK keren zich met de besluiten op de verschillende Landelijke Vergaderingen steeds verder af van de schriftuurlijke leer.
- H.2.6. Het argument dat het niet-ethisch zou zijn om een nu reeds ontstaand contact te verbreken, is onjuist (GS Zuidhorn 2002/2003, besluit 2). In alles moeten wij gehoorzaam zijn aan het Woord van God en wanneer blijkt dat men op onjuist gronden het contact is aangegaan, dan kan dit contact niet blijven voortbestaan.

H.3. Besluiten

H.3.1. **Besluit 1**

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Ommen 1993, GS Berkel en

Rodenrijs 1996 (alleen artikel 82), GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. de verhouding met de Nederlands Gereformeerde Kerken vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

H.3.2. **Besluit 2**

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëberg, spreekt uit dat het besluit van GS Berkel en Rodenrijs 1996 in artikel 84, t.a.v. de revisie van besluiten GS Amersfoort-West 1967, gehandhaafd blijft.

H.4. **Gronden**

- H.4.1 De Nederlands Gereformeerde Kerken hebben tot op heden op geen enkele wijze laten weten dat zij bereid zijn hun onschriftuurlijke koers te wijzigen.
- H.4.2. De Nederlands Gereformeerde Kerken hanteren een Akkoord van Kerkelijk Samenleven dat independentisme bevordert. Van predikanten en andere ambtsdragers wordt geen strikte binding aan de belijdenis van de Kerk vereist.
- H.4.3. Verschillende plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerken gaan door met het openstellen van het Heilig Avondmaal voor kinderen (Matt 10:32; Matt 16:15; Rom. 10: 9,10; 1 Kor. 11:28; Fil. 2:11; Hebr. 13:15; 1 Tim. 6:12) Andere plaatselijke kerken hebben het ambt opengesteld voor de vrouw ((vgl. 1 Kor. 14: 34, 1 Tim. 2: 11, Ef. 5: 21, 22 en 1 Kor. 11). Schriftekritiek en afwijking van de Dordtse Leerregels worden getolereerd.
- H.4.4. Een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk is mede-verantwoordelijk voor de ongereformeerde koers van dit kerkverband. Ook op plaatselijk niveau is er daarom geen ruimte om de Nederlands Gereformeerde Kerken te erkennen als kerk van Christus.
- H.4.5. De grond voor besluit 2 is gelijk aan de grond horende bij het besluit van GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 84

I **Vertegenwoordiging kerken**

I.1. **Materiaal**

Generale Synode Ommen 1993, artikel 67
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 95
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 100
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 195

I.1.1. **GS Ommen 1993, artikel 67,**

Officiële vertegenwoordiging bij officiële gebeurtenissen in andere kerkgenootschappen

Besluit 2:

de uitspraak van de Generale Synode van Middelburg 1933 aldus aan te vullen:

Officiële vertegenwoordiging van gereformeerde kerken bij officiële gebeurtenissen in andere kerkgenootschappen behoort bij het ontbreken van contacten, gericht op eenwording, uit de aard van de zaak niet plaats te vinden. Indien op landelijk en/of plaatselijk niveau deze contacten er wel zijn, kan tot zulk een vertegenwoordiging besloten worden, indien dit in het belang van dit contact is.

Gronden:

1. gegeven de situatie waarbinnen de Generale Synode van Middelburg 1933 sprak – daarin was in het geheel geen sprake van officiële contacten in het kader van een streven naar eenheid -- is de regel die zij formuleerde juist: gereformeerde kerken kunnen bij officiële gebeurtenissen van andere kerkgenootschappen geen officiële vertegenwoordiging afvaardigen, omdat zo'n vertegenwoordiging miskent dat de wegen ter wille van de waarheid uiteengaan;
2. gelet op de geheel andere situatie die zich voordoet wanneer er op landelijk en/of plaatselijk niveau officiële contacten zijn met een ander kerkgenootschap in het kader van het streven naar eenheid, kan het gewenst of zelfs geboden zijn tot een officiële vertegenwoordiging te besluiten.

I.1.2. **GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 95,**

Besluit:

3. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht te handelen volgens de volgende instructie:
 - h. op uitnodiging van de overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële

plechtigheden met een vorstelijk of nationaal karakter, met dien verstande dat geen uitnodiging aanvaard kan worden tot het bijwonen van religieuze samenkomsten en andere plechtigheden die in strijd komen met het Woord van de Here en de op dat Woord gegronde belijdenis van de kerken; deze restrictie houdt niet in dat het de deputaten verboden is de kerken op uitnodiging te vertegenwoordigen bij kerkelijke plechtigheden ter gelegenheid van een huwelijk of begrafenis van een lid van het Koninklijk Huis;

Gronden:

4. ad 3h:

- a. het gaat bij deze samenkomsten om bijeenkomsten van een zeer speciaal karakter, waardoor ze met een gewone kerkdienst van een willekeurige niet-gereformeerde kerk niet vergelijkbaar zijn. Het accent in deze bijeenkomsten ligt immers in de eerste plaats op het vorstelijke en nationale ervan;
- b. het eren van de overheid staat niet op gespannen voet met, maar in één lijn met het vrezende van de Here (Spr. 24:21, 1 Petr. 2:13-17); indien onze kerken uit respect voor het Koninklijk Huis gehoor geven aan uitnodigingen voor de onder besluit 3h genoemde plechtigheden, brengt dat op zichzelf niet in strijd met Gods Woord;
- c. het is voor de overheid en voor heel ons volk van wezenlijk belang dat de Naam van de Here door de overheid nog publiek wordt aangeroepen en zijn Woord wordt gelezen bij deze gelegenheden.

I.1.4 **GS Leusden 1999, artikel 100.**

1. brief van br. M. Noort te Berkel en Rodenrijs d.d.. 10 maart 1999, waarin hij revisie verzoekt van het door de GS Berkel en Rodenrijs 1996 genomen besluit inzake de vertegenwoordiging bij plechtigheden met een vorstelijk of nationaal karakter (Acta art. 95, besluit h).

Hij verzoekt de instructie voor deputaten voor de Relatie tussen Kerk en Overheid zodanig te wijzigen dat vertegenwoordiging bij kerkelijke plechtigheden ter gelegenheid van een huwelijk of begrafenis van een lid van het Koninklijk Huis door deputaten in erediensten van niet-gereformeerde kerken niet kan en mag plaatsvinden.

Besluit:

aan deze verzoeken niet te voldoen.

Gronden:

1. de GS Ommen 1993 handelde over officiële gebeurtenissen van andere kerkgenootschappen terwijl de instructie voor deputaten handelt over plechtigheden in verband met de overheid. Precies vanwege dat verschil gaat de analogie met de regel van GS Ommen 1993 niet op;
2. aanwezigheid in een eredienst staat niet gelijk aan deelname aan en instemming met (alle onderdelen van) deze dienst;
3. het religieus karakter van een plechtigheid vormt niet alleen het criterium of aan een uitnodiging gehoor gegeven kan worden;
4. wanneer op principiële gronden geen gehoor gegeven kan worden aan een uitnodiging, zal daar met redenen omkleed kennis van worden gegeven. Ook door zo'n getuigenis wordt eer betoond aan de overheid;
5. de beoordeling of al dan niet aan een uitnodiging gevolg kan worden gegeven, kan worden overgelaten aan de deputaten met verantwoording achteraf aan de generale synode.

I.1.6. **GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 195.**

Materiaal:

4. revisieverzoek van br. J. Groeneveld te Zwijndrecht tegen de uitspraak van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 95 sub 3h, dat deputaten de kerken op uitnodiging kunnen vertegenwoordigen bij kerkelijke plechtigheden ter gelegenheid van een huwelijk of begrafenis van een lid van het Koninklijk Huis;
5. aanvullende brief van br. Groeneveld met bezwaar tegen bijwoning door de voorzitter van deputaten van de kerkelijke bevestiging van het huwelijk van Z.K.H. de Prins van Oranje en Máxima Zorreguieta; br. Groeneveld voert hiertegen aan dat het bijwonen van een door de Nederlands Hervormde Kerk uitgeschreven eredienst, waarin een voorganger voorgaat die o.a. de opstanding van Christus loochent, in strijd komt met Openb. 22 : 7, 18 en 19 en met de uitspraak van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, dat geen uitnodiging aanvaard kan worden tot het bijwonen van religieuze samenkomsten die in strijd komen met het Woord van de Here en de op dat Woord gegronde belijdenis van de kerken;
6. brief van br. en zr. P.E. Post en R.S. Post-Jonker te Veenendaal met adhesie aan het revisieverzoek van br. Groeneveld met de opmerking dat de splitsing in aanwezigheid bij en deelname aan een eredienst geen goede ontwikkeling is.

Besluit 4:

het revisieverzoek van br. Groeneveld ten aanzien van artikel 95 van de Acta van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, alsmede zijn bezwaar tegen de handelwijze van (de voorzitter van) deputaten af te wijzen.

Gronden:

1. de passage uit artikel 95 van de Acta van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, die br. Groeneveld tegen de handelwijze van deputaten aanvoert, was reeds gewijzigd door de Generale Synode Leusden 1999 en maakte dus geen deel uit van de instructie van de huidige deputaten;
2. het bijwonen van het huwelijk van de kroonprins en Máxima was in overeenstemming met de instructie van deputaten.

Besluit 5:

het revisieverzoek van br. Post en zr. Post-Jonker ten aanzien van artikel 100 (besluit en de gronden 2. en 3.) van de Acta van de Generale Synode Leusden 1999 af te wijzen.

Gronden:

1. de bezwaren tegen het bijwonen van plechtigheden als hier bedoeld zijn niet wezenlijk anders dan die bij de besluitvorming van de Generale Synodes Leusden 1999 en Berkel en Rodenrijs 1996 uitdrukkelijk zijn betrokken;
2. de gronden die voor de bezwaren worden aangevoerd, geven wel blijk van een andere visie op het karakter van het bijwonen van plechtigheden als bedoeld in de instructie van deputaten, maar weerleggen de argumenten die aan de instructie ten grondslag liggen (zie met name het rapport van deputaten aan de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, bladzijden 89-92) niet.

Besluit 6:

opnieuw, en thans zeven, deputaten te benoemen met de opdracht:

h. in bijzondere gevallen, ook zonder uitdrukkelijke uitnodiging van de overheid, de kerken te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter, voorzover de aanwezigheid bij deze gelegenheden verenigbaar is met de kerkelijke verantwoordelijkheid en de christelijke levensstijl;

I.2. Overweging

I.2.1. *In niet-gereformeerde kerkdiensten*

De GS Ommen 1993 heeft een besluit genomen met een innerlijke tegenstrijdigheid. De gereformeerde kerken behoren bij officiële gebeurtenissen niet vertegenwoordigd te zijn. “Indien op landelijk en/of plaatselijk niveau deze contacten er wel zijn, kan tot zulk een vertegenwoordiging besloten worden, indien dit in het belang van dit contact is”. Maar er wordt niet aangetoond dat dit argument juist is. Wie bepaalt of het in het belang van de zaak is? Alleen als er op grond van Schrift en belijdenis eenheid is – en die ook daadwerkelijk beoefend wordt – kan er worden afgevaardigd.

I.2.2. *In kerkdiensten bij nationale gebeurtenissen*

De GS Berkel en Rodenrijs 1996 heeft in art. 95.3.h een besluit genomen inzake de vertegenwoordiging in kerkdiensten bij nationale gebeurtenissen (vorstelijk of nationaal karakter). Wanneer de afgevaardigde(n) in strijd handelen met Gods Woord dan mag de uitnodiging niet worden aanvaard. Deze restrictie wordt echter weggenomen wanneer het gaat om kerkelijke plechtigheden m.b.t. het Koninklijk Huis. Deze uitzondering wordt door de betrokken GS onderbouwd (grond 4 bij het betrokken besluit).

De GS stelt dat het vorstelijk en nationale karakter boven een “gewone” gereformeerde kerkdienst gaat. Dat de “gewone” gereformeerde eredienst, waar de Here op een rechte manier wordt aanbeden, waar Zijn Woord onverkort wordt vastgehouden, juist boven andere religieuze samenkomsten staat, wordt hiermee losgelaten (vgl. art. 28 NGB).

I.2.3. Het ingaan op een uitnodiging om een officiële afvaardiging te sturen naar bijeenkomst met een vorstelijk of nationaal karakter, getuigt wel van respect jegens de overheid. Maar allereerst zijn wij verplicht te doen wat Gode welgevallig is (Rom. 12:1,2 Ef.5: 1,2). Dit houdt juist in dat wij juist géén erediensten moeten bijwonen, waar Gods Woord niet onverkort wordt vastgehouden. In art. 36 NGB belijden wij dat een ieder verplicht is de overheid “eer en eerbied te bewijzen en haar gehoorzaam te zijn in alles wat niet in strijd is met Gods Woord” (Hand. 4:19; 5:29).

I.2.4. Tenslotte, het is voor het Nederlandse volk niet alleen van wezenlijk, maar zelfs van levensbelang dat de Naam van de Here wordt aangeroepen op een rechte, Schriftuurlijke, manier, en niet op een eigwillige manier. Dat betekent niet alleen dat zijn Naam aangeroepen en uit zijn Woord gelezen moet worden, maar ook dat daar naar gehandeld wordt, ook als het gaat om de vergadering van Zijn Kerk!
Wij moeten ons afscheiden van hen die niet bij de kerk horen (...) *zelfs al zouden de overheden en wetten van de vorsten zich daartegen verzetten* (art. 28 NGB.)

I.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Ommen 1993, GS Berkel en Rodenrijs 1996, GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. vertegenwoordiging van de Gereformeerde Kerken vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

I.4. Gronden

I.4.1. Het bezoeken van kerkdiensten van kerken, waarmee men niet tot kerkelijke eenheid is gekomen, houdt in dat men deelneemt aan een eredienst, waar men zich niet in alles richt naar het zuivere Woord van God.

Op eigenwillige erediensten rust geen zegen van de Here (Amos 5:23, Matt. 7:15; 1 Tim. 6:11-16,20)

Door deel te nemen aan erediensten van niet-gereformeerde kerken is men mee-verantwoordelijk aan het onschriftuurlijke van deze eredienst.

I.4.2. Ouderlingen zijn voorbeeld van de kudde (Hand. 20:28; Tit. 1:9; 2:7; Petr. 5:3). Juist m.b.t. de kerkgang is gehoorzaamheid aan Christus als Koning van de kerk, zeer belangrijk (art. 28 en 29 NGB).

I.4.3. Een nationaal of vorstelijk karakter van een eredienst, heft de gehoorzaamheid aan de Here niet op. Het op de juiste wijze eren van God gaat boven het eren van de overheid ((Hand. 4:19; 5:29).

J. Betrekkingen buitenlandse kerken –

Presbyterian Church of Eastern Australia (PCEA)

J.1. Materiaal:

Generale Synode Ommen 1993, artikel 69, Besluit 4:
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 87
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 91
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 142
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 143

J.1.1. GS Ommen 1993, artikel 69,**Besluit 4:**

uit te spreken dat er naar gestreefd moet worden een zusterkerkrelatie aan te gaan met de Presbyterian Church of Eastern Australia en met het oog hierop het contact met deze kerk voort te zetten.

Gronden:

1. de PCEA is blijkens haar leer, dienst, kerkregering en tucht als een ware kerk van onze Here Jezus Christus aan te merken;
2. gezien de zusterkerkrelatie met de Free Reformed Churches of Australia is het niet gewenst nu reeds de zusterkerkrelatie aan te bieden aan de PCEA.

J.1.2. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 87,**Besluit:**

Deputaten op te dragen:

De bestaande relatie te onderhouden met het oog op de ontwikkeling van een zusterkerkrelatie en daarbij tot 1999 tegemoet te komen aan de dringende wens van de Free Reformed Churches of Australia nog geen zusterkerkrelatie aan te gaan.

Grond:

het is te verwachten dat voor de generale synode van 1999 duidelijkheid is ontstaan in de verhouding van de FCRA tot de PCEA.

J.1.3. GS Leusden 1999, artikel 91,**Besluit**

1. met de PCEA een zusterkerkrelatie aan te gaan;
2. deputaten op te dragen:
 - a. deze beslissing gemotiveerd ter kennis te brengen van de FRCA;
 - b. de relatie met de PCEA te onderhouden en uit te bouwen;
 - c. de PCEA te berichten van het overleg met de FRCA.

Gronden:

1. de Generale Synoden van Ommen 1993 en Berkel en Rodenrijs 1996 hebben reeds uitgesproken dat de PCEA een trouwe kerk van de Here Christus is;
2. de synode van Launceston (1999) van de FRCA heeft uitgesproken dat deze kerk "blijk geeft van trouw aan het Woord van God, met handhaving van de gereformeerde belijdenis", afgezien van drie punten ('statements') waarin verschillen van opvatting en kerkelijke praktijk geconstateerd worden; het betreft verschillen waarvan achtereenvolgende synoden hebben uitgesproken dat ze voor de Gereformeerde Kerken in Nederland geen verhindering vormen om met presbyteriaanse kerken een zusterkerkrelatie aan te gaan. De 'statements' die door de FRCA zijn gevoegd bij hun brief aan de PCEA, in verband met een zusterkerkrelatie, zijn door de synode van de PCEA ontvangen en voor commentaar doorgestuurd naar de kerken, die zijn gevraagd daar voor 31 december 1999 op te reageren;
3. langer uitstellen van de beslissing met de PCEA een zusterkerkrelatie aan te gaan, is in de richting van die kerk niet verantwoord;
4. er bestaat al jaren een relatie die verder concreet ontwikkeld moet gaan worden;
5. de FRCA hebben gezien onze relatie met hen en de eerder uitgesproken moeite met dit besluit recht op een uitgebreide toelichting.

J.1.4. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 142,**Materiaal**

Revisieverzoeken GS Leusden Acta art. 91

1. brief van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 5 februari 2002;
2. brieven van br. J.G. Veldhuis te Groningen d.d. 21 maart 2001 met één adhesiebetuiging, ds. P. van Gulp te Dalfsen d.d. 3 januari 2002 met 92 adhesiebetuigingen, br. P.E. Post e.a. te Veenendaal d.d. 8 januari 2002 met 35 adhesiebetuigingen, br. B. de Jong te Drachten d.d. 22 januari 2002, br. A. Slager te Emmen d.d. 1 maart 2002, br. L. Roorda te Rozenburg d.d. 5 maart 2002, br. H.J. Mooibroek te IJsselmuiden d.d. 6 maart 2002, br. L. Heeringa e.a. te Hoogkerk d.d. 12 maart 2002 met drie adhesiebetuigingen. In deze brieven wordt de generale synode verzocht om revisie van het besluit van de Generale Synode Leusden 1999 om de Presbyterian Church of Eastern Australia als zusterkerk te erkennen.

Besluit:

niet aan de revisieverzoeken te voldoen.

Gronden:

1. de bezwaren richten zich in feite niet tegen het aangaan van een zusterkerkrelatie, maar tegen het erkennen van de PCEA als ware kerk van Jezus Christus. De Generale Synode Ommen 1993 sprak uit dat de PCEA "blijkens haar leer, dienst, kerkregering en tucht als een ware kerk van onze Here Jezus Christus aan te merken" is. De broeders en zusters hadden van die uitspraak revisie moeten vragen. Wanneer die uitspraak als bindend wordt aanvaard (art. 31 KO), kan men niet op de gronden die nu aangevoerd worden, het aangaan van een zusterkerkrelatie aanvechten. Dat werd al door de Generale Synode Ommen 1993 als uitvloeisel gezien van de erkenning die toen tot stand kwam;

2. over de verschillen die appellanten aan de orde stellen, hebben achtereenvolgende synoden uitgesproken dat ze voor de Gereformeerde Kerken in Nederland geen verandering vormen om met presbyteriaanse kerken een zusterkerkrelatie aan te gaan;
3. het bezwaar dat de kerken buiten de FRCA om deze stap genomen hebben, is niet terecht. Vanaf de erkenning door Ommen hebben de kerken zich juist ingespannen om in de pas te blijven met de FRCA.

J.1.5. **GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 143.**

Besluit:

deputaten op te dragen:

- a. de zusterkerkrelatie verder inhoud te geven;
- b. te bevorderen dat er gesprekken gevoerd worden tussen de PCEA en de Free Reformed Churches of Australia en de Reformed Churches of New Zealand.

Gronden:

1. nu onze regels voor zusterkerkrelatie zijn overhandigd, moet het antwoord van de PCEA en moeten hun regels worden afgewacht, alvorens de relatie daadwerkelijk beoefend kan worden. De synode van de PCEA in 2001 kwam nog niet met een uitspraak;
2. de drie schriftgetrouwe en confessioneel betrouwbare kerken Free Reformed Churches of Australia, PCEA en Reformed Churches of New Zealand kunnen veel voor elkaar betekenen en samen van betekenis zijn voor de kerken in de regio Australië.

J.2. **Overweging**

J.2.1. De GS Amersfoort 1967 heeft in haar artikel 167, nasprekende hetgeen de GS Amersfoort 1948 reeds had bepaald, regels opgesteld voor de betrekking met buitenlandse kerken:

- a. het op elkander acht geven, dat in de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht, niet worde afgeweken van de gereformeerde belijdenis;
- b. het toezenden aan elkander van de agenda en de besluiten (Acta) der meeste vergaderingen en het ontvangen op die vergaderingen van elkanders eventuele afgevaardigden als adviseurs;
- c.. het plegen van voorafgaand overleg inzake eventuele wijzigingen of aanvullingen van belijdenisgeschriften, kerkenordering en liturgische formulieren;
- d. het aanvaarden van elkanders attestaties en het toelaten van elkanders dienaren des Woords tot de bediening des Woords en der sacramenten, met inachtneming van hetgeen op de synode van Dordrecht 1893 in art. 165 bepaald en op de synode van Groningen 1927 in art. 161 (inclusief de nadere bepaling in Amsterdam 1936, art. 122, besluit I, 4) uitgewerkt is;
- e. het doen van verantwoording aan elkander van correspondentie met derden;

J.2.2. De GS Groningen-Zuid 1978 heeft in haar art. 139 onder meer uitgesproken m.b.t. art. 47 KO waarin gesproken wordt over de relatie met buitenlandse kerken:

“Het is tevens de roeping van de ware gelovigen en kerken met ijver en goede voorzichtigheid uit het Woord van God te onderscheiden wat de ware kerk is, om met die ware kerk gemeenschap te oefenen en kerkelijke gemeenschap af te wijzen met kerken die openlijk van de leer en de ordeningen van het Woord van God afwijken, of die zich schismatiek hebben afgescheiden van de ware kerk”.

J.3. **Besluit**

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Ommen 1993, GS Berkel en Rodenrijs 1996, GS Leusden 1999, en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. een zusterkerkrelatie met de Presbyterian Church of Eastern Australia vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

J.4. **Gronden**

J.4.1. Onze zusterkerken in Australië (FRCA) hadden de Gereformeerde Kerken dringend verzocht om nog geen zusterkerkrelatie aan te gaan met de PCEA. Als reden gaf de FRCA aan, dat de PCEA op drie punten afwijkt van Gods Woord en de belijdenis, waarin verschillen van opvatting en kerkelijke praktijk geconstateerd werden:

- in de PCEA laat men dominees van buiten eigen kerken (zoals baptisten) toe tot de kansels.

- mensen van buiten de PCEA worden op eigen getuigenis toegelaten tot het Heilig Avondmaal.
 - onze zusterkerken kunnen om genoemde redenen nog steeds niet overgaan tot een zusterkerkrelatie met de PCEA.
- J.4.2. De Schrift leert, dat de volle raad Gods moet worden verkondigd (Hand. 20:27; Op. 22:18,19). Een baptist kan dat toch zeker niet als het gaat over het verbond. De belijdenis zegt, dat de zuiverheid van de prediking kenmerk is van de kerk van Christus (art. 29 Nederlandse Geloofsbelijdenis). Die zuiverheid betreft niet alleen de inhoud, maar ook de prediker. De kerkorde benadrukt de grote voorzichtigheid waarmee ambtsdragers behoren worden erkend en aanvaard, art. 3, 9. De wettigheid van de roeping is hier in het geding.
- J.4.3. De Schrift leert verder dat de toorn van God komt over de gemeente wanneer de tucht verwaarloosd wordt (1 Kor. 11:17-34). Met betrekking tot de ondeugdelijkheid van het op eigen getuigenis deelnemen, zij verwezen naar Joh. 5:31.
- J.4.4. De kerk belijdt dat de tafel van de Here heilig moet worden gehouden. Ook de bediening van de sacramenten is een kenmerk van de kerk van Christus (art. 29 NGB).
- J.4.5. Een beroep op art. 47 inzake 'middelmatische' zaken is niet aan de orde: het gaat hier niet om verschillen van ondergeschikt belang,
- J.4.6. Het gaat niet om verschillen die in het verleden geen verhindering hebben gevormd voor het aangaan van een zusterkerkrelatie met presbyteriaanse kerken. Het aangaan van een zusterkerkrelatie dient te geschieden met actuele informatie en toetsing in onderworpenheid aan Gods Woord, en niet alleen op basis van een in het verleden uitgesproken synodebesluit over de status van een kerkgenootschap.

K. Kerkelijke examens

K.1. Materiaal

Generale Synode Leusden 1999, artikel 28
Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 25

K.1.1. GS Leusden 1999, artikel 28.

Besluit 3:

de regeling voor kerkelijke examens, zoals vastgelegd door de GS Rotterdam-Delfshaven 1964-1965, Acta art. 105 lid c en d, te herzien (met handhaving van het door de GS Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 31, besluit 3 lid 2, bepaalde) en voor de kerkelijke examens de volgende regels vast te stellen:

Regeling kerkelijk onderzoek voor de beroepbaarstelling

Beroepbaarstellend onderzoek: BSO

1. Wie dienaar van het Woord wil worden, dient zich na voltooiing van de theologische opleiding te melden bij de deputaten Voorbereiding Kerkelijke Onderzoeken van de classis waaronder de kerk ressorteert die aan de kandidaat het attest heeft afgegeven voor zijn inschrijving voor de studie aan de Theologische Universiteit.

De classis zal onderzoeken of de kandidaat voldoet aan de voorwaarden die de kerken in overeenstemming met de Heilige Schrift stellen aan het bekleden van het ambt van dienaar van het Woord.

Het onderzoek wordt vorm gegeven volgens de aanwijzingen in de hierna als bijlage opgenomen handreiking.

2. Bij het onderzoek van de classis zijn tenminste twee deputaten van de particuliere synode aanwezig, die daartoe door de classis worden uitgenodigd.

3. De deputaten Voorbereiding Kerkelijke Onderzoeken ontvangen minimaal twee weken voor het onderzoek van de kandidaat:

a. (een kopie van) het doctoraal diploma van de Theologische Universiteit met de vereiste Aantekening Praktische Vorming;

b. een getuigenis van de kerk(en) waartoe de kandidaat de laatst verlopen twee jaar behoorde, waarin een beargumenteerde beoordeling gegeven wordt omtrent de vraag of de kandidaat voldoet aan de voorschriften die de Heilige Schrift bevat ten aanzien van de leer en de levenswandel van hen die staan naar het ambt van dienaar van het Woord;

c. een motivatiebrief van minimaal twee pagina's, waarin de kandidaat schrijft over

- de betekenis van het geloof in God voor zijn persoonlijk leven,

- zijn motivatie voor het predikantschap,

- zijn visie op de ambten en hun functioneren in de kerk van Jezus Christus en zijn beoogde plaats als predikant in het geheel van het leven en werken van de gemeente;

d. een curriculum vitae;

e. de tekst van een drietal preekvoorstellen die niet eerder voorwerp van beoordeling geweest zijn, over door de kandidaat zelf gekozen teksten (één uit het Oude Testament, één uit het Nieuwe Testament, en één over een

Catechismuszondag), voorzien van uitgewerkte orden van dienst.

Aan de hand van deze bescheiden bereiden de deputaten het onderzoek voor.

4. Als eerste onderdeel van het onderzoek neemt de classis kennis van de onder 3a en 3b genoemde stukken.

5. De kandidaat leest zijn motivatiebrief in een besloten zitting van de vergadering voor.

6. De classis voert met de kandidaat in een besloten zitting van de vergadering een gesprek van maximaal drie kwartier over zijn motivatiebrief en betreft daarbij eventueel de bescheiden genoemd onder 3a, b en d. Het gesprek wordt geleid door een van de deputaten Voorbereiding Kerkelijke Onderzoeken. Overige leden van de classis kunnen aan het gesprek deelnemen.

Aan het einde van het gesprek kan de classis besluiten het gesprek -- met maximaal een kwartier -- te verlengen.

7. De classis luistert naar een door de kandidaat uit het drietal gekozen en uitgesproken preekvoorstel en voert daarna met hem een gesprek van maximaal een half uur naar aanleiding van het preekvoorstel. Dit gesprek wordt geleid door een van de deputaten Voorbereiding Kerkelijke Onderzoeken. In het gesprek kunnen eventueel ook de andere preekvoorstellen betrokken worden. Ook de overige leden van de classis kunnen aan het gesprek deelnemen. Aan het einde van het gesprek kan de classis besluiten het gesprek -- met maximaal een half uur -- te verlengen.

8. De classis voert met de kandidaat een gesprek van maximaal drie kwartier over de leer van de Heilige Schrift en de betekenis en inhoud van de belijdenis. Het doel van het gesprek is dat duidelijk wordt hoe de houding van de kandidaat is ten opzichte van Schrift en belijdenis: hoe is zijn visie op en hantering van Schrift en belijdenis, is er liefdevolle betrokkenheid op beide, is er hartelijke inzet om het evangelie over te brengen? Aan het einde van het gesprek kan de classis besluiten het gesprek -- met maximaal een kwartier -- te verlengen.

9. Uit de gesprekken moet blijken dat de kandidaat Schriftgetrouw en confessioneel betrouwbaar is, en zelf gegrepen is door het evangelie. Ook moet de classis uit dit gesprek concluderen dat hij bekwaam geacht wordt om als predikant een gemeente te dienen. Daartoe beoordeelt de classis het geheel van de onder 4 t/m 8 bedoelde gesprekken in besloten zitting, in afwezigheid van de kandidaat. Daarna geven de deputaten van de particuliere synode hun oordeel.

10. De beroepbaarstelling vindt plaats wanneer de classis positief oordeelt over het geheel van de in 4 t/m 8 bedoelde gesprekken, en indien deputaten van de particuliere synode zich hiermee kunnen verenigen.

De kandidaat zal beloven dat hij zich in zijn optreden zal houden aan de leer van de Heilige Schrift, zoals die door de kerken is vastgelegd in de drie formulieren van eenheid, door ondertekening van een formulier, dat hem is voorgelezen. De classis verleent de kandidaat een akte van beroepbaarstelling. De beroepbaarstelling geldt voor de periode van een jaar.

11. Indien de classis en de deputaten van de particuliere synode niet eensluidend tot een gunstig oordeel komen, zal de kandidaat zowel mondeling als schriftelijk een toelichting ontvangen waarop het oordeel gebaseerd is. Wanneer de bezwaren in een nader gesprek -- omstreeks een week later te houden -- niet kunnen worden weggenomen, zal elk van de betrokken partijen -- de kandidaat, de classis, de deputaten van de particuliere synode -- in appèl kunnen gaan bij de particuliere synode.

12. Indien de betrokkene verlenging van de periode van beroepbaarheid verlangt, kan hij dat drie maanden voor het verstrijken van de termijn verzoeken aan de classis die hem beroepbaar stelde, onder mededeling van de redenen voor zijn verzoek en onder overlegging van een getuigenis betreffende zijn belijdenis en levenswandel van de kerk(en) waartoe hij sinds het kerkelijk onderzoek behoorde. De classis kan de periode van beroepbaarheid voor één maal met een jaar verlengen.

13. Klachten betreffende het optreden van de proponent dienen te worden ingebracht bij de classis die hem beroepbaar stelde.

Regeling kerkelijk onderzoek voor de toelating tot het ambt van dienaar van het Woord, Toelatend onderzoek: TLO

1. De kerk die een kandidaat heeft beroepen tot dienaar van het Woord, zal, nadat deze het beroep heeft aangenomen, de classis verzoeken hem te onderzoeken met het oog op de toelating tot het ambt.

2. Het onderzoek vindt plaats ten overstaan van tenminste twee deputaten van de particuliere synode, die daartoe door de classis worden uitgenodigd.

3. De classis neemt kennis van:

- a. de verklaring van beroepbaarstelling, afgegeven door de classis die hiertoe onderzoek heeft verricht;
- b. de beroepsbrief (met de eventuele bijlagen) en de verklaring van aannemen van het beroep of een gewaarmerkt afschrift daarvan;

c. een getuigenis van de kerk(en) waartoe de kandidaat de laatst verlopen twee jaar behoorde, waarin een beargumenteerde beoordeling gegeven wordt omtrent de vraag of de kandidaat voldoet aan de voorschriften die de Heilige Schrift bevat ten aanzien van de leer en de levenswandel van hen die staan naar het ambt van dienaar van het Woord.

4. Als de stukken onder 3 in orde blijken te zijn, voert de classis met de kandidaat een gesprek van maximaal een uur over de betekenis van het geloof in God voor zijn persoonlijk leven, zijn motivatie voor het predikantschap, de leer van de Heilige Schrift en de betekenis en de inhoud van de belijdenis. Het doel van het gesprek is dat duidelijk wordt hoe de houding van de kandidaat is ten opzichte van Schrift en belijdenis.

Het gesprek wordt gevoerd onder leiding van het moderamen van de classis, dat de leiding eventueel kan opdragen aan een van de deputaten Voorbereiding Kerkelijke Onderzoeken.

Overige leden van de classis kunnen aan het gesprek deelnemen.

Aan het einde van het gesprek kan de classis besluiten het gesprek -- met maximaal een half uur -- te verlengen.

5. Het onderzoek heeft het karakter van een geestelijk kennismakingsgesprek in de kring waarin de kandidaat hoopt te gaan werken. Uitgangspunt is de positieve conclusie die de classis van beroepbaarstelling heeft getrokken met betrekking tot zijn Schriftgetrouwheid en confessionele betrouwbaarheid en zijn persoonlijke houding tegenover het ambt van predikant. Naarmate de conclusie bij de beroepbaarstelling langer geleden is getrokken, ligt het voor de hand de juistheid ervan diepgaander te toetsen.

6. De toelating vindt plaats wanneer de classis bevestigd is in de conclusie van het vorige classisonderzoek en indien deputaten van de particuliere synode zich hiermee kunnen verenigen.

De kandidaat zal beloven dat hij zich in zijn optreden zal houden aan de leer van de Heilige Schrift, zoals die door de kerken is vastgelegd in de drie formulieren van eenheid, door het plaatsen, naar artikel 53 KO, van zijn handtekening onder het ondertekeningsformulier voor predikanten, welk formulier hem voorgelezen zal worden.

De classis verleent de kandidaat een akte van toelating tot het ambt.

7. Indien de classis en de deputaten van de particuliere synode niet eensluidend tot een gunstig oordeel komen, zal de kandidaat zowel mondeling als schriftelijk een toelichting ontvangen waarop het oordeel gebaseerd is. Wanneer de bezwaren in een nader gesprek -- omstreeks een week later te houden -- niet kunnen worden weggenomen, zal elk van de betrokken partijen -- de kandidaat, de classis, de deputaten van de particuliere synode -- in appèl kunnen gaan bij de particuliere synode.

8. De classis treft regelingen rond mentoraat en nascholing (zie Acta art. 79).

Voor de nadere invulling van beide onderzoeken wordt verwezen naar de hiernavolgend als bijlagen opgenomen handreikingen door deputaten, welke handreikingen met de regelingen één geheel vormen en ook als zodanig gehanteerd dienen te worden.

Grond:

deze opzet van de kerkelijke onderzoeken doet recht aan de bedoeling van de in het verleden ontstane kerkelijke examens, respecteert het recht van de kerken om Schriftgetrouwheid en confessionele betrouwbaarheid van aanstaande predikanten zelfstandig te toetsen en sluit beter aan bij de nieuwe opzet van de opleiding, met name voor wat betreft de praktische vorming. Dit wordt in het rapport van studiedeputaten nader uiteen gezet.

K.1.2. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 25.

Kerkelijke onderzoeken voor beroepbaarstelling en toelating tot het ambt van predikant,

Besluit:

1. de tekst van de regelingen en handreikingen BSO en TLO op de volgende punten te wijzigen of aan te vullen:

a. Het BSO en TLO zullen in hun geheel plaatsvinden in besloten zitting.

b. Zowel het BSO als het TLO vindt plaats onder leiding van deputaten kerkelijke onderzoeken.

c. Er zal tijdens het aanvankelijke onderzoek geen mogelijkheid van verlenging zijn. Als er duidelijke noodzaak aanwezig is, kan de classis besluiten tot een voortgezet gesprek op een latere datum. d. De preken zullen tijdig worden toegezonden aan de afgevaardigden en de deputaten ad art. 49 KO. e. De ingeleverde preken mogen niet eerder door een docent en/of mentor beoordeeld zijn.

f. Tijdens het BSO zal er een gesprek plaatsvinden van maximaal een half uur naar aanleiding van de motivatiebrief en een gesprek van maximaal een half uur betreffende de drie tevoren toegezonden preken, waarbij ook de invulling van de eredienst betrokken kan worden. Het 'leer'-gesprek over de Schrift en de belijdenis duurt maximaal een uur.

2. deputaten Kerkrecht en kerkorde op te dragen een herziene tekst te leveren voor opname in de Acta

3. in een brief aan de classes mee te delen dat 1 november 2002 geldt als datum van ingang voor de herziene regelingen.

Toelichting:

¹ (ad besluit 1) 1. het karakter van zowel het BSO als het TLO is een toetsing, die het meest tot zijn recht komt in de veilige sfeer van een besloten vergadering; 2. de bepaling betreffende de leiding van het BSO en TLO neemt onduidelijkheid hierover weg; 3. het opnemen van de mogelijkheid van verlenging lokt uit tot marathon-zittingen, en voor het realiseren van het beoogde doel is het niet nodig; 4. tevoren inzien van de preken draagt bij aan een evenwichtige beoordeling; 5. preken moeten zelfstandig werk zijn van de kandidaat, waarvoor niet anderen ook al qualitate qua verantwoordelijkheid hebben genomen;

6. de voorgestelde tijden zijn enerzijds voldoende, en anderzijds evenwichtig verdeeld met het oog op het doel van het BSO;

(ad besluit 2 en 3) 7. opname van de volledige herziene tekst in de Acta en bepalen van datum van ingang bevordert rechtsgelijkheid en rechtszekerheid.

K.2. Overweging

De regeling voor kerkelijke examens, zoals vastgelegd door de GS Rotterdam-Delfshaven 1964—1965, biedt een goede basis voor een zorgvuldige toetsing van de kandidaat. Hierdoor wordt recht gedaan aan de Schriftuurlijke plicht die gesteld wordt aan de kerken zelf .

K.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëenberg, spreekt uit dat het genoemde besluit van de GS Leusden 1999 t.a.v. de kerkelijke examens vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

K.4. Gronden

K.4.1. In het beroepbaarstellend onderzoek (BSO) vindt in plaats van een onderzoek naar de theologische kennis alleen een gesprek plaats over "de leer van de Heilige Schrift en de betekenis en inhoud van de confessie".

K.4.2. In het toelating onderzoek (TLO), dat maximaal een uur duurt, vindt een gesprek plaats over het geloof in God voor het persoonlijke leven, de motivatie voor het predikantsambt, de leer van de Heilige Schrift en de betekenis en inhoud van de confessie. Het toetsingskarakter is op deze manier uitgehold, het is niet meer dan 'een geestelijk kennismakingsgesprek'.

K.4.3. Door deze nieuwe regeling wordt afbreuk gedaan aan het recht en de plicht van de kerken tot zelfstandige toetsing van hen die staan naar het ambt van dienaar des Woords, waartoe zij volgens de Schrift geroepen zijn (Matt. 7:15; Ef. 4:14; 2 Petr. 2; 1 Joh. 4:1; Op. 2:2).

L. Kerkelijk werkers

L.1. Materiaal

Generale Synode Leusden 1999, artikel 80

Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 44

L.1.1. GS Leusden 1999, artikel 80,

Besluit

n.a.v. een verzoek van het curatorium van de TU:

1. het curatorium van de Theologische Universiteit te machtigen voorlopig medewerking te verlenen aan het opzetten van een opleiding voor kerkelijk werker door de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle in samenwerking met de Opleiding voor Gereformeerde Godsdienstleraren, onder conditie dat deze medewerking niet in financieel of personeel opzicht in mindering komt op de eigen taken van de Theologische Universiteit;

2. deputaten Kerkrecht en Kerkorde op te dragen:

a. een inventariserend en verkennend onderzoek te doen of en zo ja welke kerkrechtelijke consequenties er verbonden worden c.q. dienen te worden aan de aanstelling van professionele werkers in de kerken in diverse soorten van kerkelijke arbeid naast de in de kerkorde genoemde ambtsdragers;

b. het resultaat van het onderzoek uiterlijk vijftien maanden voor de eerstvolgende generale synode aan de kerken toe te zenden en daarbij te schetsen welke kerkelijke besluitvorming op dit punt er eventueel noodzakelijk en/of gewenst zou zijn;

c. zich beschikbaar te houden om de eerstvolgende generale synode te dienen met adviezen en eventuele voorstellen over stukken die over deze zaak bij haar worden ingediend.

Gronden:

1. hoewel het curatorium als kerkelijk deputaatschap voor het bestuur van een wetenschappelijke instelling dit onderzoek ook binnen zijn takenpakket in eigen verantwoordelijkheid zou kunnen uitvoeren, moet geaccepteerd worden dat het kennelijk daar geen mogelijkheden toe ziet;

2. om de aansluiting bij de ontwikkeling voor de opleiding van kerkelijk werker niet te missen, is het van belang dat de Theologische Universiteit in die ontwikkeling gaat participeren;

3. deputaten Kerkrecht en Kerkorde zijn speciaal ingesteld voor onderzoeken op kerkrechtelijk terrein. Zij kunnen voor besluitvorming over deze materie het nodige materiaal aandragen en dat tijdig aan de kerken voorleggen, zodat op de eerstvolgende generale synode de hiermee verbonden vragen nader kunnen worden bezien.

L. 1.2. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 44,

materiaal o.a.

3. brief van de Gereformeerde kerk te Axel d.d. 18 oktober 2001 met het verzoek om het rapport inzake de positie van de kerkelijke werker niet in behandeling te nemen omdat deze zaak niet via de kerkelijke weg op de Generale Synode Leusden 1999 is gekomen; voorts meent zij dat deputaten hun opdracht niet hebben vervuld. De raad verzoekt "derhalve dringend terug te keren naar het op kerkelijke wijze vergaderen, d.w.z. de kerkelijke weg in dit alles te blijven volgen."; 4.

resultaat van de enquête; 5. verzoeken van de kerken te Almelo, Amersfoort-Centrum, Amersfoort-Emiclaer, Assen-Marsdijk, Capelle aan den IJssel Zuid/West, Enschede-Oost, 's-Gravenhage-Centrum/ Scheveningen, Hattem-Centrum, Spakenburg-Zuid en Veenendaal, van de classis Kampen en van de Particuliere Synodes van Groningen, Overijssel, Gelderland en Holland-Zuid om in Materiaal 2 genoemde punten als gezamenlijke kerken in studie te nemen c.q. te behartigen. De kerk te Amersfoort-Emiclaer vraagt daarbij extra aandacht te geven aan de positie van vrijwilligers; de kerk te Amersfoort-Centrum vindt het belangrijk dat een kerkelijk werker niet taken verricht die komen in plaats van, maar als aanvulling op en ondersteuning van het werk dat wordt verricht door ambtsdragers en door gemeenteleden; en vraagt om een goede afbakening tussen betaalde professionele werkers en onbetaalde vrijwilligers; de kerk te Enschede-Oost geeft enkele aanvullende aandachtspunten; de kerk te 's-Gravenhage-Centrum/Scheveningen verzoekt ook de figuur van evangelist nader in de studie te betrekken;

6. brief van de Gereformeerde Kerk te Emmen d.d. 18 oktober 2001 waarin zij vraagt om onderscheid aan te brengen voor welke (categorie) kerkelijk werkers er wel en welke kerkelijke werkers er niet kerkordelijke regels zouden moeten gelden. Verder ook de vraag om "wat het opleidingsniveau en de vereiste deskundigheid betreft ... geen dwingende voorschriften op te stellen, maar dat over te laten aan betreffende kerkenraad."

Besluit 1:

aan het verzoek van de Gereformeerde Kerk te Axel niet te voldoen.

Gronden:

1. de kerk te Axel wijst er terecht op dat de zaak van de kerkelijk werker niet via de kerkelijke weg op de Generale Synode Leusden 1999 is gekomen, maar toont daarmee niet aan dat die synode, gezien het verzoek van het curatorium van de Theologische Universiteit, niet het recht had om aan deputaten de beperkte taak tot een inventariserend en verkennend onderzoek te geven;

2. de Generale Synode Leusden 1999 heeft met opzet niet verder willen gaan dan het resultaat van een verkennend onderzoek door deputaten tijdig aan de kerken te laten voorleggen, waarna de kerken zouden bepalen of zij in haar volgende synode nader over de figuur en de positie van kerkelijk werkers zouden willen spreken;

3. de deputaten hebben zich – afgedacht van overschrijding van de termijn die in hun instructie genoemd werd – gehouden aan hun opdracht tot inventariserend en verkennend onderzoek; hun rapport kan dus op de normale wijze besproken worden;

4. het rapport van deputaten Kerkrecht en kerkorde heeft, gezien de andere reacties, kerkelijke vergaderingen ervan overtuigd dat de zaak van de kerkelijk werker de kerken gezamenlijk aangaat en ter generale synode besproken dient te worden;

5. de kerkelijke vergaderingen hebben de zaak van de kerkelijk werker op wettige wijze bij de Generale Synode Zuidhorn 2002 aanhangig gemaakt.

Besluit 2:

uit te spreken dat het gewenst is dat er op generaal niveau een gezamenlijke bezinning op gang komt op de verhouding tussen de ambten in de gemeente alsmede roeping en taken van gemeenteleden enerzijds en het functioneren van professionele kerkelijk werkers anderzijds.

Grond:

in hun rapport constateren deputaten Kerkrecht en Kerkorde:

- a. dat de figuur van kerkelijk werker haar intrede heeft gedaan en doet binnen diverse plaatselijke kerken zonder dat de verhouding tot de ambten duidelijk is;
- b. dat de verhouding tussen kerkelijk werkers en de ambten een belangrijk te bestuderen punt is;
- c. dat naarmate er in de kerken meer kerkelijk werkers worden aangesteld, het meer urgentie krijgt om over die vragen een gezamenlijke bezinning op generaal niveau te starten;
- d. dat ook de vraag naar de inzet en vrijwillige arbeid van gemeenteleden daarbij aandacht moet krijgen.

Besluit 3:

dat het gewenst is dat er op korte termijn handreikingen komen voor kerkenraden die besloten hebben of besluiten tot de aanstelling van kerkelijk werkers.

Grond:

kerken kunnen in de benoeming en instructie van kerkelijk werkers veel zelf in de plaatselijke situatie regelen, maar:

- a. rechtszekerheid en rechtsgelijkheid onder kerkelijk werkers binnen de Gereformeerde Kerken dient bewaakt te worden;
- b. zowel de voorstellen vanuit de kerken als de resultaten van de enquête laten zien dat veel kerkelijke vergaderingen en kerkelijk werkers de wens uiten dat er handreikingen komen om in dezen op kerkrechtelijk verantwoorde en op billijke en deugdelijke wijze te handelen en behandeld te worden.

Besluit 4:

deputaten Kerkrecht en kerkorde op te dragen:

- a. allereerst in overleg met deputaten Dienst en recht voor de toekomst verdere bezinning te (laten) doen en beleid te ontwikkelen ten aanzien van de vragen rond de verhouding van kerkelijk werkers en ambtsdragers;
- b. als de in a. genoemde bezinning daartoe aanleiding geeft, op basis van de in hoofdstuk 12.1 in het rapport van deputaten Kerkrecht en kerkorde genoemde aandachtspunten bij het aanstellen van een kerkelijk werker, handreikingen op te stellen voor de plaatselijke kerken. Bij de formulering ervan dienen deputaten rekening te houden met en aan te sluiten bij de diverse situaties die in de kerken voorkomen;
- c. de volgende generale synode te dienen met een voorstel ten aanzien van wat als generaal synodale regelgeving in dezen zou moeten worden aanvaard;
- d. vanuit hun deskundigheid te adviseren met betrekking tot vragen die vanuit de praktijk aan deputaten worden voorgelegd;
- e. als kerkelijk aanspreekpunt te fungeren voor overleg met instellingen waar de opleiding tot kerkelijk werker plaatsvindt.

Gronden:

1. gezamenlijke regelgeving behoort tot de verantwoordelijkheid van de generale synode, maar het is daarvoor op dit moment nog te vroeg;
2. vanuit het Platform van commissies van beheer wordt er in samenwerking met het GMV al wel een en ander aangereikt, maar dat heeft geen duidelijke kerkelijke status en de stukken zijn tot nu toe ook nog niet specifiek vanuit kerkrechtelijke deskundigheid getoetst;
3. de vragen rond de verhouding van ambten, taakvervulling op vrijwillige basis door gemeenteleden en het functioneren van niet-ambtelijke professionele werkers in de gemeente verdienen nadere studie en bezinning;
4. handreikingen aan de plaatselijke kerken kunnen intussen recht, vrede en goede orde in de gemeenten dienen.

L.2. Overweging

Een kerkelijk werker is geen figuur die de Schrift kent en nodig acht t.b.v. het kerkelijk of geloofsleven.

Aan een kerkelijk werker worden geen eisen gesteld conform 1 Tim. 3 en Titus 1 zoals aan een ambtsdrager. Bovendien wordt een kerkelijk werker niet in het midden van de gemeente door de Here aangewezen zoals dat het geval is bij ambtsdragers.

L.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariënberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. de kerkelijk werkers vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

L.4. Gronden

- L.4.1. De synodes liepen met hun besluiten vooruit op een nog te voeren onderzoek, De grond daarvoor is: "De kerkelijk werker is een figuur die onder ons al voorkomt. Er blijkt dus behoefte aan te bestaan." Een aanpassing dus aan een bestaande en groeiende situatie, zonder voorafgaande confrontatie met Schrift, belijdenis en KO.
- L.4.2. De kerkelijk werker beweegt zich op het terrein van predikant, ouderling en diaken, als professioneel kerkelijk werker, en neemt taken van de ambtsdragers op zich, zonder zelf ambtsdrager te zijn. Dat betekent een professionalisering van het kerkelijk ambtswerk, losmaking van dat werk uit het kader van de door de Here Christus in de Schrift aangewezen ambten en degradatie en uitholling van het ambt.

- M.4.3. Degradatie en uitholling van het ambt betekent afdoen aan de eer van de Here Christus die mensen tot het ambt roept en zich door zijn ambtsdragers laat vertegenwoordigen in zijn Kerk. (Rom.1:1, 2 Kor. 5:20; Ef. 4:11; 1 Kor. 12: 5, 28; Hand. 20:28, NGB art. 30, 31, KO art. 21,22)

M. Echtscheiding

M.1. Materiaal

Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 45
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 46
 Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 47
 Generale Synode Leusden 1999, artikel 72
 Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 41

M.1.1. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 45,

Materiaal:

brief d.d.. 31 januari 1996 van br. D. Nugteren te Ermelo waarin hij verzoekt uit te spreken:

"De synode spreekt uit, dat kerkeraden verzoeken om huwelijksbevestiging of voorbede in de openbare eredienst niet dienen in te willigen, indien van één of beide a.s. echtgenoten een voorgaand huwelijk is ontbonden als gevolg van kwaadwillige verlating, waarbij geen sprake is van overspel (door Christus genoemd in Mat. 5:31,32 en Mat. 19:9) of de zendingssituatie (door Paulus beschreven in 1 Kor. 7:12-16).

Als gronden voert de synode aan:

1. Uit de tegenstelling, die de Here in Mat. 5:31,32 maakt tussen hetgeen gezegd is aangaande de scheidbrief en hetgeen Hij zelf zegt, volgt, dat alleen ontucht als vleselijke gemeenschap buiten eigen huwelijk als grond voor echtscheiding genoemd wordt.

2. Uit 1 Kor. 7 blijkt, dat kwaadwillige verlating door Paulus wordt toegestaan, als er sprake is van verstoting van de gelovige partij (christen) door de ongelovige partij (heiden)."

Genoemde brief is een bezwaarschrift tegen de uitspraak van de Particuliere Synode van Gelderland 1995, gedaan in haar vergadering van 8 juni 1995: "het besluit van de classis Harderwijk dat de kerkeraad te Ermelo geen onschriftuurlijke weg bewandelt wordt gezien als wijs en voorzichtig."

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Grond:

in de aanhef van de brief aan de synode maakt appellant bezwaar tegen het standpunt van de kerkeraad van Ermelo inzake kwaadwillige verlating. Dat bezwaar heeft hij ook aan de classis Harderwijk en de particuliere synode van Gelderland voorgelegd.

Wat hij aan de generale synode vraagt is echter een algemene uitspraak ten aanzien van het beleid van kerkeraden. Dat is een ander verzoek dan hij aan genoemde mindere vergaderingen heeft gedaan.

In feite behelst zijn vraag aan de synode een verzoek tot revisie van het besluit van de Generale Synode van Middelburg 1933 inzake kwaadwillige verlating als grond voor echtscheiding (Acta art. 130). Dit verzoek heeft hij zo echter niet in de kerkelijke weg aan de orde gesteld.

M.1.2. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 46,

Materiaal:

brief d.d.. 1 februari 1996 van br. R. v.d. Laan te Ermelo waarin hij verzoekt uit te spreken:

"A. dat de Raad van de Gereformeerde Kerk te Ermelo een onschriftuurlijke weg bewandelt wanneer hij vast houdt aan zijn uitspraak als volgt:

1. Op grond van gebleken verdeeldheid binnen de raad en op grond van eerdere uitspraken van synodes (o.a. Middelburg 1933) geen uitspraak te doen over de vraag of kwaadwillige verlating een voor God geldige reden is tot echtscheiding.

2. Elke aanvraag om te mogen hertrouwen op zich te beoordelen.

Besluit 1:

aan het verzoek onder A genoemd niet te voldoen.

Gronden:

1. inwilliging van het verzoek zou impliceren, dat een uitspraak wordt gedaan over de reeds lang bestaande verschillen van inzicht binnen de gereformeerde kerken ten aanzien van kwaadwillige verlating als grond voor echtscheiding; vanwege de onmacht elkaar in deze zaak vanuit de Schrift te overtuigen, deed de Generale Synode van Middelburg 1933 de volgende uitspraak: "De synode besluit over de vraag, of (behalve overspel ook) kwaadwillige verlating een voor God geldige reden tot echtscheiding is, geen uitspraak te doen" (Acta art. 130); de kerkeraad van Ermelo is met zijn besluit binnen het kader van die uitspraak gebleven;

2. appellant had bij bezwaar tegen de uitspraak van Middelburg 1933 dit in de kerkelijke weg voor moeten leggen aan de generale synode;

3. de Generale Synode van Hoogeveen 1969--1970, waar appellant zich op beroept, heeft geen uitspraak gedaan inzake kwaadwillige verlating in confrontatie met Middelburg 1933.

M.1.3. GS Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 47,

Materiaal:

1. rapport van deputaten echtscheidingszaken;

2. aanvulling op het rapport van deputaten echtscheidingszaken, ingevoegd als de punten 13, 19 en 35;

3. 13 brieven van kerkeraden, 5 van particulieren en 1 van de werkgroep Divortesia met reacties op en bezwaren tegen het rapport van deputaten.

Besluit 1:

deputaten onder dank te dechargeren en daarbij de kanttekening te plaatsen, dat zij aan de eerste opdracht van de Generale Synode Ommen 1993 een eigen invulling hebben gegeven.

Grond:

deputaten hebben zich geconcentreerd op de opdracht tot bestudering van de Schriftgegevens en de kerkelijke uitspraken; zij hebben bij de kerkeraden geen navraag gedaan naar de knelpunten in de kerkelijke communicatie.

Besluit 2:

de volgende uitgangspunten en richtlijnen te bieden ten dienste van kerkelijk beleid in echtscheidingszaken en ten dienste van een goede communicatie tussen kerkeraden ter zake.

Uitgangspunten

1. Het huwelijk is door de Here ingesteld. Deze hechte band tussen man en vrouw mag niet door mensen verbroken worden (Gen. 2:24; Mal. 2:14-16; Mat. 19:3-9; 1 Kor. 7:10-11).
2. Overspel maakt inbreuk op het huwelijk als een relatie van liefde en trouw. Wanneer verzoening van deze zonde en herstel van de geschonden verhouding niet mogelijk zijn, kan de trouweloos behandelde echtgenoot echtscheiding aanvragen (Mat. 5:32; Mat. 19:9; 1 Kor. 6:16-18; Hebr. 13:4); een nieuw huwelijk is dan geoorloofd en kan kerkelijk bevestigd worden.
3. Is er sprake van een ongelovige partij die de ander wil verlaten, dan mag de gelovige om dit te voorkomen niet het geloof en de liefde tot de Here ten offer brengen. Verlating omwille van het geloof (religionis causa) is een grond om in scheiding te berusten.
4. Over de vraag in hoeverre andere vormen van kwaadwillige verlating beoordeeld kunnen worden analoog aan de situatie, die de apostel Paulus in 1 Kor. 7:12-16 beschrijft, bestaat geen eenstemmigheid.

Richtlijnen

1. De synode adviseert de kerkeraden het studierapport van deputaten (zie bijlage IV) en het commissierapport (zie bijlage V) zorgvuldig te overwegen.
2. Wanneer een scheiding zich voordoet in het huwelijk van kerkleden zal de kerkeraad zijn herderlijke zorg voor de betrokkenen gestalte geven in troost, bemoediging en vermaan. Indien de kerkeraad op basis van gesprekken met betrokken partijen zich een oordeel vormt over de situatie, zal dit oordeel geargumenteed in de notulen worden vastgelegd.
3. Wanneer een zaak niet helder vanuit de Schrift bewezen kan worden mag een kerkeraad niet de gewetens binden. Blijft tussen de kerkeraad en de betrokken gemeenteleden verschil van inzicht bestaan over de vraag of echtscheiding en/of een tweede huwelijk geoorloofd is in het licht van Gods Woord, dan zal de kerkeraad naar art. 41 KO advies vragen aan de classis.
4. Bij vertrek van (één van) de betrokkenen naar een andere gemeente wordt aan de kerkeraad aldaar beknopt de informatie verstrekt, die noodzakelijk is voor de overdracht van de ambtelijke zorg. Voordat de andere kerkeraad wordt ingelicht, zal de betrokken broeder en/of zuster op de hoogte worden gesteld van de inhoud van deze informatie. Is de echtscheiding een feit geworden, dan wordt op de attestatie vermeld: "deze broeder/ zuster is gehuwd geweest. Het huwelijk werd op (datum) ontbonden door echtscheiding. Hij/zij was op dat moment lid van de Geref. Kerk te..." Indien een kerkeraad nadere informatie nodig heeft, met name ter beoordeling van een eventuele nieuwe huwelijkssluiting, zal hij met medeweten van de betrokkene zich wenden tot de raad van de in de attestatie genoemde kerk.
5. Overleg zal plaatsvinden tussen kerkeraden, die met dezelfde huwelijksbreuk en echtscheiding te maken krijgen. De resultaten van dit overleg zullen schriftelijk worden vastgelegd.
6. Indien zich tussen de betrokken kerkeraden een verschil voordoet in de beoordeling van een huwelijksbreuk en zij tot verschillende oordelen komen ten aanzien van tuchttoefening en/of kerkelijke bevestiging van een nieuw huwelijk, zal aan de classis van de kerk, die in de betreffende zaak een beslissing moet nemen advies worden gevraagd.

Gronden:

1. het is zinvol hetgeen vanuit de Schrift duidelijk is ten aanzien van echtscheiding en tweede huwelijk als uitgangspunten van kerkelijk beleid te formuleren;
2. zowel de kerkeraden als betrokken gemeenteleden zijn gebaat bij richtlijnen, die eenheid in beleid ten aanzien van echtscheidingszaken kunnen bevorderen.

M.1.4. GS Leusden 1999, artikel 72,**Besluit 1:**

aan de revisieverzoeken van de PS Utrecht 1998, de kerken te Bunschoten-Oost, Rijnsburg en Emmeloord, br. M.C. Bijl en br. J. Peters ten aanzien van het besluit van GS Berkel en Rodenrijs 1996 inzake echtscheidingszaken (Acta art. 47) in zoverre te voldoen dat uitgangspunt 1 en richtlijn 3 verduidelijkt worden, uitgangspunt 4 opnieuw geformuleerd wordt en een nieuw uitgangspunt 5 toegevoegd wordt, zodat de volgende uitgangspunten en richtlijnen worden vastgesteld: De GS Leusden 1999 besluit de volgende uitgangspunten en richtlijnen te bieden ten dienste van kerkelijk beleid in echtscheidingszaken en ten dienste van een goede communicatie tussen kerkeraden terzake: (de wijzigingen ten opzichte van GS Berkel en Rodenrijs staan cursief)

Uitgangspunten

1. Het huwelijk is door de Here ingesteld. Deze hechte band tussen man en vrouw mag niet door mensen verbroken worden (Gen. 2:24; Mal. 2:14-16; Mat. 19:3-9; 1 Kor. 7:10-11).
Echtscheiding is een ernstig kwaad, dat zoveel mogelijk voorkomen en bestreden moet worden.
2. Overspel maakt inbreuk op het huwelijk als een relatie van liefde en trouw. Wanneer verzoening van deze zonde en herstel van de geschonden verhouding niet mogelijk zijn, kan de trouweloos behandelde echtgenoot echtscheiding aanvragen (Mat. 5:32; Mat. 19:9; 1 Kor. 6:16-18; Hebr. 13:4); een nieuw huwelijk is dan geoorloofd en kan kerkelijk bevestigd worden.
3. Is er sprake van een ongelovige partij die de ander wil verlaten, dan mag de gelovige om dit te voorkomen niet het geloof en de liefde tot de Here ten offer brengen. Verlating omwille van het geloof (religionis causa) is een grond om in scheiding te berusten (1 Kor. 7:12-16).
4. *Er zijn ook andere ernstige vormen van zonden tegen een van Gods geboden waardoor het huwelijk fundamenteel wordt aangetast. Er valt geen algemene regel te geven om te beoordelen in hoeverre zulke zonden een grond vormen om in een echtscheiding te berusten.*
5. *Met betrekking tot echtscheiding op ongeoorloofde gronden geeft de Schrift de duidelijke regel dat de weg naar een nieuw huwelijk gesloten is (1 Kor. 7:10,11).*

Richtlijnen

1. De synode (van Berkel en Rodenrijs 1996) adviseert de kerkenraden het studierapport van deputaten (zie Acta GS Berkel en Rodenrijs 1996, bijlage IV) en het commissierapport (idem, bijlage V) zorgvuldig te overwegen.
2. Wanneer een scheiding zich voordoet in het huwelijk van kerkleden, zal de kerkenraad zijn herderlijke zorg voor de betrokkenen gestalte geven in troost, bemoediging en vermaan. Indien de kerkenraad op basis van gesprekken met betrokken partijen zich een oordeel vormt over de situatie, zal dit oordeel geargumenteed in de notulen worden vastgelegd.
3. Wanneer een zaak niet helder vanuit de Schrift bewezen kan worden, mag een kerkenraad niet de gewetens binden. Blijft tussen de kerkenraad en de betrokken gemeenteleden *in de speciale situaties onder uitgangspunt 4 genoemd*, verschil van inzicht bestaan over de vraag of echtscheiding en/of een tweede huwelijk geoorloofd is in het licht van Gods Woord, dan zal de kerkenraad naar artikel 41 KO advies vragen aan de classis.
4. Bij vertrek van (één van) de betrokkenen naar een andere gemeente wordt aan de kerkenraad aldaar beknopt de informatie verstrekt die noodzakelijk is voor de overdracht van de ambtelijke zorg. Voordat de andere kerkenraad wordt ingelicht, zal de betrokken broeder en/of zuster op de hoogte worden gesteld van de inhoud van deze informatie. Is de echtscheiding een feit geworden, dan wordt op de attestatie vermeld: "deze broeder/zuster is gehuwd geweest. Het huwelijk werd op (datum) ontbonden door echtscheiding. Hij/zij was op dat moment lid van de Gereformeerde Kerk te ..." Indien een kerkenraad nadere informatie nodig heeft, met name ter beoordeling van een eventuele nieuwe huwelijkssluiting, zal hij met medeweten van de betrokkene zich wenden tot de raad van de in de attestatie genoemde kerk.
5. Overleg zal plaatsvinden tussen kerkenraden die met dezelfde huwelijksbreuk en echtscheiding te maken krijgen. De resultaten van dit overleg zullen schriftelijk worden vastgelegd.
6. Indien zich tussen de betrokken kerkenraden een verschil voordoet in de beoordeling van een huwelijksbreuk en zij tot verschillende oordelen komen ten aanzien van tuchttoefening en/of kerkelijke bevestiging van een nieuw huwelijk, zal aan de classis van de kerk die in de betreffende zaak een beslissing moet nemen, advies worden gevraagd.

Gronden:

1. uit de revisieverzoeken is gebleken dat bepaalde formuleringen van de uitgangspunten en richtlijnen van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 vragen oproepen en niet eenduidig zijn;
2. terwille van de duidelijkheid moet uitgangspunt 1 explicieter en vollediger worden gemaakt;
3. de term 'andere vormen van kwaadwillige verlaten' in uitgangspunt 4 is rekbaar, kunstmatig en niet adequaat, waarbij de analogieredenering niet begrensd wordt;
4. richtlijn 3 behoeft meer duidelijkheid.

M.1.5. GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 41,**Besluit 1:**

deputaten Huwelijk en echtscheiding te benoemen me de opdracht:

- a. zorg te dragen voor een brede bezinning in de kerken op de terreinen van huwelijk, het alleen-gaan, huwelijksvoorbereiding en echtscheidingsvragen, alsmede de zin en status van de kerkelijke bevestiging;
- b. deze bezinning te stimuleren met o.m. de uitgave van een, door te benoemen deputaten op te stellen, verkorte, breder toegankelijke versie van het deputatenrapport, waarin de bespreking ter synode is verwerkt en die als studierapport binnen de kerken gepresenteerd wordt;
- c. aan die bezinning leiding te geven door publicaties van deputaten in de kerkelijke pers en door het ontplooiën van toerustende activiteiten gericht op ambtsdragers, direct betrokkenen en andere gemeenteleden;
- d. te benoemen deputaten op te dragen de reacties uit de kerken te verdisconteren in hun rapportage aan de generale synode, en ook de mogelijkheden na te gaan om andere kerken in binnen- en buitenland bij de bezinning te betrekken.

Gronden:

1. het verdient geen aanbeveling de bestaande richtlijnen nog nader te preciseren; belangrijk is kerkenraden op te roepen het zelfstandig geestelijk oordelen in volle vrijmoedigheid ter hand te nemen; daarvoor biedt het deputatenrapport ondersteuning;
2. bij blijvend meningsverschil valt te verwijzen naar de afspraken over de rol van het kerkverband, gemaakt door de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 en de Generale Synode Leusden 1999;
3. in de bespreking van het deputatenrapport ter synode is waardering geuit, maar zijn ook kritische vragen gesteld over onder andere: a. de verhouding tussen de geboden en de stijl van het Koninkrijk, en tussen het Oude en het Nieuwe Testament; b. de mogelijke spanning tussen het bijbelse onderwijs en de toepassing in de praktijk; c. de hantering van 1 Korintiërs 7; d. de toepassing van tucht;
4. wil de bezinning van de deputaten binnen de kerken draagvlak vinden en daadwerkelijk effect sorteren, dan moet ernaar gestreefd worden dat de inhoud van hun rapport bekend wordt en binnen de kerken, met name bij ambtsdragers en direct-betrokkenen, verwerkt wordt. Naast direct voorlichtende activiteiten van deputaten is daarbij ook deskundige ondersteuning nodig;
5. ook andere kerken hebben met de vragen rond huwelijk en echtscheiding te maken. Het is goed om zowel van hen te leren als hen te laten profiteren van de bezinning binnen de Gereformeerde Kerken. Bovendien zijn in situaties van huwelijk, echtscheiding en hertrouwen soms ook andere kerken direct betrokken.

Besluit 2a:

de kerken op te roepen tot gezamenlijke verootmoediging en hernieuwde toewijding en overgave aan de Here. Deze verootmoediging en toewijding hebben betrekking op de gezamenlijke onwil en onmacht binnen de kerken om aan een leven in de stijl van Christus' Koninkrijk overtuigend vorm te geven, zoals deze onder meer uitkomt in de problematiek rond echtscheiding en hertrouwen waarvoor de kerken zich geplaatst zien.

Gronden:

1. de vragen rond echtscheiding en de moeite om op dit terrein de stijl van het Koninkrijk te vertonen zijn tekenen van een algemene zwakte in het volgen van het onderwijs van Jezus Christus en geven daarom aanleiding tot deze verootmoediging en hernieuwde toewijding;
2. zonder de bedding van een geestelijke verootmoediging zijn kerkelijke besluiten die beogen een gezamenlijke zwakte in de levensstijl te keren, krachteloos.

Besluit 2b:

te benoemen deputaten op te dragen zo nodig vanuit het materiaal van hun rapport een ondersteunend schrijven op te stellen dat namens de Generale Synode aan alle kerken kan worden gestuurd om de oproep tot verootmoediging en toewijding (besluit 2a) toe te lichten en inhoudelijk richting te geven.

Grond:

wil besluit 2a tot zijn recht komen, dan moeten de kerken op de hoogte zijn van de bedoeling van de genoemde verootmoediging en toewijding, en van de kern van benadering van de echtscheidingsproblematiek zoals deze in het deputatenrapport gevolgd is.

Besluit 3a:

a. voorlopig tot aan de volgende generale synode een raad van advies in te stellen om de kerkenraden te adviseren inzake echtscheiding en hertrouwen; b. dit orgaan samen te stellen uit vijf personen: een ethicus, een kerkrecht deskundige, een jurist (m/v), een hulpverlener (m/v) en een ervaringsdeskundige (m/v); c. te benoemen deputaten op te dragen: • vijf geschikte personen voor deze raad aan te zoeken; • een instructie voor deze raad op te stellen; • ernaar te streven dat deze raad van advies operationeel is per 1 november 2002; d. te bepalen dat de raad van advies samen met deputaten echtscheidingszaken aan de generale synode rapporteert; e. de kerkenraden aan te bevelen zich in situaties van echtscheiding en hertrouwen tot deze raad te wenden.

Gronden:

1. veel kerkenraden voelen zich onmachtig om in echtscheidingssituaties tot een goede oordeelsvorming te komen. Daarom is het wijs een adviesorgaan in het leven te roepen, waarin verschillende disciplines vertegenwoordigd zijn;
2. in de huidige situatie vragen kerkenraden vaak incidenteel advies aan docenten uit Kampen. Zij geven dit op persoonlijke titel en vooral vanuit hun theologische deskundigheid. Het is wenselijk dat deze advisering een meer kerkelijk, minder vrijblijvend en op meer soorten deskundigheid steunend karakter ontvangt.

Besluit 3b:

te benoemen deputaten op te dragen in de instructie voor de raad van advies ook op te nemen dat het tot de taak van deze raad behoort de kerken te informeren met betrekking tot huwelijksvoorbereiding, huwelijks counseling, partnerkeus en relatieontwikkeling.

Grond:

veel huwelijksproblemen zijn terug te voeren op een gemis aan goede voorbereiding op het huwelijk. Grondige huwelijks catechese voor de trouwdag is noodzakelijk. Ook goede relationele en pastorale hulp kan veel problemen voorkomen of bestrijden. De kerken kunnen en moeten daarom een actievere rol gaan spelen in de huwelijksvoorbereiding, ook om zo preventief te werken. Een meer gerichte en gezamenlijke aanpak daarbij is wenselijk.

Besluit 4a:

uit te spreken dat de kerken tot aan de volgende generale synode gerechtigd zijn om bij een situatie van echtscheiding en/of hertrouwen die in het licht van het onderwijs van Jezus niet goed is, maar waarin tegelijk geen vrijmoedigheid bestaat tot kerkelijke censuur, over de desbetreffende situatie, indien mogelijk na overleg met de betrokkenen, vergezeld van een bescheiden toelichting en op een ingetogen manier, een openlijk oordeel te geven in het midden van de gemeente.

Gronden:

1. wanneer een kerkenraad in zaken van echtscheiding en hertrouwen redenen heeft om geen kerkelijke censuur te oefenen, dient de kerkenraad er tegelijk naar te streven de stijl van Christus' Koninkrijk op het genoemde punt binnen de gemeente hoog te houden. Dat kan op de manier die in het besluit verwoord is;
2. de Schrift zelf leert dat er behalve avondmaalstucht, zoals wij die kennen, ook vormen van bestraffing mogelijk zijn (Matteüs 18:17; 2 Korintiërs 2:6; Galaten 2:11; 1 Timoteüs 5:20);
3. al hebben de kerkenraden principieel gezien momenteel dit recht ook al en brengen zij dit soms ook in praktijk, toch is het ter wille van de juridische status van deze handelwijze wenselijk dat de kerken dit openlijk uitspreken, omdat dit recht thans nog niet in de kerkorde is verwoord;
4. een voorlopig besluit is wenselijk, omdat er ook een bredere bezinning is voorgenomen, zowel op de kerkorde in het algemeen als op de vragen naar meer mogelijkheden van tucht in het bijzonder.

Besluit 4b:

te benoemen deputaten opdracht te geven in overleg te treden met deputaten Kerkrecht en kerkorde om – in het licht van de moeiten die zich in de kerken voordoen bij het oefenen van kerkelijke censuur in situaties van echtscheiding en hertrouwen, en met verwerking van andere situaties van tucht oefening – te bestuderen, of er in het licht van de Schrift aanvullende maatregelen van vermaan en tucht mogelijk en wenselijk zijn, en daarover aan de eerstvolgende generale synode voorstellen te doen.

Gronden:

1. uit de praktijk van de omgang met situaties van echtscheiding en hertrouwen komt naar voren dat er binnen de kerken een brede verlegenheid aanwezig is met betrekking tot het toepassen van het instrument van de kerkelijke censuur. Een risico van deze situatie is dat de zonde al meer onbestraft blijft en getolereerd wordt. In dat kader komt de vraag op, of er wellicht ook andere instrumenten van vermaan en tucht mogelijk zijn die in deze verlegenheid een oplossing kunnen bieden;
2. er moet tegen gewaakt worden dat de concrete aanleiding, zoals die gelegen is in situaties van echtscheiding en hertrouwen, de enige invalshoek vormt bij de bezinning op andere mogelijke vormen van tucht;
3. de kerkelijke tucht is een zaak van kerkrecht en de bezinning daarop behoort daarom in de eerste plaats tot de taak van de desbetreffende deputaten. Vanwege de actuele aanleiding in de echtscheidingsthematiek is echter ook de betrokkenheid van deputaten echtscheiding wenselijk.

Besluit 5:

te benoemen deputaten opdracht te geven om in het licht van de nieuwe bezinning op huwelijk en echtscheiding aandacht te schenken aan vragen betreffende bevestiging van tweede huwelijken na echtscheiding en met het oog daarop de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging te bezien.

Gronden:

1. het past bij de stijl van het Koninkrijk, zoals de Here Jezus ons die geleerd heeft, grote nadruk te leggen op het karakter van het ja-woord. Een eenmaal gegeven belofte blijft gelden. De kerk aanvaardt dat er situaties zijn waarin deze belofte helaas gebroken is. Daarom is bezinning nodig op de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging met het oog op beantwoording van vragen als:
 - a. kan de kerk mensen laten beloven elkaar trouw te blijven 'tot de dood ons zal scheiden' en vervolgens enkele jaren daarna één van hen dat opnieuw laten beloven aan een andere partner, zonder dat de dood hem of haar scheidde van de eerste huwelijkspartner? Zo ja, in welke situaties kan dat wel en in welke situaties niet?;
 - b. kunnen er situaties zijn waarin een kerk wel positief kan zijn over een belofte van trouw gedaan op het gemeentehuis, maar niet positief over de bevestiging van die belofte voor God en zijn gemeente?
2. een bezinning op de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging is ook noodzakelijk om een antwoord te kunnen geven op de vraag, welke voorwaarden de kerk aan deze bevestiging mag verbinden met betrekking tot huwelijksvoorbereiding, zoals bijvoorbeeld het volgen van huwelijks catechese.

Besluit 6:

deputaten Echtscheiding, benoemd door de Generale Synode Leusden 1999, te déchargeren onder dankbetuiging voor de door hen verrichte arbeid.

Besluit 7:

te benoemen deputaten Huwelijk en Echtscheiding op te dragen aan de volgende synode te rapporteren en hun rapport zes maanden voor de aanvang daarvan aan de kerken toe te zenden.

M.2 Overweging

- M.2.1. De GS Berkel en Rodenrijs 1996 besluit een tweetal bezwaarschriften m.b.t. de vraag om een uitspraak te doen over kwaadwillige verlating als grond voor echtscheiding af te wijzen en geen uitspraak te doen over de vraag of kwaadwillige verlating in de ogen van de Here een grond voor echtscheiding is. (art. 46 en 47). De synode beroept zich daarvoor o.a. op de GS te Middelburg 1933: "inwilliging van het verzoek zou impliceren, dat een uitspraak wordt gedaan over de reeds lang bestaande verschillen van inzicht binnen de gereformeerde kerken ten aanzien van kwaadwillige verlating als grond voor echtscheiding"; vanwege de onmacht elkaar in deze zaak vanuit de Schrift te overtuigen, deed de Generale Synode van Middelburg 1933 de volgende uitspraak: "De synode besluit over de vraag, of (behalve overspel ook) kwaadwillige verlating een voor God geldige reden tot echtscheiding is, geen uitspraak te doen". De synode geeft ook aan dat een kerkenraad daarom de gewetens hierin niet mag binden.

Daarnaast keurt de synode het deputatenrapport m.b.t. echtscheiding goed. (art. 47).

In dit rapport wordt uitgegaan van echtscheiding als een gegeven en onomkeerbaar feit en wordt gewezen in de richting van aanpassing van de regels aan de praktijk.

- M.2.2. De GS Leusden 1999 voldoet niet aan de verzoeken uit de kerken om het besluit van Berkel te herzien maar geeft wel een nadere toelichting en een gewijzigde formulering. Eén van de nieuw geformuleerde uitgangspunten luidt:

"Er zijn ook andere ernstige vormen van zonden tegen een van Gods geboden waardoor het huwelijk fundamenteel wordt aangetast. Er valt geen algemene regel te geven om te beoordelen in hoeverre zulke zonden een grond vormen om in een echtscheiding te berusten."

De synode wijst het deputatenrapport van GS Berkel niet af maar benoemt een nieuw deputaatschap om verder onderzoek te doen in de lijn van GS Berkel.

- M.2.3. De GS Zuidhorn 2002/2004 neemt het besluit (art. 41) om een nieuw deputatenrapport in verkorte vorm te laten dienen in de kerken ter bezinning en "verwerking". In dit rapport wordt een analogie redenering t.a.v. 1 Kor. 7:12-16 voorgesteld, waardoor de gemeente de bevoegdheid krijgt om regels op te stellen die afwijken van de geboden van God en van Christus. Dit rapport gaat ervan uit dat voor het leven naar 'de stijl van het Koninkrijk' en het onderscheid tussen goed en kwaad, het onderwijs van Christus méér leert dan de 10 Geboden. Daarnaast wordt benadrukt dat onbillikheid van de gevolgen van echtscheiding een reden is om de onontbindbaarheid van het huwelijk naar de regel van Christus, niet van toepassing te verklaren. Echtscheiding kan volgens haar, het 'mindere kwaad' zijn. De GS geeft in besluit 4a de kerken de mogelijkheid om bij ongeoorloofde echtscheiding in sommige gevallen oefening van de kerkelijke censuur achterwege te laten. Opvallend is het noemen van gezamenlijke onwil, onmacht, algemene zwakte, moeite en problematiek in de reden voor een oproep tot kerkbrede verootmoediging m.b.t. echtscheiding (besluit 2a) in plaats van het aanwijzen van zonde op grote schaal begaan tegen de Here.

M.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëberg, spreekt uit dat de besluiten van de GS Berkel en Rodenrijs 1996, GS Leusden 1999 en GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. echtscheiding vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

M.4. Gronden

- M.4.1. Uit de Schrift weten we dat de Here àlle echtbreuk haat (Mal. 2:16; Matt. 5:32; Matt 19:6; Marc 10:6-9; 1 Kor. 6:16-19; Hebr. 13:4).

De Schrift kent echter wel een situatie waarin echtscheiding wordt toegestaan: Daarnaast verwijst de GS Hoogeveen 1969/1970 in haar overweging (ad a, 2, blz. 133) in art. 134:

"De synode overweegt o.m., dat uit de tegenstelling, die de Here in Mattheus 5:31 en 32 maakt tussen hetgeen gezegd is aangaande de scheidbrief en hetgeen Hij zelf zegt, volgt dat alleen de ontucht als vleeselijke gemeenschap buiten eigen huwelijk als grond voor echtscheiding genoemd wordt"

Hierin stelt de GS Hoogeveen zich tegenover een opvatting waarbij het begrip ontucht wordt opgerekt naar andere situaties. Alleen in geval van overspel is de echt namelijk reeds gebroken door de overspelige partij en wordt echtscheiding door de Here toegestaan (Matt. 19:9). Uiteraard moet hier wel altijd gewezen worden op de weg van verzoening, maar er ligt geen plicht bij de getroffen partij om altijd te komen tot een herstelde huwelijksverhouding.

In geval van kwaadwillige verlaten van man of vrouw, is deze niet langer gebonden aan de ongelovige, die hem of haar heeft verlaten (1 Kor. 7:15,16). Dit is geen nieuwe regel van Paulus, maar een toepassing in een uitzonderlijke situatie van wat Christus zegt in Matt. 10:35-37:

"Want Ik ben gekomen om tweedracht te brengen tussen een man en zijn vader en tussen een dochter en haar moeder en tussen een schoondochter en haar schoonmoeder; en iemands huisgenoten zullen zijn vijanden zijn. Wie vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig; en wie zoon of dochter liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig;"

De Synode van Middelburg 1933 nam m.b.t. de geoorloofdheid van echtscheiding het volgende besluit (Acta art. 130)

"De synode besluit over de vraag, of (behalve overspel ook) kwaadwillige verlaten een voor God geldige reden tot echtscheiding is, geen uitspraak te doen"

Elke andere echtscheiding is volgens Gods Woord ongeoorloofd.

- M.4.2. De uitspraak van GS Berkel en Rodenrijs, die verder gaat dan Middelburg (geen gewetens binden) en de inhoud van het daar dienende deputatenrapport, dat beïnvloed is door situatie-ethiek en gemeente-ethiek en voor die onschriftuurlijke vormen van ethiek in de kerken de deur openzet, verzwakken het onderwijs uit de Schrift m.b.t. huwelijk en echtscheiding.
- M.4.3. De onschriftuurlijke lijn die in Berkel en Rodenrijs werd ingezet wordt door GS Leusden niet rechtgezet maar bevestigd en voortgezet. Daarmee opent de GS Leusden de weg verder voor gemeente- en situatie-ethiek, in strijd met Gods Woord.
- M.4.4. De GS Zuidhorn heeft verzuimd om de blijvende geldigheid van Gods geboden (Matt. 5: 17-20) te verdedigen door een rapport de kerken in te zenden dat de gebrokenheid van deze wereld een reden laat zijn om niet gebonden te hoeven zijn aan Gods geboden. Hierbij zij verwezen naar wat de Schrift en de belijdenis van de kerk daarover leren (Joh. 15: 9,10; 1 Kor. 10:13; Fil. 3:12-14; Hebr. 12:4; 1 Joh. 5: 3,4; Openb. 12:17; HC zondag 44, V&A 115).
- M.4.5 In het besluit van GS Zuidhorn wordt op basis van een onschriftuurlijke exegese van 1 Kor. 7 inzake de christelijke vrijheid, het gezag van het 7^e gebod en alle geboden van God aangetast en de kerkelijke tucht ondermijnd (art. 7 NGB). Daarmee is de heiligheid van de gemeente in het geding.

N. Vierde gebod en zondagsrust

N.1. Materiaal

Generale Synode Leusden 1999, artikel 25
Generale Synode Zuidhorn 2002/2003, artikel 52

N.1.1. GS Leusden 1999, artikel 25.

Materiaal

1. Appèl van de Gereformeerde Kerk te Nieuwegein d.d.. 1 maart 1999 tegen het besluit van de particuliere synode van Utrecht d.d.. 27 november 1998 met betrekking tot de preek van ds. D. Ophoff d.d.. 2 juni 1996 te Nieuwegein over Zondag 38 HC, met de volgende bijlagen:

- a. preek van ds. D. Ophoff over Zondag 38 HC te Nieuwegein op 2 juni 1996 met als thema: "Vind rust in de Here: 1. Dat blijft de boodschap van de sabbat; 2. Dat kan ook bij een aangetaste zondag." In deze preek stelt hij onder andere: "Laat merken hoeveel die dag je waard is. Wat mij betreft, niet op grond van een absoluut, goddelijk gebod. Maar wel omdat het goed is samen een dag in de week rust te nemen, naar het voorbeeld van Israëls sabbat."

- b. bezwaarschrift van br. H.C. de Marie jr. d.d.. 16 september 1996 aan de kerkenraad. Br. De Marie tekent bezwaar aan tegen de opvatting van ds. Ophoff, dat we geen gebod meer hebben van de Here om te rusten op de zondag, dat is de sabbatdag van de nieuwe bedeling, maar dat de zondag als rustdag nog wel een goede *menselijke* instelling is, die we zoveel mogelijk moeten onderhouden;
- c. antwoord van de kerkenraad aan br. H.C. de Marie jr. d.d.. 28 november 1996. De kerkenraad is van oordeel, dat ds. Ophoff de ruimte had om over het vierde gebod te preken zoals hij dat heeft gedaan;
- d. bezwaarschrift van br. H.C. de Marie d.d.. 7 februari 1997 aan de classis Utrecht tegen de uitspraak van de kerkenraad. Hij verzoekt de classis uit te spreken, dat ds. Ophoff van zijn duidelijke afwijking van het spreken van Schrift en belijdenis met betrekking tot het vierde gebod dient terug te komen en dat de kerkenraad van Nieuwegein dient te erkennen, dat hij ds. D. Ophoff ten onrechte in zijn afwijkend gevoelen heeft gestaafd;
- e. besluit van de classis Utrecht d.d.. 26 juni 1997. De classis spreekt uit, dat de preek van ds. Ophoff niet in strijd is met Schrift en belijdenis noch met enige synode-uitspraak. Zij hanteert onder andere de volgende argumentatie:
- *de preek komt op het aangelegen punt niet in strijd met Gods Woord. In de preek wordt namelijk niet de vraag gesteld of het vierde gebod voor ons van toepassing is, maar is antwoord gezocht op de vraag welke geldigheid dit gebod heeft;*
 - *zondag 38 HC spreekt zich niet uit over het rusten van dagelijks werk;*
 - *de synode van Dordrecht 1618--1619 en de Generale Synode van Hoogeveen 1969--1970 deden in dezen geen uitspraak;*
- f. bezwaarschrift van br. H.C. de Marie jr. aan de Particuliere Synode Utrecht d.d.. 11 juni 1998 tegen de uitspraak van de classis Utrecht. Hij verzoekt de particuliere synode uit te spreken,
1. dat ds. D. Ophoff met zijn preek over zondag 38 HC van 2 juni 1996 duidelijk in strijd is gekomen met Schrift en belijdenis en met het ondertekeningsformulier voor predikanten;
 2. dat de kerkenraad van Nieuwegein dient te erkennen, dat hij ds. D. Ophoff ten onrechte in zijn afwijkend gevoelen gestaafd heeft en
 3. dat de classis Utrecht in haar zitting van 25 juni 1997 een uitspraak in deze zaak gedaan heeft die niet stoelt op Schrift en belijdenis, waardoor zij ruimte geschapen heeft voor een leer die afwijkt van de leer van de kerk;
- g. besluit van de particuliere synode Utrecht per brief van 27 november 1998:
- "Ook wanneer ds. Ophoff meent het Woord van God aan zijn zijde te hebben, dient hij zijn gevoelen in deze, dat afwijkt van zondag 38 HC, niet per preek aan de orde te stellen, maar op de wijze die het ondertekeningsformulier voor predikanten voorschrijft."
- Zij formuleert de volgende grond: "De kerk gaat in haar belijdenis, zondag 38 HC, waar zij de sabbat de rustdag noemt, uit van het gebod om te rusten, dat de Here zelf woordelijk geeft in het vierde gebod. De diepere en geestelijke betekenis die dit gebod heeft, laat onverlet het gebod om deze dag het werken na te laten."

In zijn appèl aan de generale synode verzoekt de kerkenraad ons te verklaren, dat de uitspraak van de particuliere synode Utrecht een behoorlijke argumentatie mist. De particuliere synode confronteert zich niet met de uitspraak van de classis.

Verder is de kerkenraad het er niet mee eens, dat de preek van ds. Ophoff van 2 juni 1996 zou afwijken van zondag 38 HC. De Catechismus doet geen uitspraak over het rusten van het dagelijks werk, maar spitst de uitleg van het vierde gebod toe op de dienst van het Woord. Over de zondagsrust heeft binnen de gereformeerde traditie altijd verschil van mening bestaan.

De kerkenraad vindt het ook van belang, dat de generale synode vanwege de problematiek van toenemende zondagsarbeid 'in de hele kwestie' een uitspraak doet;

2. brief van dr. P. van Gorp te Dalfsen d.d.. 11 maart 1999. Ds. Van Gorp schrijft dat, wanneer het verzoek van Nieuwegein wordt ingewilligd om uit te spreken dat er in het onderhouden van de zondag als rustdag geen sprake is van een goddelijk gebod, eerst de instemming van de zusterkerken zal moeten worden gevraagd. Een dergelijke uitspraak gaat immers in tegen de belijdenisgeschriften van Westminster;

3. brief van de kerk te Hilversum d.d.. 8 april 1999. Deze kerk betuigt adhesie aan de verzoeken van de kerk te Nieuwegein en verzoekt om "een duidelijke uitspraak, waarbij de wonderlijke situatie beëindigd wordt waarbij in het particuliere ressort Utrecht ... uitspraken niet zijn toegestaan die in andere ressorten wel zijn toegestaan."

4. brief van br. B. Bloem te Veenendaal d.d.. 13 april 1999 met vragen over het wel of niet mogen verrichten van zondagsarbeid.

Besluit 1:

geen uitspraak te doen over de problematiek van toenemende zondagsarbeid, maar alleen over het appèl van de Gereformeerde Kerk te Nieuwegein.

Grond:

1. het verzoek om een uitspraak te doen in de problematiek van toenemende zondagsarbeid is niet als zodanig in de kerkelijke weg aan de synode voorgelegd;
2. het appèl van de kerk te Nieuwegein is wel in de kerkelijke weg aan de synode voorgelegd.

Besluit 2:

aan het verzoek van dr. P. van Gorp niet te voldoen.

Grond:

de kerk te Nieuwegein vraagt de synode niet om uit te spreken, dat er in het onderhouden van de zondag als rustdag geen sprake is van een goddelijk gebod, maar alleen om te verklaren dat er voor de opvatting van ds. Ophoff over het 'rustaspect' in het vierde gebod zoals die in zijn preek van 2 juni 1996 tot uiting komt, altijd ruimte is geweest in de gereformeerde traditie.

Besluit 3:

uit te spreken, dat de uitspraak van de particuliere synode van Utrecht d.d.. 27 november 1998 over de preek van ds. D. Ophoff van 2 juni 1996 over zondag 38 HC een behoorlijke argumentatie mist.

Grond:

de particuliere synode gaat in haar besluit niet in op de argumentatie van de classis Utrecht d.d.. 26 juni 1997.

Besluit 4:

uit te spreken:

1. dat in de preek van ds. D. Ophoff van 2 juni 1996 over zondag 38 HC het belang van de erediensten en van de ruimte daarvoor duidelijk naar voren zijn gekomen;
2. dat evenwel in *deze* preek onvoldoende uitkomt, dat in zondag 38 HC sprake is van een *gebod*, namelijk om vooral op de rustdag trouw de kerkdiensten te bezoeken;

3. dat de opvatting van ds. D. Ophoff dat de zondag als *rustdag* niet gegrond is op een goddelijk gebod, niet te veroordelen is;
4. dat er bovendien geen reden is om aan te nemen, dat ds. D. Ophoff in het geheel van zijn functioneren als dienaar van het Woord binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland afwijkt van de leer van de kerk met betrekking tot het vierde gebod van de wet van de Here.

Gronden:

1. de Nationale Synode van Dordrecht 1618–1619 stelde met betrekking tot de kwestie van sabbat en zondag zes regels op, die onder ons een moreel gezag genieten. Deze regels luiden als volgt:
 1. In het vierde gebod is iets ceremonieels en iets moreels.
 2. Ceremonieel is geweest de rust van de zevende dag na de schepping en de strenge onderhouding van die dag, die het joodse volk in het bijzonder was opgelegd.
 3. Moreel is het dat een zekere en vastgestelde dag voor de godsdienst bestemd is, met daarvoor zoveel rust als voor de godsdienst en de heilige overdenking daarvan nodig is.
 4. Nadat de sabbat van de joden is afgeschaft, moeten de christenen de zondag plechtig heiligen.
 5. Deze dag is sedert de apostelen in de oude christelijke kerk altijd onderhouden.
 6. Deze dag moet zo aan de godsdienst gewijd worden, dat men daarop rust van alle slaafse werken (uitgezonderd die werken die uit liefde en de tegenwoordige noodzakelijkheid voortspuiten), alsook van alle ontspanning die de godsdienst belemmert.

N.1.2. **GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 52.****Materiaal:**

1. Acta GS Leusden 1999, Artikel 25 en Bijlage 2 (Rapport Huttenga) inzake het appèl van Nieuwegein tegen de particuliere synode Utrecht (ds. D. Ophoff over zondag 38 HC).
2. revisieverzoeken van J.A. Bazuin te Hendrik-Ido-Ambacht, R. de Boer en I.J.P. de Boer-Buikema te Emmeloord, H.J. Dekker en 26 anderen te Bergschenhoek, P.P. Koopman te Zuidhorn, H.J. van Nus-van Nieuwerkerk te Amersfoort, G. Oldenburger-Zijlstra te Deventer, J. Peters, Capelle aan den IJssel, G.J. Spoelman te Rheezeveer en J.M. Verhoeff te Hoofddorp;
3. revisieverzoeken van de kerken te Emmeloord, Urk en Spakenburg-Zuid en van D. Bolt en twee anderen te Apeldoorn, W. Dijkstra en vier anderen te Hardenberg met 84 adhesiebetuigingen, ds. J.M. Goedhart te Drachten, ds. P. van Gorp te Dalfsen met 274 adhesiebetuigingen, L. Heeringa en zeven anderen te Hoogkerk met vier adhesiebetuigingen, B.J. van der Linde en D. Lont te Berkel en Rodenrijs, H.C. de Marie en drie anderen te Veenendaal, fam. S. de Marie en B. de Jong Gzn te Berkel en Rodenrijs met vier adhesiebetuigingen, H.J. Mooibroek te IJsselmuiden, L. Roorda te Rozenburg en R.G. v.d.Veen te Groningen;
4. brief met bezwaren van de Free Reformed Churches of Australia.

Besluit 1:

de onder materiaal 2 genoemde brieven onontvankelijk te verklaren.

Grond:

de indieners van de revisieverzoeken leggen geen nieuwe argumenten over met betrekking tot de besluiten van de Generale Synode Leusden 1999 of confronteren zich niet inhoudelijk met de besluiten.

Besluit 2:

aan de verzoeken genoemd onder materiaal 3 en 4 tot revisie van de uitspraken van de Generale Synode Leusden 1999 inzake de prediking van ds. D. Ophoff over Zondag 38 niet te voldoen, hoewel er op onderdelen van de gronden terecht kritiek is geïsoerd, en de indieners hiervan ter informatie het commissierapport toe te zenden.

Gronden:

1. de nieuwe argumenten die de indieners van de revisieverzoeken aandragen, zijn niet van dien aard dat overgegaan moet worden tot herziening van de besluiten van Leusden; zij bevestigen het bestaan van meerdere visies op de betekenis van het vierde gebod, maar leveren (nog altijd) niet het onomstotelijke bewijs dat de door de Generale Synode Leusden 1999 getoetste opvatting in strijd is met Schrift en belijdenis;
2. revisie van de besluiten van Leusden is niet de geschikte weg om alle open vragen die Leusden bewust liet liggen, en de nieuwe vragen die haar besluiten oproepen, alsnog in behandeling te nemen; de reikwijdte van deze besluiten gaat immers formeel niet verder dan het bevestigen van de afwijzing van een bezwaarschrift tegen een preek; terecht heeft Leusden zich gewacht voor het doen van leeruitspraken, ook al hebben vele bezwaarden haar uitspraken ten onrechte wel zo opgevat;
3. in de behandeling van het appèl was het minder zinvol en overtuigend om te verwijzen naar een uitspraak van de Dordtse synode uit de 17e eeuw die in de kerken geen officieel gezag heeft;
4. ten onrechte stelt de synode in Besluit 4, grond 1 met betrekking tot de zes regels van Dordt: "In deze regels functioneert de rust als middel om ruimte te maken voor de eredienst en voor de verwerking daarvan"; deze uitspraak is te massief en miskent het compromis dat in de zes regels besloten ligt: tegenover gematigde formuleringen, met name in de regels 2, 3 en 4 staat in regel 6 de uitdrukkelijke opdracht om de dag zo aan de godsdienst te wijden "dat men daarop rust van alle slaafse werken (uitgezonderd die werken die uit liefde en de tegenwoordige noodzakelijkheid voortspuiten), alsook van alle ontspanning die de godsdienst belemmert".

Besluit 3:

de kerken in het algemeen en de indieners van de revisieverzoeken in het bijzonder op te roepen de vrede en de eenheid die er in de kerken altijd is geweest tussen aanhangers van de verschillende visies op de betekenis van het vierde gebod, te bewaren.

Gronden:

1. het dient de vrede en de eenheid in de kerken, wanneer men bij meningsverschillen elkaar geen binding wil opleggen die verder gaat dan binding aan de aangenomen leer, ook ten aanzien van het vierde gebod;
2. bij alle verschil van inzicht bestaat er overeenstemming over de betekenis van de zondag als geschenk van de Here, als de dag waarop de gemeente van Christus dient samen te komen en zich dient te verlustigen in Gods grote daden van schepping en verlossing.

Besluit 4:

de inhoud van besluit 2 per brief aan de Free Reformed Churches of Australia in het Engels te doen toekomen, toe te lichten en zo hun brief te beantwoorden.

Grond:

de zusterlijke relatie met deze kerken vereist een zorgvuldige en duidelijke beantwoording, die misverstanden zoveel mogelijk uitsluit en voorkomt.

N.1.3. **GS Zuidhorn 2002/2003, artikel 13,**

Besluit 1:

aan de verzoeken (waarvan dat van de Particuliere Synode Holland-Zuid in de weg van art. 30 KO is voorbereid) te voldoen door een deputaatschap 'Vierde gebod en zondag' in te stellen en deputaten op te dragen de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod.

Gronden:

1. terecht wordt erop gewezen dat de uitspraken van de Generale Synode Leusden – die in het kader van een appèlzaak geen zelfstandige leeruitspraken zijn – hebben geleid tot een onjuiste beeldvorming in de kerken als zou de waarde van trouw zijn aan Gods wil in het vierde gebod en het belang van verantwoord invulling geven aan de zondag door de synode gerelativeerd zijn;
2. eeuwen geleden leerde de christelijke kerk onder Gods voorzienigheid de zondag als een volledige rustdag waarden en vieren. De waarde van dit kostbare geschenk wordt steeds minder onderkend, nu de overheid en de samenleving in Nederland – in tegenstelling tot voorgaande eeuwen – hun christelijk stempel verloren hebben. Daarmee is de vanzelfsprekendheid van de zondag als rustdag onder druk komen te staan. Ook onder christenen is in toenemende mate afkalking van de zondagsrust waarneembaar, waarbij ook de hartelijke motivatie en de royale ruimte voor de kerkdiensten in het gedrang komen. Daarom is het hoog tijd en van groot belang dat de kerken hun overtuiging op dit punt hernieuwen en verder ontwikkelen om bij het licht van Gods Woord en zoekend naar de bedoeling van Gods Geest in te spelen op genoemde en toekomstige ontwikkelingen en daarin de gelovigen bij te staan;
3. enerzijds heeft na de Nationale Synode van Dordrecht 1618-1619 geen enkele generale synode meer leerstellige uitspraken gedaan met betrekking de kwestie van sabbat en zondag; anderzijds is de bezinning op dit onderwerp binnen de kerken niet stil blijven staan; het is goed te onderzoeken, of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt;
4. juist nu bepaalde eeuwenoude meningsverschillen over de leer inzake het vierde gebod en de zondag (nog) niet blijken te kunnen worden weggenomen, is het goed dat de kerken niet blijven staan bij deze constatering; het zal de bezinning op en de kracht van het christelijk leven in de kerken ten goede komen, wanneer de kerken niet-opgeloste dilemma's te boven komen en samenwerken bij het ontwikkelen, formuleren en uitdragen van een positieve schriftuurlijke handreiking inzake de zondagsrust in de 21^e eeuw in het licht van het vierde gebod.

Besluit 2:

aan het deputaatschap de volgende instructie mee te geven:

- a. onderzoek te doen met het oog op eigentijdse vragen rond de zondag als rustdag in een kerkelijke, politieke en maatschappelijke context;
- b. een bijbels-theologische bezinning te verrichten op een christelijke levensstijl in verband met vieren en rusten;
- c. de kerken te dienen bij het onderling gesprek op dit punt;
- d. rapport uit te brengen van zijn werkzaamheden aan de volgende synode en dit rapport een half jaar van tevoren aan de kerken toe te zenden.

N.2. Overweging

- N.2.1. De GS Leusden 1999 heeft op haar agenda een appèlzaak m.b.t. een preek van ds. Ophoff te Nieuwegein over Zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus waarin hij stelt dat er geen goddelijk gebod van de Here meer is om op zondag te rusten, maar dat de zondag wel een goede menselijke instelling is die we zoveel mogelijk moeten onderhouden. Hiertegen zijn op verschillende meerdere vergaderingen veel bezwaren ingebracht.
- N.2.2. In de gronden voor het besluit van GS Leusden wordt o.a. gesteld dat in de Gereformeerde Kerken in Nederland altijd twee meningen op dit punt hebben bestaan.
- N.2.3. De kerken hebben t.a.v. de onderhouding van de sabbat, door de eeuwen door echter uitspraken gedaan, die eenzelfde strekking hadden: handhaven van de zondag als christelijke sabbat, gebaseerd op het vierde gebod van de Here. Het telkens opduiken van meningen die afweken van Gods Woord maakten dit noodzakelijk. Zo is ook de sabbatsstrijd in de zeventiende eeuw te kenmerken: *H.G. Visser* concludeert in zijn *De geschiedenis van de Sabbats-strijd onder de Gereformeerden in de zeventiende eeuw*: “De praktijk van de Zondagsviering en de historie, waaraan deze studie is gewijd, bewijzen, dat de Zondagsviering verslapt, als ze los is gemaakt van de wet Gods. Daarom is het van belang dat door dezen strijd is vast komen te staan, dat volgens Gereformeerde opvatting de Zondag gevierd moet worden in Christelijke vrijheid naar de wet Gods; en dan niet de wet Gods in het algemeen genomen, maar de wet Gods, zoals deze in de Decaloog te vinden is, welke wet rust en heiliging van den Sabbat voorschrijft” (a.w., blz. 397).
- N.2.4. De volgende kerkelijke uitspraken dienen te worden overwogen:
 1. de regels van Nationale GS Dordrecht 1618-19 Dordrecht (Postacta 164ste zitting) kennen de volgende aanhef en tekst:
De regelen, aangaande de *onderhouding van den Sabbat, of Dag des Heeren*, bij de Heeren Professoren, met toestemming van de broederen van Zeeland, ontworpen, zijn voorgelezen en goedgekeurd, en zijn deze navolgende:
 1. In het vierde gebod is iets ceremonieels en iets moreels.

2. Ceremonieel is geweest de rust van de zevende dag na de schepping en de strenge onderhouding van die dag, die het joodse volk in het bijzonder was opgelegd.
3. Moreel is het dat een zekere en vastgestelde dag voor de godsdienst bestemd is, met daarvoor zoveel rust als voor de godsdienst en de heilige overdenking daarvan nodig is.
4. Nadat de sabbat van de joden is afgeschaft, moeten de christenen de zondag plechtig heiligen.
5. Deze dag is sedert de apostelen in de oude christelijke kerk altijd onderhouden.
6. Deze dag moet zo aan de godsdienst gewijd worden, dat men daarop rust van alle slaafse werken (uitgezonderd die werken die uit liefde en de tegenwoordige noodzakelijkheid voortspuiten), alsook van alle ontspanning die de godsdienst belemmert.

Uit de aanhef blijkt dat deze regels primair de *onderhouding* van de N.T. sabbat, dag des Heren, dus de zondag betreffen, en dat deze regels uitgaan van het feit dat de zondag de sabbat is. Ook blijkt uit regel 1 dat deze onderhouding uitgaat van het vierde gebod (in de oorspronkelijke tekst staat zelfs *goddelijke* vierde gebod).

In regel 3-6 wordt vastgesteld wat het zedelijke of morele, dat is het *blijvende* van het goddelijke vierde gebod, is. Het ceremoniële dat heeft afgedaan, had vooral betrekking op de *zevende* dag (zaterdag) van de *joodse* sabbat, en de strenge bijkomende voorschriften (doodstraf etc.).

Blijvende *geldigheid* heeft echter:

1. dat er één dag in de week is die aan de godsdienst is gewijd (regel 3)
2. dat dit voor de christenen de zondag is (regels 4,5)
3. dat men op deze dag moet rusten van het dagelijkse werk en ontspanning die niet past bij de dienst aan God (regels 3,6)

Deze regels geven dus gestalte aan de zondag als N.T. sabbat.

GS Leusden geeft in haar samenvatting van de regels aan de zondagsrust zowel inhoudelijk als normatief een geheel afwijkende invulling:

- De GS spreekt niet van *godsdienst* maar alleen van *eredienst*. Dordrecht spreekt anders en veel breder over de godsdienst, en de overdenking ervan, van het *rusten van alle slaafse werken* (uitgezonderd..), ook *rusten van alle ontspanning* die deze godsdienst belemmert. De rust beperkt zich dus niet tot de publieke eredienst – hoewel het hoogtepunt van de dag – maar geldt ook voor het zich verlustigen in de werken des HEREN op de rest van de dag, in het bijzonder óók de persoonlijke en huiselijke godsdienstoefening!
- De GS geeft in haar conclusie ook de mogelijkheid de tijd van het rusten in te perken, omdat ze andere accenten legt dan in de regels staan. Regel 6 spreekt van een *dàg*, die aan de godsdienst moet worden gewijd, niet over een gedeelte van de dag, waarop de eredienst plaats vindt en wordt overdacht.
- De GS spreekt over het rusten als '*middel*' en '*ruimte maken*'. '*Zovéél rust*' wordt zo in feite veranderd in '*zolàng rust*'. Met '*zovéél rust*' wordt echter de *aard* van inspanningen op de sabbat aangegeven: zij moeten gericht zijn op de godsdienst (vergelijk wat de Here Jezus, de Heer van de sabbat, daarover zegt in Matt. 12:1-8, 9-14 etc.). Ook ontspanning kan deze godsdienst belemmeren, zegt regel 3. Het gaat niet om 'ruimte maken' maar om een hartelijke gerichtheid op de rust die gekwalificeerd wordt door de godsdienst.

Extra benadrukt moet worden, dat wat in de regels 3-6 staat, ook m.b.t. tot het rusten, betrekking heeft op het *blijvende* van het vierde gebod! Hiermee is de fundering van de zondag en de zondagsrust in het goddelijke vierde gebod door de kerk zeer nadrukkelijk beleden.

Toch lijkt de GS niet uit te gaan van het normatieve. Terwijl regel 4 en 6 stellen dat de christenen deze *dàg* plechtig *moeten* heiligen en wijden, spreekt Leusden over een optimale situatie die ontstaat als de zondag rustdag is! In feite verdraait Leusden wat er in de regels van Dordrecht staat. Wat Dordrecht leert is dat de zondagsrust rust op het goddelijk gebod; de GS maakt hier iets menselijks van, nl. het optimale. Dit optimale heeft geen goddelijk gezag.

Dat de GS Dordrecht werkelijk deze zondagsheiliging als consequentie van het vierde gebod heeft gezien, moge extra onderstreept worden door twee andere uitspraken die dezelfde GS destijds heeft gedaan (163^e zitting, 5):

"Dat men de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal zal verzoeken, dat de veelvuldige en, dagelijks overal in deze Provincie, toenemende schending des Sabbats, door nieuwe en scherpe plakkaten moge worden geweerd en voorkomen. Bij gelegenheid van de orde op het weren van de schendingen des Sabbats, is overwogen de kwestie van de noodzakelijkheid der onderhouding van den Dag des Heeren, die men in de Kerken van Zeeland begonnen is rijpelijk te onderzoeken, en zijn de Heeren Professoren verzocht, in bet bizonder met de broederen van Zeeland over de kwestie eene vriendelijke conferentie aan te stellen, en meteen te overwegen, of niet eenige zekere algemeene regelen met gemeene toestemming

zouden kunnen begrepen en gesteld worden binnen welke grenzen beide de partijen, in het verhandelen van deze kwestie, zich zolang zouden houden, totdat, in de naaste Nationale GS, over deze kwestie nader zoude onderzoek worden gedaan.”

(177^e zitting: XIV.):

“Dat die gruwelijke en menigvuldige ontheiligingen van den Sabbat, die dagelijks voorvallen door marktdagen, kermissen, maaltijden van gildenwachten, buurten, bruiloften, door wapenoefeningen, jagen, visschen, vogelvangen, balslaan, door het spelen van comediën, door dansen, boelhuizen, gelagen, en allerhande weinig noodzakelijke slaafsche werken, en zeer vele diergelijke andere, die in deze landen met groote ergernis, en tot oneer van den Gereformeerden Godsdienst, en groote vermindering van den Godsdienst, doorgaans aangroeien, zeer scherp mogen worden verboden en verhinderd.”

Deze regels van Dordrecht hebben, hoewel destijds als een voorlopige formule opgesteld, door de eeuwen heen, gefunctioneerd als een bindende uitspraak

N.2.5. Na een periode van kerkelijk verval komt de Afscheiding als reformatie van de kerk. Uit de vele uitspraken blijkt enerzijds dat naleven (*praktijk*) van het vierde gebod ook in die tijd veel problemen opleverde, maar dat de kerk steeds ondubbelzinnig de waarheid van Gods Woord (*norm*) in deze wilde bewaren. Dit blijkt uit de volgende uitspraken:

2. Syn. van Amsterdam 1836 (Handelingen art. 62): De gemeenten moeten ernstig vermaand worden tot trouwe heiliging van de rustdag van het nieuwe verbond, de dag van de Here. Schenders van het sabbatsgebod in de gemeente moeten vermaand en bij verzet gecensureerd en in geval van verharding afgesneden worden. Zij die vanwege arbeid of nering moeite ondervinden en schade lijden, moeten gewezen worden op Gods beloften en op het doel dat de Here heeft met armoede en gebrek, namelijk vernedering, loutering en heiliging.

3. Syn. van Amsterdam 1840 (Hand. VI art. 9) Dewijl er sommige beroepen of kostwinnings zijn, welke ook op den Rustdag worden uitgeoefend, bij voorbeeld het houden van veerscheppen, het tol-gaaren, het verkopen van melk en dergelijke, werd gevraagd: hoedanig met degenen, die zulke dingen doen behoort gehandeld te worden? Dat ten dezen aanzien moet verwezen worden naar den 38ste Zondag van den Catechismus, en naar de 164 ste sessie, der post-acta van de GS te Dordrecht, anno 1618 en 1619, met sterke afmaning van alle werken die niet tot de Godsdienst, noodzakelijkheid en liefdadigheid behooren. En, indien al ergens de uitoefening van zoodanige werkzaamheden in de gemeente-leden geduld wordt, is zulks nogtans in de opzieners en diakenen niet te verdragen, dewijl deze daardoor een kwaad voorbeeld aan de leden geven.

4. Syn. van Zwolle 1854 (Hand. 22ste sessie, art. 7) Oordeelt dat zij bij het besluit van Amsterdam 1840 moet blijven.

5. GS Franeker 1863 (Hand. art. 91): “Om geen ander besluit dan hetgeen reeds bestaat te moeten maken, en draagt deze en dergelijke zaken aan de kerkbesturen op ten einde het vierde gebod der heilige wet Gods gehandhaafd worde.”

6. GS Middelburg 1869 (Hand. art. 55): Terugverwezen naar de GS 1840 art 9, met als toevoeging: “De GS wekke met alle ernst de leraars en leden onzer Kerk op om zeer consciëntieus te zijn in het reizen met openbare vervoermiddelen op de dag des Heren.”

Weliswaar zijn deze uitspraken gedaan door GSn tussen 1834 en 1892 naar de afspraak van 1892, voor de kerken niet meer bindend, toch zijn ze illustratief waar het gaat hoe de officiële leer van de kerk in de loop van de geschiedenis is gehandhaafd tegenover dwaling in leer en leven.

N.2.6. Dan volgt na de Vrijmaking de strijd in de zestiger jaren.

7. GS Hoogeveen 1969-1970 die o.m. te maken krijgt met de leringen van de predikanten J.O. Mulder en G. Visee over de geldigheid van de tien geboden (acta, art. 249 I B, p.214,215), spreekt in haar overweging uit:

“- dat noch het onderwijs van Christus, die de wet in hare ware diepte heeft doen verstaan noch het wegnemen van het gebruik van vele bepalingen der wet het einde betekent van de wet, met name die der tien geboden als positieve, en dus eveneens voor de nieuw bedeling bindende wet, met inbegrip ook van het sabbatsgebod, het zevende, het achtste, het negende, het tiende gebod (onder verwijzing naar Rom, 7:7,13:8-10, Ef. 6:2,3 en Jac. 2:11).”

“- dat het spreken van het Nieuwe Testament over de vrijheid van de wetten van de vloek der wet geen betrekking heeft op een wijziging in de geldigheid van de wet, doch op een wijziging in de

positie van de gelovige, die door Christus is vrijgekocht van de vloek der wet; hetgeen ook daaruit blijkt, dat de wet als regel der dankbaarheid ons niet minder uitdrukkelijk en krachtig wordt voorgehouden dan onder het oude verbond (onder verwijzing naar Matt. 5:17, Hebr. 8:10, Jac. 2:8-12).”

- N.2.7. De GS Zuidhorn wijst alle bezwaren van de hand die in uitvoerig onderbouwde revisieverzoeken tot haar waren gericht. In deze verzoeken werd opgekomen voor de geldigheid van het goddelijke sabbatsgebod tot de wederkomst van Christus, de Heer van de sabbat; de geldigheid van de scheppingsordinantie van zes dagen werken en één dag rusten tot aan het einde der tijden; het eerbiedig en gehoorzaam heiligen van de zondag, de dag des Heren, als nieuwtestamentische gestalte van de sabbat naar het goddelijke vierde gebod; de zondagsrust met als inhoud de verlustiging van de grote werken van de HERE God in Schepping, Verlossing en Herschepping; het hartelijk komen tot de publieke erediensten op zondag, zo vaak als Christus zijn gemeente bijeenroept; het op de zondag nalaten van beroepsarbeid, andere bezigheden en ontspanning die in strijd zijn met het doel van deze dag waarbij de HERE centraal staat (uitgezonderd werken van noodzakelijkheid t.b.v. gezondheidszorg, naastenliefde en orde); de grote betekenis van schriftgetrouwe heiliging van de sabbat voor de wereld waarin wij leven. In de argumentatie werd verwezen naar Schriftgegevens, Heidelbergse Catechismus zondagen 32, 34, 38, commentaar van Ursinus op de HC, uitspraken van de GS Dordrecht 1618-1619, Westminster Confessie, en naar vele specifieke passages van in de 20^e eeuw gepubliceerde teksten van commentaren en prediken van Gereformeerde predikanten m.b.t. het vierde gebod.
- N.2.8. De GS Zuidhorn benoemt een deputaatschap voor het bewerkstelligen van kerkelijke overeenstemming op het punt van de zondagsrust middels een handreiking om “niet opgeloste dilemma’s te boven te komen”.

N.3. Besluit

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen op 15 oktober 2005 te Mariëberg, spreekt uit dat de genoemde besluiten van de GS Leusden 1999 en van de GS Zuidhorn 2002/2003 t.a.v. het vierde gebod vervallen zijn en dat dus de kerken daaraan niet meer gebonden zijn.

N.4. Gronden

- N.4.1. De Heilige Schrift leert ons duidelijk dat het vierde gebod en de daarin genoemde sabbatsrust geldig blijft tot aan Christus’ wederkomst; ook wordt uit het geheel van de Schriften duidelijk, dat in de nieuwtestamentische tijd de christelijke sabbat gehouden wordt op de dag des Heren, dat is de eerste dag van de week. (Gen. 2:2,3; Ex. 16:22-30; Ex. 20 :18-26; Ex. 20 :11 ; Ex. 31 :14,15 ; Neh. 13 :17 ; Jes. 58 :13,14 ; Jer. 17 :21-27; Matt.5:17,18; Marc. 2:27; Joh. 20:19; Hand. 2:1; Hand. 20:7; 1 Kor. 16:2; Kol. 2:16,17; Hebr. 4: 4-10; Openb. 1:10;) Dit is door de Kerk in het verleden samengevat en verdedigd in haar belijdenis en GSbesluiten (Heidelbergse Catechismus zondag 33,34,38 ; De Nationale GS Dordrecht 1618 – 1619, Postacta 164-ste zitting).
- N.4.2. De opvatting van ds. Ophoff, dat de zondagsrust niet is gebaseerd op een goddelijk gebod, maar een goede menselijke instelling is, is in strijd met de leer van de Schrift m.b.t. de sabbatsrust en het vierde gebod.
- N.4.3. Door de GS Leusden en de GS Zuidhorn wordt het houden van de zondag als rustdag op grond van het vierde gebod, gereduceerd tot een mening van mensen, die bestaansrecht heeft naast een mening zoals geleerd door ds. Ophoff. Een mening mag in de kerk echter niet bindend worden opgelegd (GS Zuidhorn besluit 3). Zo kan de leer van de Schrift m.b.t. de zondagsrust in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) niet meer met goddelijk gezag verkondigd worden.
- N.4.4. Dat heeft ernstige gevolgen niet alleen voor de prediking t.a.v. het vierde gebod, maar t.a.v. heel de Wet van God (Matt. 5: 17-19; Jac. 2:10).

- N.4.5 Het heeft ook ernstige gevolgen voor het christelijk leven en met name de zondagsheiliging en zondagsarbeid. Op dat gebied kan geen tucht meer geoefend worden. Gods Woord wordt krachteloos gemaakt. De Kerk is zo in haar fundamentele aangetast en geen pijler en fundament van de Waarheid meer (Tim. 3:15).
- N.4.6. Het is onjuist zoals GS Leusden en Zuidhorn stelden dat er altijd twee meningen naast elkaar bestaansrecht hebben gehad; de kerken hebben nooit twee opvattingen over de zondag kerkelijk geaccepteerd. Integendeel, er is door de eeuwen steeds strijd geweest tegen de mening dat de zondagrust niet door de Here geboden zou zijn (S.D. van Veen, Zondagrust en zondagsheiliging in de zeventiende eeuw, Callenbach, Nijkerk, 1889; H.B. Visser, De geschiedenis van den sabbatsstrijd onder de Gereformeerden in de 17de eeuw, Kemink, Utrecht 1939).
- N.4.7. GS Zuidhorn gaf aan de deputaten 'Vierde gebod en zondag' geen opdracht om vast te stellen of de zondagrust al dan niet gebaseerd is op het goddelijke vierde gebod. In plaats daarvan werd opgedragen een handreiking te doen aan de kerken, waarbij werd uitgegaan dat twee meningen naast elkaar mogen staan. Hierdoor werd de kerkelijke weg voor bezwaarders definitief afgesloten.

III. Besluit:

M.b.t. het voorstel inzake Schriftekritiek in de evangelisatiemethode Emmaüs

- a. geen uitspraak te doen;
- b. aan een nieuw in te stellen Deputaatschap Synodebesluiten op te dragen dit voorstel te bestuderen en in te brengen op de volgende generale synode.

Gronden:

- a. het genoemde onderwerp maakte geen deel uit van het oorspronkelijk deputatenrapport en viel buiten de opdracht van de commissie;
- b. het is wel belangrijk dat het synodebesluit over de Emmaüscursus wordt getoetst en zonodig verworpen.

IV. Besluit:

aan een nieuw in te stellen Deputaatschap Synodebesluiten op te dragen ook de zaak van de viering van het Heilig Avondmaal in crisisgebieden te bestuderen, de verwerping van de besluiten terzake breder te onderbouwen en in te brengen op de volgende generale synode.

Gronden:

- a. in het oorspronkelijk deputatenrapport wordt voorgesteld de synodebesluiten m.b.t. deze zaak te verwerpen;
- b. de vergadering is eveneens van mening dat de genoemde besluiten verworpen moeten worden maar vindt de onderbouwing daartoe nog onvoldoende geformuleerd;
- c. bredere onderbouwing van genoemde besluiten behoorde tot de opdracht van de commissie, door omstandigheden is de commissie hier niet in geslaagd.

V. Besluit:

Het commissierapport en de bijlage bij het rapport integraal als bijlage toe te voegen aan de acta.

Gronden:

2. de synode acht het rapport met overwegingen en besluiten van grote betekenis voor de kerken, aangezien hierin op de meest uitgebreide en volledige wijze de gronden voor onze vrijmaking zijn vastgelegd en het recht van en de roeping tot vrijmaking en het bestaansrecht van De Gereformeerde Kerken worden onderbouwd en daarvan rekenschap wordt gegeven;

- b. het is belangrijk dat iedereen de roeping tot vrijmaking kan narekenen.

VI. Besluit:

- a. dat aan de commissie wordt opgedragen het rapport voor de volgende zitting van de synode na te zien en te corrigeren v.w.b. spelling, interpunctie, zinsbouw, woordkeus en uniformiteit van taalgebruik;
- b. dat op de volgende zitting van de generale synode het rapport in definitieve tekst zal worden vastgesteld.

VII. Besluit:

- a. dat een nieuw deputaatschap zal worden ingesteld met een vervolgopdracht m.b.t. synodebesluiten v.a. 1990;
- b. dat het moderamen een instructie voor dit deputaatschap zal voorstellen ter vaststelling op de laatste zitting van de synode.

Opgemerkt wordt door verschillende afgevaardigden dat de commissieleden een omvangrijk stuk werk tot stand hebben gebracht, voortbouwend op het deputatenrapport en de reacties daarop van de kerken. Complimenten voor de broeders en bovenal dank aan de Here, die krachten en mogelijkheden gaf.

Er ligt nu een helder, goed gedocumenteerd en gestructureerd stuk waarin recht en plicht van onze vrijmaking wordt onderbouwd. We zijn als kerken nog niet klaar, in dit rapport zijn nu de belangrijkste besluiten die verworpen moeten worden, behandeld. Een volgend deputaatschap zal andere besluiten moeten bekijken: er zijn nog veel kleinere besluiten die aan de behandelde besluiten hangen. Een afgevaardigde merkt op dat we wel zuiver moeten oordelen: het moet gaan om zaken die zich niet verdragen met Schrift, belijdenis en kerkorde, niet om zaken waar we minder gelukkig mee zijn, daaraan hebben we ons in het verleden al geconformeerd.

Bij de stemming over de voorstellen blijft één van de oorspronkelijke deputaten, die nu ook synodelid is, buiten stemming. Het zou niet juist zijn wanneer een afgevaardigde over zijn eigen voorstellen stemt. De voorstellen uit het deputatenrapport Synodebesluiten v.a. 1990 zijn nl. in het commissierapport overgenomen en voorzien van een uitvoeriger onderbouwing.

De overige afgevaardigden stemmen over alle voorstellen unaniem. Ook dat wordt met grote dankbaarheid vastgesteld.

Artikel 26

23.06.2006

Vaststelling instructies

Materiaal:

De volgende conceptinstructies zijn ter vaststelling aan de vergadering voorgelegd;

1. Instructie Deputaten ad artikel 49 KO in tweede versie;
2. Instructie archivaris;
3. Instructie Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken;
4. Instructie Roepende Kerk volgende generale synode;
5. Instructie Deputaten-curatoren Landelijk Kerkblad.

Besluit:

1. De generale synode van De Gereformeerde Kerken te Mariënberg 2005-2006 besluit
 - a. in punt 4 van de instructie Deputaten ad art. 49 KO "aanpassingen" te vervangen door "aangepaste KO 2006";
 - b. in punt 2 de zinsnede m.b.t. besluiten te wijzigen als volgt: Het is de classis die het besluit neemt over het toelaten van de kandidaten;
 - c. behoudens spellingcontrole en met inachtneming van bovenstaande de `Instructie behandeling bezwaarschriften` vast te stellen conform het concept.

Grond:

- a. de genoemde wijzigingen bevorderen de duidelijkheid van de instructie;
- b. het is van belang voor de kerken dat er over de interpretatie van de instructies geen misverstanden kunnen bestaan.

HOOFDSTUK V BETREKKINGEN BINNENLANDSE KERKEN

Artikel 30

19.12.2005

Appèl Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

Materiaal:

Appèl van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (gehouden te Amersfoort, 2005) waarin de kerken worden opgeroepen tot een nieuw gesprek.

Besluit:

Dat aan de kerken zal worden gevraagd om een gezamenlijke reactie te geven door de synode. Daarom zal de behandeling van dit appèl op een latere zitting plaatsvinden zodat de kerken nog voorstellen voor behandeling kunnen indienen.

Artikel 31

15.04.2006

Antwoord Appèl Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

Materiaal:

- a. Appèl van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (gehouden te Amersfoort, 2005) waarin de kerken worden opgeroepen tot een nieuw gesprek;
- b. voorstellen uit de kerken m.b.t. een antwoord op het appèl;
- c. concept antwoordbrief.

Besluit:

- a. Dat De Gereformeerde Kerken niet zullen ingaan op de uitnodiging in het appèl;
- b. dat dit besluit uitvoerig en geargumenteed in een brief aan de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt zal worden verwoord; conform het concept antwoordbrief;
- c. dat deze brief gezonden zal worden aan Deputaten Kerkelijke Eenheid van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, aan de kerkenraden van De Gereformeerde Kerken voor plaatsing in het kerkblad en verspreiding in eigen regio, aan het blad Reformanda voor landelijke publicatie, inclusief website, en aan alle kerkenraden die behoren tot het verband van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.

Gronden:

- a. Er is in het appèl geen enkel teken van erkenning van de noodzaak van terugkeer tot Schrift, belijdenis en KO;
- b. de vergadering ziet geen mogelijkheid tot een waarachtig gesprek;
- c. het is belangrijk dat de antwoordbrief en de daarin aangedragen argumenten breed bekend worden in de kerken die behoren tot het verband van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.

BIJLAGE E

BRIEVEN

E.a. Antwoord op appèl Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

Aan: de synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zoals zij bijeen waren in Amersfoort-Centrum 2005.

p/a de heer K. Mulder (deputaat kerkelijke eenheid)

Betreft: Antwoordbrief op uw appèl d.d. 4 oktober 2005 met uw kenmerk S1004-Svw180.

Mariënberg, 15 april 2006,

Geachte heren en broeders,

Op onze synode vergadering van De Gereformeerde Kerken in Nederland zoals zij bijeen waren op 15 mei 2006, is uw verzoek behandeld en besproken. De synode doet u het volgende antwoord toekomen.

Inleiding.

Uw synode ziet een roeping van Godswege tot herstel van de broederlijke eenheid. U heeft dat op een aantal plaatsen in uw schrijven aan ons onder woorden gebracht. Zo schrijft u onder het kopje 'Appèl': "We doen een beroep op u om ons in deze gereformeerde intenties te aanvaarden en u open te stellen om van hart tot hart met ons te willen spreken". U verzoekt ons en onze kerkelijke vergaderingen uw appèl "voor het aangezicht van onze God te overwegen". In het artikel waarin uw synodebesluit is vastgelegd om een appèl te doen uitgaan, lezen we dat uw synode van oordeel is dat "herstel van de scheur op de basis van de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de belijdenis van de kerk" stem moet krijgen. In hetzelfde artikel schrijft u even verderop dat u "in de eenheid van het algemeen en ontwijfelbaar christelijk geloof" wilt komen "tot herstel van de verbroken gemeenschap."

We stemmen er graag mee in dat kerkelijke eenheid een gebod van de Here is. Dit kan echter alleen plaatshebben in gehoorzaamheid aan Gods Woord en gebondenheid aan de belijdenis van de kerk. En juist daarom moeten wij helaas vaststellen dat we er niet mee kunnen instemmen om uw synode – zoals wel uw wens is - in haar "gereformeerde intenties" te aanvaarden. We zullen proberen u dat duidelijk te maken in onderstaande punten.

We willen beginnen met de reden van uw appèl, zoals geformuleerd in de laatste regels van de inleiding (blz.1):

"Want ons hart gaat naar u uit en wij hebben verdriet om beschadigde familiebetrekkingen en persoonlijke vriendschappen. Bovenal zien wij een roeping van Godswege tot herstel van de broederlijke eenheid. Wij schrijven onze brief in afhankelijkheid van en in vertrouwen op de Here die als Enige in staat is ons onvermogen te overwinnen en de eenheid tussen u en ons te herstellen".

Hoewel dit appèl u en ons niet onberoerd zal laten, gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat bovenstaand citaat, in schril contrast staat met de houding van uw kerken uit het recente verleden. Jarenlang is de stem van de verontruste broeders en zusters binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) doodgezwegen en hun uiteindelijke oproep tot reformatie in 2003 verontwaardigd van de hand gewezen. Zie onderstaand citaat uit 'REFORMANDA' 15^e jaargang no. 37 blz. 408 , waarin terecht wordt opmerkt: "Als de synode dan nu toch eindelijk oproept tot een gesprek, zou die oproep aan kracht hebben gewonnen, wanneer zij had uitgesproken het diep te betreuren dat men broeders en zusters jarenlang liet klagen zonder zich om hun verontrusting te bekommeren.

Tot op de dag van vandaag worden wij door diezelfde opstellers van het appèl en anderen uitgemaakt voor kerkscheurders en tempelschenders!"

Binding bóven het Woord?

In het appèl schrijft uw synode onder 'Katholiek gereformeerd' terecht dat het voor de reformatie typerend was dat zij zich slechts bond aan het Woord van God. Ook de binding aan de belijdenis is volgens haar een voluit katholieke zaak. Maar: “we willen onze grenzen onder geen beding nauwer trekken dan deze katholiek gereformeerde binding”. In de brochure *Not beyond what is written* wordt beschreven dat prof. K. Schilder op zondag 20 augustus 1944 preekte in Bergschenhoek over 1 Kor 4:6 en 7: “...opdat gij aan ons zoudt leren, niet te gevoelen boven hetgeen geschreven is...” (St. Ver.). Vervolgens wordt prof. Schilder geciteerd: “Ik bind mij in mijn prediking, in mijn huisbezoek, in mijn kerkelijke tucht, ik bind mij niet aan uitspraken van u [de synode], die niet zijn geput op duidelijke manier uit de Schrift. Ik zeg: Neen, ik bind mij niet aan een uitspraak, waarvan gij de moed niet hebt om te zeggen: Het staat daar en daar in het geschreven Woord en dus, het is waar. Ik bind mij aan de Formulieren van Enigheid, die uit den Bijbel zijn, en de rest laat ik overboord vallen”.

Uw synode vindt het nodig ons dit voor te houden. Maar wat is de werkelijkheid?

In de eerste plaats dit: de bezwaarden hebben verdedigd datgene wat in overeenstemming is met Schrift en belijdenis, en zij hebben afgewezen datgene dat in strijd is met Schrift en belijdenis.

In de tweede plaats: tegenover “leren... boven hetgeen geschreven staat” staat: “je onderwerpen aan hetgeen geschreven staat”. Het nemen van besluiten die ruimte geven voor afwijking van Schrift en belijdenis getuigt niet van een “onderwerpen aan hetgeen geschreven staat”. 1 Cor 4:6 en 7 en de woorden van prof. Schilder zijn daarom juist voor u van groot belang.

De roeping van de Kerk is het om ruimte voor uitspraken “die niet zijn geput op een duidelijke manier uit de Schrift” uit haar midden weg te nemen.

Onder 'Katholiek gereformeerd' schrijft uw synode in punt 2: “Maar wij willen niét alle consequenties die wij trekken, met goddelijk gezag of met het gezag van de Schrift bekleden. In onze menselijke concretisering en uitwerking van wat het geheel van de Schrift ons aanreikt, laten zich culturele beperkingen en factoren niet ontkennen”.

Hiervan willen we zeggen dat het ons, mensen, inderdaad niet toekomt om aan iets Goddelijk gezag toe te kennen. Alleen de Bijbel (van kaft tot kaft) heeft Goddelijk gezag omdat God zelf daaraan Goddelijk gezag heeft toegekend. Maar juist dáárom is het bijvoorbeeld zo ernstig dat het vierde en zevende gebod in uw kerken zijn aangetast en dat u Schriftkritiek toelaat en sanctioneert.

Wat betreft de 'consequenties' waarvan uw synode spreekt, zij opgemerkt: ons leven en onze daden moeten in overeenstemming zijn met wat de HERE in Zijn Woord van ons vraagt, en daarom moeten ze steeds getoetst worden aan Schrift en belijdenis.

De Schrift volkomen?

Onder 'Aangevochten en kwetsbaar' lezen we: “Er komen inzichten op ons af en in ons op, waarvan we het moeilijk vinden ze af te wegen in het licht van de Schrift.”

Onder 'In de wereld' lezen we over een brief aan de Christelijke Gereformeerde Kerken waarin uw synode schrijft dat gereformeerde belijders met spanning kijken hoe de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) “vanuit het Woord van God ingaan op en omgaan met de vragen die de hedendaagse tijd ons stelt”. En in de laatste alinea lezen we: “Wij menen dat ook u niet aan de vragen van deze tijd voorbij kunt.” Blijkbaar is déze tijd nogal anders dan de tijd waarin de Bijbel geschreven werd, en daarom valt het niet mee om op al die vragen een antwoord te vinden. De Prediker zegt echter: “er is niets nieuws onder de zon.” (Prediker 1:9) Het is niet waar dat we niet met zekerheid kunnen vaststellen wat de HERE in déze tijd van ons vraagt. Het werkelijke probleem is dat wij ons vaak niet willen onderwerpen aan Zijn wil om Hem gehoorzaam te willen zijn. Het is opvallend dat het werkwoord “gehoorzamen” in het appèl ontbreekt op plaatsen waar het niet had mogen ontbreken.

In plaats van onszelf te verootmoedigen vanwege onze (neiging tot) ongehoorzaamheid, beschuldigen we in feite impliciet de Heilige Geest: Hij heeft te weinig gedacht aan onze tijd, toen Hij de Bijbelschrijvers inspireerde, en het gevolg is nu dat we met allerlei moeilijke vragen komen te zitten en de gereformeerde belijders met spanning kijken wat wij daar mee doen, want zij komen er ook niet meer uit. We zien hier de kiem van Schriftkritiek: de Bijbel is eigenlijk niet toereikend meer voor deze tijd. Maar de Bijbel is duidelijk genoeg: “Uw woord is een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad” (Psalm 119:105). En Psalm 25:9: “Hij leert ootmoedigen zijn weg”.

Kerk en eenheid.

Vervolgens schrijft u, dat niet de rust van het conventikel noch een geestelijk keurkorps van gelijkgezinden het ideaal is. Niet de kring, maar de kerk. Uiteraard bestaat op dit punt hartelijke overeenstemming. Ook wij zijn niet op zoek naar een club gelijkgezinden, noch naar de beslotenheid van het conventikel of de kring, maar wij willen gewoon gereformeerd zijn, katholiek in de zin van: staan in de lijn van de kerk van alle eeuwen en plaatsen. Dat is in gehoorzaamheid aan de Here van de kerk, door Zijn Woord te bewaren.

Door u wordt erop gewezen dat het een geschenk zou zijn als we elkaar weer zouden vinden in de eenheid van het ware geloof. Ook wij zien dat als een geschenk en als een roeping van Godswege. Maar dan zal eerst duidelijk moeten worden, dat de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) daadwerkelijk gehoorzaam willen zijn aan Gods Woord. Niet alleen met woorden, maar vooral met daden.

De kerkorde van een andere orde?

In het appèl wijst uw synode erop dat er allerlei afspraken, regelingen en kerkelijke uitspraken zijn. Uw synode vindt die ook belangrijk, want "God is immers geen God van wanorde". Maar uw synode wijst erop dat deze afspraken van een andere orde zijn dan Gods Woord en de belijdenis. Dat is waar, maar in heel de Schrift blijkt dat de HERE wil dat alles ordelijk toegaat in de kerk. Dat zien we in de voorschriften rond tabernakel en tempel, maar ook in de brief van Paulus aan de Korintiërs. Met name in 1 Kor. 14:33 wijst de Here ons er op, dat er orde moet zijn vanwege de vrede in de gemeente. Daarom moeten Schriftuurlijke kerkordelijke bepalingen gehandhaafd worden. Echter, de koersbepaling die uw synode van Zuidhorn heeft aangenomen, ontkracht de artikelen 65 en 67 van de kerkorde: de samenkomsten van de gemeente op de dag van de HEERE als een rustpunt in ons jachtig leven. Erediensten met psalmen en liederen die door een synode zijn vastgesteld. Zuidhorn besloot hierover dat deze artikelen geen algemene kaders zijn of als bindende regels zijn bedoeld. Bestaande orden van dienst dienen als voorbeelden en worden *aanbevolen*; de kerken *kunnen* er gebruik van maken. Zo heeft artikel 65 zijn kracht verloren en is inhoudsloos geworden. Zeker als we lezen wat u in een toelichting bij de koersbepaling m.b.t de effectuering van artikel 65 en 67 KO schrijft. Wij zijn het eens met het eerste wat u verstaat onder een verantwoorde eredienst, nl dit: "1. In gehoorzaamheid aan de Schrift, in verbondenheid met al de heiligen in de hemel en op de aarde;.....2. *met inachtneming van eigentijdse levensvormen, van plaatselijke contexten en van het karakter van de plaatselijk kerk*". Het tweede kunnen wij niet mee instemmen, want hier blijkt toch weer uit dat plaatselijke kerkenraden de liturgie zelf kunnen bepalen. Zo blijft artikel 65 van zijn betekenis ontdaan.

Hetzelfde geldt voor het functioneren van artikel 67 in uw kerken. U schrijft wel op blz. 4 van uw appèl op ons, onder het kopje bijlagen: "*het gezag van Gods Woord is uitdrukkelijk in de criteria voor de kerkliedereren verwoord*". Verder schrijft u dat de procedure om te komen tot een nieuwe selectie van liederen niet kan worden aangemerkt als in strijd met Gods Woord. Voor alle duidelijkheid; het ging en het gaat ons in de eerste plaats niet om de **procedure** maar om de **inhoud** van de liederen. Die moeten overeenstemmen met Gods Woord en dat niet maar ten dele, of in grote lijnen maar liederen ter ere van God moeten, voorzover de Kerk dat kan vaststellen, voor de volle 100% overeenstemmen met Gods Woord. Dat is ook de bedoeling van artikel 67. Liedereren door een synode goedgekeurd als waarborg dat men in de erediensten alleen maar liederen zingt die naar ons beste weten en kunnen overeenstemmen met Gods Woord. Die taak, zoals bedoeld in artikel 67, heeft uw synode destijds verkwanseld en afgeschoven op de plaatselijke kerkenraden. Zo hebt u als kerkverband steeds minder een bijbelse boodschap aan elkaar en doet een ieder wat goed is in zijn eigen ogen. Bij dit alles houdt u in uw appèl op ons de weg van artikel 31 KO open. Onbegrijpelijk dat u dit nog kunt zeggen na al die bezwaren en brieven die op de afgelopen twee synodetafels hebben gelegen. Al het mogelijke is gedaan, juist op grond van artikel 31 KO, om wat in de nieuwe liederen tegen Gods Woord inging aan te wijzen en te weerleggen. U hebt dat "tenzij" uit artikel 31 KO vervangen door "ook al is bewezen dat zij in strijd is met Gods Woord of met de kerkorde".

Wanneer vrijmaking?

In punt 5 onder 'Katholiek gereformeerd' schrijft u "Gods volk is de eeuwen door een aangevochten en zondig volk geweest. Nooit is dat op zichzelf voor knechten van God een rechtvaardiging geweest om de kudde van de HERE te verlaten." Uw synode wijst erop dat de HERE veel geduld had met Israël, de oudtestamentische kerk. Daarom werd Elia terugzonden, en ook de Here Jezus Christus bleef onder Israël werken. Niet weglopen, maar de zonde overwinnen door de kracht van de Heilige Geest. Het is terecht dat de synode erop wijst dat geduld een Schriftuurlijke zaak is. Maar geduld is niet oneindig. Het

tiensammenrijk ging in ballingschap, en later ook de stam Juda, en in het jaar 70 werd Jeruzalem verwoest. Het niet oneindig zijn van het geduld van de HERE geldt ook voor de nieuwtestamentische kerk. In Openbaring 2:5 zegt de Here Jezus Christus tegen de gemeente van Efeze: "...bekeer u... Maar zo niet, dan kom Ik tot u en Ik zal uw kandelaar van zijn plaats wegnemen, indien gij u niet bekeert". Dan maakt zo'n gemeente niet langer deel uit van de kerk. Een gelovige heeft dáár dan niets meer te zoeken, want hij of zij heeft de roeping zich bij de (ware) kerk te voegen (NGB artikel 28).

Uw synode schrijft: "Alleen wanneer wij zouden worden uitgeworpen of gedwongen tot zondigen, is er een grens: God meer gehoorzaam zijn dan mensen." Maar in een plurale kerk zal niet gauw sprake zijn van "uitwerpen", "verschillende waarheden" kunnen daar naast elkaar bestaan. Wat betreft "gedwongen worden tot zondigen": wij waren gebonden aan onschriftuurlijke synodebesluiten waarbij er geen mogelijkheden en/of perspectieven meer waren dat die besluiten teruggedraaid zouden worden. Er is dan wel degelijk sprake van "dwang", want wij zijn medeverantwoordelijk voor wat er binnen het kerkverband door de meerdere vergaderingen besloten wordt. De Here zegt in zijn Woord daarover: doet dan niet met hen mee (Ef. 5:7). Van die "dwang", dat juk, hebben wij ons daarom na uitvoerige waarschuwingen en oproepen moeten vrijmaken. Onze geloofsbelijdenis leert ons dat wij geloven (!) dat men nauwgezet en met grote zorgvuldigheid, vanuit Gods Woord, behoort te onderscheiden welke de ware kerk is (NGB, art. 29). En dat zij te kennen moet zijn aan haar kenmerken. Verder geloven wij dat wanneer de kerk niet meer voldoet aan die kenmerken, ondanks volhardend waarschuwen, de gelovigen zich zullen moeten afscheiden van hen die niet bij de kerk horen, ook al worden ze niet uitgeworpen (NGB, art. 28).

Onze vraag aan u is, wat is nu de waarde van uw uitspraak onder het kopje 'katholiek gereformeerd' punt 1, waar u zegt: " Wij hebben als Gereformeerde Kerken ook nergens verklaard dat wij ons niet meer zouden willen onderwerpen aan de Heilige Schrift of ons niet langer gebonden zouden willen weten aan de gereformeerde belijdenis"? Zijn er geen voorbeelden te over in de kerkgeschiedenis van theologen en kerken die ditzelfde beweren, maar even zo goed in diverse publicaties b.v. de Godheid van de Zoon ontkennen? Ook zij laten de bijbel in haar waarde maar ondertussen geloven ze nog maar een selectie ervan. U sluit dit gedeelte af met de opmerking dat Gods Woord en de belijdenis van de kerk voortdurend worden beleden en als norm en maatstaf gehanteerd in uw besluiten. We zullen niet ontkennen dat het uw voornemen is.

Uw synode zegt pal te staan voor de waarheid en de eenheid van Gods Woord. De praktijk is echter anders. Want juist hierin komt het plurale van uw kerken naar voren. Uw ja is geen ja, zonder meer. Het ene kan naast het andere blijven bestaan. We zullen dit nader uitleggen.

Onfeilbaar?

Uit de vele aangevochten maar door u gehandhaafde synodebesluiten, moeten wij tot onze spijt concluderen dat niet Gods Woord de volledige norm bij u is, maar de acceptatie en het inlevingsvermogen van de kerkleden. Zo laat u Gods Woord op papier staan maar in werkelijkheid doet U God en Zijn Woord te kort door niet alles wat maar de schijn oproept van het tegen Gods Woord ingaan, met klem te weerleggen en te bestrijden. Op het punt van het vierde gebod komt dit heel sterk naar voren. Zo kunnen we uw synodebesluiten zien als een ruif met hooi waarin elke kerkenraad en elk gemeentelid iets kan halen en gebruiken wat hij of zij denkt te kunnen gebruiken om de erediensten zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de eigen geloofsbeleving. Op deze manier is bij u de norm van Gods Woord verworden tot een waarheid die verschillend interpreteerbaar is voor elke kerk en elk gemeentelid. Zo scheurt u niet met de daad, nee dat niet, maar u laat verschillende meningen en Schriftuitleg naast elkaar bestaan en spreekt daar niet met het gezag over zoals God dat van u vraagt. De eigen mening, de eigen interpretatie en het eigen geloof is bepalend bij u geworden voor wat Waarheid is in Gods Woord.

Onder het kopje 'In de wereld' schrijft u over de geestelijke strijd en worden met name genoemd de zondagsheiliging, en huwelijk en echtscheiding. U spreekt over "maximale toewijding aan God". Dat klinkt heel mooi, maar het gaat toch niet om onze maximale toewijding, maar heel eenvoudig om de concrete verbondsgehoorzaamheid van de kerk en van Gods kinderen. De apostel Johannes leert ons, dat wie de Here lief heeft, Zijn geboden bewaart! Ook wij zullen niet aan de vragen en de moeiten van onze tijd voorbij kunnen gaan. Dat zou struisvogelpolitiek zijn. Maar hoe gaan wij daar dan mee om? Doen wij dan maar iets af van Gods Woord of passen wij Gods Woord aan aan onze situaties, of: blijven wij het Woord van God volledige geldigheid geven, óók in de moeilijke praktische situaties van ons leven? Gods geboden zijn immers bedoeld voor het leven met de Here in een gebroken wereld!

Hoe nu verder?

Onder 'Appèl' lezen we dat de synode graag een gesprek “van hart tot hart” wil. Het is van belang erop te letten dat de synode wil praten. Kerkenraden wilden indertijd soms ook liever praten en geen briefwisseling. Blijkbaar heeft schriftelijke correspondentie niet voldoende overtuigingskracht, of men schrikt er voor terug dat alles zwart-op-wit komt. Ten tijde van de vrijmaking in 1944 was er een soortgelijke situatie: de synodalen wilden praten, de vrijgemaakten schrijven.

Een ander punt van aandacht is het tijdstip waarop u wilt praten. Jarenlang zijn bezwaren geuit in de pers (vooral Reformanda), door middel van brochures en voorlichtingsvergaderingen (met name van de LWVKO), en door middel van honderden bezwaarschriften aan synoden en kerkenraden (van gemeenteleden). Ten slotte kwam er een indringende oproep tot bekering waaraan geen enkele kerkenraad daadwerkelijk gehoor gaf. Broeders en zusters konden toen niet anders dan zich vrijmaken.

Daarna vond de synode van Amersfoort 2005 plaats. Voordat u met ons in gesprek wilt toevoegen) gaan heeft u wel eerst het hele agendum afgewerkt. Daarin werden de onschriftuurlijke besluiten van Leusden en Zuidhorn opnieuw bevestigd i.p.v. teruggedraaid of eventueel opgeschort vanwege de bijzondere situatie. Aan de argumentatie in bezwaarschriften die ingediend werden bij deze en vorige synoden, werd principieel voorbijgegaan. Zo is er t.a.v. het vierde gebod niets veranderd. De besluiten van vorige synodes werden gehandhaafd. Revisieverzoeken m.b.t. deze zaak werden alle afgewezen, behalve het verzoek van een predikant t.a.v. de zes regels van Dordt. Maar ook dat besluit werd direct weer ontkracht door de gronden bij dat besluit. Dat geldt ook voor de handreiking over de zondag. Deze handreiking heeft geen enkele status. Er worden mooie dingen in gezegd, maar ook in dit stuk staan twee meningen naast elkaar en blijkt niet dat het vierde gebod van Gods wet inhoudt, dat de zondag de christelijke rustdag is, zoals we ook in Zondag 38 belijden: “dat ik op de sabbat, dat is de rustdag”. Datzelfde geldt ook voor de besluiten t.a.v. het zevende gebod en ook de besluiten over de andere onderwerpen. Er blijkt uit de besluiten van Amersfoort-centrum geen enkele terugkeer of dat men toch tot bezinning komt. Daarnaast zijn er verschillende andere besluiten genomen die juist laten zien een voortgaan op de verkeerde en onschriftuurlijke koers die was ingeslagen. Voorbeelden hiervan zijn het open stellen van het avondmaal, het besluit om het beleid van deputaten curatoren van de theologische universiteit, goed te keuren, waarbij de schriftkritische ontwikkelingen aan de TU Kampen werden goedgekeurd, en het aanvaarden van de nieuwe bijbelvertaling voor kerkelijk gebruik.

De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) hebben op uw laatste synode opnieuw geweigerd om alles te verwerpen wat in strijd is met het zuivere Woord van God (vgl. NGB artikel 29). Tenslotte heeft u in uw appèl nog eens duidelijk gesteld: “In de revisieverzoeken die wij te behandelen kregen, hebben wij geen bewijs voor strijdigheid van enig synodebesluit met het Woord van God of met de belijdenis van de kerk gevonden”.

Na dit alles zo gesteld te hebben, vraagt de synode ons om “dit appèl op u voor het aangezicht van onze God te overwegen”.

We moeten benadrukken dat in het appèl veel van de argumenten die de synode en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) ertoe hadden moeten bewegen de onschriftuurlijke besluiten weg te doen, genoemd zijn! Uw synode heeft deze dus opnieuw afgewezen en wil zich niet bekeren. Het is in deze situatie dat zij vraagt om een gesprek. Dat gesprek kan daarom maar één bedoeling hebben: ons als Gereformeerde Kerken over te halen om zich weer te schikken onder de binding aan synodebesluiten die het fundament onder de kerk hebben weggeslagen door het gezag van God Woord en Gods wet aan te tasten.

Van de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben we altijd gesteld dat verder werken aan kerkelijke eenheid onze roeping niet is, zolang in die kerkgemeenschap niets blijkt van bekering. Hetzelfde moet nu ten aanzien van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) gezegd worden. De 'oproep tot reformatie' is al tot u uitgegaan, naar alle kerkenraden in de hele breedte van uw kerkverband. Ze is nu opnieuw door u afgewezen. Dat is wat we met grote teleurstelling tijdens synode van Amersfoort-centrum moesten vaststellen en wat nu ook in uw schrijven wordt bevestigd.

Voor ons blijft over het gebed waarin wij willen bidden voor uw bekering. Daarin zullen we van onze kant willen blijven volharden, als gemeente en een ieder persoonlijk.

Ten slotte

Ten slotte willen we er op wijzen dat de ontwikkelingen binnen uw kerken, vooral die tijdens de laatste tien jaar, vele broeders en zusters uiteindelijk in grote gewetensnood brachten. Het gaat daarbij niet maar over zaken waarover men van smaak kan en mag verschillen. Zoals we hierboven al noemden, gaat het

om het gezag van Gods Woord (Schriftkritiek), van Zijn geboden (vierde en zevende gebod), en de lof op Gods naam (Liedboekliederen en andere liederen), de openheid van het avondmaal (wegvallen van de tucht), de leer over de kerk, en het zich houden aan de aangenomen orde in de kerk met het oog op de vrede.

Daarmee werd het fundament van de kerk aangetast. We belijden in NGB artikel 29, dat de ware kerk verwerpt alles wat in strijd is met Gods Woord, maar dat is nu precies wat tot op heden niet gebeurt. Onschriftuurlijke besluiten werden gehandhaafd, en de oproep tot bekering werd massaal afgewezen. Omdat ieder kerklid daarvoor mede verantwoordelijk is, kwamen vele broeders en zusters in gewetensnood. Zij konden dat alles tegenover de Here niet verantwoorden. Zij stelden het recht van de Here voorop. Dát heeft ertoe geleid dat zij zich vrijmaakten van onschriftuurlijke besluiten en van een onwettig kerkverband. Zó mochten zij de Gereformeerde Kerken voortzetten in volledige onderwerping aan het Woord van God en zo mochten zij Jezus Christus als haar Hoofd blijven erkennen (vgl. NGB artikel 28 en 29).

Uw synode schrijft, dat uw deputaten bereid zijn het appèl toe te lichten op onze synode en zelfs bereid zijn om een tussentijdse synode bijeen te laten roepen. Echter, gezien het bovenstaande zien wij de zin niet in, noch van het ene, noch van het andere aanbod. Het moet immers van beide kanten een waarachtig gesprek zijn.

Van uw aanbod zouden we graag gebruik maken, als gebleken was, dat men in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) weer de noodzaak zag van terugkeer naar Schrift, belijdenis en KO. Dàn zou het ons een grote vreugde zijn om zo spoedig mogelijk te komen tot een gesprek gericht op hereniging. Wat zou dat mooi zijn.

Wat zouden we de Here daarvoor hartelijk danken!

Helaas zien wij deze mogelijkheid op dit moment niet.

We willen afsluiten met een ernstige bijbeltekst als het gaat over de tijd waarin wij leven: *Want er komt een tijd, dat (de mensen) de gezonde leer niet (meer) zullen verdragen, maar omdat hun gehoor verwend is, naar hun eigen begeerte zich (tal van) leraars zullen bijeenhalen, dat zij hun oor van de waarheid zullen afkeren en zich naar de verdichtfels keren (2 Tim. 4 : 3 en 4).*

We bidden de Here dat Hij uw ogen nog weer mag openen opdat Zijn Naam ook onder u weer mag klinken als de Enig gezaghebbende.

Namens de synode,

S. de Marie (preses)

T.L. Bruinius (1^e scriba)

A. Admiraal (assessor)

R. Ten Have (2^e scriba)

E.b. Brief aan de synode van de PKN

Aan:

de Synode van de Protestantse Kerken in Nederland
p.a. Protestants Landelijk Dienstencentrum
t.a.v. mevrouw mr. T.M. Willemse
Postbus 8398
3503 RJ UTRECHT

Van:

de Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland (hersteld)
p.a. Hanebalken 40
9205 CX Drachten